

UNIVERSAL
LIBRARY

OU-234745

UNIVERSAL
LIBRARY

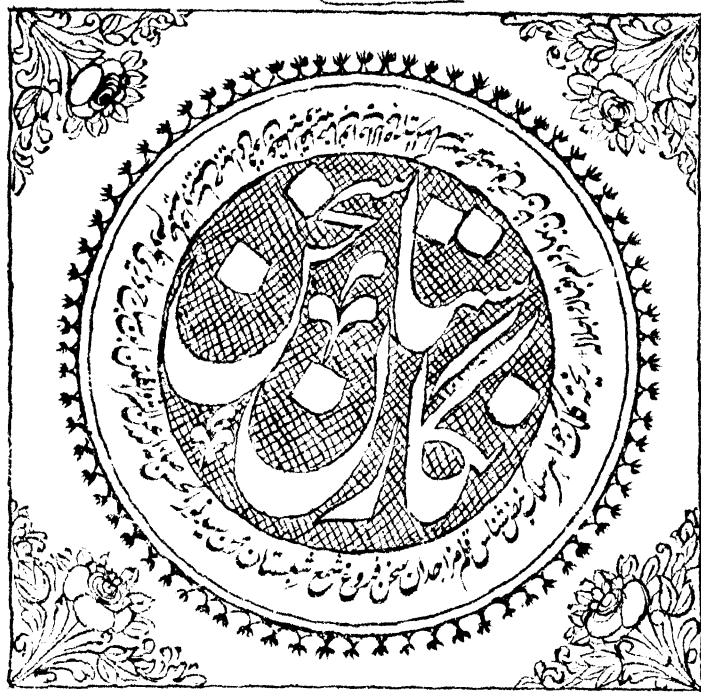

کلام حسن و شکر
الشعر و حسن و بیختر

بمهر افق مهر حضرت فاضل شیخان کیم صاحب البیدریاست هوایل شعر و کوشش ما گلشن سبزی

باستانام مجتربن هنرمندی معدن ارجندی مولوی محمد عبدالحمید خان مهتم مطابع ابرار است

کلام حسن و شکر
مطبع شاهجهان جاوه بر فونز کلام

		فہرست نگارستان سخن*		۶۵۱	
صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
				حرف الالف	
۱۶	دیغم بیراگ	۹	افضل مرخے	۳	آزاد جہانگیرگری
	حرف الباء الفارسی	۱۰	انانے	۴	آبی اصفہانے
۱۷	پور حسن		آفتاب طہرانے		ابدال صفاہانے
	حرف التاء		امداد خیر آباد	۵	ابو انخیر رحمہ اللہ
۱۷	تابعی شیرازی	۱۱	امیر لکھنوی		اجل الہ آبادی
	تاب پنجانے	۱۲	امیدی رازے		احسان
	تلمیہ کاشے	۱۵	اشخ پنڈوے		احسنے
	تشنہ ہسرے		انسہ بخارے	۶	احمد دہلوے
۱۸	تفتہ سکندر آبادی		حرف الباء		ادانی صفاہانے
	تقی درکاشے	۱۵	باقر کاشانے		ارشد گادروئے
	تقی اصفہانے	۱۶	باقی تبریزے		اسیر رازے
	توفیق		بدلیع سمرقندے		اسیر امیٹھوے
	حرف الشاء		برہان ابرقوے	۸	اشراق
۱۹	ثابت تفرشے		بسمل کاکوروے		اشکی دہلوے
	تاق لکھنوی		بلخ فرخ آبادے		اشرف الہ آبادی
۲۱	ثنا دہلوے		بہائی آلے	۹	اعلیٰ تورانے
	حرف جیم تازے		بیانے رح		اعلیٰ الہ آبادی
۲۱	جامی لاسکھجے		بیانے		
	جاوید مازندرانی	۱۷	بیخبر کشمیرے		

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۲۱	جذبہ کاشی	۲۲	حسن شامو	۲۷	ذوالسنہ اشتر آبادی
۲۲	جمال وردکانے	۲۳	حسین ہرے	۲۸	داعی اصفہانے
۲۳	جمال یزیدے	۲۴	حسین شاہ جہان پورے	۲۹	دردی سمرقندے
۲۴	جمال اردستانی	۲۵	حسینی	۳۰	دعوی
۲۵	جمال اصفہانی	۲۶	حضورے	۳۱	دقیقی سمرقندے
۲۶	جمیل فرخ آبادی	۲۷	حکیم لکنوے	۳۲	حرف الذال المعجمۃ
۲۷	جناب	۲۸	علی اصفہانے	۳۳	ذکی صفی پورے
۲۸	جوش پنجابے	۲۹	حیدر درویش	۳۴	حرف الراء المہملۃ
۲۹	جوہر لکنوے	۳۰	حیدر کلچہ پروی	۳۵	رابطا ایچھوے
۳۰	حرف اشجار المہملۃ	۳۱	حیرت رامپوری	۳۶	راضی شوسترے
۳۱	حاجب شیرازی	۳۲	حیرت الہ آبادی	۳۷	راضی رازستے
۳۲	حاجی سمرقندی	۳۳	حرف اشجار المعجمۃ	۳۸	راضی گیلاسنے
۳۳	حاجی گیلاسنے	۳۴	خادم اصفہانی	۳۹	راعب تبریزے
۳۴	حالی پانی پتے	۳۵	خالدی ہرانی	۴۰	راعب اردبیلے
۳۵	حاشیے	۳۶	خاور سیستانی	۴۱	رافت
۳۶	حرلیفی ساوے	۳۷	خزفے	۴۲	رافت رامپورے
۳۷	حزنی ترشیزی	۳۸	خطاسے	۴۳	رحمت دہلوے
۳۸	حزینی اشتر آبادی	۳۹	خورشید لکنوی	۴۴	رحیم
۳۹	حزینی یزدے	۴۰	خوشکو	۴۵	رزین
۴۰	حسامی خوارزمی	۴۱	خیالی کاشی	۴۶	رموا خراسانے
		۴۲	حرف الذال المہملۃ	۴۷	رفی سبزوارے

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۳۱	رشید گادزونی	۲۵	روی ماوراالنہری	۳۹	سنا جو پورے
۳۲	رشید	۳۰	رسوائی کشمیرے	۳۰	سرمدی اصفہانی
۳۳	رشید بلخی	۳۱	ربانی خوانی	۳۱	سراج فرید پوری
۳۴	رشیدی زرگر	۳۲	ریاستے	۳۲	سرور لکنوی
۳۵	رضا جرد بادقانی	۳۳	حرف الزار المعجمہ	۳۳	سرور لکنوی
۳۶	رضا	۳۴	زلالی اور گنجی	۳۴	سقا
۳۷	رضا	۳۵	زمہری خیر آبادی	۳۵	سلطان
۳۸	رضی اصفہانی	۳۶	زینت لبنانی	۳۶	سلطان محمد
۳۹	رضی نیشاپورے	۳۷	زینتی استرآبادی	۳۷	سنائی غزنوی
۴۰	رضی شیبی	۳۸	زین خان کوکلتاش	۳۸	سودا
۴۱	رفیع لبنانی	۳۹	زین خان کوک	۳۹	سوزنی سمرقندی
۴۲	رفیع	۴۰	حرف السین المعجمہ	۴۰	سیادت
۴۳	رفیق اصفہانی	۴۱	سابق	۴۱	سید گویاے
۴۴	رفیقا علی	۴۲	ساحر کاکوروی	۴۲	سیری خیر آبادی
۴۵	رکن مٹی	۴۳	ساطع کشمیری	۴۳	سیری جرد بادقانی
۴۶	روح قزوینی	۴۴	سامع	۴۴	سیری قاضی قیسی
۴۷	روحانی سمرقندی	۴۵	سامی قزوینی	۴۵	سیفا
۴۸	روشنی ہمدانی	۴۶	سجانی	۴۶	سینی
۴۹	روثقی ہمدانی	۴۷	سپھرے	۴۷	حرف الشین المعجمہ
۵۰	ریحی کابلے	۴۸	سجاد موہانی	۴۸	شاہر انطویے
۵۱	ریحیت رامپورے	۴۹	سحابی اردستانی	۴۹	شاہ بدخشی

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۴۴	شاہ	۵۰	شمسی	۵۲	صغیری قتی
۴۵	شیون شاہجہان آبادی	۵۱	شمسی بغدادی	۵۳	صلحی مازندرانی
۴۶	شائیق دہلوی	۵۲	شورش	۵۴	صوفی
۴۷	شائیق جہانگیرگری	۵۳	شوق فریدآبادی	۵۵	صیرفی ہمدانی
۴۸	شاہجہان رام قباہا	۵۴	شوکتی اصفہانی	۵۶	صیقے یزدی
۴۹	شاب	۵۵	شہاب بخاری	۵۷	حرف الضاد المعجمہ
۵۰	شجاع اصفہانی	۵۶	شہید راجہ پورے	۵۸	ضمیر دہلوی
۵۱	شیر	۵۷	شید افریڈ آبادی	۵۹	ضیا
۵۲	شیرت کرمانی	۵۸	شیداد دہلوی	۶۰	ضیائی اردوہلی
۵۳	شرفی قزوینی	۵۹	شیرین	۶۱	ضیغم رامپورے
۵۴	شرفیت طہرائی	۶۰	شیری کولووالی	۶۲	حرف الطار المہملہ
۵۵	شرفیت دہلوی	۶۱	حرف الضاد المہملہ	۶۳	طالب
۵۶	شرفی بٹی	۶۲	صابر دہلوی	۶۴	طالعی یزدی
۵۷	شرفی تہرزی	۶۳	صاحب سترآبادی	۶۵	طارم
۵۸	شہاب الدین قزوینی	۶۴	سداق	۶۶	طاہر
۵۹	شعیب خوانساری	۶۵	صبائی	۶۷	طاہر ہروی
۶۰	شغف قتی	۶۶	صبحی کشمیرے	۶۸	طاہر
۶۱	شکبہ رازی	۶۷	صبوحی ہروی	۶۹	طبعی قزوینی
۶۲	شمس جوینی	۶۸	صدرغیشاپوری	۷۰	طیب اصفہانی
۶۳	شمس خراسانی	۶۹	صدستہ	۷۱	طیب
۶۴	شمس گیلانی	۷۰	صغیری دہلی	۷۲	طرزی شیرازی

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۶۵	عشتقی خان	۵۹	عباسی	۵۶	ظفر مروزی
۶۶	عصمت بخاری	۶۰	عبدالحسین	۵۷	حرف انظار المہجرت
۶۷	عطار ازی	۶۱	عبدالولی اصفہانی	۵۸	ظفر دہلوی
۶۸	عطار شیخ فرید الدین	۶۲	عبد الواسع نوجستانی	۵۹	ظہور سی شیرازی
۶۹	عطائی طہرانے	۶۳	عبدالوہاب محمودی	۶۰	ظہیر الدین لاہوری
۷۰	عطائی جونپور	۶۴	عاکفی گیلانے	۶۱	حرف العین المہملہ
۷۱	عظیم	۶۵	عبیدی جہانگیر نگر	۶۲	عابد شاہ جہان آبادی
۷۲	علا خراسانے	۶۶	عبیدے	۶۳	عاجز سبزواری
۷۳	علوی فراخانے	۶۷	عتانے	۶۴	عارف بخاری
۷۴	علی تائب	۶۸	عذری تبریزی	۶۵	عارف لاہوری
۷۵	علی شاہ ابدال	۶۹	عزت	۶۶	عارف درویش
۷۶	علی گیلانے	۷۰	عزتے	۶۷	عارف یزدی
۷۷	علی میر مرتضیٰ	۷۱	عزیز الدین شروانی	۶۸	عارفی شیرازی
۷۸	عامد قزوینی	۷۲	عذری بہلوی	۶۹	عارفی ہروی
۷۹	عامد الدین شیرازی	۷۳	عزیز اعظم خان کوکہ	۷۰	عاری صفایانے
۸۰	عامدی غزنوی	۷۴	عسجدی مروی	۷۱	عاشقی عظیم آبادی
۸۱	عمارہ	۷۵	عشرتے	۷۲	عالم ہروی
۸۲	عمیق	۷۶	عشق امام الدین	۷۳	عالمی جزی
۸۳	عنایتی اصفہانے	۷۷	عشق عبداللہ	۷۴	عالی دہلوی
۸۴	عمدی شیرازی	۷۸	عشتقی کاشی	۷۵	عامی تہاوندی
۸۵	عمدی تشریزی	۷۹	عشتقی عظیم آبادی	۷۶	عباسی ایرانی

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۶۸	عہدی خراسانی	۷۱	فاخر بہا نے	۷۲	فرہ بی طہرانی
۷۰	عہدی قرآگوئے	۷۲	فارسی نجدے	۷۳	فرید کاتب
۷۱	عیدی اسیر خانے	۷۳	فارغ صفا ہا نے	۷۴	فروزی سبزواری
۷۲	عیسی لنگ	۷۴	فارغی استرآبادی	۷۵	فروزی استرآبادی
۷۳	حرف الغین المعجمہ	۷۵	فارغی تبریزے	۷۶	فسونے
۷۴	غافل	۷۶	فاروق	۷۷	فضیح امیٹھوے
۷۵	غالب صفہا نے	۷۷	فانے	۷۸	فضیح یزدے
۷۶	غریب سبزواری	۷۸	فائض گیلانی	۷۹	فصیحہ جمیلہ خانم
۷۷	غزالی انجدا نے	۷۹	فائض نطنزی	۸۰	فصیحی اردستانے
۷۸	غضنفر کابلے	۸۰	فائق	۸۱	فضلی جرد بادقانی
۷۹	غضنفرے	۸۱	فتح السد قزوینی	۸۲	فضلی قزوینی
۸۰	غلام مصطفی الہ آبادی	۸۲	فتوت	۸۳	فضولی بغدادی
۸۱	غنی تفرشتے	۸۳	فخر جرجانی	۸۴	فضولی نجفی
۸۲	غنی	۸۴	فخر الدین رازی رح	۸۵	فغان دہلوے
۸۳	غواصی یزدے	۸۵	فہمی استرآبادے	۸۶	فغفور یزدے
۸۴	غوصی کجراتے	۸۶	فدائی لایسچی	۸۷	فکری غیاث الدین
۸۵	غیاث نقشبند	۸۷	فدائی میرزا سید محمد	۸۸	فکری محمد رضا بیگ
۸۶	غیاثی استرآبادی	۸۸	فدائی اشرف الدولہ	۸۹	فکری میرک خان
۸۷	غیرت اصفا ہا نے	۸۹	فرد پہلو ارے	۹۰	فکاری سبزوارے
۸۸	حرف الفار	۹۰	فروع میرزا محمد علی	۹۱	فنائی شیخ احمد
۸۹	فتح میرزا رضی	۹۱	فروغی طہرانی	۹۲	فنائی شہدے

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۷۸	فنائی چغتائے	۸۵	حرف الکاف	۷۹	لطفی نیشاپورے
۷۹	فوقی یزدے	۸۵	کاتب یزدے	۸۰	لطفی متوطن گجرات
۸۰	فوز لکنوے	۸۵	کاتبی تبریزے	۸۱	لعلی بدخشی
۸۰	فہمی بہارے	۸۵	کامل کشمیرے	۸۱	لوانی سبزوارے
۸۱	فیض کاشٹے	۸۵	کرمی کاشٹے	۸۱	حرف المیم
۸۱	فیروز کابلے	۸۵	کلامی اصفہانے	۸۹	مالک دہلی
۸۱	حرف القاف	۸۵	کلامی لارے	۸۹	مانی مشہدے
۸۱	قآنی طہرانے	۸۵	کلامی قنچے	۸۹	ماہری کشمیرے
۸۲	قاسم علی طوسے	۸۶	کلانی دکنے	۸۹	مائل دہلوے
۸۲	قاسمی مازندرانی	۸۶	کمال سبزوارے	۸۹	بتلاد دہلوے
۸۲	قبولی یزدے	۸۶	کمال گیلانے	۸۹	متین الہ آبادے
۸۲	قدرت لالہ شتاق رے	۸۶	کمالی نیشاپورے	۸۹	مجد خوانے
۸۲	قدری شیرازے	۸۶	کوکب شیرازے	۹۰	مجرم نیشاپورے
۸۲	قدرے	۸۶	کوکب کشمیرے	۹۰	مجلسی ہرانتے
۸۲	قرہلی دماوندی	۸۶	کیفی	۹۰	جمید قزوینے
۸۲	تغالی قفقورے	۸۶	حرف الکاف الفارسی	۹۰	محزون
۸۲	تمتی قاسم بیگ افشار	۸۶	گرامی اصفہانے	۹۰	محسنا شیرازے
۸۲	قندی ماوراءالنہری	۸۶	گلشن دہلوے	۹۰	محن کاشٹے
۸۲	قوسی	۸۶	حرف اللام	۹۰	محمد میرزا حکیم
۸۵	قوسی طوسے	۸۶	لالی سبزوارے	۹۰	محمد
۸۵	قیدی کرمانے	۸۶	لسانی کاشٹے	۹۰	محمد آملی

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۹۱	محمد کسکتے	۹۶	مستغنی کشمیرے	۱۰۰	مفتون کاکوروی
==	معنی دہلوی	==	سیحاکاشی	==	مطلع اصفہانی
==	محمود تبریزے	۹۷	سیحاسارپور پانی پتی	==	میر مقبول قتی
==	محوے	==	مشفق کاشانی	==	مقصود قزوینی
==	مقصود کاشانی	==	مشہدی قتی	==	مقیما شیرازے
==	مقصود تیرگر	==	مشفق بخارے	==	مقیما طہرانے
==	محوے	==	مصلح استرآبادے	۱۰۱	مکتبی شیرازے
۹۲	محدثی حصارے	==	مصور کاشانی	==	ملکی تونی سرکانے
==	محب بلگرامے	۹۸	مضمون عظیم آبادی	==	ملہمی خیرالمدیگ
۹۳	مدامی بدخشنے	==	مطلع محمد علی	==	ممتاز اواناسے
==	مذاقی اصفہانی	==	مظفر کاشانی یا قتی	۱۰۲	ممتاز شیرازے
==	مر قتی	==	مظفر خوانے	==	ممتاز عبدالغنی
==	مر قتی شاملو	==	مظہر تون وطن دہلی	==	ممنون موٹمن آبادی
==	میر قتی شیرازی	==	منظری کشمیرے	==	منجلیک ترمزے
۹۵	مر قتی سید شانی	==	منجز محمد نظام	==	منشور صفابانے
==	مردمی مشہدی	۹۹	معزیزدے	==	منشی قزوینی
==	مرشد شیرازی	==	معزی ہر وے	==	منصف اصفہانے
==	مرادی استرآبادی	==	معنی جاتے	۱۰۳	منیر شکوہ آبادے
۹۶	مروی	==	معنی حیدر آبادی	۱۰۵	منور اورنگ آبادی
==	مرشد شاہجہان پورے	==	مغزلی تبریزی	==	منظری سمرقندے
==	مسعود قتی	==	مفتون خیر آبادی	۱۰۶	منصور ہرانے

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۱۰۶	منعم حکاک شیرازی	۱۱۵	ناصر بخارے	۱۱۸	نجابتی مشہدے
۱۰۷	منعم دہلوی	۱۱۶	ناصر خضر و اصفہانی	۱۱۹	نظام مشہدے
۱۰۸	منوچھر خان	۱۱۷	ناصر ترمذی	۱۲۰	نخب قلعینان ایرانی
۱۰۹	منوچھرے	۱۱۸	ناصر نجفی	۱۲۱	نظام مشہدے
۱۱۰	موالی لاہورے	۱۱۹	ناصر صہبانی	۱۲۲	نظام مشہدے
۱۱۱	موجی قزوینی	۱۲۰	ناصر ترمذی	۱۲۳	نظام مشہدے
۱۱۲	موسوی مشہدی	۱۲۱	ناصر ترمذی	۱۲۴	نظام مشہدے
۱۱۳	موزون اکبر آبادی	۱۲۲	ناصر ترمذی	۱۲۵	نظام مشہدے
۱۱۴	محمد حسن بلگرامی	۱۲۳	ناصر ترمذی	۱۲۶	نظام مشہدے
۱۱۵	مہری سید علی	۱۲۴	ناصر ترمذی	۱۲۷	نظام مشہدے
۱۱۶	مستی گنجوی	۱۲۵	ناصر ترمذی	۱۲۸	نظام مشہدے
۱۱۷	مہی	۱۲۶	ناصر ترمذی	۱۲۹	نظام مشہدے
۱۱۸	میر فازے	۱۲۷	ناصر ترمذی	۱۳۰	نظام مشہدے
۱۱۹	میکش دہلوی	۱۲۸	ناصر ترمذی	۱۳۱	نظام مشہدے
۱۲۰	میلے حصارے	۱۲۹	ناصر ترمذی	۱۳۲	نظام مشہدے
۱۲۱	حرف النون	۱۳۰	ناصر ترمذی	۱۳۳	نظام مشہدے
۱۲۲	ناجی تبریزی	۱۳۱	ناصر ترمذی	۱۳۴	نظام مشہدے
۱۲۳	نادر تبریزی	۱۳۲	ناصر ترمذی	۱۳۵	نظام مشہدے
۱۲۴	نادر کشمیرے	۱۳۳	ناصر ترمذی	۱۳۶	نظام مشہدے
۱۲۵	نادم گیلانے	۱۳۴	ناصر ترمذی	۱۳۷	نظام مشہدے
۱۲۶	تاسخ ایرانے	۱۳۵	ناصر ترمذی	۱۳۸	نظام مشہدے

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۱۲۲	نصیبی امیر نوز بخش	۱۲۵	نکمت شاہمان آباد	۱۳۸	نیما زہنی شوستری
۱۲۳	نصیر اصفہانی	۱۲۸	نواب الداجد دام طلبہ	۱۳۸	نیکی نظری
۱۲۴	نصیر اطہرانی	۱۳۰	نواب فرمانروائی امیر	۱۳۸	حرف الو او
۱۲۵	نصیر احمدانی	۱۳۲	نور تخلص اقمین کلمات	۱۳۸	واثق نجفی
۱۲۶	نصیر تنکا بنی	۱۳۳	نوائی امیر علی شیر	۱۳۸	واحد صفا ہانی
۱۲۷	نصیر شیرازے	۱۳۴	نورالد اصفہانی	۱۳۸	واحد شیرازے
۱۲۸	نصیر میر ناصر علی	۱۳۵	نورس شیدا قزوینی	۱۳۸	واحد تبریزے
۱۲۹	نصیری گیلانی	۱۳۶	نورس دماوندے	۱۳۹	وارستہ
۱۳۰	نصیر الدین طوسی	۱۳۷	نوروز علی بیگ تبریزی	۱۳۹	واصف ایرانی
۱۳۱	نظام قزوینی	۱۳۸	نوری اصفہانی	۱۳۹	واصلی مروی یا کابلی
۱۳۲	نظر قوشے	۱۳۹	نوری ہروسے	۱۳۹	واقف
۱۳۳	نظمی اصفہانی	۱۴۰	نوری ہرمزے	۱۳۹	واقف خلفالی
۱۳۴	نظمی تبریزے	۱۴۱	نوری سفیدونی	۱۳۹	واقفی مشہدی
۱۳۵	نیما قزوینی	۱۴۲	نوزید محمد حسین	۱۳۹	والہ
۱۳۶	نعیم سمرقندے	۱۴۳	نوزیدی تربتے	۱۴۰	والہی
۱۳۷	نعیم شیرازی	۱۴۴	نوزیدی نیشاپورے	۱۴۰	واہب اصفہانی
۱۳۸	نعیم قے	۱۴۵	نہا نے	۱۴۰	وحدت گیلانی
۱۳۹	نقاش کاشانی	۱۴۶	نیاز بریلوی رح	۱۴۰	وحدت سہرندے
۱۴۰	نقیب بیزوارے	۱۴۷	نیاز گجراتی	۱۴۱	وحشت بختیاری
۱۴۱	نگاہی بہمانے	۱۴۸	نیازی اصفہانی	۱۴۱	وحشت اردستانی
۱۴۲	نکمت اردبیلی	۱۴۹	نیازی بخارے	۱۴۱	وحشی جوشقانی

کتابخانه حضرت امام حسین علیه السلام
تبریز

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

باستاد محترم جناب آقای دکتر محمد علی محمدی

کتابخانه امام حسین علیه السلام
تبریز

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۱۲۱	وداعی ہروی	۱۲۵	بھری تفرشے	۱۲۸	یزدانی سید مرتضیٰ
۱۲۱	وصفی ہروی	۱۲۶	بھری جد نور جہان بیگم	۱۲۹	یغنا جنتی
۱۲۱	وصلی عراقی	۱۲۷	ہدایت اللہ طهرانی	۱۵۰	یقینی لائیبھی
۱۲۲	وفائے	۱۲۷	ہدایت حسین ناسی	۱۵۱	یکتا محمد مشرف
۱۲۲	وفائی مشہدی	۱۲۸	ہر اسے	۱۵۱	یہین ترکستانے
۱۲۲	وقارے	۱۲۸	ہلال قزوینے	۱۵۱	یوسف خاوا اناری
۱۲۲	وقوفی ہر وے	۱۲۸	ہلالی شیرازے	۱۵۱	یوسف بیگ شاملو
۱۲۲	وکیلی تفرشے	۱۲۸	ہما	۱۵۱	یوسف جرجانی
۱۲۲	ولی ہر وے	۱۲۸	ہمام تبریزے	۱۵۱	یوسف جوہاری
۱۲۲	ولی	۱۲۸	ہمائے	۱۵۱	یوسف لارے
۱۲۲	حرف الہمار	۱۲۸	ہمت اردبیلی	۱۵۱	یوسف لایبجانی
۱۲۲	ہالقا صفہائے	۱۲۸	ہمتی نافقی	۱۵۱	یوسف قزوینی
۱۲۲	ہالقا قزوینے	۱۲۸	ہمدی شریفہ بانو	۱۵۱	یوسفی جرد بادقانی
۱۲۲	ہالقا صفہائی	۱۲۸	ہمدی میرزا بر خوردا	۱۵۲	یونس میر
۱۲۲	ہالقی	۱۲۸	ہند و شاہجہان گاہی	۱۵۲	یوسف محمد خان
۱۲۲	ہادی استر آبادی	۱۲۸	ہوشی شیرازی	۱۵۲	یوسف کابلی
۱۲۲	ہادی ابرقوی	۱۲۸	حرف الہیار	۱۵۲	یوسف کهنوی
۱۲۲	ہاشم ابرقوی	۱۲۸	یارک قزوینی	۱۵۲	تاریخ بنامی سرائی
۱۲۲	ہاشمی تفرشے	۱۲۸	یاس آروی	۱۵۲	صدیق گنج عرف چوکہ
۱۲۲	ہاشمی کرمانے	۱۲۸	یہی اوزبک	۱۵۲	از مولوی عبد الباق
۱۵۵	بھری بھجانی	۱۲۸	یہی حاجی اسماعیل	۱۵۲	صاحب نیل کوکر مرہ

صفحه	تخلص شاعر	صفحه	تخلص شاعر	صفحه	تخلص شاعر
۱۵۹	تذکره آخذ تذکره	۱۶۲	قصیده از قاضی و الفکار		از شیخ محمد عباس رفعت
۱۶۳	خاتمه نگارستان سخن		ذو الفقار	۲۰۳	آیضا منہ
۱۶۴	قطعه حصول تشریف	۱۶۳	قصیده از منشی محمد جعفر	۲۰۳	قطعات تاریخ تالیف
	معتد الهامی از کلام		زهره		و طبع نگارستان سخن از
	شیو پرده بان مهاراجه	۱۶۷	ایضا منہ		نتایج افکار مولف تتمه
	جگنو پال سنگه بهادر	۱۸۰	ایضا از کلام زهری		صاحبزاده عالیشان
	متخلص بشاقب +	۱۸۵	قصیده از محمد عباس رفعت		سیان سید نور احمد صاحب
	تاریخ معتد الهامی از	۱۸۶	قطعه تهنیت عید ز شاقب		جعلہ المدجبرانی کل علم
	محمد عباس رفعت		ایضا منہ		وفن —
	تاریخ نوابی از منشی		ایضا منہ	۲۰۴	قطعه تاریخ تالیف
	عبدالعزیز اعجاز		تہنیت عید از حافظ		و طبع نگارستان سخن
	ایضا منہ		خان محمد خان شہیر		از حافظ علی حسین کتاب
	ایضا منہ	۱۸۸	ایضا منہ		تفسیر فتح البیان سلمہ
۱۶۵	ایضا منہ	۱۸۹	ذیل خاتمه نگارستان سخن		المنان —
	ایضا منہ	۱۹۹	خاتمه الطبع از سید	۲۰۵	ولہ تاریخ طبع
	قصیدہ مولوی محمد حسین		ذو الفقار احمد نقوی ہوپا		غزل حضرت مولف
۱۶۶	قصیدہ از حافظ قاضی محمد خان	۲۰۰	خاتمه الطبع از منشی		تذکرہ شیخ انجم بکرم
	شہیر		محمد جعفر صاحب مری	۲۰۶	اعلام از جانب تم مطبع
۱۶۷	ایضا منہ	۲۰۱	خاتمه الطبع از حافظ		مولوی محمد عبدالمجید
۱۶۹	ایضا منہ		خان محمد قاضی صاحب شہیر		خانصاحب
۱۷۰	حماس عائدہ از شہیر	۲۰۲	تاریخ طبع نگارستان سخن		دیکھو

بسم الله الرحمن الرحيم

مسئله مصححت ایمان و فاتحه قرآن ایقان حمد مشکلی است که گوهر قلعطان سخن را بجکت بالغه خود و بهر
 نظم دلاویز کشیده و اجمار الفاظ منشور را در میزان کده طبع شعرا سحر انگیز لیسنت شمع تجشیده
 بر سطح دیوان اهدام و مقطع غزل سبل السلام نعت بلینی است که ذات گرامیش جزو اعظم انجمن است
 و سیکر سائیش خاتمه رساله رسالت است و بیت القصیده چکانه مرحمت و حسن تخلص چایله کمر
 منقبت عصایه آمل و جماعه اصحاب باکمال است که شاه بیت دیوان دین و دکن دکنین قصه شرح
 مبین اند صلی الله علیه و آله و صحبه سلم سپین عرض میدارند کهند فروش و کان پس کوچه سخن
 و تازه خروش بر سطح بازار دوده کاروان این سخن در کنز کوز الحسین لیس کلامه شمع سخن
 که در عین طبع این سکره جوی از شعره اصنام من از کوه و کوه و کوه و کوه افکار طبع سائید
 بزرگه و بواسطت حق آگاه نصیبت و نگاه جناب مولوی محمد شاه صاحب متوطن گنبد نزل
 کلمه متوسل و اجد علی شاه او و سبک الصدق خدمت جناب الدیاب نصصم الله بالعز و ابجد فرستادن
 اشعافا تذکره مذکور در خارزه شتم طبع بر روز و نالیه و اول و نقاب انجام در عارض یکقام است و فرستادن

لا جرم همی از انجباب بود آنکه تا این اشعار آبدار و یادگار شعر انما در تاریخ حوادث روزگار
نگرد و مستعدی الحاقش در آخر کتاب و قائمه ابواب شد تا چارمست قاصد پرتیسیان جوهر
گماشتم و همه را بمیزان نظر بنخیدم و دیدم که جمعی قلیل بیش نیست و صرفت بسیار از بجا خارج از
تبت که ضبط است پس بغرض تکمیل ترتیب و احوال تهذیب پاره را از اشعار شعرا پیشین پیوندد
این خیال نشین کردم هر که سخن را سخن ضم کند و قطره از خون جگر کم کند و منظور نظردین
ضمیمه انور که لغت شعرا و اسم سامی نگارستان سخن معنون است ایجاز و انتخاب است لهذا
بما به عنبرین شامه از تکلف عبارات و تصلف استعارات معاف داشتم و بیاورد اشعار معدوم
و افکار ستوده شعرا غیر مکرر گفته نمودم و قبسی از روشن طبعان متقدمین و پرتوی از آتش نفسان
متاخرین در یوزه کردم و لغت چند از تجلیگاه سخن بدست آوردم و بغرض ضیافت طبع احبه از تحفه
بزم اعزه این کلمات بنیاد را بر بیاض صفی چون خطوط شاعری مهربر سپیده صبح گماشتم و گوهری
را که در آید رمی او غمخیزی بنظر آمد از رشته شمار انداختم و بدست او زکات کشف من ایة او نشیها
نات بخیر مننها او منلها جوهر زوایر نعم البدل اضافه کردم و رنگینی سخن هر خط افزون
میشود و هر چند آید در لؤلؤ این غمخیزان میشود و چشم از نظار گیان جلوه این چمن و تماشایان
بهار گلشن سخن آنست که اگر گلی خوشبو ازین گلستان هم طرح میثوب کند و در محراب اجابت بدعای
خیر برای این پر آرزو دست همت رو بر و کند و الله استعا

حرف الالف

از او تخلص بنید محمودان بنید امجدالدین حیدر خلیف بنید علی مهدی خان بهادر اندر و ساء
شهر بهانگیر نگار که در گلشن چمن عمرتی سالگی خزان است و شباب هو جوانی طبعش در غنقوا
استفاده سخن مرانی از حافظا کرام احمد ضمیمه رامپوری و آقا احمد علی ماحد جمانگیر نگری نموده گوهری
سبقت از اثرایه ربو و همتی الا نکار مثنوی ذو البهرین بر قوت بحر طبع ذخارش دال و قصا
ان خرد خورده زمین تقاضش را گواه کمال از کلام آزادانه او است

بیاورد

<p>چون شکست رنگ مشتاقان نینیز صد چشمه خون ز دل و دیده روایت کرد زین سبب جامی شر در دل نکند برگ هر سبزه نوخیز خدنگ است اینجا روی خور در نظر م تیره تر از بوی تو بود بمانی طرز جفا ز گس جادوی تو بود مگر از خاک نشینان سر کوب تو بود چراغ تریتم از سوز دلهاروشی است بجای گل جگر پر کالها در دامن است وان مونس و نگسار دیرینه نماند فریاد دلی که بود در سینه نماند</p>	<p>از شکست شیشه و لهای حیرت آشنا غاش نشتر غم در رگ جانیت که بود قسمت ابل فروغ مست نسخته بودن رنگ آرام بگلشن که د دنیا نیست وسی که روزم سیه از حسرت گیسوی تو بود پیش از آن که اثر سره شود عشوہ فروش یا گلستان چنان خاطر آزاد ساخت بچشم درد مندان باز بر خاک من است بیاورنگ عشرتهای مشتاقان تماشا کن آن مسکن شادی و غم و کینه نماند از بسکه گد اخت ز آتش سوز فرقا</p>
---	---

رباعی	رباعی
<p>تسکین ز دل انداز رسیدن دارد امر و ز بهار دیده دیدن دارد</p>	<p>هوش از مین قصد پریدن دارد از سخت جگر کلی است بر هر فرزند</p>

رباعی	رباعی
<p>فریاد که از غصه دم خون گردید چند آنکه گد از غم بگدوشی داد آیتی شاعری اصغهبانی حکمت خوشگو است این بیت آیت خوش فکری است بیان ما نوسک یار فرق بسیار است ایدهال در صفایان از شعرای نازک خیال بود زمره تلامذات احمد از ابدال انجم ماقبل خوش آنکه بندگی بیان بناز باز کنی نظر در این تن نازک کنی و ناز کنی</p>	<p>از جوش سرشک زید چون گردید پابندی من چو شمع افزون گردید چرا که ماسک او نیم او سگ یار است نظر در این تن نازک کنی و ناز کنی</p>

تغییر
ایدهال

دوش آمد تا صبحی سومی ملا متحانه ام
 گفت عاقل میشوی گفتم مگر دیوانه ام
 ابو انخیر حضرت سلطان ابو سعید ابو انخیر قدس سره از اولیا کبار و صوفیه صافیة نامدا
 گذشته رباعیات دلنشین نوشته
 آنروز که آتش محبت افروخت
 عاشق روش سوز ز معشوق آموخت
 از جانب دست سزد این سوز گدا
 تا در گرفت شمع پروانه نسوخت

رباعی

پرسید من کسی که معشوق تو کیت
 گفتم که فلان کسست مطلوب تو بصیت
 بنشست بهای های من بگریست
 کز دست چنین کسی چنان خواهی بگریست

رباعی

جز در ره عشق تو نیوید هرگز
 دل از ترا بکس نکوید هرگز
 صحرای دلم عشق تو شورستان کرد
 تا مهر دگر کسے نروید هرگز
 اجمل شاه محمد اجل خلف حضرت شاه ناصر ولد شاه محمد یحیی عرف شاه خوب اسد اله آبادی برادر زاده حضرت
 شاه محمد فاخر زائر از دو دمان حضرت شیخ محمد افضل اله آبادی استرح در معرکه و مقابله فاخر مکین گفته
 خورشید و شمع هم شب تا نندارم
 آینه نمط در صف کوران منم اجل
 احسان معروف بمرقیما بود و بر طالبان گوهر سخن باب احسان بدین طرز میکشود
 در خلوتیکه بند قبا سے تو وا شود
 بی اخت یار آینه دست دعا شود
 پیدا است دورنگی ز قماش سخن تو
 برگ گل رعناست زبان درد من تو
 احسنی میر احسنی یعنی احولی کلاش احسن و فکرش حسن افزای سخن
 طرفه مالیت که آن آتش سوزان ز برم
 زود تر میرود و دیر تر مے سوزد
 عشق یار منی خواهی و پیر این چاک
 دست بر سینه زمان در پی تابوت من است

دوستان

عجب

و احسان

احسنی

باد و چشم تو دل ای شوخ شکر چکند
 احمد مولوی احمد علی دهلوی طبعی لطیف داشت و سخن لطیف آرزوست
 ساقی بیا با جام می این لطف در جنت کجا
 او اسلمی از صفایان بود عروس سخن را بخوش ادانی منصفه آرائی بیان می نمود
 کشیده ز میان تیغ آبدار بکینم
 مراد به تیغ مترسان که من هلاک همینم
 ارشد گاذر و نش وطن پیش شد اهل شعر و سخن
 زیر سخت تر آبی نداشت جام سپهر
 و گرنه دست قصا در گلوئی من میر سخت
 اسپر رازی در بند سخن طرازی بود باین تخلص سرفرازی نیا
 قاصد رقیب بوده و من غافل از فریب
 بی درد دعای خود اندر میان نهاد
 اسپر تخلص منشی سید مظفر علی ابن میر مدخلی مکن امهاتش بیت الریاسته لکنوست و قصبه آبی
 از تو ایع آن وطن آبائی او از قبائل شرفا سادات و در تشیع از غلات یاوری اخترش بدیر
 و ندیمی و اجد علی شاه اختر پادشاه اختر نگار اوده رسانیده بخطاب تدبیر الدوله مدبر الملک میر مظفر علی
 خان بهادر بهادر جنگ سرفراز گردانیده مورد مکارم خسروانی بوده تا عهد فرمانروائی آن اختر
 برج سلطنت حاکم تصیبات السبق اعزاز و اکرام ماند و بعد زوال حکومت ملک اوده و انتهای
 ملک بصوب دارالاماره کلکتہ و قطع سلسله رجا فیض آن سلطان مالیشان بدولت سلطنت
 منتزعه امتداد مدت تامل اسپر را در قید پریشانی نشانند ناچار بالترام کاشانه نواب ملک علیخان
 بهادر فرمانده راسپورتن در داد و در بقعه ملازمست او برگردن نهاد آذان زمان الی الآن گاهی
 در راسپورت و ماهی در شهر لکنو میگذراند و بهر جا در فکر صید بر جنبه مضامین زکین میانند آید شعر می
 روزگار آن دیار و اوستاد موزون بلبلان خوش گفتار ظفر بر شاگردیش امیر راسر مایه ناز و سپهر
 طغش و اسطی را واسطه عز و افتخار در فارسی وارد و هر دو سیکو سوز در هر یکی بر دیگری سبقت
 هر یک دیوان هر دو زبانش یکسب روشنائی از دوده طبع مطبوع سخنوران رود کار بهر

احمد
 مولوی
 احمد
 علی
 دهلوی
 طبعی
 لطیف
 داشت
 و سخن
 لطیف
 آرزوست

اشاره به سبقت
 منشی سید مظفر علی
 کینه زید پور
 سبقت
 عارفان
 و سبقت
 سخنوران

چند از غزلهای فارسی وی درین مرغزار بزنجیر تحریر سپرد و به نیزه گلک شکار

کعبه از مقدم تو خانه نما
سجده رقصه بر آستانه نما

سخ زیبای تو خطان مصحف
عشق پیچیده بر زمانه نما

آب حیوان نصیب خضر آید
مرگ ما عمر را دو دانه نما

سر موفرق نگر دو چو بیزان سنجند
سر و سامان تو بانای سرو سامانی نما

تکون پیشه ام نیز گنگی من رنگها دارد
منم گلخن منم گلشن منم دریا منم صحرا

کی پسندد کیمیای فقر ایزد همی کس
کشتن سیاب باشد کفر و اسلام ما

آمد بهار و می بسوی من آمده است
آبیکه رفته بود بجوی من آمده است

به بسترش نبود گل سپید بر سر گل
یقین شناس که دل بر سر دل افتاد است

بلبل سخن از ان لب خاموش میکند
گل را حدیث او همه تن گوشش میکند

آهی خضر جای گریه حال جناب دارد
دارد و می و آن هم نقشی بر آب دارد

سر بر زده و حدت زگره بیان خیالم
در دیده من یک گل رعناست دو عالم

شد نخل از لب و دندان تو و گریه من
لعل در کان بعدت در بگستان شبنم

با هزاران رنگ سر زده است و الای من
هشت گلزار جنان جزو دست از اجزای من

در فضایی وادی عشقش من آن خرم که است
چرخ انضر برگ کاهی گوشه صحرای من

باغ جنت گلی از گلشن زیبائی تو
روزن قصر جنان چشم تماخالی تو

خلق جان داده طرز سخن آرائی تو
عالمی کشته اعجاز سیمائی تو

با همه سنگ حوادث از شکستن این است
بعضی فولاد شد گویا جناب زندگی

کشیدم در غم هجرت بهامون آه موزونی
بر آذر و روح لیلی از تیرت چو مجنون

اگر چانه نرگس ببیند
نهد بر طاق زاهد پارسانی

اسیر از سبزه بیگانه دیدم
درین ایام روحی آشنائی

انوار
الکونین

اشراق میرزا قردانا و مصنف ایماضات وافق امین عدادش نزد معقولین در زمره محققین است خویش
شاه عباس ماضی بود لهذا لقب به امارت شد مذہب تشیع داشت گاهی میل بشعر مسیکه و آرزوست

بچکس منکر جمال تو نیست   نیست حاجت که خط برون آری

اشکی جگت نرائن از کشامره و بلوی مت و در آه و ناله اش راجحه تازسگ و لوسی
روز محشر همه نالند به پیش حق و من   و امنت گیرم و هم پیش تو فریاد کنم
و عده کردی و ز رفتی سوی اشکی اکنون   باز فرما که چگونه که دشمن شاد کنم

اشرف سید شاه محمد حسن متخلص با شرف ابن قطب زمان امام عارفان زبده سالکان قدوة
صاحب دلان سر حلقه کالمات مقرب بارگاه یزدان حضرت سید شاه محمد زمان صاحب خفی القادر
اکسینی ابن سید شاه رفیع الزمان صاحب الہ آبادی که از دو دمان حضرت شاه عبداللطیف الہ آبادی
و برادر کلان مولوی حکیم فخر الدین احمد اکثر کلام ایشان در مدح حضرت ختمی پناه صلوات و گاه
گاهی هنگام فرصت از مشاغل معمولی بکلام موزون هم می پرداخت علاوه دیوان مختصر فارسی
شعری معدن فیض در علم اخلاق و یک شنوی دیگر در فارسی دارد و گاهی بشعر اردو هم توجه نمود
اتقاید بر وجه کمال داشت بعد وفات پدر خود سجاده نشین مسند صاحب تاثیر و در ضبط اوقات

بی نظیر بود آرزوست

دل نیست که مرآة رخ دلبر نیست   جان نیست که جانانه دران جلوه نماید
اند طلب کعبه وصل تو نگار   جان من دل خسته کم از قبله نماید
تزدیک تر از جان من از جیل و رید   اخسوس که کس محرم این سرخفایست
کسب بندد و کم خندد و خاموش بود ایم   هر کس که شود واقعت از راز تهمان تو
شید اسی تو هر دم مذمت سوزد که در شیت   خنجر بگلو دست بدل خاک ببرد داشت
انز بسکه پا تو بدل و جان من گرفت   فقطم دهن ز تیز کرده ما دمن گرفت
و سی شب بجهلی ز رخسار پرده پرستاد   پروانه سوختش شمع لکن بوضوح گرفت

گر بد ریای غم او دل بیتاب طپد
 در خیال و زردندان تو ای اختر حسن
 و در دل سوخته آتش زده چون گرمی اشک
 بسکه هر موج رگ شعله شد از چهره تو
 در حرم قبله ابروی تو گر یاد کنم
 بیقرار است دو عالم پی آن جان جهان
 آب جلالت ز لب چشمت که شود دارد
 می طپد بعدت نیز چو پهل تو خاک
 پیش او کثرت آفاق بودت ماند
 حاجتم هیچ نباشد بزرگوهر سوم
 اشرف خسته و گسسته و آواره و زار

آب در گوهر ناسفته چو سیاه طپد
 صفت آبله در عقد کفر آب طپد
 این سپند نیست شرر خیز که آد آب طپد
 ماهی از عشق تو در حلقه گرد آب طپد
 کعبه بر خویش ببرد و خم مخراب طپد
 چه عجب گزینش اشرف بیتاب طپد
 گره شرم ز دندان تو گوهر دارد
 آنقدر شوق طپیدن دل مضطرب دارد
 طاعت گوشه نشین عالم دیگر دارد
 فقر من ترس اقبال سکن بر دارد
 دم سرد و رخ زرد و مرده تر دارد

اعلی ممالک محمد توراتی گلچین گلستان شویا بیانی است

هر که شد خاک نشین برگ و بری پیدا کرد
 اعلی شاه محمد اعلی خلف الرشید شاه محمد علیم از دو دمان شیخ محمد افضل ال آبادی قدس سره است

سبز شد و اند چون با خاک سر می پیدا کرد
 همین یک شعر از وی یار است

با تو که اوج سبقت بر بزرگان مغر بچوید
 افضل مرغی است افضل عهد خود در سخوی و نکته سی

بل بر روی شامان پشت باشد فیلبا ملن
 ز یستن مشکل و مردن نتوانم چکنم

در فراق تو من خسته بجامم چکنم
 امانی میرزا امان الدین طبعش فصاحت و بلاغت پرشت و پناه ذر هوش در معانی و بیان سعیت

ز یستن مشکل و مردن نتوانم چکنم
 در استگاه

هر که بیوکل در بنشد و آید
 نوبی بلبل این در شاخه آهنگ است

ز یستن مشکل و مردن نتوانم چکنم
 نوبی بلبل این در شاخه آهنگ است

اعلی
 ممالک
 محمد
 توراتی

آفتاب
۱۷۱۰

آفتاب محمد علیخان طهرانی و محمد سپهر سخندان از دست
 شیخ چوزلف تو و دیدند بر بند و گزید
 امداد و تخلص مولوی امداد علی خیر آبادی در عهد مختاری ریاست نواب قدسیه بیکم که توان بود
 بود و در زمان حکومت نواب جهانگیر محمدخان بهادر صاحب نواب ماندند و در عهد مختاری نواب
 سکندر بیکم چندی ملازم و باز خانه نشین گردیدند نواب فیض الدوله باقی محمدخان بهادر کاظم
 بالان خود نمودند بعد چندی مستعفی شدند و گوشه گزین گشتند نواب قدسیه بیکم در نعره ارباب
 استحقاق یکت روپیه یومیه معین کردند از انتقالش در سالک هجری اتفاق افتاد و از دست
 هر دم ز حسن یار من ریزد تجلی می دگر
 هر ذره خاک در شش خورشید تابان در برش
 خوبان دنیا گو همه خزانند از سر تا پایا
 باور مکن قول عهد و سازگی و شیشه کو
 بسکه بالید نیک بخت چشم چه
 دل من معکف کعبه قدس است و سله
 شعله اوداک روشن در دماغه میکند
 پرده گوش دلم نازک تر از برگ گل است
 دفرگر وون پیش هر کس با ده می ریزد جام
 کوفتنه که از چشم تو جز پاشدنی نیست
 سوزانده زلف تو هر شیخ و بر همین
 این عقده لاجل که بجام دلم افتاد
 قاصد چه دمی دل که دل زار و نزارم
 شاد می کن از وعده وصلش دل بالان

چشم بود در هر نظر محو تا شبی دگر
 از پر تو مهر خوش دل و تجلی می دگر
 نام خدا آن دل را دارد و سر اوست دگر
 ای محبت این های و بود از من به یاد دگر
 طفل اشکم همس و امن صحر ا دارد
 حالیا بر در می و کلیت دارد
 ساقی مار و عن انرمی در چرخم میکند
 در فراقش شور بلبل بی و ماغم میکند
 چون رسد لایبت بمن خون در ایامم میکند
 کوه دیده که از دور دور دریا شدنی نیست
 آن کعبیت که در عشق تو رو شدنی نیست
 جز ناخوش شمشیر قضا و اشدنی نیست
 از بوسه به پیغام دلا ساشدنی نیست
 کین وعده و وفا نامم در اشدنی نیست

و در کویچه خیم در خم زلفش دل نالان گم شد و گرامین گم شد و پیداشدن نیست
 امیر منشی امیر احمد خلعت کوچک مولوی کریم محمد مرحوم لکنویست از اولاد اجداد شیخ محمد مینا
 ادا مالد فیضه فیما از آغاز سن شعور در علوم متداوله مهارتی و عمارتی بهمرسانید و از همان
 که ذوق سخنگویی در سر پیچید تبک ز منشی مظفر علی لکنوی متخلص با سیر کسب فن شعر پرداخت
 و شاهد سخن را بعلیه های شیرین بیانی و خوبی بندش و حسن معانی آتایه آراست که نظارگان را
 از خویش متن ربود بعد زمانه نذر نواب محمد یوسف علی خان بهادر رئیس دارالریاست مصطفی آباد
 عرف را مپور در دهلیکنند متعلقه ضلع بریلی و از فتنه طرز سخنگویی ایشان گشته از لکنو بحال
 شوق و آبرو طلب کرده تکمیل کلام اردوئی خود پرداخت چون نواب مدوح از میان خدمت
 بر نبت و نواب کلب علیخان بهادر ولد اکبرش رئیس حال بر مسند ریاست جاگرم کرد خوش گوی
 و ممانت و لیاقت ایشان بسیار پسندید تا آنکه ذوق سخن نواب موصوف را هم از جا برد چون
 طبع رسادشت و او ستادی لائق و فائق بهمرسید بشکل سخنگویی پرداخت و با استادی خویشتن
 پسندیده در اقران و امثال افتخار فرمود که توجبه و محنت شبانه روز امیر در اندک مدت دیوان اردو
 تالیف نواب صاحب مرتب گشته علیه طبع پوشید از تصنیفات و تالیفات امیر قرآه الغیب دیوان
 اردو گوهر انتخاب دیوان مفردات اردو و تحامد خاتم النبیین دیوان نعت اردو و محتسین دل
 آشوب و مجموع و اسونتها و قصاید و بعضی مثنویات مثل نوز تجلی و آبر کریم و مسدی اختیاری به
 ذکر شاه انبیا شکر حال ولادت با سعادت و رضاعت و طلیه مبارک و فضائل و شمائل و مخرج
 و وفات شریف خواجه بهر دو عالم حضرت سرور کائنات محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و صحابه وسلم
 مطبوع بوده است و یکم طبع حقائق پسند کتابی جامع در لغت سمی بسره بصیرت بقدر حجم بیست
 کلان تالیف کرده که در آن و تنقیح لغات عربی و فارسی هر آنچه نظریه او نظریه اقطاب زبان علم و
 قلم زبان جاریست پرداخته و با سنا و کلام اساتذ متقدمین دستاخرین پذیرد و تحقیقی و مستش
 جلاده است و علاوه ازین دیگر تالیفات نامتوهم و مهوایزد و در که تصنیف و ترتیب آن بنا بر

باید

فقدان فرصت هنوز صورت نبسته و علاوه اینها در بعض فنون غریبه هم بقوت فکر و جودت طبع
 مناسبتی بهم رسانیده و شهره کمال را با طراف عالم رسانیده اند همچو علم جبر و غیره اگر چه بذات خود
 و از نام خود بنظم فارسی کمتر گفته اما بشغل تعلیم دیگران و آرائش کلام تمیزان اکثر اوقات راضی
 میکنند در همین طبع تذکره شمع انجمن حضرت والد و امجد هم بواسطه جناب مولوی عبدالحق صاحب
 بن مولوی فضل حق صاحب مرحوم خیرآبادی بعض اشعار و ترجمه جناب امیر را از رامپور خواستار
 شدند پیش منشی صاحب معز و سه غزل خویش که غزال وادی بلاغت و طاووس چمن فصاحت
 معرفت جناب موصوف لطف نمودند و نوشتند که ملازمان سامی میدانند که فقیر را گاهی اتفاق
 نظم فارسی میشود سابقا بر خوردار حافظ علی سلمه خواهر زاده من که در بھوپال وابسته و امن دولت
 سرکار و ملازم اینجا اند برای فرستادن اشعار فارسی زبان بمن تحریر کرده بودند معذورا مندم و نه
 فرصت فکر بدست آمد که می چاویدم اکنون که آنکرم ایما فرمودند عزیز از جان شیخ توضیح الزمان
 اشعاری چند که از من بدنام یادگار داشتند نگاشته آوردند آنرا بخدمت ہی فرستم روانه فرمایند
 منگه ننگ بزم سخم تالیف من چه پایه آن دارد که بزبان خامه یا خامه زبان همچو الایه عالیجاه فلک گاه
 نواب و الایاه امیر الملک بهادر بگذرد و آثارم از آفتاب مشهور تر شود و قاناتا بایش نیز اعظم برزق
 خاک عجب ندارد وصیت اخلاق و ذره نوازیهای آن سرکار سپهر مقدار از کران تا کران رسیده است
 و آوازه قدر شناسی در چارسوی جهان سر کشیده اللهم دام کیت اقبال زیران باد و استی
 این چند اشعار آبدار از کلام بلاغت نظام امیر حسب ضابطه در اینجا ثبت می افتد پایه متانت سخن

ایشان ازان میتوان دریافت

خجری نازنیا بد جگر می هست ازین	ای یقربان تو طالیم نظریه بهتر ازین
سویای تو منم نیست سر به بهتر ازین	روم از خویش نیا شد سفری بهتر ازین
می برود دل با دایمی که ندانست که بود	غزوه اش یاد ندارد و هنر به بهتر ازین
بوسه وادی و لب خویش کمیدی از ناز	ای شکر لب با دایمی دگر به بهتر ازین

در چمن رفتی و هر گل بگل دیگر گفت
 هست و اینک بیاد رخ تو در دل من
 هر چه از بسل تو روز جزا پرسیدند
 بر در دل بنشین پای من بر در کس
 همرو تا و کش از سینه برون رواز دل
 یار مرست و هو اسر و وحی ناب بگوش
 مثل قد و ذقنت گو که ندیدست کس
 تنگی کردی عدل برومی و جانم قسیت
 بخودی برو بس منزل مقصود امیر
 و سیکه وحدت او طاعت آرزو میکرد
 هنوز حسن پس پرده بود و وحشت من
 نماز قائم البته میشدی مقبول
 مزاج حسن تو کتاب همسری میشد
 گذشته از طرف باغ و بلبل از حسرت
 اگر عنایت ساقی بدی بحال امیر
 حجب مدار اگر صوفیان چنین بستند
 بذوق کعبه دویدیم و ره غلط کردیم
 ز تیر آه که خستست سینه افلاک
 گزید نیست ز پیوند عاشقان را
 و فامخواه دلا از زبان مست شباب
 ز بهر آنکه بیاران زنگان فرسیدیم

که ندیدیم گل نازک کمره بهتر ازین
 دور آفتاب مدار و قرص بهتر ازین
 او همان گفت که ز غم کمره بهتر ازین
 دولت از مصلحتی نیست دره بهتر ازین
 نیست در راه سفر همسفری بهتر ازین
 ساقیا باز نیاب سحره بهتر ازین
 شجره بهتر ازین و ثمره بهتر ازین
 جان من گرد تو گردم نظر بهتر ازین
 نیست در راه جنون راهبره بهتر ازین
 حرم نبود و سرم سجده چار سوسه کرد
 گل وجود مرا می سرشت و بو سیکرد
 بخون تازه بسمل اگر وضو سیکرد
 سلکت در از بغل آیت ره بر و سیکرد
 ز چشم رخنه تماشای رنگ و بو سیکرد
 ز جام بانه چرا با ده در سو سیکرد
 بکینه خویش رسیدند و از خودی بستند
 گذر به بگده افتادند و فرو بستند
 که بر شکن و لمان پنین کمر بستند
 اگر ز خویش گشتند با تو پیوستند
 هزار پند کنی نشنوندت مستند
 در حریم فغانم بروی ما بستند

درین بلا که از درد و غم مترس امیر
 و آرد دست اجل حبه تو ام در محفل
 در جهان بیخ کی باعث عیش و گریست
 میکش ز گس غمور تو بر خاک انداخت
 پائی در سلسله اشک و بس داغ جنون
 بود هر چند تجلی که از شمع و چراغ
 هیچکس را بر تو نیست نکاس به دگر
 جان برودند و دل و تن همه داغ است هنوز
 پرده شمع اثر عشق چنان سوخت که شمع
 اندرین تیره سراسیمه پر سوز امیر
 سینه چاکان تو در بزم جهان آورده اند
 در عنت بیندگر از ناخن خراش سینه ام
 بوی او را جامه زریان چمن دز دیده اند

امیدی

کدام دل که ز سنگ بلاش نشکستند
 بود گویی ز دو صفت تیغ و دو پیکر محفل
 خون دارا شد و آراست سکندر محفل
 جام گل در چمن و ساغر فل در محفل
 شمع سوزان بنم و دهر سر سر محفل
 یافت نور دگر از شیشه و ساغر محفل
 همکنار است بهنگامه محشر محفل
 شمع بردند و هنوز است نور محفل
 گرید اندر غم پر وانه سر هر محفل
 همچو شمشیر است که سوز و همه شب در محفل
 شمع آسادر بنجل گور و کفن در آستین
 از خجالت تیشه پوشد که بکن در آستین
 کرد پنهان گل بچیب و یا سمن در آستین

امیدی رازی نامش را با سپ است و نام برادرش لهر اسپ و نام برادر دیگر گستاپ
 سلطان محمد صدقی استرآبادی چون اسامی این برادران شنیده گفت که مگر فرج مادر اینها جلد
 شاهنامه بوده است امید شاعری عالی ضمیر و در وادی قصیده بی نظیر است اگر چه شعر در
 میگفت اما خوب میگفت و در شیراز بخدمت علامه زمانی ملاجلال الدین دوانی کتب سی گذر نیده
 و بتربیت امیر غم ثانی وزیر شاه اسمیل باضی اعتبار وقت دار بهر هائیده آرزوست
 تا بخاطر باشد ای بد عهد چنان منت
 بسته بر انگشت باید رشته جان منت

اسامی

آباد و بد و لست تو در خانه ما
 او را در خانه که خانه ما

از سایه نخل و دولت میجو اهرم
همسایه آسمان شود خانه ما

الشیخ مولوی عصمته الدان رحمة الله و طمش قصیده پند و در ضلع هوگلی از تلامذہ مولوی
عبد الغفور خان بہادر نسلخ مست و تلاش مضامین نکین والفاظ شیرین طریقہ اوستاد خود

می بود و چنین میگوید

شبیخ چون پر و پلمتہ مینوزد ز روی آتشیز
کی بر پشت تابستان بود پر و پلمتہ را
بلبل از بلخ چرانا لہ کن سے آید
شاید انی موسم گل فصل خزان می آید

النسی مولانا امیر حاجی انور بخاری انکار دقیقه را با خاطرش باری و مضامین رنگین ا
یا طبع لطیفش مناسبت و توانست بسیار

شاید کہ بہ بلیم سر خود دستم تو
خواهم کہ شوم کشته بہ تیغ ستم او
حرف بار موصدہ

با قمر لایق خورده فروش کاشانی ست و دوکان چین دستہ بانا سخن سنجی و خوش بانی
ما چه باشیم و چه باشد دل غم پرور ما
کہ ہمیریم و کسے گر یہ کند بر سر ما

آہ کو ہر شہادہ سوسے میفروش اگر مرا
چہ کنم نثرل و ماہ اسی و گر نیست مرا
غم ویرینہ او بلبل و با جاتم گفتہ

یاد دیت آن سوز فگن در دل دیوانہ ما
کہ کلیم آید بو آتش زہر از جہنم ما
ولی جہنم و کشتہ سنگ راہ پر و پلمتہ

ایں جہدہ ہر سزای دل بد گمان نیست
با قمر گمان محبت و وفا و ہستی بہار
گوئی تخلص شہر ز دیوانہ پر شدہ نیست

وز دست کسی نیست کہ مشت پر دست
از لب کہ بہر واقع تھا و ہم ور میدیم
سپل شدہ ہر کہ غنیمت ننگدازند

یار از ای مفاظر ہم ان نگاہ بسیار
خود ہا بی ہمنون گند آہ چسبانہ
اور خور و زانست و مسیل تو نیستیم

نسخہ

نسخہ

نسخہ

نسخہ

نسخہ

نسخہ

بانی
بنی
برهان
فصل
فصل
بنی
بنی

ترا بر جمله خوابان برگزیدای و امی چون سازم
 باقی عبد الباقی تبریزی از نعمات شکرین و ناله های نکلین در شکر ریزی و شور انگیزی
 اضطرابم نگذار که نشیمنم جاسم
 انتظارت نگذار که ز جا خریس منم
 بدیع سمرقندی بقند و نبات سخنها می شیرینش بذاق ارباب ذوق در آرزو مندیست
 شبی در خواب او را با رقیبان هم سخن دیم
 نهیند هیچکس در خواب یارب انچه من دیم
 برهان میر برهان الدین ابرقوسے کلامش بر جودت زمین او برهان قوسیست
 ما را بنامه نیز فراموش کرده
 دانسته که دیده بار اسواد نیست
 بسمل امیر حسن خان از روسا که کوری متصل لکنو و دلهای سخن شناسان بسمل تیغ مصارع

اوست

آنقدر از دل صد پاره نماندست بجا
 که با حباب توان رقعہ انشا کردن
 بلیغ امانت علیخان خلعت محمدی خان فرخ آبادی بود نظم و نثر فارسی را بلاغت و فصاحت

ادامی نمود

مخت بگرم خون شده از چشم ترافتاد
 این دانه یاقوت ز درج کعب افتاد
 از دست میجا که کار چون کشود
 پرغش بلیغ آمده و نوحه گرفتاد
 بهمانی بهاء الدین محمد آملی از مشاهیر علماست نان و علوای او برای اهل ذوق خوان
 خوش باش که من فتم و جان گفت که من تر
 چون رفت دل که شده ام گفت بهمانی
 میکشد غیرت مرا اگر دیگری آهی کشد
 زاکم می ترسم که در عشق تو باشد آه او
 بیانی خواجه شهاب الدین عبداله از راه و رسم خوش بیانی بخوست آگاہت
 خوش آن زمان که خطی گرد آن حذار نبود
 میان حسن تو و عشق من غبار نبود
 بیانی نامش عبدالسلام است و در ادای نظم نیکو بیانی و خوش کلام
 بیم از قاعه آورده و حسده که من
 از ذوق این نوید بهره دانی رسم

بیخبر منشی غلام غوث کشمیری عشقی گورنٹ شمالی جنوبی آبادست این دو شعر از و گوشت
افتاده

نیست آشوبیک از دستت مگر بر رخاست
ببخیر جانیکه من مشغول ضبط گریه ام
در بهاران ابر هم بادیده تر بر رخاست
بیغم بیراگی از فقر اهد است و ان بود احویات از زبان بشرفار است میکشود
در فضائی عشق جانان بود الهوس نبار است
هر سرشایسته رنگ و سزائی دار نیست

حرف بار فارسی

پور حسن از شاعران اسفرائین است و ناظم خوش فکر نیکو سخن
روز روشن چونی هینت ای ماه تمام
شب تاریک ستاره نشمارم چکنم
چون خداروی نکودرد و جهان ارودت
منکه پور حستم دوست ندارم چکنم

حرف التاء

تابعی میر محمد تابعی شیرازی است و ما سر طریقه نظم طراز می
دی کسی گفت یارت اینجا بود
گفتم ای وای من کجا بودم
مناقب محمد اکرم پنجابی است و مالک الکره معنی یابی
سحر که چون دل زارم شکستی
یا این زودی چه هستی از بر من
تسلیمی کاشی است نزد ارباب فن مسلم الثبوت در تازده مضمون تراش
گویند بهاری شد و گل آرد و دی رفت
ما بیتو ندانیم که سبک آرد و سبک رفت
تشنه محمد یوسف ابن بدیع الزمان اصل آب و دانه اش از نهر حیرت و کالبش از
از عناصر همان شهر بجای کسب کمال کلخ و ما غش پیچید از جسر دارا بازاره کلکته رسیدنجا
علم عربی و فارسی دانگیز می میخواند و از موزونی طبع اشعاریکه سر بر میزند بنظر اصدا ج

ایک
ایک
ایک
تاری
تاری
تاری
تاری
تاری

مولوی معراج الدین واصف میگذراند اگر چه در ولستان سخن سرائی مبتدیت لکن حدت
 طبعش تکمیل این فن مقتضی غنث و سمینش بسیارست و اینک مشتی نمونه از خرد و ادب
 من نیدانم که گبرم یا مسلمانم که که سجده بت میکنم که سبب یزدان کنم
 بیاد و قتلگا و ناز خود امشب تا شاکن یکسور قص شمشیرست و یکسور قص بسطها
 قصه منشی هر گوپال ولد موتی لال سکندر آبادی از تلامذه میرزا اسد الله خان غالب است
 و طبعش همان موزونیت را قالب

این اگر گویم که آ آ پتین قصد جانم یا رجانی میکند
 دل که با مرگ آشنای و دشمنست زندگانی جاودانی میکند
 تقی امیر تقی و رکابی گوهر کلام لطیفش روشن تر از گوهر کانی است
 لطف با غیر غایتی دارد جور با مانها سیتے دارد
 گوش بر حرف مدعی تا چند هر که بینی حکایتے دارد

تقی معروف با قاضی اصفهانی است فردی بود از جرگه تلامذ رحمانی
 بجرم عذر جرم گفتن گناه من با صد گنه قصاص نکر دن گناه کسیت
 توفیق صدر نشین و ساد و عز و تمکین شاهزاده بشیر الدین خلف الصدق فرزند چتر و
 کلاه سلطان شکر الله خلف الرشید شیو سلطان شهیدار یک آرای خلافت سر بزنگ پنجره
 عن العاهات والفتن بمکامیکه هدا محمد توفیق در معرکه جنگ بمقابله ارباب فرنگ ساچمه و
 کلاه تفنگ را جب شهادت یافت و با علی علین شافت و ملکش مسخر ولات فرنگ گشت
 والدش را با جامعه اخوان و عزیزان و قلع شهر بگلور واقع همان مملکت محروس نمودند اتفاقاً
 عساکر آن قلعه مقصد شورش و فساد گردیده همین وارث دهم و گاه را بسرو می برداشتند
 و تیغ مخالفت بر سر افسران انگلشی آختند آنگریزان فطون فطنت آتش فتنه به آب تدابیر
 صابنه منطقی ساختند و بدون استحقاق خلافت دران مرز خلافت مصلحت دیدند جمله را خا

ب
 و
 و
 و

کوچ بکلکته رسانیده مقیم ماکنج گردانیدند بتوفیق موفق حقیقی توفیق بسان والد باشد
 خودش خلعت علم و فضل و بجلیه اخلاق حمیده و صفات برگزیده عملی اعلا و دران فخر و دوام
 در و قیقه سخی و موزونی طبع معلی است و اینک کلام بانطاش گواه این مدعا —
 دلی آزاده داری ازین خوشتر چه میخواهی
 تو ای عاشق ز اشک سرخ در پیمانه چشمت
 چرا روشن گردانی شب تاریک عاشق را
 شدی توفیق گری چیز با گردون دون مستیز
 ندیده هست کس از شاخ خشک میوه تر
 درونی ساده داری ازین خوشتر چه میخواهی
 مصفا با دوه داری ازین خوشتر چه میخواهی
 جبینی همچو پروین عارضی همچون قمر داری
 ز فیض طبع گوهر ریز گنجی از گهر داری
 بحر قلم که در میوه تر و شیرین

حرف التار المشکله

ثابت فخر الدین تفرشی است دامدماغش از صهبای سخن سرخوشی

چاره مرگ است اگر کار بنا کس انست
 مشکل امنیت که کارم کسی افتاد است
 تا قب شیو پرده بان مهار اجبرجی گو پال سنگه بهادر ولد منشی بینی پر شاد از قوم کایتخان اکنتو
 ایدون بکازمت و اجد علی شاه اوده در کلکته اقامت دارد از صفده بان چنین درهای

غیر مشقوب برمی آرد قصیده

فصل گل آید و بشکفت گلستان زمن
 در عدم خاک بس با دختران شاد زمین
 بست رخت سقر ملک عدم حسرت و غم
 شادمانی بدل اهل جهان کرد و وطن
 می برد با و صبا مژده بهر سوز بهار
 نکبت اندوز زمان است چو صحرای ختن
 چشم و اچار طرف گرم تاشانز کس
 غنچه غنچه بسنگت از گل مهد برگ و سمن
 کرد از جوش طرب ز آمدن فصل بهار
 نغمه در کوچه منتقار عنف دل مسکن
 طوطیان مست بهر شاخ سر ایند سرود
 قمریان محو نو اسخی کو کو بهر تن
 مروم دیده نظاره برنگ گلچین
 کرد لبریز ز گلهای همه جیب دهن

نایب
نایب

سحر از دانه شبنم بکفت هر گل تر
 ز مهر پرست ز تا شیر جو اگر دانه نار
 وقت آنست که گلبانگ طرب بر دلم
 وقت آنست که در مدح اسپری گویم
 اول این مطلع شانی بخنوشش خوانم
 ای ز بهی سرور عالی بهم و فخر ز من
 تا نظم منتظم و عظمت ملک به پال
 ذی مروت همه الطاف سر اسر شفت
 عالم و متقی و سید عالی رتبه
 آنچنان نقش طرب لطف عمیش برست
 منعقد بزم سزورت بهمدش هر سو
 لطف او موجب افزایش تاب و طاقت
 عدل را گرمی بازار ز ذاتش باشد
 صورت امن شد از خوبی لطفش پیدا
 قهر او زلزله بر پا کن و محشر آشوب
 از دم تیغ ظفر پیکر او روز و غا
 آن شجاعیکه سر معرکه در روز گمش
 از کف او که گهر بار سحان باشد
 بر سر زره اگر نیر مهرش تا بد
 منکه باشم که کنم مع چنین مدوح
 ناپید از دست و زبان تسلیم مدحت او

تر زبان است تمجید زبان کس
 عکس گلهاست شفق نیست برین چرخ
 وقت آنست که نم دور زد دل بیخ و سخن
 چند اشعار و یونیم از و داد سخن
 کوست چون مطلع خورشید سر اباروشن
 ذی کرم صاحب فرسید صدیق حسن
 قاطع بیخستم جامع اخلاق حسن
 محزون فیض اتم کان بهتر منبع فن
 بر همه دانی او هست و لیلیم روشن
 یک قلم حک شده از لوح جهان نام من
 خیزد آهنگ بشاشت ز در هر برزن
 خلق او باعث آرایش روح است به تن
 یافت در سایه او وجود و سخاوت مامن
 گشت معدوم ز به پال همه شرفتن
 مهر او صندل در و سر بر جای رحن
 همچو سیاه فتنه لزه کجسم دشمن
 بدتر از زال بود رستم و سهراب و لشن
 او فتاده در مقصود بحیب و دامن
 کندش صورت خورشید یک چشم زون
 خامه کسور و دهن بند و زیا نم اکنون
 به که ناقب بدعایش بکنم خستم سخن

فصل
چشم

جناب
چشم
چشم

فصل
چشم

از ان مردم که جان دیگر آنی
 بجان دیگران چون زنده باشم
 جمال جمال الدین عبدالرزاق اصفهانی جلوه افزای جمال الفاظ و معانی است
 بشرط آن دلم در کوهی اوشد
 که تاجان بر نیاید بر نیاید
 جمیل مولوی جمیل الدین فرخ آبادی اصلش از شیخ پور بود طبعش بر شاعری مجبول و
 مغفور او کاتبی میلان تمام داشت پس باندا بعض بزرگان آن طریقہ نامرضیہ گذشت
 و توجہ بنظم قصاید نعتیہ گماشت خوب میگوید

نام خدا نور قدم صل علی فخر الامم
 عالی نسب و الایم یعنی رسول محترم
 رکن رکن اصطفی حسن حصین اقصا
 برج متین اجتناب سندان نشین محترم
 صبح صباحت روی او شام ملاحت روی او
 محراب دین ابروی او نورست از تر تا قدم

جناب تخلص میر ابو طالب است موزونی بر فزایش غالب است

اسیر بینوا یتیم کس زارم گرفتارم
 بخون غلطیدہ اشکم ز چشم افتاده یارم
 جوش محو نظام پنجابی بجور کلاش از جوش مضامین گردابی است
 بران سرم که دگر با کسے نیا و نیم
 امید لطف زیاران روزگار غلط
 جوهر منشی جوهر سنگ ولد نختا و رنگ لکنوی جوهری جوهر معانی در اردو شاگرد خواجہ وزیر

لکنوی و در فارسی تمیز گل محمد خان ناطق بکرانی است

ساقی بیایا که مادام تسبیح ز نیم
 ابری و گلشنی و بهاری غنیمت است

حرف خارج جمله

حاجب آفایادگار شیرازی در بان بارگاه معنی طرازی است
 دلم ز داغ تو می سوزد از که شکوه کنم
 بخانه آتشم از شمع محفل افتاده است
 حاجی خواجہ حاجی محمد سمرقندی محرم حرم مضمون بندی است
 از شوق ز گس تو که هستیم است از تو
 چندان گریست دیده که کشیم دست از تو

حاجی محمد حاجی گیلانی متصف بصف شیرین پانی است

بیگانگی بطینتش از بس سرشته اند هر کس با و نگه کند از خویش میرود

حالی مولوی الطاف حسین پانی پت وطن است و کلام لطیفش آبروی شعر و سخن است
صدی تا افکنده محو دست بازوی خود است این جوان روزی شکار خویشین خواهد شد

حاجی میرزا شاعری بود لطیف و گویا

ز فریب وعده اشب نزدیم چشم برهم که شب امیدواری در خانه باز باشد

حمده یعنی ساوجبی حریف شاعران خوش گفتار و از باوه سخن شارس است

جنون داردمن سرگشته را در کوه و هامونی که هر سنگیست فریادی و هر خاریست مجنونی

حزنی ترشیزی ناله های دلگیرش در صد در د انگیزی است

کسی که پیش تو اظهار آشنائی کرد ترا بد شمنی خویش رهنمائی کرد

حزینی سید حسن استرآبادی صدای خرنیش غمهای عشق را نمادی است

توان بجز تو آسان وداع جان کردن ولی وداع تو آسان نمی توان کردن

حزینی یزدی سخنوری بود سنجیده و بوجدان اهل وجد کلامش پسندیده

عکلمین نمی شوم ز وفای تو بار قیب از بسکه برو فای تو ام اعتماد نیست

حسامی خوارزمی مردی خوش بیان بوده و از حسام زبان اقلیم سخن را تسخیر نموده

بچوخی در غم او چپه زردی دارم گر نیالم عجیبی نیست که دردی دارم

حسن خان شاملو از سخن سنجان نیکوست

نگنجد ناله ام در زیر گردون مصیبت خانه ام بسیار تنگ است

صد بلغ و برزم چشم بر او من است و من دست جنون گرفته بوی رانه میسروم

ای باد صبا طرب فزای آئی رباعی از طوف کد امی کف پامی آئی

از کوی که برخاسته ز دست بگو ای گرد چشم آشنائی آئی

حاجی محمد حاجی گیلانی متصف بصف شیرین پانی است

دو
نویس

حسین خوانی حسین بروی این شعر لطیف از مومنی است

ختره مانع نشد از گریه من شهید را / نتوان بست بجا شاک رود و یار را

حسین ز نواب غلام حسین خان شاهجهانپوری از احفاد نواب لیر خان منصب ارشادجهانی

بانی شاهجهان پور بود کمال عزت و توقیر زندگانی مینمود و نظم و نثر فارسی و اردو مهارت

کامل داشت ز امد از بیست سال گذشت که قالبی گزشت خوب بود

ای ظهور تو بود ناخ اویا نے چند / انگشت در زلزله نام تو بایوانی چند

جنس کاسد بکھت یوسف کنگان افتاد / چسپده حسن تو بهر ناحیه دوکانی چند

گو بیک جلوہ ز جامیرود از خویش حسین / برق در خرنش انداز بجولانی چند

بسوز و خرمین گل آتشین روی که او دارد / زند سیلی بسنبیل عنبرین موعی که او دارد

بگاہ است نازش بمعنائی با اجل دارد / مسیحی میکند غسل نخلگونی که او دارد

زبان در کام میدزد و دستان پیش نگاه او / کند خم گردن شمشیر بروئی که او دارد

حسین از نقد جان داری تو سو اکن که من فتم / قیامت میفرود شد قد و بجوئی که او دارد

نگمش گوشه نشین است و جهان شد برجم / عالمی گشت و خدنگش بجان ست ہنوز

حشمتی در بزم ارباب سخن صاحب حشمت و پیش ارباب حشمت ذمی حرمت بود

موی سدر کرم سفید و بیج کارم سر نشد / دست و پائی میزنم اکنون که آب از گز گز گشت

حضور سے لالہ کو بخش ہند و نثر او درین فن روشن سواد است

عشق ظالم دوست تا عاشق کشتی بنیاد کرد / انچہ با پرویزی با بیست با فریاد کرد

حکیم اکبر با خطرات تدبیر الدولہ منشی مظفر علیخان بہادر اسیر لکھنویت کہ واجد علی شاہ پادشا

معزول ملک اوہ از کلکتہ بعطای خطاب مرحمتہ الدولہ سید محضفر علیخان بہادر وصولت جنگ

ناموش فرمودہ و تبریت پدر صاحب ہنر خویش دستگاہی و نظم و نثر فارسی و اردو حاصل

نمودہ طلبش بذلہ بیخ و لطیفہ گوشت و این اشعار مشعر خوش فکرے اوست

و
نویس

بوی توارد بنفوس جانم از پای مسج
عمری بجز دو دست ندیدم شکل روز
دآغ در لاله و چاک است پیر این گل
چاز ابروی تو باشد جزین چار هلال

گوهر ز انگ دیده فشانم پای مسج
شد شام جوهر گریں بر شپ پای مسج
هر سگه در زمین و هر لاله دارد
چرخ بیرون دینا زد که بلاست ندارد

حکلی باصفائی همه که در باب نکته رانی و شیوه بیان است

بارها گفتم بخود که ز دل غمش بیرون کنم
تا دم بدم هر ترسم که در بهنگام قتل بین
چیدر کلیه پهری اگر غمش بشنوی باز خود روی حسد

دل نخواستد که باشد بی غم او چون کلم
زند غمیزی تقریب شفاعت بوسه بر پیشانی
هر کجا پائی نهید بودم ز غم جایش

گر بیهوش شود بوسه زون پایش را
باز در دل تخم بحر گفتم آبی کا شتم
حیرت منشی کج بهاری لال بیده به شیکری ریاست رام شود و معرفت نواب کلب علیخان
بها در والی آن خطه با مور بفرست فقر او پیش کمال پایدنی صلاح و خجای بیترک و خیر عائل
شاگرد مولوی رفیع الدراجات تربیت و بشرف فارسی خط و قلم است

گرچه پدید بودم ز غم جایش
گرچه جز غم بر نخواهد و از یاد می کا شتم
کوتاه ناندوا من گفتن دوست بیست
گرچه بخت بر زمین ازین آزاد نبودست

گاهی ز نیم بر سر و گاسته بیسته اش
دشوار نیکست باز تند گ
از با و پریشان نشدی که بر بلفش
اعجاز سیغی نشدی زنده و گر باند
گر بیا در صفا و صف دیان تو نمی خواندین
حیرت ز جفایش نشدی ز خبر اول زار
حیرت شاه محمد عظیم از برادران شاه محمد اول آبادی طریقه درسی و قدرش بیست و هفت

کوتاه ناندوا من گفتن دوست بیست
گرچه بخت بر زمین ازین آزاد نبودست
کسیل لبش بر سر گفتار نبودست
خاوشن و برین غم بگذر از نبودست
نگر ایام فراموش باغیا از نبودست

کلیه
کلیه
کلیه
کلیه
کلیه

و در دو میناب تخلص و اورد و در فن شعر و بیخه بس کامل وقت بود و در وقت
 من جای و دل جای و ولدا بر جای است
 افسوس که این قافله یکجا شدنی نیست
حرف انخار المعجز
 تا و صم یا قاسم اصفهانی خدمت این فن کا حقه نموده این قرآن گوی سبقت بر او بود
 من دشوار شد و منجا از پیوستن
 این پیرای بگویی میفرود شمع خانه باستی
خالد می از مردم هرات بود و در شعر کلیات می
 میخواست که برگردد صبا از کوی او گردی
 میخواست که تو تیار را انگند و چشم بید روی
 خاور ز نامش محمد کثیر رشید خاور و غیر از احمدی قزلباش که هفتاد و سی سال از سن او
 از مدتی نواح کابل بمقام دکان باغچه شبان دل خاور هم ملک هندوستان گردید کیشش
 جذبه شوق و زهلی رسید طبعش موزون بود برای اصلاح شعر و سخن بخدمت اسد الله خان
 خانبه از بومی تمدنه نمود و او از آنجا به کهنه ران ز زمانی در آنجا آمد بلکه آن خنده که در طینت و شبت
 تحصیل زبان اردو و عربت گماشت و در اندک فرصت بلب و لویه فصیحی ایند حرف فندقی
 آغاز نمود و زبان نظم اشعار اردو کشاد و در هنگامه کابل که کوه مصیبت بر سر سران بود عشا کرد
 ارباب فرنگ افتاده در گان خاور بعضی افسران انگلیسی را در منازل حصینه خود پاناه اوده
 آنجا نگاهگامیکه بسلا میفت از آن اماکن یا او ای خود با قدم بر روی شمشیر دست و بازوی محسان
 و اولادشان نشانی برای شناخت گذاشتند خاور هم بعلاستی از آن سرزمی افراخت که هرگز
 مصیبت کابل بدان علامتش می شناخت و در کهنه و اگر ستمگر کن که منت کش اب و عم خاور
 بود خیلی تقسیم و توقیر و اعانت و او او ش می نمود و درین زمان ملک جنوب خاور آن مهر خاور است
 و از جانب فرمانروایش او را یاری و یاور می این کیفیت از زبان بولوی اولاد محمد پور که صاحب سن
 سامعه افروز گردید که خاور در کهنه با ایشان الفتی بهم رساند و روز آنجا است و میرسد است
 او در اول منت و دل من بدست او
 چون آینه بدست من و من در آینه من

خاور
 خاور
 خاور

دیم بلو بهاری شد چون توغ القدر من کفش
وزان شد مرغ کبکین بنیسی گل آبتن

نیم خن طین پند شمیم بوستان لیر
ز غبار حضور در مجر جواری مشکند و دهاون

بجز کوی سعادت نبولانا فردی کلاش
شعر کمال بخودی است

طفل اشک طیش یار سواهی عالم کرده است
میدود هر سو نمیدانم که اگر کرده است

خطائی شاه جلیل بنوی تا قان حکایت ایران
تغ ذبانش تبخیر خطه سخن سخنایم عرایت

بیسون ناله هزارم چو شیدا از جلیب شد
مکروه فریاد که فریاد تو گریب شد

خویشید غرض شیدا که سوزی زمین
شعر از تابش کتاب فکرش بیوردی است

عاشق رندم و بیباک سحر چکنم
تا المانع بهن ت و تخانه وز نار کجاست

خوشگو لاله بد را این نذر خوشگونی
فلاک بر زمین نشسته است

هر که رخت نغز از دانه نیامی پس
محل دروغ بدوشی و دل مایه است

خیالی کاشی جادو خرد و پند خیالی و خوش تلاش است

قدر آن یار و قافا در حله امید اند
که جفا بیکش در آید و در طایفه اند

بده ای خضر فر به کیمیا ت یار و اجنه
من و خاک است انش تو و آب زندگانی

حرف الدال المعمله

واعی استر آردی ست و با عوس نظم مدعی
دلاوی شده است

مردم ز بهر بار و مر چشم تر منور
یعنی نگزده ام ز قطع نظیر منور

واعی اصغریانی تایش ملائیکه
سواد و رفن شاعری بود خیار و بر کوش

ز خم کار است فرا وقت شهیدی نوش باد
که تو اندر و سگام از پی قاتی بقدر

خوش آن شهاک چون شمع باشم بنشین او
ال شونو مجلس سی از غیر من باشم همین با او

در وی هر قدری است و بهای پیش
بیشتر بگویی در روز نهایی

نم بر زخم کانش و ما در هر سینه دیگر
که هر چه گویند از بی شرم و دیگر

خودی

خیالی

خود

خیالی

واعی

واعی

خودی

دستی
دستی

مرغی خود از آن در قفس تن دارم
 که بگرد تو بگردانم و آزاد کنسم
 و عجوی از امش کن الدین ست و مصلتی لطیفه اش
 بهین نشین از باب تکین است
 دست من گیر که این دست همانست که کن
 بارها در غم هم آن تو بر سر زده ام
 و قیچی سمرقندی او ستاد مشهور است و طبعش
 در بندش خیالات پر زور است
 و قیچی چار خصلت و دست دارد
 بگیتی از همه خوبی و زشتی
 لب یا قوت رنگ و ناله چنگ
 شراب لعل و کیش زرد و شستی
 بعد مردن بتو معلوم شود پنج حیات
 رهرو آن کشف بناله که بمنزل برسد

حرف الذال المعجمه

ذکی منشی احمد حسین بن حکیم فضل حسین
 معنی پوری نواسه منشی احمد علی رسا
 متوسل این ریاست و گاورنده این کتابت
 اند این یک رباعی و یک قطعه از کلام فصاحت
 نظام ایشان است رباعی

یک صاحب فیض در همه عالم بین
 کسری در عدل و در سخا تمام بین
 آرزیش ملک را قبا و جرم بین
 ما را بجهان شاه جهان بگیرم بین

قطعه

آفتاب و چ عزت ماه پنجسم انجمن
 خلعت زیبا ز نواب گور ز آمدش
 هست صدیق حسن نواب گردون بارگاه
 کا طلس گردون نیز پیش او یک برگ کاه
 و چه خلعت خلعت زیبا تر از نسیم گل
 در رو تاریخ اول پائی تعب برید و گفت
 خلعت نواب و الا با گل آید بجا
 خلعت نواب و الا با گل آید بجا

حرف الراء المعجمه

رابط مولوی عبدالاحد خلعت و شد مولوی محمد فائق صاحب انشا
 قافی مشهور است اگر چه
 قصبه ایلی از تو ایچ گنوه مولود و وطنش بود کن
 در شهر که نشو و نما نمود و در علم و حمیه

ذکی

ذکی

استعدادی داشت شرمی در محل خواب و شکلات و تبیین نکات و اشارات و قانع نعمت خان علی
 بکمال لطافت نوشته یادگار گذشت در نظم و شرفارسی از والد ماجد خود فائق بوده و در ربط و
 ضبط آملی مضامین رنگین بقوالب جوهر الفاظ شیرین سخکاری نموده سی سال کما بیش میگذرد
 که روش رشته را بطبع حکمست از کلامش این بیت یادست
 طبع رفیقا دکنی حرم بحال بلبل   گریه بندی برگ گل پروبال بلبل
 تشبی که چهره آن ماهر و نظاره کنم   روم بسوره اخلاص استخاره کنم
 راضی شوستری ممد بساط سخن گستری ست
 خوش آنکه شب کشی در روز بر سرم گوی   که آه این چه کس است که کشته است این ا
 راضی فصاحت خان راز است   و مضامین برجسته از بندش و راضی
 بندگی گیشتم تمیز کعبه و دیرم کجا است   دیده ام هر جاوری اینجا سجودی کرده ام
 در چه ساعت ز نظر رفت که بی او چشمم   روز روشن بشمار در چو چشمم آن چشم
 در وصل داشت این دل غمگین سرورازو   ای زندگی بجان تو مریم دورازو

راضی

رباعی

هرگز نشوم از پی رفعت و نخون   بر خاک فشانم چو تیرم گردون
 با گوشه خود ساخته ام همچو کمان   از خانه نیایم بکشیدن بیرون
 راضی گیلانی کلامش مرضی ارباب سخندان است
 بخت گرد خواب کیشم همدم یارم کند   دل طپد از ذوق چندا نیکه بیدارم کند
 راعب کلب حسین تبریزی دهنش در گل تری است
 صد نامه نوشتیم و جوابی نوشتی   این هم که جوابی نویسد جواب است
 راعب میر یوسف از موم اردبیل است و خاطرش راعب نظم جمیل
 ای دل قرار گیر نه وقت طپیدن است   ای دیده خون مبارک که هنگام دیدن است

راضی

رافت
دانا

رافت ایباتش بیوت لطافت سی

در عین شباب تو به کردی رافت کاری کردی که هیچ کافر نکند

رافت شاه رؤف احمد خلف الصدق شاه شعور احمد متوطن شهر رام پور از اخلاف مقرب
بارگاہ یزدانی مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد سهرزندی مبروثر دینی در شهر بھوپال بارشاد و ہدایت
مشغول بود و ہر یکی از رؤسای آن ریاست تعظیم و تکریمش بدرجہ قصوی معنی نو و نو و نو و نو و نو
حزین شریفین دل از بھوپال برکنده رخت بصوب ملک مجاز کشید و در سفر دریا بھر چہل و ہشت
سالگی در کشتہ ہجری غریب بحر رحمت الہی گردید ناخدا ی ہما زور رویا بر جلالت شانفش متنبہ شد
نفس او در بند لیس رسانید وزیر زمینش آسودہ گردانید ناظم سیر گوست صاحب و اوین فارسی
وارد و این چند شعر از کلام اوست

قدر عنای تو شعلہ چہ شعلہ سوزان بود رخسار تو آفت چہ آفت ایمان
بیدم شب عجب عالم چہ عالم خلعت چہ خلعت کاکل چہ کاکل کاکل بیچان

رباعی

حمدیکہ صدور عاشقان است سرو شکر کہ قلوب عارفان رہت حضور
رافت ہمہ لائق خدمت کرد در خلوت جمع و جلوت فرق ظہور

از شنوی ذوالبحرین سی

مخرو برانگریہ پر خون من میدہ آرشیں سخن چمن
وامن کوه از دل سوزان خست آتش کہیم دل عمان بسخت
بچہ اشکم دل جان غرق کرد دیدہ من پر وہ من خرق کرد
بامی صلہ منو سہا زین ماجرا مردم و آندہ دل آرام ما
رحمت رحمت علی ہلوی ست و در طریقہ شاعری سالک صراط سوی
من رعنا جوان شوخی کہ چشم ست او رحمت کافر ماجرا بی میزند را و سلسلہ ما

دانا

در خور و عطا شوق نباشد جامی
 بهر ما وقف تو ان که در خستانی چند
 در شام کج کلکتہ بغزت و عظمت میگذرانند و مصروف لغت سرائی سرور کائنات میماند هفت بند
 بانداز هفت بند کاشی در شان حضرت خاتم الرسل علیه السلام گفته و لالی شاه هوا مضامین
 تو آئین شفته بتی ازان که بگوش رسیدت گردیسه

انچه از تو قیر و عزت شد سلیمان راضیست
 هم بفیض صورت تصنیف سلمان شامست
 از زین نمانش سید ناصر علیخان ذوالقدر بهادرست و رایش زین و انکارش بی بها و در
 رنگین که کرد و نخبه مرز کاظم انجمنین
 لعل و گهر که ریخت بدانا نم انجمنین
 و انم که مرگ هم نتواند خالص داد
 دست چون گرفته گریبانم انجمنین
 رسوا در ویش علی خراسانی در ویشا میگذرانند بگلگشت هندوستان جنت نشان آمده
 شهر بنارس را بر گزید مدتی انجا آمد و نیز از ابلاقی شاهزاده تیموری بقصد و تفقد حالش میفرمود
 بعد زمانی از انجا رفت و راه وطن پیش گرفت سه

از من ای طاهر دل عزم رسیدن داری
 که چنین در قفس سینه پریدن داری
 چشم غم دیده من انچه زده بجز بر آن تو دید
 شمه گویم اگر گوش شنیدن داری
 یادت آمد مگر از قتل من خسته زار
 که بدندان لب افسوس گزیدن داری
 دفتر عقل بشو از من گلگون رهوار
 اگر از قید جهان فکرمه بین داری
 رشکی مولانا شرف الدین بهر داری از رشک ریاحین مضامینش آشفته خاطر گلهای بهار است
 بعیت یو فاسانے تا مگر بود متمم یارم
 بهر کس بهیرم شکر و قای پارسی گویم
 تیره بختی بین که نغمه ای کاغذان نیست
 بعد عمری خاغل بار گوشه بغزایدم و ہی
 رشید گذرونی نیست و کلام رنگینش را لباس بو قلمونے سه
 ز فریاد سنگت شها خون در جگر باشد
 مبادا بر سر کوی تو غیری در گذر باشد

ایضا

ازین

ایضا

ایضا

ایضا

شاید
شاید
رضی
رضی
رضی
رضی
رضی
رضی
رضی
رضی

رشید محمد رشید شدوی درین فن ازین سخن پیدا فواید است
 مشهورند دیگران در چشم و بر من افشاند
 رشید خواهد رشید الدین وطواط یعنی از شعرای ماهر بود و قدرتش بر نظم از قصایدش ظاهر
 خبر در دمن به عالم رفت آن جفا جو هنوز بخبرست
 رشیدی از گرد صیافت زر کامل العیار بود و مرشدا رباب هنر
 شهر که یکدم سر مصحبتی دارد
 جو دوم تیشه فرهاد که خون میر سخت
 گویند مردمان غم دیوانه میخورند
 دیوانه هم شدیم و غم ما کس نخورد
 رضانا ماش میرزای رضاست و خیالاتش مقبول دلها
 اشکم بین زدیده چه بیتاب میرود
 تا چشم کار میکنند این آب سست رود
 رضامیر محمد رضا طوطی خوشنویست
 رمید خاطر از هر چه هست در عالم
 بغیر یار که او عالم دگر دارد
 بیابان بلا خار س ندارد
 که از دامن من تار می ندارد
 رضی قاضی ندمش رضی الدین اصفهانی است و در دار القضا نظم قراننش از عالی است
 از خدا قرب تو آن روز که میجو است قریب
 کاشش آزادی مانیز تمتن میکند
 رضی الدین نیشاپوری حسن پیرای شاد به معنی حقیقت لباس الفاظ صورت است
 چو زسی بطور سپینا ادنی گوید دیگر
 که نیز در این تمتن بجواب لن ترانی
 رضی میرز قاضی شیبی ناطق اش را با نظم آشناهاست
 بر آورانید قسته کنیم رقیب
 جهان و هر چه دور است از تو یار از من
 رفیع شمس رفیع الدین لبثانی است و بر بلخ اعمار بلند و صید عنقای عالی

گفتیم که غمزه تو مرا گشت بریست کن
 رفیع موسوم میرزا محمد رفیع است تیرایش در دو توتون فزونی و بی بی صالحی رفیع

اول عشق تو اشک بحر سامان و هشتم
 این زبان شپش بصد خون بگر تر میشود

سرم بعرض رسد که بی با نه بی حس
 بقصد آنچه بجا که نکشد بر دارو

رفیق ای صفا منی نامش بلا حسین است و در دیده از باب بصیرت سواد فخرش انسان حسین است
 مشکل ز تو خوش شود دل

ز دیروزم بر تمام روز و نه پیشتر شب
 چه خواهم کرد و فرود آنگاه ختم تا سحر مشیت

تو خود پادشاه جفا آن بودی که کرد
 که با هر کس و نا کاره دم جفا کرد

مرا روزی که بیان چاک کردند
 که آن چاک که بیان بفریدند

من و جویش که مخصوص نیست این محبت ریز
 چه کار آید مرا الطفی که با اختیار هم دارو

خرق پشیم بهر نوع است میباید فروخت
 باو و رنگین بهر رخ است میباید خرید

پایله داد بدستم سپه نهاد و هشتم
 فرید بهرستانم غلام بلده فرود هشتم

گرفتم ز نادیدنت خون نگریم با
 چو یازده گیری در کفایت چو نگریم با

بقیر آن باه را بی محرومان مهران کردی
 خلافت عادت خود کردی و کسان کردی

رفیق اعلی شان کلام رندان او از انداز کلام دیگرین بالاس
 در کعبه اگر با ده خوری جرم ندارد

از همیشه کن صاحب این خانه بزرگ است
 ز کن قاضی رکن الدین قلی و مویار کن کین ملکات و اشارت

شرم با دای خون من در گردنت
 یاز خود یا از حنفه ای از منست

روح قاضی روح اندر قزوینی گلهای گلستان طبعش با کمال نگینی است
 هزار سال زمر کم گذشته بود اکنون

روحانی با جو بگر سر قندی ارواح با بنگ موزون او آرزو مندی است قطع

ایمان

ایمان

ایمان

ایمان

ایمان

ایمان

مرد آزاده گیتی نکند میل و و چینه
 تا همه عمر ز آفت بسلامت باشد
 زن نخواهد اگر کش دختر قیصر پند
 و ام نستاند اگر وعده قیامت باشد
 روشنی بهدانی روشنگر شبستان الفاظ و معانی است
 در بزم از ان بهلولی خویناد بهدرا
 تا راست سوی او نتوانم نگاه کرد
 رونقی بهدانی است و در اش متصف بوصف بهدانی است
 حرفت از شوق ز بس با همه کس میگویم
 با تو که میخورم اول بوس میگویم
 ربی ملا عالم کابلی طای شیزین اد خوش طبع موزون حرکات بود زمان بحث سخنها سیفت
 که از خنده هلاک باستی شد در منتخب التوا سنج برای او ترجمه طولانی نوشته مولدش گبهار نام
 دیهی از قه الح کابل بو و چند گاه تخلص خود بهاری می ساخت باز نیست که یاد از نامه های کنیزگان
 میدید تغییر داده می نویشت از دست
 شکست شیشه غیرت بهر که نشستم
 گسست رشته صحبت بهر که پیوستم
 برای کشتن من تیغ کین بگفت برخاست
 بهر که یک نفس از روی مهر نشستم
 رویت تخلص مولوی حبیب احمد خلع الرشید شاه رؤف احمد رافت شاگرد والد ماجد خود بود
 و در علوم متداوله فخر اب و جد نقاوه خاندانی و موسس اساس معرفت سبحانی حضرت مجتهد
 الف ثانی مولد انتشارش شهر را پورست با وجود حادث سن در تلاش نکات برسته او را نیکو
 سلیقه و شعور بود با و ستادی فرمانروای ملک بھوپال نواب معلی القاب شاه جهان بیگم صاحب
 او امما العدا بالاقبال امتیاز داشت و در بھوپال بعین شباب بو بای عام ازین دار نگار پاندار حکیم
 جمادی الاولی سنه ۱۱۰۰ هجری انتقال نمود از تکلیج افکار او است
 شب که یاد حسن حیرت بخش بود در سین بود
 بر رفغان که در دل کشیدم جوهر آمیز بود
 نیل دل رم خورده بزلف تو دیدم است
 این آهومی من صید گرفتار غمی دادم است
 موی به پیچید و بگفتب فرستادم من
 یعنی از محنت بجران تو چون موشده ام

روشنی
 رونقی
 ربی
 دیهی
 شکست
 برای
 رویت
 الف
 سلیقه
 او امما
 جمادی
 شب
 نیل
 موی

بجای اشک ز چشم همیشه خون آید
باغ را دیدار تو اندک حیران کرده است
سوز عشق آفروده طبعان را دو آمد و دو
در دم یاد میان یار است
چشم و دلم ز رویش با صد فراغ گشته

ازین صدف همه یا قوتش بیرون آید
غنچه دست از شاخ گل زیر زخمندان کرده است
آتش آب زندگی بخش است شمع مرده را
کاسه چینی من بود است
این هر دو خانه روشن از یک چراغ گشته

روی از مردم ما و از انهرست و ناظم و حید الدهرست

زهر سو میرسد در می و اندوی و سودای
رسوائی پس حالتی یادگار است پدر بیچاره مرحوم را
از کشمیر بلاهور آمد تا کو قوال در این قصاصل سازند طبع نظم و نثر است

کجایی ای اجل آخر تو هم سر بر زمین از جان
چشم ازل از دور بحسرت نگر است

تا غمزه خونیز تو غارتگر جان است
ربانی از نسل شیخ زین الدین خوانی است یوانی اولاد و از دوست

چه دانستم که صد کوه الم در راه پیش آید
چنان ناشدم که نیار و مرا گسنی خسیال

سفر کردم که شاید خاطر از غم بیاساید
بشکر آن دهن تنگ و ابروی چو بلال

ریاضی گل با نگش خوشتر از نجات طیور ریاضی است

این چنین شکل که من دارم که افتاده است

من جدا زیار و یار از من جدا افتاده است

حرف الزار المعجم

زلالی او گنجی است و از دانتش صد گونه لطافت و حلاوت و زلال سخن سخی غیر زلالی خوش است
و معا دلش در خوش گفتاری است

نخواهی که زیاد از غارتگر سینه چاکم
ز نیکو شگفتی خورش از خاسته
مگر روزیکه گیرد دست غارتگر خاکم
درین چنین بچه دل خوش کند گرفتار
از محصری نامش محمد جعفر بن منشی کرم اصحابین محمد زمان ستولی از کسانای خیر آباد مضاف

روای

دلی

ریاضی

دلی

دلی

صوبه اختر نگار و ده آبا دگر امش از جانب سلاطین دلی بر عمده قولیت سرکار خیر آباد مخلوب
 و این عن نزار از بدو شعور کمال علی مرغوب و مطلوب اکنون که در چنگستان می ساگی بهار پیش
 در جوش قدیم بقادش با عرایس ایگار انکار هم آغوش ست گوی طبع گرمش کرده ز خمیر ز اگر هار
 در سانی فکر ساش کند اندیشه بزنگره عرش برین اندازد از هفت کشور و هفت نظر سائل
 شش شاد طبعش را هر هفت توان دانست و ازین چند اشعار بچودت طبعش رسیدن او است
 بوقت نزع آید گریه با اینهم نگار من

شبه من بر آمدی امی کلاهی	تاشستی دلم پر و ز کتان
که بکفت شد دگر گلت نقاش	لوخش آمد ز نازکت بر نیب
از دم پر از تخم و ناخنی به خراش	نمک حسن تکست با شیر
از دل خود فرو ختم صد قاش	موضد یک نگاه خون ریزت
مخون جو هرزه ز بر مرغ نادر	اگر خنجر کش از نوک خامه
حسن بشود نکش بت داه	خنچه دانی تکین خسته
مهر در نشان بجاش شمار	با پوشی ماه بجاکاش غذا
از لب شیرین ز شکوهان خوا	فتنه گری فتنه فویش نگاه
چون بهر از غیب سوا پاک	مگر بپوشش با غم پر س

زینت لب نانی زینت افزای بزم سخن ز خوش بیانی است
 گرد و دیده و بینی است و گریه شاد و باش
 بیرون نمی برند ترا از دیار دوست
 زینتی است آبادی در زمین شعر از حسن فکرش آبادی است
 بدو مکن بود عده و مسل اهل در دریا
 بگذارت با محنت حجب بر تو خاکت مند
 زمین بخان گو کتاش در عالم لفظ و معنی خوش تلاش است
 بیک شب چه عشرت توان کرد با تو
 تماش کنم بخورم را و گویم

زینت لب نانی
 زینت لب نانی
 زینت لب نانی

زین خان کو کہ دروادی نواختن سازهای بندی و وف و سنا از اقسام بی نظیر زمانه بود
 اگر چه حیثیات دیگر غیر از حظ و سواد نداشت اما گاه گاه بیستی از او سر بر میزد
 آرام من نمیدهد این چرخ کج خرام
 تارشته مراد بسوزن در آوزم
 حرف السین الممله

سابق نامش فریدون است و دل های سخن شناسان بکلامش مفتون

هر چه دیدم من ازین دشمن جاسن دیدم
 غیر دل روز جزا با درگرم کاری نیست
 قاصد بجز آن بت عیار چه میگفت
 قریان زبان تو بگو یار چه میگفت
 با آن رخ زیباکه در آینه نظر کرد
 خود نام خدا نام خدا میگفت در امروز
 ساحر مجسم چودت و ذکاتش غلام مینا از عشیر و محمدوم زاوگان کاکوری نوح شهر لکنو بوده
 و در صحت طبیعت و رسائی فکر از اقران گوی سبقت ربوده تلذذش مصحفی را سر سایه افتخار و شاکر
 قتل را اس المال عز و اعتبار طبعی معنی آفرین و ذهنی دقت گزین داشت شاعریش مسلم الثبوت
 ارباب کمال است و کلام هوز و نش همه سحر حلال از دست و چه نیکوست

ز باغ رفتی و افسرده شد چمن بیتو
 قبا می گل شده بردوش گل کفن بیتو
 مراست کنج قفیس خوشتر از چمن بیتو
 چرخ گوریه از شمع انجمن بیتو
 گل مزار مرا هر کس که بومسکد
 ز بس فسرده ولی مردن آرزو میکند
 بسوی قبله کویت و مسکد رو میکند
 باب دیده تر مرومک وضو میکند
 ز بیم دشمنه تیز تو کاک صورت گر
 شبیه را دم تصویر زنی گلو میکند
 ز خوشگوار ی آنیکه خجرت میداشت
 ز بوستان گل ترچید و آشنایم سوخت
 بیکد گر لب هر زخم گفت گو میکند
 یکی ز سنگد لیهاک باغبان اینست

ساطع ملا ساطع کشمیر است و در اقلیم نظمش رتبه امیری

دل باخته عشقم گفتم غم دنیا را
 تصدیع مکش همان من خانه کجا دارم

زین خان

سابق

ساحر

ساطع

درد
درد
درد

ندانم نقد دل از من که وز دید این قدر زانم
که در درگاه حسنش شانه آویزست گیسوی
سامع نامش ملا محمد حسن است و سامعه را صلائی بسطع کلامش از من
چکنم خاطر صیاد عزیزست مرا
سامعی سعد الملک قزوینی است و فکرش در معنی آفرینی
ورنه از کشمکش دام به تنگ آمده ام
شرفاش راز عشق من و کار از ان گذشت
کز بیم غیر به سر آن کو توان گذشت
سجانی نامش ملا کمال الدین است و خودش صاحب رای رزین و طبع متین ریاست
در معرکه جهان من شیدائی
چشمی بکشادم از سر بینائی
دیدم که درو نبود بیدار که
من نیز بخواب فتم از تنهائی

رباعی

دوشینه ز سوز گریه ز تاب شدم
چندانکه ز پای تاب بگر شدم
دل از دستم تو سرگذشتی سر کرد
آسوده چنان شدم که در خواب شدم
سپهری میرزا بیگ برادر زاده خواجه سیاست مشهور ز خواجه جهان است و صاحب دیوان
دل غریب بکوهی بلا گذارے کرد
غریب کوی تو شد بس غریب کاری کرد
از تبسم دفع زهر چشم خون آلود کن
کز نمک سازند شیرین چون بود باد ام تلخ
چون لاله جام گیر سپهری بدور شاه
اکنون که گل شگفت و گلستان معطر است
سجاولید محمد سجاد خلف سید اکبر علی طیبی حا ذق تجربه کار نیکوست و وطن آبا و اجدادش و جای
میلادش قصبه موبان از توابع لکنو با وجود صرف اوقات بطلب شبانه روزی گاه گاه
به نبض گیری سخن موزون می پردازد و برای تفریح طباع سخن طرازان از گلگهای مضامین
رنگین و فوکه نکات لطیف و شیرین مفرحی دکشا و همچونی نشاط افزا مرتب بیازد و قانون سخن بدین
آهنگ می تواند دسه

حبذا سرور ذیجاه رسول عربی
ای فدایت دل جان من و احمی و لای

سجاولید
محمد سجاد

رحم فرما که بعدت بوجود آمده ام و
 بسکه گفتار تو خوش آمده ام شاه عرب
 جز دوا برو شب معراج ندانم تو سین
 گر چه شایا تو وجود در جهان را سببی
 حرف زد با تو حسد اہم زبان عننی
 فرق کم بود ازین نیز پادشاه و سببی
 سجای اردستانی ابر مطیر طبعش در در افشانی است

کنون که دل ز تو کندم وفا چه فائده داد
 سخا سید سخاوت علی از سادات جوینوردی خوش فکر ذی علم و شعور بود از دوست
 گریه از بس گهر اشک بد اما نم کرد
 بی تو یک چشم زدن دیده بطوفا نم داد
 شمنه از گل روی تو به لبس گفتم
 زلف او بود سخا حاصل سرمایہ عمر
 سردی اصفهانی شریف است چند گاه چون نویس که پادشاه بود همراه شریف آملی در بنگالہ بخندستی
 متعین گردید طبع شعر در از دوست

تا تیغ نازان بت مغرور شد بلند
 می در سر و گل در بغل آئی چو در کاشانه ام
 تا بر سر کونین نهادیم قدم را
 سراج مولوی سراج الدین هر چند مولد و سکنتش فرید پور است مگر اقامت ضلع مرشد آبادش
 از بد و شعور معمول و دستور در عربی و فارسی وارد و حرف موزون میزند و چراغ نظم بین

وتیره روشن میکند

چیران و سراسیمہ نم در کویت
 بکشای یکی عشوه گره از کارم
 امید بدل بسته که بنیم رویت
 بر بند گلوی من ببند مویت
 بخیاں تو امل و تو امل بهمان و فلان
 بخیاں تو امل و تو بخیاں در گری

سجای

سجای

سجای

سجای

سرور
سرور

سرور پندت بچمی رام لکنوی از زمره کثامه است و نقود خزینه خاطرش جید و سیره
 میتوجان بر لبم و ذوق طپیدن باقی یک نفس فرصت و صد ناله کشیدن قیمت
 سرور شیخ مراد علی لکنوی از تلامذه غلام همدانی مصحفی بود در سنه ۱۰۰۰ هجری ازین دارالشرف
 بارالسرور رحلت نمود

ف

سلطان

میکشد برتنگان شمشیر کین قاتل چیرا
 بیکر پرسید غم ناله و افغان مدوس
 آشیان در چین دهر نه بندیم سرور
 این خط کا فکر که چون ججاج ظالم پیشه است
 سرور این راز اگر پرسی پرس زبیدلان ورنه
 سقا نام در ولایتی فانی مشرب است از مریدان شیخ حاجی محمد خوشانی است خالی از جذب نبود
 پیوسته در کوههای آگره باشا گردی چند آب بخلق خدایرسانیدی و دوران حالت زبان او از
 اشعار آبدار تر بودی از آگره راه سرانند پیش گرفت و در راه سیلان فنارخت هستی او را در بود
 سقی اندر راه چند دیوان جمع کرده بود هر مرتبه که جذب بر و غلبه میکرد دیکان یکان را می شناسد
 اساس پارسائی را شکستم تا چه پیش آید
 دل دیوانه را گشته روی تو می بینم
 از گریه شدم غرق بخون جگر امروز
 عشق آن گل پیرهن بازم گریبان میکشد
 سلطان تخلص سلطان قلم و نکته رانی خدیو اقلیم سخندان شاهزاده اعظم الدین برادر علانی
 شاهزاده بشیر الدین توفیق جگر گوشه سلطان شکر ابد شمره الفواد سلطان شهید میوست بخش
 لطیف و کلامش نیکو آنچه بگوش رسید نقش صفح گردید
 مرده که بر سر رسید چتر سحاب از هوا
 چون خم می شد روان پر آب از هوا

ابرسیه دل رسید لاله لب جو دمید
 دل بهواد رفت رسم و رع برفتند
 از خم نیسان بدان کز دم سلطانست آن
 بسکه غم تو زد و آینه سینه را
 عشق تو ای مهلقامایه محرم فرود
 عشق آمد و آرمود ما را
 بگداخت دل حزین و از چشم
 و اسوخت باه آتش آهنگ
 و پشت باب دیده از دل
 آینه دل چو گشت روشن
 مژه بکشود یار و دید مرا
 داشت چشم مری از دوست
 کرد از تیغ جورای سلطان

ما که خوشیم با غمش با خوشی و گر چه کار
 ز آتش آن روی روشن آب گلشن می بر
 عمرمانند جبابست تو هم میدانی
 چه دهی تو بهم از می و بی کاین سباب
 طبع من آتش و نظم آب کلام دگران

خاک سبکی کشید آتش و آب از هوا
 از رخ تو گرفت طرف نقاب از هوا
 بار و اگر در جهان در خوشاب از هوا
 کرد خجسل از صفا سینه ام آینه را
 مهر تو نگذاشت جا در دل من کینه را

غم بر سر غم فرود ما را
 صد چشمه خون کشود ما را
 هر خشک و تری که بود ما را
 هر نقش زیان و سود ما را
 حق ز آینه رخ نمود ما را
 بر سر غار و خس کشید ما را
 چشم زخمی از آن رسید ما را
 شاه کافر شهید ما را

شادی صد هزار دل یک غم آن نگارین
 آب گلشن چیت تاب روشن می بر
 زندگی نقش بر آبست تو سیدان
 لازم عهد شبابست تو هم سیدان
 در خور آتش و آبست تو هم سیدان

سلطان محمد ساکن سبکی موضعی از قندهار بود بشهر بد او آمد و سیرکان در اطراف میگشت
 بدکن رفت و در سالی که چهار پادشاه با اتفاق جمعیت نموده ولایت عجم را بعد از جنگ عظیم و
 کارزار صعب فتح نموده و بختانه مشهور را که کان کفر بود شکسته سلطان محمد در آن لشکر بود

غنیمت بسیار گرفته بازگشت و دیگر خبر او منقطع گردید از دست س

زاهدان هر فغان بدست سجد و مساوات نیست	عشق پیدا کن که اینها داخل او را کن نیست
چون کنم تشبیه ابرویت بماه نو که من	هر سر موئی ز ابرویت هلالی دیده ام
سنانی حکیم ابوالمجد محمدالدین غزنوی صاحب حال و حال است و صدقیه او بر کاش دال	در سخن معنی و در معنی سخن و
باز گشتم ز آنچه گفتم زانکه نیست	بهر چه از دوست دور افتی چه زشت آن نقش چو زبا
بهر چه از راه و امانی چه کفر آن حرف چو پیمان	چون نداری گرد بد خوئی مگرد
تا زرار اهی بیاید همچو درد	زشت باشد روی تازیا و ناز
عیب باشد چشم نابینا و بازو	کار فرمای آسمان جهان
آسمانهاست در ولایت جان	کو بهمانی بلند و صحراباست
در ره روح پست و بالاباست	

عشق

سودا

سوزنی

سیادت

سید

سودا نامش ملا علی اکبر است و سودای شایدهان طبع از او ش معنی رسان را در سر

از چاک دل نظر بر رخ یار میکنم	سیر چمن ز زشتی دیوار میکنم
سوزنی حکیم شمس الدین محمد سمرقندیست و اند سوزن فکرش در اطلس نظم خمیه بندی بهزل طبعش	

غالب بیاوه سرائی غالباً را عجب

چار چیز آورده ام یارب که در گنج تو نیست	نیستی و حاجت و عذر و گناه آورده ام
تا کی ز گردش فلک آگینه رنگ	بر آگینه خانه طاعت ز نیم سنگ
بر آگینه سنگ زدن کار ما و ما	تهمت نیم بر فلک آگینه رنگ

سیادت غیر میرزا جلال الدین سیادت است و او را در خوش بیانی بروی زیادت

تا کی کشی آزار پی طبل و علم	گرشته شوی در طلب خیل و حشم
تا چند چو فانوس خیال از پی هم	گرد بدل تو فیل و اسب آدم

سید سید فرید الدین عطار شطاری گوایاری از زمره سادات جعفریه و صوفیه صافی

و وظیفه خواران سرکار و سایر بھوپالت و سلسلہ تلبیش را ابو اسطخج محم غوث گویاری شیخ
فرید الدین عطار از انقص سال و شیخ عطار و الا تبار از احفاد حضرت جعفر صادق عالم
علیہ و علی آباء الکبار است در ششم ہجری بشہر بھوپال جرت حق پوشت شعر مضامین صوفیانہ چست

می نیست از دست

کردی نگہ ناز و بیدری دل مارا	کیباز نگاہ دیگر ای جان حسد ارا
اے ترک پری چہ اگر رو بنائے	بخشم برخت کشور ما تا رخسار ارا
فاشش را عز و شانی دیگر است	مخوذ آتش را نشانی دیگر است
بوستان بجز ان عشق را	برگ و بار و باغبانی دیگر است
در رہ عشقش خرام دیگر است	سیر این منزل بگام دیگر است
بیکش خمخانہ تسلیم را	شیشہ و صہبا و جام دیگر است
شہسوار عرصہ لاهوت را	مرکب و زین و زمام دیگر است
سیری خیر آبادی سفا سیری مرغزار سخن بگام او ستادے	سیری خیر آبادی سفا سیری مرغزار سخن بگام او ستادے
اگر چه فاش بگردست نسیگرم	ولی بین کہ بگردت دلم ہی گردم
رقیب تا تبر دپے بوادی وصلت	بجائی پاہمہ جاہر تہادہ می ایم
سیری میرزا محسن جرد بادقانی ست و کلمہ سنخ لاثانے	سیری میرزا محسن جرد بادقانی ست و کلمہ سنخ لاثانے
دل محمود شد سیرایان	کار خود کرد عشق بندہ نواز
سپہا چارہ در و محبت را نمیداند	بیارید ای عزیزان بر سر من چشم بیارے
سیری قاضی فقیمی خوش طبعی بود بہند آمدہ و بشرف زیارت حج اسلام مشرف گردیدہ در علم	عروض و قافیہ و معانی نظیر بود آین رباعی از دست رباعی
سیری بحریم جان دل مترل کن	قطع نظر از صورت آب و گل کن
جز معرفت آگہ ہیچست ہا	بگذر ز ہمہ معرفتے حاصل کن

سیری
سیری
سیری

سیفا حکیم سخن فتم و سخن سزا است

مجنون شومش ناله لیلی بهر قدم	عرض نیاز او بزبان جرس کند
سیفی میر با بگارت و بسین دندان خامه و زبان در تخیل ملک نشرو نظم کارش استوار	
عاقبت سر در گریبان تو بیرون آورد	بوی پیر این یوسف ز جهان کم شده بود

حرف الشین المبحمه

شاکر اظهوری شاعر اهل زبان ست و معدود در زمره نغز گفتاران

بچون جرس زدوری یار یگانه ام	فریاد خیزد از درود یوار حسانه ام
شاه معروف بلا شاه بدخشی عارفی بود با کمال صاحب وجد و حال بخدمت شاه میر لاهور	
قدس سره نیاز و ارادت و پشت اشعار عارفانه یادگار گذاشت ر با	
از بستگی خویش اگر و اگر دی	بر واری خویش میاگردی
و اگر دیگر خویش مانند جناب	تا و اگر دی ز خویش دریا گردی
شاه مشهور شیخ شاه نظر است از شمشیر نگاهش قلم و معانی مسخر	

یک جور را هزار دلیل آورد بعد	یارب که در بامی کسی نکته دان مباد
شیدون حافظ سید اکبر علی از مردم شاه جهان آباد در فن سخن سرانی او ستاد است	
کشته تیغ نگاه تو بخون می غلطی	جان همی داد و در گز حشم تنها میکرد
شد بنده کسی که گرفتش به بندگی	باید بحال زار ز لعین گریستن
شائق محمد جواد خان دهلوی و دستگاهش بر هر قسم نظم قومی در او احترامه ثانی عشر از هجرت	
بعد شاه عالم پادشاه دلی بوده و از امثال گوی سبقت بوده	

بحسن خط خوبت دار رسیدم	خط ناخوان باین خوبی تندیدم
بر وفایم اعتمادش آنقدر حاصل شد است	مصلحت با من کند گهر جفت مامل شود
نی شکوه از رقیبان نی شکر یار دارم	کندم چو دل زد لبر دیگر چه کار دارم

سیفا
حرف
شاکر
شاه
شیدون
شائق

بجانب

در دلم گرچه ز دست تو هزاران میش است
 یک همچون گل صد برگ بلب خندانم
 ر بطل که وی با ده بطن نور لازم است
 پیوستگی بهم دو کد و رایگی بسین
 شائق خواجه فیض الدین معروف بخواجه حیدرجان ابن خواجه خلیل الله از قاطنین شهرها نگین
 و با که طبعی موزون داشت و علم تلمذ از اسدخان غالب می افراشت بست و چهار سال
 میگذرد که ازین جهان گذران گذشته این یک شعر از او رسیده

بجانب

همین بس بود خونها بعد قلم
 بفرما که از کشتگان من مست این
 شاه جهان تخلص جناب معلى القاب نواب شاه جهان گیم صاحبه ریسه مظله آله ملک بهوپال صاحب
 حمی این دارالاقبال ملقب بنائٹ گرا بٹ کما ٹڈ آف دی موت اکر اللہ آف دی ہشتا
 آف انڈیا ست ہر چند تذکرہ شمع انجمن بذکر شرفیش اقتباس لوامع قبول کردہ لیکن بمقتضای
 ع هو المسک ما کر دتہ بتضوع درین نگارستان سخن پر تومی از آفتاب جالش و حرفے از
 کتاب کمالش بزبان خامہ سپرون نقش تادیہ شکر بعض نعمتای او بستن ست درین دور سپین کہ
 روساء اقلیم ہند غالباً محو نیرنگ تماشای عالم اندواز غایت بد نظمی حلاک و دوری از علم و ادب
 خلاف آدم ذات گرایش سراپای عدل ست و قیادہ تقوی و فضل در ۱۲۰۳ ہجری متولد شد
 و اولاً در ۱۲۰۳ و ثانیاً در ۱۲۰۵ صدر نشین ریاست شد و در ۱۲۰۸ ہجری سنت عقدا با والد ماجد
 بجا آورد و در ۱۲۰۹ بمقام ممبئی درجہ نبطی و تمنعہ اشار بان شان شاهی یافت و در ۱۲۱۲ تمنعہ جدید
 در دارالامارہ کلکتہ از شاہزادہ ویزستاندین گزارش پیرانہ درین ہر دو سفر ہمراہ بود
 ایشان افغان میرازی خیل ست جدا اعلای این ریاست امیر دوست محمد خان در ۱۲۱۳ ہجری
 وارد این الکہ شد و بلکہ بهوپال او دارالامارہ گردانید این شهر نوآباد از اقلیم دوم ملک ہند ست
 طولش یکصد و یازدہ درجہ و عرض بست و سہ درجہ بین و تمامہ و کہ درابتدای این اقلیم مدنیہ
 قریب بوسط اوست غایت طول نہار در چیا سیزدہ نیم ساعت و ربع باشد و گوئیم درش میان
 سواد و سمرہ گوئید بانی نخستین اورا جہ ہوج والی او جین معاصر آن حضرت معلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

بودندی برآگیر این شهرست بجون پالش میخوانند جمیم از کثرت استعمال فرو افتاد بجهوپال شد
 پال در هندی آگیر را گویند آگیر اینجاد در طول چهار نیم میل و در عرض یک نیم میل باشد این
 بخط حره گونڈوانه جنوبی بالوه واقع شده قلعه سنگین دارد و بحسب شمارش تمامه سه هزار
 و چهار صد دویست آباد و مقصد و چهار قریه کم آباد است امروز اکثری از آن آباد گردید شهرهای
 جامی مانند و بود شصت هزار تن است و محاصل کیساله از زیاده برستی لک روپیه شرقی او بلده
 ساگر جنوبی هوشنگ آباد و عربی ریاست اندور و شمالی علاقه گوالمیاست بنامی این دولت
 از عهد بنار شاه بن اوزنگ زیب بوده و تا امروز عمر ریاست یکصد و هفتاد و سه سال میشود
 امروز توجه و قدر شناسی رئیس معظّمه دام ظلما اینجامع اهل کمال از هر علم و فن است که مثل آن
 پیش ازین نشان نمیدهند و در زمان مستقبل امید دارند تا مرضی حق سبحانه و تعالی درین میان
 چیست و بلده قنوج که موطن والد ماجد باشد حالش در کتاب حج الکرامه تفصیل مرقوم است
 مختصش آنکه مجدالدین فیروز آبادی منجمله بلاد هند و بلورادر کتاب قاموس ذکر کرده یکی و دیگری
 قنوج و ابوالفدا و مختصر خود بنکرش پرداخته عمران او از عهد قابیل اول او از زمان حام بن نوح
 ثانیاً نشان میدهند و گویند که از مؤتفکات است سرزمینش در اقلیم سوم واقع شده طول او
 یکصد و پانزده درجه و پانزده دقیقه و عرض سبب و شش درجه و پنجاه و نه دقیقه است بیت المقدس
 و شام فلسطین و غیره نیز از همین اقلیم سوم اند و این اقلیم بعد اقلیم چهارم اقلیم است و باجمه
 چنانکه پدر و الاقدار از خاک پاک قنوج است این بی هنر امولده و مسکن بلده بهوپال که محل ریاست
 جناب رئیس معظّمه موصوفه باشد خصما السد بالاقبال و هر چند شعر و شاعری دون رتبه و الای
 اوست که خود فرصت این حکم فصولش در مثل مهات مملکت و فصل خصوصیات نیست و و طیفه
 لیل و نهار و قیام بصلوة و صیام و قرارت کلام ملک علام و عدل و داد و جمهورانام و احسان و
 انعام بر هر نزدیک و دور علا و بهر آنست اما بجا است والد ماجد نطفه و برکات مرافقت ایشان
 بنابر توجیه بطلان کتب تواریخ و اسفار دینی و وجود موزونیت جلی احیاء باسخن سنجی میگراید گوهر

معنی نایاب را در رشته نظم با آب و تاب یکشد این چندا شعر از آفتاب عالم تاب طبع و تجار
و ذهن خدا و ادب است

افتاد بخاکم گذران سرور روان را	من مرده خوشم ز لیت مبارک گران را
گر پهلو سئ این جمع آتش کده ماند	دل باد سمند صفت آتش نفسان را
ای چسب چ چه کردی بسیمان بسکند	کز تو هوس عیش بود شا هجران را
دیگر که کند در ره وحشت سفر ما	بر خیز تو احی خار ره از ره گز ما
دست ازل آن روز که شمشیر تو بیست	بگذاشت سر رنگ فسان جگر ما
وقت شتر افشانی آه آمده یارم	ز بقی بد خشید ز جیب شر ما
رخ تافته گیسوی سیه تاب نماید	شب جا نگه روز بزاید سحر ما
رستم شجر وار بگزار امارت	غیر از گرم وجود نباشد ثمر ما
ای شاه جهان مطلع اشعار تو نبود	خورشید بسفتند بساک گهر ما
بر که نشست درین آه آسان برخاست	در ره یار نشستم که نتوان برخاست
تا ز نسیم من لبی نکشاید بار زو	کس پیش بنده نام نمکدان نمی برد
ز نهار تا ورس گل در یحان بخاک من	ای دوست گل کسی بگلستان نمی برد
آثر ناله در دم چمن باسقه باد	حیف گر ناله من یاد نگیر می بسبل
گر چه این نعمه آزادی تو نیز خوش است	لیک خوشتر بود آهنگ سیری بسبل

شباب حاجی محمد حسین شبلی بود با زب و زین

تکیننی روان سومی من غناک میگردد	که تا آید بالین استخوانم خاک میگردد
شجاع شجاع الدین محمود اصفهانی اشجع معرکه شیوا بیانی است	
نیست رشکم گر چه می بیند در زویش لبی	کاغذ من می بینم از رویش نمی بیند کسی
شر ز نامش میر کاظم است و صفایین گرم را تا نظم	

شباب
شجاع
شیر

نویسند
بدر
نویسند
بدر
نویسند
بدر

نویسند
بدر

نویسند
بدر

نیخواهد و دم زخمی که با مرهم بود کارش
 شرف مولانا شرف الدین کرمانی اگر بکلامش و ارسای معنی شرفش دانی
 نخواهم گذرد سوئی چنین با دانه گز کوش
 مباد ابوئی او گیرد گل و غیره کند پوش
 شرقی ملا شرقی قزوینی دلش شرق مهر رنگینی ست
 آزرده گی اهل و قاپیش تو سهل است
 بیار ترا کار رسیده است بجائی
 شریف میرزا شریف طهرانی قدر شناس شرافت معانی ست
 چشم یعقوب بره چشم زلینا در پی
 دل عبرت لب بشکوه و انگند
 شریف مولوی سید شریف حسن ابن مولوی نظام الدین مسقط الراسش دلی و مقطع الانقا
 فرخ آباد در وظیفه خواران ثواب رگین آمد و بود بو زونی طبیعت بعض احوال اشتغال
 بنظم اشعار هم می نمود و برادر که ترش شرف حسین منصباً بلده مجهول است از شرافت نتایج طبع او
 برق یا صبح تجلی یا رخ زیبا ست این
 روز من یا شام هم جرقیس یا گیسوی تو
 مشتری یا زهره یا ماه هست یا خور یا سحر
 چشم سوزن یا گره یا نقطه شک یا آهن
 فتنه یا تیغ کشیده یا قیامت یا بلا
 شریفی بلخی در طب و موسیقی استعداد کامل و بهیچ سلاطین بدخشان سرمایه معیشت سیر

حاصل داشت

از بسکه سینه تنگ از فغان پرست
 گرتا بروز حشر بتالم جهان پرست
 شریفی تبریزی غالباً غیر شریف تبریزی ست نقود دار العیاز و پندش شرف از دهری

ابریزی

گذشتم از سر و گفتم نیازم اینقدر است	کشید باز من و گفتم نیازم اینقدر است
کی غم عاشق ز سیریل و محبت را میرود	عشق تا با او است غم با او است هر جا میرود
ز گردون مرگ میخواهم بیا تم میدهد آری	فلک بسیار زین سان لطفهای بی محل دارد
گستاخ گذر از سر خاک من ای د قیب	دارم هنوز شعله آست که داشتم

شهاستے ملا عبدالہ قزوینی شہب سادہ فکرش را اگر است دل نشینی است	در آرزوی تو شو قم نگر که در غیب بجز آن
اجل بکار خود و من در انتظار تو بودم	شعیب ملا شعیب خوانساری است و بیا کده شیرین گفتارش خوانسارانی و خوان سالاری
با هر که حرف دوستی اظهار میکنم	خوابیده دشمن است که بیدار میکنم
شعفت آغا عبدالہ قزوینی مشغوف حسن کلام است و نظمش و لفریب خواص و عوام	یو وصل یار رساندی مرا و حیرانم

شکلی از بی سوز مره شکیبیا نش سر فرازی

دارم دلی که دارد هر ذره اش هوای	چون خرقه گدایان هر باره ز جانے
شمس خوابه شمس الدین جوینی فاضل اجل بر هر گونه اشعار قادر از قصیده و رباعی و غزل	

یا ترا من و فابیا موزم	یا ز تو من جفا بیا موزم
یا وفا یا جفا ازین دو یکی	یا بیا موز یا بیا موزم

شمس قاضی شمس الدین طبعی خراسانی از علمای عهد سلطان سعید بایسنقر و شمول طغی
سلطانی بوده

از شرم خط خالی بودی تو قفا دوست	در وادی غنم با جگر خمت آمو
آن زلف شب آساره رخ روز نهایت	چون عنبر و کافور دریم ساخته هر دو
جانان دل محزون مرا چند بر آرس	بزنجیر کشان تا بسیر طاق دو ابرو

بیت
بیت
بیت
بیت

کتابت

شمسی

شمسی

شمسی

شمسی

شمسی

شمسی

از زلفت سیاه تو مگر شد گرسه باز
 شمس میرزا ضیاء الدین گیلانی استعدادش در علوم متداوله علاوه زبانانی است
 بهجری برای تنزه وارد بهوپال گردید بعد زمانی از انجا رخت بجانمی دیگر کشید از دست
 اگر آن ماه کنغانی کشاید روی زیبارا
 اگر از بهر جان بخشی کشائی لعل جان بخش
 ندیده اندرین عالم کسی خورشید شب با هم
 چنان شد شمس گیلانی کنون فانی ز عشق تو
 شمسی شمس سما معنی پروریست و نیز می بخوری به
 چشمان من برویت در عاشقی چنانند
 کز رشک یکدگر را دیدن نمی توانند
 شمسی بغدادی دور روشنی طبعش کمال و شن سوادی
 زان دیان و زان میان بوس کنار کم زو
 نیست چیزی در میان و صد هزارم از دست
 شورش مولوی مسیح الدین ابن مولوی محمد ناظم خان بهادر صدر الصدور بهانگیر نگر دها که
 جوانی خوش وضع موزون طبع بود اصلاح نظم بشوره ضیغم امپوری می نمود در عین جوانی
 از دار فانی بعالم جاودانی رخت کشید این دو بیت از کلام حکیمش بگوش رسید
 در دل از ضبط نفس صد شعله قصان کرده ام
 دیده ماهست صد طوفان آفت در غفل
 ماز صحر خانه خود را چو افغان کرده ایم
 خند با بر گریه ابر به باران کرده ایم
 شوق عنایت اند فرید آبادی همه تن شوق بحال خوش خلقی و نیک نهادی است
 ز ضبط ناله نیارم بلب ولی ترسم
 کز اهل درد نیارم در شمار مرا
 شوکتی محمد ابراهیم اصفهانی طرز گفتارش اشوکت فرمان خاقانی است
 ز پاره دل من هیچ گوشه خالی نیست
 کد ام سنگدل این شیشه بر زمین زده است
 شهاب شهاب الدین احمد بخاری شعله آوازش در گرد از دلها شهاب ناری است

بنا گوش تو ای ترک من سیاهی سیمین تن
 سمن را خاک زد و چشمم و گل اچاک پیر این
 شهید تخلص مولوی حفیظ الدین احمد ابن سید نجم الدین برادر عمه زاد مولوی عبدالغفور خان
 بحداد رنساخ مولدش راجه پور در ضلع فریدنگر و دارالامارة کلکته مشاورش و کسب علم و هنر حسن
 اصلاح کیم نرائن رند دهلوی شایده سخن بر کرسی نظم جلوه گرمی ساخت و طرح دیوانی می انداخت
 وقتی که بجاک مشهده خفت مسودتش از دست برد زمانه بتاراج رفت این سه بیت از دست

یا دوکار مانده

از گریه خود سر بد هم سلاک گهر را
 در زمزمه آرم ز سخن مرغ سحر را
 باز آئی شهید از غم کلکته چه کاب
 کابش خور مقسوم کشد بفرع بشر را
 از نظم جهانگیر خود آراسته میکن
 چون شاه جهانگیر چه انگیز نگر را
 شهید مولوی ابوالحسن وطنش فرید آباد است
 مردیت نیکو سرشت از قیود خود نمائی آزاد

در اشعار گاهی شهید او گاهی حسن و اینماید و چنین میسر اید

رفتم بطوف کعبه و افتادم اندر میکره
 شوق تو از جایی مرا آورد در جایی دیگر
 قدر سستی لعل تو حسن میدانند
 جرعه چند بگام کن و احسانی چند
 شهید امیر زارمضان بیگ دهلوی شهید ای عروض و آشنای قافیه و روی است
 با خضر استیلاج نیفتد براه ما
 جز عشق نیست پیر طریقت پناه ما
 شیرین تخلص رضیة سلطان بیگم دختر سلطان شمس الدین التمش کلامش لطیف و دلگوش است
 نادیده رخش چو مردم چشم
 کردیم درون دیده جایش
 من نام ترا شنیده میدارم دوست
 نادیده ترا چو دیده میدارم دوست
 شیر می از ده کولو وال است فطرتی بس عالی و وضعی هموار داشت کسب حیثیت در خدمت
 مولانا نجفی کرده و در وادی قصیده و قطعه گوئی گوی سبقت از اقران ربوده و دست قصه
 دیگران بسته و مهر سکوت بر دهان ناطقه ایشان نهاده از دست

بنا گوش

بنا گوش

بنا گوش

بنا گوش

بنا گوش

چنان فریخته شد دل حال سلی را	که بادل است بد گشتگی تسلی را
وز آن دلی که توفی یاد دیگری کردن	در برون کعبه پرستیدن است عزی را
بستم بنامه تار سفید و آشارت است	کز دور می تو دوری که جان خون نماز است

حرف الصاد والمهله

صا بر میرزا قادر بخش دهلوی از خاندان شاهی است و بر نظم سخن قدرتش کجای ۵	صا بر نموشش باش چه فریاد می کنی
صاحب فصیح الدین استرآبادیست و زبانش فصاحت و بلاغت را نماد می ۵	دوستان تا کی بکوشش منم از رفتن کنید
صاوق نامش حاجی محمد صادق است و طبع روشن او پر تومی از صبح صادق ۵	ترسم که رفته رفته غم از دل برون شود
در خانه شکسته نگردد کس قرار	دو روز می دیگر آن بیچاره هم احوال می آرد
چو شد گر غیر جا در بزم آن پیمان شکن دارد	اگر چه زندگانی بی تو دشوار است می دانم
ز کویت می برد امر و ز فزوا غیرت عشقم	صبا لے ملاصبائی است و انفاس مشک بیزش نسیم دلکشانی ۵
گیرم که رود قاصد من سوی دیارش	با او که دهد نامه و پیمانم که گوید
از شرم ایروان می من بهال عسید	خود را چنان نمود که کس دید و کس نپید
صبحی ملای از قاطنان کشمیر بود و بصباحت بیان بر معاصران می افزود ۵	چه پنهان گفت پیام تو در گوش شنیدنها
که بر پائی شنیدن خافتند از شوق دیدنها	صبحی هر وی صبحی کش مصطفی طر ز نوی است ۵
ضعف غالب شده از ناله فرود آمد دلم	دگر از حال من او را که خبر خواهد کرد
زیر لب دشنام ای نامحربان دادی مرا	کشته بودی از تغافل باز جان دادی مرا
صدر شیخ صدرالدین نیشاپوری صدر نشین دیوان تفوه بحکات معنوی و صورتیست قطعه	

صا
صا
صا
صا
صا
صا
صا
صا
صا
صا

تو و شوخی و تبسم هزار نماز کردن	من بجز زبجان فشاننی ز سر نیاز کردن
چو خار زور آرد چه خوش است سوئی ساقی	پی جام باد و دستی بوس دراز کردن
ضیاء ضیاء الدین محمد صابری ضیاء طبع روشنش در شبستان ابیات مصروف روشنگری است	نه از ناز است اگر حرفش بلبل پر آشتا گردد
سخن را دل نمخواهد که از آن لبها جدا گردد	
ضیائی اردبیلی است و رای بیضا ضیاء وی مغل ضیای بیضای چرخ نیلی	
خوش آن ساعت که آید ترک من شمشیر کین با او	رقیبان جمله بگمیزند و من مانم همین با او
ضیغم حافظ اکرام احمد خلف حافظ قطب الدین در اخلاف با دی مسالک خدادانی مقرب	
حضرت بجانی مجدد الف ثانی قدس سره معدود و تکمیدود و امام شاه رؤف احمد رافت بود	
زاد و بومش رام پورست و سیر و سیاحتش دور دور در اکثر فنون ماہر و بر نظم عربی و فارسی و	
اردو و ترکی و پنجابی و ناگری و پشتو قادر است آزادانه زندگانی می نمود و مقید مذہب نبود	
در ۱۳۰۰ هجری بضلع بریال مبتلای بچشم ضیغم اجل گشت و ازین واقعه نامرضی غم بسیار برد	
گذشت دفتر کلامش در جزو آن عدم پیچید و جز این یک بیتش سامعه نواز نگردد	
پیمانہ و مل ساقی و گل مہنفس ما	آسایش جان بازوی مرغ ہوس ما

حرف الطاء المهملة

طالب مشہور بہ بابا طالب الفاظ و کلماتش مکن لطائف معانی و شرافت مطالب است

رباعی

زہرم بفراق خود چشمانے کہ چه شد	خونریزی و آستین فشاننی کہ چه شد
ای غافل از آنکہ تیغ چہر تو چه کرد	خاکم بفشارتا چه دانے کہ چه شد
طالبی یزدی خوش خط نستعلیق نویس بود قدری طالب علمی داشتہ در اگرہ صحافی میکرد	

ازوستہ

ساقیا چند توان خورد غم عالم را	بادہ پیش آر کہ بیرون کنم از دل غم را
--------------------------------	--------------------------------------

ط
ط
ط

ط

ط

بتغیر خود ترا ای نازنین هدم نمیخواهم
گر بصد در دل از من سخنی گوش کند

ترا میخواهم و غیر تو در عالم نمیخواهم
باشنود قول غرض گوی و فراموش کند

رباعی

زاهد بصلح و زهد خود می نازد
دارند امید نظر این هردو ز دوست

عاشق بر دوست نقد جان مجازد
تا دوست بسومی که نظر اندازد

طاهر ملاحی محدث برادر ملا صادق علم حدیث در عربستان تحصیل کرده بغایت متقی و پرهیزگار
بود و بارها به بند آمد و در آنجا بجوار رحمت ایزدی پیوست بموافقت سلیقه طبیعت شوخ را

بنظم اشعار کار میفرمود

تن خاکی چنان افسرده شد از داغ هجرانم
در رون روضه جان قامتت نهال من است
در میان مردمان چون نیست ما را اعتبار
طا هر بخوبی درین فن ما هرست و غیر شهدی و اصفهانی و بخاری و هروی و دیگر مشاهیر

رو و بیرون چو گردا در جامه گردن برافشانم
نمال قدر تو تا نازک ترا ز خیال من است
بچو اشک خویش میخواهم از مردم کنا
از طوا هرست

از طوا هرست

من آن صیدم که خون خوشیتن ادق فتنم
طا هر هروی است و از استادی صنعت وی زمین اشعارش گرو
گفتم به ازین فکر من بی دل و دین کن
طا هر نامش محمد طا هرست و کلام پاکیزه اش طا هر از عیوب باطن و ظاهرس
در حضور غیر با من اینهمه دشنام حسیت
طبعی آغا قزوینی است و در گلزار طبعش بهار رنگینی

بر درگیش صیادم کس نام رهائی را
در خند و شد و گفت که فکری به ازین کن
ای بقر بان تو من این لطف بی هنگام است
درین زمانه بچشم خود اعتمادی نیست
چون ابر باید از همه اعضا گریستن

کلام

کلام

کلام

کلام

کلام

طیب نامش میرزا عبدالباقی اصفهانی است و نبض شناس اسقام الفاظ و معانی سه
منم که روز نازل از من آسمان وزین محبت پدری مهر مادری برداشت
طیب میرزا عندلیب در حفظ صحت کلام حاذق لبیب است سه
گر بیتو بزم عیش ساغر زده ام صد غوطه خون دیده تر زده ام
چون دست سبوی با ده مانده است دستی که ز بجران تو بر سر زده ام
طرزی شیرازی است و طرزش پسندیده در سخن طراز سه
محمد المذنب رنگی گشته شمشیر او گشتم که در رشک اند فردائی قیامت صد شهید
طلحی مروزی است و یا استماع نالهای درد انگیزش لب بدندان گزی سه
چون بجز که هست بجزنگ دل من درد امن صبر و دید چنگ دل من
هان تا چکنی تو با من ای صبر از آنکه در گردن تست نام و ننگ دل من

حروف الطار المعجمه

ظفر تخلص او رنگ نشین اقلیم سخوری فرمانروای کشور زبان آوری خاتم سلاطین تیموری
کورکانی متمم مملکت نامی هندوستانی ابوالظفر سراج الدین بهادر شاه پادشاه زینت بخش ارک
سعلی مینو سوادش اجهان آباد که در ایام غدر هند فتنه باغی عساکر انگریزی او را سلطنت برداشته
و بسیاری هند بعد ظفر بر بغات بر ظفر دست یافته خود بدو لقتل را در شش هجری به رنگون
فرستاد و وی از آنجا در سال یک هزار و دو صد و هفتاد و نهم از هجرت بصوب ثواب جنت ملک
انتهاض فرمود و عالمی را بفراق دائمی خود متالم و متحسر نمود اجلسه السرة الجمان و توجه
بتیجان الرحمة والرضوان شاه ظفر دستگاه طبعی موزون داشت و فرق اعتبار شیخ ابراهیم ذوق
دهلوی بشوره نظم باوی بکیوان افراشت در هر دو زبان اردو و فارسی لالی آبدار میسفت
و بحکم کلام الملوک ملوک الکلام هر چه میگفت نیکو میگفت دیوان اردوئی او در چهار مجلد مطبوع گردید
مگر کلام درنی او هنوز لباس طبع نه پوشیده من کلامه سه

طیب
طیب
طری
طری

ظفر

بتی سرکشی کافر می بگلاست	برخ آفتابے بر خسار ماست
معطر کن مغز جان دو عالم	بغیر خشای زلفت سیاست
بهر گام در راه محروم و محبت	دو دیده بند سال او داد خوبست
نه در خاکساری چون مینوائی	نه در ناز و تمکین چو او پادشاهست
برم تحفه پیش او از کجا من	نه در دیده اشک نه در سینه آبست
نگند از سر لطف آن شاه خوبان	ظفر بر من بی بضاعت نگاہست
طهور می شیرازی ست و حسن کلامش	ابجال ظهور از نوح بی نیازست
هر زمان گوئی که از کویم بر و جاسدگر	جان من جائی دگری باید و پاستدگر
ظہیر الدین لایحی ظہیر موز و نان سخن	در معارک نکنت سنجی ست
نیافتم که سر رشته در کجا بندست	که آه من بکشیدن نمی شود آخر

حرف العین المہملہ

عابد شیخ محمد عابد انصاری متوطن شاہجہان آباد است و شاعری سلیقہ شعار و خوش خلق و نیکو نهاد

بیزم وصل دوش از دینت سیر چمن کرم
ترا در بر کشیدم یوسفی در پیرین کرم

عاجز میرزا محمد سبزواری است و با وجود سرفرازی بدیہیم سخن طرازی از لباس تفاخر
عاری در عہد مجلی علی شاہ ثریا جاہ در لکنؤ ملازم رکاب انجم الدولہ بہادر میر آتش شاہ ہے
بود بعد تسلط انگیز می بر آن ملک و نہضت واجد علی شاہ خلف الرشید احمد علی شاہ بن
محمد علی شاہ جاتب کلکتہ از نزہت آباد لکنؤ بسبزواری وطن خودش عود نمود۔

این طرفہ پسرین کہ ز گل پیرین استش
آن کاکل مشکین کہ فتادہ ست بدوشش
از خوبی و از نازکی او نتوان گفت

میگون لب رخسار قمر سیمین استش
صد سچو من دل شدہ در ہر شکن استش
صد یوسف یعقوب بچاہ ذوق استش

بگلاست

بگلاست

بگلاست

بگلاست

عارف

عارف

عارف

عارف

عارفی

عارفی

عارفی

از چهر رخت روز و شبان عاجز محزون
 عارف شیخ یازید بخاری است و برای معرفت محاسن شاعری اشعارش در آئینه داری سه
 برابر وی نهادم دل که در دین شکستم شد
 بز جور و کینه هر چیزیکه میگوید از او آید
 نمی آید ز روی ناز سویم یارای عارف
 عارف میر حسین لاهوری است و در فن نظم معروف به برگزیده طرازی پسندیده طوری
 چون نقش قدم بر سر کوی نوشستم
 چه شد عهدیکه با من بسته بودی
 چون مهر رخ دوست بمن سایه فلک شد

عارف در ویش مردی بود صفا کیش

دران روزیکه آمد ماه من از بندگی بیرون
 چنان آمد ز لجنایار باز شرمندگی بیرون
 عارف یزدوی است و مضامین معرفت آگینش مبر از است ذال و دزدوی سه
 مرا جان دادن از شوق تو آسان
 و لے نا دیدن روی تو مشکل
 عارفی شیرازی است و عرفان نکات شعری را با طبعش همه و دسان سه
 بر سنگ کز برای تو ام دشمنان نرسند
 بردارم و تحفه بر دوستان برزم
 عارفی هروی متفلسفه معاوله گوئی و چوگان وی معروف است و بسنجیده گوئی موصوف
 در جهان مثنوی توصیف اسپ چو گانه نمی پوید و چنین میگوید سه
 چون گوی سپهر کرد بسته
 میدان میدان چو گوی بخته
 بر باد که در عرق شدی عرق
 باران بودی در میان برق
 بگر بخت آفر از سهم او
 آو بخت صر صر از دم او
 عاری قلندری صفای است کلامش عاری از تکلف و تصنع و الفاظ و معانی نه

روز جزا اگر تو نیائی برابرم   آہی کشم کہ دو روز محشر برآورم
 عاشقی حسین علیخان ابن آغا علیخان از مردم عظیم آباد و روسا در آن مکان زہت نشان سے
 نشر غم تذکرہ شعراء و مآخرو ما تقدم بحال بسط یادگار اوست و غنمش نیکوست سے
 عاشقی ہجو لالہ از دنیا   بادل داغدار آمد و رفت
 عالم ہروی ست و علمش برد قائل شاعری محتوی سے
 گمان آن دہان شکل خیال آن میان شکل   میان این دآن مشکل مرا افتاد شکلا
 عالمے جردی آتش دار است و از جدا اول علمش بلغ سخن سیراب سے
 داری ہوس کہ غیر برائی تو جان دہد   آہ این چه آرزوست مگر مرود ایم ما
 آمد آن مد ز سفر جانب گشتہ خویش   آمد اینم عجب از طالع برگشتہ خویش
 عالی مولوی امیر علی دہلوی ست و صاحب ذہن مستقیم و طبع مستوی سے
 شکایتی چکنم از بستان کہ خود دل من   ہمیشہ دشمن جان ست در کن مرا
 عامی نہا وندی ست و در بر طبع جزاد گانش علی العموم خلعت دل پسندی سے
 مشکلی چو دل من دگر نخواہد یافت   اگر خدنگ تو آفاق را کند غربال
 عباس شاہ عباس ماضی اول اورنگ آرای مملکت ایران و خسرو عجم خوش بیانی ست و غیر
 نوز العین شمع نخبم کہ آن شاہ عباس ثانی ست سے
 دستی کہ در پیالہ اصنت شراب ریخت   دردی کہ ماند در قح آفتاب ریخت
 ہر کس برای خود سہ زلفی گرفتہ ست   زنجیر ازان کم ست کہ دیوانہ بر شدہ ست
 عبائی عبا الفاطش و لبران سانی راقبای زیبائی سے
 ز بلاک نیست با کم غم آن کند ہلاکم   کہ بہر دم و بکام دگران کہ از م اورا
 ہر شب کتم اندیشہ تا دل ز تو بر گیرم   چون صبح شود روشن مہر تو ز سر گیرم
 عبدالحسین حسینان خیال انکس سرا پذیر و زین ماند سے

عاشقی حسین علیخان ابن آغا علیخان از مردم عظیم آباد و روسا در آن مکان زہت نشان سے
 نشر غم تذکرہ شعراء و مآخرو ما تقدم بحال بسط یادگار اوست و غنمش نیکوست سے
 عاشقی ہجو لالہ از دنیا   بادل داغدار آمد و رفت
 عالم ہروی ست و علمش برد قائل شاعری محتوی سے
 گمان آن دہان شکل خیال آن میان شکل   میان این دآن مشکل مرا افتاد شکلا
 عالمے جردی آتش دار است و از جدا اول علمش بلغ سخن سیراب سے
 داری ہوس کہ غیر برائی تو جان دہد   آہ این چه آرزوست مگر مرود ایم ما
 آمد آن مد ز سفر جانب گشتہ خویش   آمد اینم عجب از طالع برگشتہ خویش
 عالی مولوی امیر علی دہلوی ست و صاحب ذہن مستقیم و طبع مستوی سے
 شکایتی چکنم از بستان کہ خود دل من   ہمیشہ دشمن جان ست در کن مرا
 عامی نہا وندی ست و در بر طبع جزاد گانش علی العموم خلعت دل پسندی سے
 مشکلی چو دل من دگر نخواہد یافت   اگر خدنگ تو آفاق را کند غربال
 عباس شاہ عباس ماضی اول اورنگ آرای مملکت ایران و خسرو عجم خوش بیانی ست و غیر
 نوز العین شمع نخبم کہ آن شاہ عباس ثانی ست سے
 دستی کہ در پیالہ اصنت شراب ریخت   دردی کہ ماند در قح آفتاب ریخت
 ہر کس برای خود سہ زلفی گرفتہ ست   زنجیر ازان کم ست کہ دیوانہ بر شدہ ست
 عبائی عبا الفاطش و لبران سانی راقبای زیبائی سے
 ز بلاک نیست با کم غم آن کند ہلاکم   کہ بہر دم و بکام دگران کہ از م اورا
 ہر شب کتم اندیشہ تا دل ز تو بر گیرم   چون صبح شود روشن مہر تو ز سر گیرم
 عبدالحسین حسینان خیال انکس سرا پذیر و زین ماند سے

عبدالمولی
عبدالواسع
عبدالوهاب

کلیه کتب این جناب
در این کتابخانه
موجود است
و در صورت
نیاز به استناد
در این کتابخانه
مستوفی باد
در این کتابخانه
مستوفی باد

کتابخانه
مستوفی باد

کلیه کتب این جناب
در این کتابخانه
موجود است
و در صورت
نیاز به استناد
در این کتابخانه
مستوفی باد

بیزست گزنی آیم نه از اغیار می ترسم
ز خوبی نمازکت می ترسم و بسیار می ترسم
عبدالمولی اصفهانی است و دادش سر نه دیده موالی بنجید به بیانی
چنین که تمکیم بدستار یار وارو گل
عجز من و غرور تو ش آشنا بدم
رسم نویست الفت شاه و گد ابهم
دگر کجاسر و برگ بجا روارو گل

رباعی

آسان بر آن نگار توان رفتن
بی دیده اشکبار نتوان رفتن
گردیست میان ما و جانان هستی
تا نشیند غبار نتوان رفتن
عبدالواسع جبلی عزجستانی از شعرای ماقدم است و در توسیع دائره و صنایع و بدایع
لفظی و معنوی در نظم بر دیگران اقدم شایان مضامین عرب و عجم مبالغه فاخره الفاظش فراز
و محسنات تازی و فارسی را بر طبعش ناز قصاید غزای او مشهور اند و در اسفار قدیمه و جدیده

مسطوبه

در میکرده رفتم و دل و خرقه و سوگند
دادیم و نهادیم و شکستیم دگر بار
تا کرده ام بلائه سیراب تو نگاه
تا کرده ام بنزگس پر خواب تو نظر
گاهی چو لاله ام ز وصالت شگفته روی
گاهی چو زگم ز فرقت فگنده سر
عبدالوهاب معموری است و بیض و هاب بی منت دلش معمور از مطالب معنوسه

و صورسه

پس ز عمر یک شب در خواب پهلوی تو جا کردم
ز پیش دیده ام غاب شدی تا چشم واکردم
از آن فلاش در میخانه میخوام درون آیم
که خود در این می گردانم و خود درون آیم
عاکفی از شعرای گیلان است در بهت و نجوم مهارت داشته گاهی زبان شاعر می شود
باغ طربت بسزده آراسته گیر
انگاه بران سزده شبی چون شبنم
امی دل همه اسباب جهان خواسته گیر
بناشته و با داد بر خاسته گیر

علی مدعی نامش عبیدالد فرزند امین الدین احمد است نسبش بشیخ شهاب الدین سهروردی
می پیوندد و درین عهد در سلطه جهات کثیره تکرر با که با تمام رامی رزینش نقش هر گونه ترقی می بندد
مولدش در قصبه چیتو امضا ف شهر میدانی پو ششم جمادی الاخره سنه الف و اتمین و سیز
از هجرت سید المرسلین اتفاق افتاد بعد سن تینیز بشوق کسب کمال رو بکلمت نهاد و بحدت طبعی
رسائی ذهنی که داشت در اندک فرصتی از هر علم خطی وافی برداشت و در بعض علوم کتب و رسائل
نگاشت از معاینه تصانیفش مثل طراز الازهار فی سیر الفلاسفة الکبار و التحیة الادراک فی تحقیقة
حرکة الارض و وجود الافلاک و درایة الادب فی لسان العرب و المناهل الصافیة فی مسائل اجزاء
بر مبلغ شان حملش توان رسید و بمطالعه جزائز و سفا ن نظمش باید دید که زمین شعرش آسمان
پیوندد و کسی نشرش عرشی است بلبت و لیل و نوره

ابلی کوز خدا غنیمت خدا را طلب	خارا ن گل طلب خسته ز خرم طلبد
تا بخورشید رخت دیده بدوزد گستاخ	دل ویدار طلب دید و حر با طلبد
کویخ یوسف من بیند و نظم شنود	هر که را دل کف موس دم عیسی طلبد
از پی خویش عبیدی دل شهاب بشک	سر شوریده ز سودا دل شهیدا طلبد
بوسیدن پائی سگش دارد لب من آرزو	مس کردن خاک درش دارد جبینم طلبد
جز در غم آن ماهر و لغوست اگر داری غلو	غیر از هوای روی او سوست که داری هو
خون که از دیده چکیدت شرابست امروز	دل شوریده نمک سود کباب ست امروز
جایی یک حرف چو در نامه اعمال نماند	هر گناهی که کنم عین ثواب ست امروز
اگر فلک نه خیال هلاک ما دارد پند	چراست نیزه بکف در فلک سماک نگر
چاره کارم نیاید از کسی ای یاد دوست	نغمسار و یار غار و چاره کارم توئی
ای دل بیمار یار خویش من دانستمت	آه از نادانیم در آستین ما رم توئی
بتهج دانی جامه ات سرخ از چشمت سرخ پوش	ز آنکه هر دم اندرون چشم تو با رم توئی

از قنوی مشرق الانوار

بسم الله الرحمن الرحيم

بهتری از اسم آبی طیب

وہ چه پزشکی که مسجای جان

شاه عرب دره تلج شمان

گوهر تابنده بحر شهود

هست علاج از پی قلب سقیم

در دولت را نبود ای لیب

نام خدا طرفه پزشکی ست بان

سرور و سر حلقه پیغمبران

ختم رسل خاتم فصیح و جود

عبیدی جوانی نورسیده بود چندی گاه در لاهور این بیت او شور در هر طرف انداختن بان
تقریب حکیم ابو الفتح گیلانی تعریف او بسیار کرده بلازمت اکبر پادشاه بر دیت این سینه
مستع در دکه پرسید نم نمی آزد
که شمه که پرسید نش منی از زم

عتمابی عبد الوهاب فکرش دراری نظم را اصطراب است

در میان جان دهد چون الف تیر ترا

ز دل فکار تالمب هزار جانشته

اونیز رفته رفته پهلوئی من نشست

فوق جان بازی اگر نیست نخچیر ترا

بتو چون رسد مریضی که ز فرط ضعف جانش

خون شد دل خدنگ تو تا از تو دور شد

عذری تبریزی در فریاد حزینش شور انگیزی است

گرد سرت نگشتم و امروز هم گذشت

عزت نامش سیف الدوله احمد علیخان بهادرست و هر دانه از دروازه های اصداف

آمد بهار گل شد و نوروز هم گذشت

انکارش بی بهادر

تاله تا آسمان بخود بالد

عزتی میرزا جانی شیرازی طبع ازاد گانش را در بزم عزیزان نکته دان عزت عالی تژادی است

چون من کسی بکام دل و زکارتیت

مشت خاشاکی بعد محنت فراهم کرده ام

بر فغانم اگر دگر گوشه

نی صبر و نی قرار نه امید وصل یار

دور از انصاف است برق آشیان من شد

عبیدی

عتمابی

عذری

عزتی

عزتی

دل و امن تو در نفسی باز پس گرفت
شادیم از ربانی مرغان هم نفس
متاع هستی از گزیه دام و سوخت
نیافتم که غضب بود مدعا یا لطف

کام تمام عمر در آن یک نفس گرفت
شاید سگی بیخ رساند دعای ما
بهار این چمن از قطرهای شبنم سوخت
مرا تبسم و دشنام هر دو با هم سوخت

عزیز الدین شروانی عزیز مصر خدانی است

نداغم هیچ در گنجد که با ما آشنا باشی
عتاب از پیش بر واری غبار از راه نشانی

دمی پیمان ما جوئی شبی همان بابا باشی
من از عالم ترا باشم تو از عالم مرا باشی

عزیزی درین زمانه مولوی حیدر بخش باین تخلص معروف است و بموزونی طبیعت سنجی گویا
سجیت موصوف مسکن و موطنش قصبه بملول از توابع دار الحکومت کهنه است و در نوبت
هفتاد سال کبابش سن و سال اوست فارسی را بلب و لهجه اهل زبان میگزارد و بر هر گونه
نظم قدرت دارد و با مولوی محمد یوسف علی صاحب تخلص بیوسف هنگام قیام کهنه طور
گرمی هنگام صحبت می انداخت و هر غزلی و قصیده و قطعه و رباعی و مثنوی تازه که برشته
نظم میکشید نقل مجلس ایشان میساخت با اینهمه از اشعارش مصرعی هم محفوظ حافظه شان نیست قصیده
نعتیه که فی الحال درین شهر بھوپال بدیده فرستاده اشعارش جسته جسته دیدنی و شنیدنی است

جز مذاق اهل معنی در خرابات وجود
نغمه پر دازان شاخ سدره و طوبی بودند
تاخ از جلیاب خلوت سوی جلوت کرده ام
کی نشیند در مقامات تجرد مشربے
میشود در مجلس ارباب معنی مستدام
صلح کل با هر یکی از خاص و عام روزگار
آمد از کان عدم تاورد کافی کن نکان

کام هر خامی چه داند لذت صهبائی من
سایه پرورد هائی همت والای من
شد زیار مگانه مردم گوشه الکامی من
گر در حص و آزر و امان استغنائی من
باعث تفریح دل نظم نشاط افزائی من
خصلت خاص هست و سنت آبائی من
گشته زیب تاج اسکان گوهر کیتائی من

عزیز الدین
عزیزی

می فشانند تیر گردون از تیر یا هر سحر
 ز آنکه شد در گلشن شان حبیب کردگار
 سزید خاک دریا و آورد تا که نسیم
 گشته تا در کتب تعلیم اسرار دو کون
 کار بند نظم کی گردد در امضای امور
 در فراق آن حرم چه شک جنت چون بلال
 میکند بیدار و ایم خفاگان خاک را
 منتزیش دورست عذری کی سی باعث تن
 باد بر روح دی و برآل و اصحابش درو

عقد مروارید و ایم بر سر انشای من
 نخلیند محبت طبع سخن پیرای من
 چشم در راه است و ایم نرگش شلمای من
 علم معنی پرور او تربیت فرمای من
 عقل کل بی شوره رای جهان رای من
 سر کش صد ناله و در از اول شیدای من
 چون صدای صورثانی شور و او پلای من
 جز با ایصال درودش نیست یگرای من
 خاصه بر هر چار ز کن مرحمت فرمای من

عزیز اعظم خان کو که بحسن اخلاق و انواع فضائل و هنر موصوف و بولفهم عالی و ادراک بلند و
 کسی دیگر از امر انشان نمیدهند گاهی بشعر طبع آزمائی مینو و آرزوست

گشت بیمار دل از درد و غم تنهایی
 جان غم فرسود من شد خاک در راه وفا

ای طیب دل بیمار چه میفرمائی
 بیوفا با هر طریق خاکساران ابدین

عسجدی مروی از معاصران فردوسی طوسی و مداحان سلطان محمود غزنوی غازی است
 و پادشاه قصاید بدلیله بلینیه و در بحر طرازی از قصید اش اینست

تا شاه خرده بین سفر سو منات کرد

کردار خویش را علم سجزات کرد

عشرتی بر عشرت نغمه پروازیش دلها حیفی و حسرتی است

از نهیب من گبه فرسلان گله دارد

که بت شکتم گاه بسبب زخم آتش

عشق تخلص مام الدین است و کلامش عشق آگین

از مسلم دل است ز حالش خبر مرا

منت نباشد از کرم نامه بر مرا

دل تنگ شد ز عشق بیت مندل قبا

یارب رها کنی تو ازین درد سر مرا

عزیز اعظم خان
 عسجدی
 مام الدین
 عشق آگین

عطا

عطا

عطا

عطا

عطا

عطا

ز کارهای جهان عاشقی خوش است مرا
 و گرنه کار درین کارخانه بسیار است
 عطار شیخ فرید الدین عطار اصلش از نیشاپور است و کجالات و فضائلش در آفاق مشهور است
 کلام صوفیه که اعم بوده از اربابیه حال و مقام دفاتر بزرگ محمدش موشح و مشحون است و صفات
 ذاتش از حد صریح بیرون پنذانه و منطلق الطیر است اول الایادی است و بر ولایت و عرفانش
 با و از بلند منادی و لاد است شیخ در سنه پانصد و سیزدهم بوده و شهاوت وی در هنگام قتل عام
 چنگیز خان بسا ششصد و دهم قدس اندر سره و افاض علی السالمین بر وی سفیر بود

هر زمان شور و گدازم ز تو	هر نفس لب تشنه تر دارم ز تو
خاک بر فرقم اگر جز خون دل	سج آبی در جگر دارم ز تو
دوشم خیر ز دلبر آمد	روغزده بده که دل بر آمد
گو شمش چو شنب نام دلبر	فریاد و فغان ز دل بر آمد

عطای طهرانی است و سینه سخن گنجینه اش مغان عطیات رحمانی است
 خویش را در جستنش رسوای مردم میکنم
 تا تو پیدا میشوی من خویش را گم میکنم
 درد عاشق را دوا نمی بهتر از معشوق نیست
 چاره بیماری فریاد را شیرین کند

عطائی جوینوری است و از دریا شی عطای طبعی وی در عموره سخن افزایش معموری است
 هر خط خطش خوبتر اندر نظر آید
 همچون خط او ستاد کعبینه بتابل
 عظیم بر طور سخن کلیم است

خراش ناخن مار اول تا شاد و میداند
 زبان تیشه فریاد را فریاد میداند
 علامت ملا الدین خراسانی است جامع فضائل نوع انسانی
 منظومه نامقیانش اگر چه
 رسال الخصال گردیده گردیده و در باب بصیرت کاشف حال ارباب و جهل و حال است
 نراغم آن گل خندان چه رنگش دارد
 که مرغ بهر چینی گفت گوئی او دارد
 بختی نباید که مراد او
 کسی مراد بسیار که بختی دارد

نشاط بادیه پرستان هوشها برسید
هنوز ساقی ما با دوه در سهو دارد
علوی خوابه علی قلی فراخانی است و صدر نشین بزم شیوا بیانی است
شهبید عشق ترا بر گزید بازان ایزد
که روز حشر محکایت از دستن آید
علی تائب ریش رزین و فکرش صائب است
فرداد بهر گمشدگان و یار عشق
سنگی چون بیستون بستره نشان نهاد
علی شاه ابدال است و علی الرتبه نزدیک شاهان خطه فکر خیال است
من رندی سر و پا ز غم تو غم ندارم
ز غم تو آبخناتم که غم تو هم ندارم
علی گیلانی است و عالی معالی سخن سنجی و نکته دانی است
نه کعبه و انم و نی در یاقینق در دامنم
بهر کجا که بر د شوق منزلت مرا بود
علی ملقب بامر مثنوی از امرای معتبر خازمان بود چندگاه بد او آن در حوزه تصرف خود داشت
و بسمت فضیلت و حیثیات متصف بود آرزوست
ای دل همه شب آن سگ کو خواب ندارد
از ناله و غریا و فغانی که تو داری
عجا و کاتب قزوینی در خوشنویسی از معاریف اعلام است و جامع حسن خط و حسن کلام است
بوسه بمن دادی و بنجیده
بازستان گرنه پسندیده
عجا و الدین شیرازی است و علما و ایوان نکست پر داری است
زیر لب خندید و گفت او نیز میگویی چنین
عجاوی غزنوی است و برای ایوان نظم رکنی است قوی است
آنکس که یار و دوست ترا دارد از جهان
بی دوست می تشنند و بی یار میرود
تا قیامت شرح عشقت داومی
گر کس بودی که باور داشتی
عجازه از متقدمین شعر است و مهندس و همنش در بحار است آیات است
اندروز خورش نمانم خواهیم گشت
تدرب لب تو بونه ز غم چونش بخوانی

موسی
علوی
شهبید
علی تائب
علی شاه
علی گیلانی
عجا و کاتب
عجا و الدین
عجاوی
عجازه

عمیق

عجایبی

عهدی

عهدی

عهدی

عهدی

عهدی

عهدی

عمیق از قدمای شعراء ماورالنهر است و سرآمد سخنوران آن شهر است

اگر موری سخن گوید و گرمی روان دارد

تم چون سایه سویست دل چون دیده موران

اگر باموی و باموری شبان روزی شمع همه

پنجشم مورد گنج زبسن اری و بسستی

عنائی عبد الوهاب صفهانی است و ابواب سخن دانی بر رویش مفتوح بعنائیت یزدانی است

بجست زه شهبیدی که نه ضابط عشق دارد

بشریعت محبت نتوان نماز کردن

عهدی شیرازی اقسام شعر از قصیده و غزل دارد مدتی در کجرات بامیر نظام الدین آمد

بود بدلی آمده بدکن رفت باز حالش معلوم نیست که چه روی داد این رباعی از دست است

از خون لب شکوه ام اگر تر میشد

اشکم همه شعله زیر آتش میریخت

از زون دیده دو دلدل بر میشد

آهیم همه تاب آده انگه شد

عهدی ترشیزی است در عهد فائق براقران در قند بیز است

زان پیش که قاصد خط آن سیم بر آرد

آزان با محرمان پیوسته در مجلس سخن گوید

عهدی قاضی عبدالرزاق خراسانی است و با وجود شغل قضایا ناظرانش هم همزبانی است

پیش ازین تاب غم عشق نذارم عهد

عهدی قراگویی عهدش باشد بدان سخن درست است و مضامین است از بندش می چسبید

پیش بتام وز عهدی بر مراد خویشتن

عهدی اسیرخانی است و گلهای اشعارش شگفته تر از ریاحین عید شادمانی است

گاهی که خویش را ز غمت شاد میکنم

افسانه وصال ترا یاد می کنم

عیسی لنگ است و انفاس رنگین جانفزایش با دم مسیحی هم آهنگ است

ز شهبازان عالم هر که را دیدم غمی دارد
دل دیوانه شود یونگی هم عالمی دارد

حرف الثمین المعجمه

غافل نامش حاجی محمد اسمعیل است و خود را قافل و انودن بر کمال بوشیاری او اول دلیل است

ز شوق نامه نویسم ز رشک پاره کنم
دلی که نیست تسلی در و چه چاره کنم

کار آسان نیست بی اوز سیتن
سخت جانها حساب دیگر است

غالب میرزا محمد حسین اصفهانی است و غالب بر سر کشان سخن به تیغ کسان است

تپش دل مگر اظهار کند حال مرا
ورنه کس نیست که گوید بتو احوال مرا

افسوده دلی گشته ز بس عام درین شهر
دیوانه بر است رود و طفل بر است

غریب سبزواری است وجه اول کلام عجیب و غریبش بر زبانها جاری است

غریب مردم و از من نکر دیاد که
به بگیسی و غریبی چون مباد که

خوشم بغربت از اندوه بکیس مردن
که فی غمین شود از مردنم نه شاد که

غزالی محمد شریف انجدانی است و از تارهای انقاس دام باف غزال غزال برسته معانی است

بدست تاس زلفش فتاده دست مرا
عجب کشتگی دست داده است مرا

غضنفر کابلی است و در معارک نظم شیرعین کاملی رباعی

زارم نگاه کر شمه آمیز تو کرد
در هم زده زلف فتنه انگیز تو کرد

دل را بدو نیم خیم خیم تیز تو کرد
اینها همه غمزهای خونریز تو کرد

غضنفری بسیر بنوعی فکر گیر در شکار آهوان مرغزار دری است

یارانه با رقیب نه گفتگو کنم
تا در میان تخلص احوال او کنم

تا بفراق خو کنم صبر کجاست رار کو
و عده وصل گردد بد طاقت انتظار کو

غلام مصطفی ابن سید محی الدین ابن سید نور محمد قادری حسینی الہ آبادی از اولاد سید شاه

محمد ابراهیم ابن سید فیروز موه دست و مولوی شکر الدین شاه حجت العده الہ آبادی واکلا از اخاد

غافل
غالب
غریب
غزالی
غضنفر
غضنفری
غلام مصطفی
محمد ابراهیم

محباب الله اباوسی بود بر زومه نشان حق اوستادی ست و نیز زانوی ادب پیش مولوس
 مراد علی شاگرد رشید مولوی امین الله مدرس مدرسه کلکته صاحب قصیده عظمتی که کرده و وفار
 از میرزا امیر بیگ الہ آبادی فرا گرفته درین زمانه بکثرت آب و دانه مقیم شهر بهوپال است
 و ملازم بارگاہ جناب سید معظّمه این دارالاقبال هر چند از انسلاک در سلک شعر انجمنیناید
 لکن حیثاً از ترابانش کلام موزون برمی آید از انجمله است

ز کاوشش مرثه شوخ چشم حیرانم	که نشتری ز تدا ندر رگ دل و جانم
نگاه لطف تو باشد حقیق جان بخشم	مذاق در دولت باشد بجای و زمانم
فاخته که کو زمان در یاد آن سر بسند	عندلیب خوش نو اور ذوق دیدار بها
در تلاش روزی و فکر سعیش صبح و شام	کو کج آواره گشته در شهر دیار
این نسیانی که خلاق جهان رزاق خلق	از شمار و ز می رساند تر تر الیل و نماز
عغنی میر عبد الغنی تفرشی است و بگنجینه داری نقد کلام سنجیده دلش غنی و دمام از صهبای	

سخن در سر خوشی است

عغنی از بت پرستی باز مانده سر شوریده تقوی بر تابد
 عغنی ملا عغنی جوانی نورس بود مدتی در گجرات باخواجه نظام الدین احمد بسبر برد اول عغنی تخلص
 میکرد و خواجه تغییر نموده این تخلص داد در ملازمت جهانگیر پادشاهی ماند خالی از خوش طبعی
 نیست از دست

منم که غیر غم اند و ختن نمیدانم	تمام اشکم و واسو ختن نمیدانم
بنور خاطر اگر روشناس خورشیدم	چرخ بخت خود افر و ختن نمیدانم
عغواصی یزدی است و عغواص بحور زخار افکار بیدری	
گر نه هر دم ز سر کویتو ام اشک برد	عاشقی باکنم انجا که فلک رشک برد
عغوتی حسن گجراتی است و ز بانشر البفر یاد سخن رسیدن همت جلی و حسن فاتی	

عغنی
عغواصی
عغوتی

سوی یار از ره دل میروم و می آیم	قاصد و نامه و پیغام نمیدانم چیست
غیاث نقش بند است و نقوش خیالش دلپند است	
بر دلم سبزه خط تو گران می آید	این بهار است کز و بومی خزان می آید
غیاثی استر آبادی است و خمنش پیش نکتہ ترسان از جورنا فغان فریاد است	
نامت ز رشک پیش کسی چون نمی برم	آیا سر رخ از که کنم منزل ترا بزم
شر مسارم ز رفیق شب هجران تا که	او گریبان مراد و زرد و من پاره کنم
غمیست میرزا محمد جعفر اصفهانی است	عروسان جلد و دلش غیرت افزائی و لبران انگشتانی
افسوس که تابو می گلی بود بگلشن	صیاد نیا و نیت بگلشن قفس ما
شنیده ام که غم را کسی بجانان گفت	چگونه گفت غمی را که باز نتوان گفت
من و قفس ز شوق اسیری ترا نه سنج	صیاد در گمان که گستاخم کز زوست
چشم نوش ترا غیر بهما نشناس	ورشتنا سد چو لب تشنه ما نشناس

حرف الف

فلاح میرزا رضی از سیارگان سما فکرش عالم خواطر مستضی است	
هست در کوی یار خانۀ ما	لن ترا نه بود ترا نه ما
مطلب ما دیگر و مقصود موسی دیگر است	عاشقان را با نظر بازان مانند کار با
رسو است هر که شیفته گل خان شود	در پرده بومی گل نتواند نمان شود
فاخر بجهانی سرمایۀ افتخار را باب نکتہ راست است	
باز از شراب غیر برافروختی چرا	مارا با آتش دگر می سوختی چرا
وردش سری بر خنۀ این غامب میشد	ای بمنشین شگاف دلم و ختی چرا
فارسی ضیاء الدین خجندیست و کلام فارسیش را کمال ارجیند است	
شب تاب روزگار من و روز تاب شب	نالیدن است از غم تو یا اگر بستن

غیاث
غیاث
غیرت
فلاح
فلاح
فارسی

قاری
قاری
قاری
قاری
قاری

قاری
قاری
قاری

گفتی ز درون نگرستی و برستی	فرق است از فشاندن خون تاگر لیتن
قاریع ابراهیم صفاهانی است و در فکر موز و مان قاریع از افکار سرای قانی	دوستان بهر خدا فکر من بیدل کنید
قاریعی استرآبادی است و صلاایش بفرغ بال منادی	مهر بان سازید او را یا مرا بسمل کنید
پی نظاره ستاده است جهانی بر پیش	من در اندیشه که یارب بک افتد نگش
قاریع مولانا بادشاه تبریزی است و از شاه بیت نکین او شوریدگان در شور انگیزی	ترا در دیده جاوادم که از مردم نهان باشی
قاروق فرق دراری نظمش بقدران و عیوق است	نداشتم که انجام میان مردمان باشی
نوگر قاریم مارا گریه کردن لازم است	نونهالی را که نشاند آتش میند
قانی امیر نظام الدین علی شیر در معرکه اشعرو سخن شیر بود لبس دلیر بوزارت سلطان حسین میرزا	سرافراز و بنوت حمیده ممتاز بود
اشب غم چند دور از روی یارم میکشی	زنده میدارم ترا هر چه کارم میکشی
با صد هزار دیده بگرد جهان سپهر	جویای آدمی است ولی آدمی کجاست

رباعی

رفتی که چو آفتاب یکتا باشی	از پر تو محو عالم آرا باشی
ناشنا و گروهی که تو ز ایشان بر	آباد داری که تو آنجا باشی
فالقن گیلانی است و از مبد و فیاض فیض مطالب عالیه بدش ارزانی	نمیدانم ز منب گریه مطلب چیست ناصح را
فالقن نطنزی است و کلام فیض نظامش همه معجزی	دل از من دیده از من آستین از من کنار من
ز در و ما اگر آگه نه عجب نبود	عز و حسن ترا از تو پنجبر دارد
فالقن نامش میر احمد است و در خوش گفتاری فائق بر معاصران خود	

بدر گه گرم آخرا مید آوردم
دل سوخت که آتش حرمان ای نسیم
سری بسجده ز پیری چو بید آوردم
هر روز میز ناز چو شفق جوش خون ما
جز پنبه میسنا مگه آری بد چشم
سوقوت بر بهار نباشد چون ما

فتح الهدی قزوینی است و اشعارش فاحش ابواب جان گزینی است

من که چون فی ز غمت چهره زردی ام
فتوت میرزا نوری است و کلام فتوت نظامش روشنگرد لها بلعات معنوی و صورتی است
گریه سالم عجب نیست که دردی دارم
که آن اسیر تکلمش در انتظار من است
نیامدن ز تو و ذوق انتظار از من
ز شرم وعده خلافی مکن کنسار از من

فخر جرجانی از شاعران پاستانی سخنش دلچسپ و فصیح است و مشنوی دین و مرامین او شیرین و دلچسب است
خوش است این نکته از گیتی شناسان
که باشد جنگ بر نظاره آسان
و لیکن تلخ باشد در چشیدن
گله و ز گس نکو باشد بدین
گناه بوده بر مردم نهفتن
بسی نیکو به از نا بوده گفتن

فخر الدین رازی قدوه اماثل و فخر افاضل است و از کمال تجرد و انواع علوم با علمای عالمش
بی انبازی و از غایت شهرت و دانش راز تهیج و توصیف بی نیازی است
اگر با تو نسازد دشمن ای دوست
ترا باید که با دشمن بسازی
گرت رنجی رسد محزاش و محزوش
تو کل کن بلطف بی نیازی
و اگر نه چند روزی صبر فرما
نه او ماند نه تو نه فخر راز
فهمی استر آبادی مردی مستعد بود و وفات او در و بی شد از دوست

فصل اول در بیان اشعار
فصل دوم در بیان اشعار
فصل سوم در بیان اشعار
فصل چهارم در بیان اشعار

ای روی تو در عرق گل آب زده	زلف تو دره بنفشه تاب زده
چشمان تو چون دوست یک بالین	سر بر سر هم نهاده خواب زده

فدائی فدائی فدائی فدائی فدائی فدائی فدائی فدائی فدائی فدائی فدائی

فدائی شیخزاده لائنجی جانش فدا بر کتبه نجی مست

شونجی دل و دین بر دینفارت ز فدائی
دین طرفه که میدانم و گفتن نتوانم

فدائی میرزا سید محمد فدای کلامش و لهای نیک بدست

کت خیال تو شرم از رخ نقاب هنوز
ترا حجاب ندیده ست بی حجاب هنوز

فدائی تو اب اشرف الدوله بهادرست و از نیسان طبعش درهای بی بهادر تقاطرست

ز همراهان نعش شد چرخان بر سر خاکم
دل هر آشنای سوخت ز هر سو بجال من

ز سرخی بر سر لوحم نویسد
درین تربت دلی خون گشته هست

فردشاه ابوالحسن از مشایخ پهلواریست و فردی فرید از برگزیدگان بارگاه باری

برنجی گرز من تقدیر نو کن
خط پیشانیم تحریر نو کن

فروع میرزا محمد علی طبع روشنش را با پرزادان سخن محبت دلی ست

محر و نیم از وصل جوانان نذر پیریت
پیری چه زبان داشت اگر بخت جوان بود

بیا چشم مخمور کس در انجمن بنستم
گر فتم ساغر می برکت و از خوشی تن رفتم

فروعی نیز احمد طهرانیست و فروع ضمیرش ازین اشعار بینی و دانی

تو آن بتی که بتان جمله پای بند تو اند
سهی قدان همه محو شد بلند تو اند

مختادگان رهت را بسی سرافراز هست
که پانمال ستم نازنین سمند تو اند

فغان که بچو فروعی هزار خسته جگر
اسیر حلقه کیسوی صید بند تو اند

فربی بی آغاز مانا ز کس طهرانیست و زردار العیار زده نش و تقریب بایه داران سخن دانی

نظر بزلت و رخ و خال نیست عاشق را
تو واقفی که سر رشته در کجا بند ست

خوش آرمیده قافله عمر ما گذشت
گر دی نشد ز رفتن این کاروان بلند

ما را هوای گلشن باغی نموده است
ای بوی گل بر و که دماغی نموده است

فرید کاتب شاعری ما هر از تلامذه انوریست و فرید زمان در مداحان سخنری

شاهزندان تو جهانی شده است
 تیغ تو چهل سال اعدا کین خو هست
 گر چشم بدی رسید آن هم ز قضا است
 کانگس که بیک حال با نده است خداست
 فزونی سبزواری است و سر آمد نخل بدان ریاض سخن با فزون گلکاری است
 گر دست شوم بفرزونی ستم مکن
 آخر چه شد اسیر تو شد بنده خداست
 این خواری از تو میکشم ایدل تو خون ثری
 ورنه مرا بدوستی او چه کار بود
 فزونی میر محمود استرآبادی است و بفرزونی کمال درین فن صدر مدرس او ستادی است
 شادم پستگاری روز جزا که هیچ
 دوزخ با انتقام گنا هم نبرد
 فسونی امام قلی بیگ شاعر سحر بیان است و افسون کلامش دلهای عشق گزیده را در مان
 سالها از گریه ام رفت و چو میخیزم ز جا
 سختی از دل با جگر می افتد از دهن هنوز
 فصیح معروف بنواب شاه فصیح الدین خان است از رؤسای قضبه ایطی مضاف صوبه
 او ده است طبعی لطیف و ذهنی شریف دارد و درین زمان بدان مکان آن شاه سریر عرفان
 کوس لمن الملکی می نوازد نسبش بمحمد بن ابی بکر صدیق رضی الله عنه می پیوندد و والد ماجدش نواز
 سعید الدوله محمد منہاج الدین خان بهادر مروجوم پوزارت شاه کبر ثانی پادشاه دہلی ممتاز و
 جدا مجیش منشی غلام باسط خان بعد از ریاست انشای دیوان گورنری دارالاماره کلکته
 سرفراز بود و خودش در مملکت بیت السلطنت لکنؤ بلازمت فرمانروایان آن سرزمین سر آمد
 روزگار مانده ناگاہ بجاذبه الطاف ربانیہ خاک بر فرق دنیای دنی انداخت و دست بیعت
 مولانا عبدالوالی فرنگی محلی قدس سره داده بتزکیه باطن پرداخت مدتی بحکم سیروانی الارض
 کرده هند را بهر کار قدم تفرید پیودی و در انشای دور و گشت طالبان حق را راه رست نمود
 اکنون در وطن برو سادہ ارشاد و تلقین متکلمین و محمد رشید الدین خان برادر کوچکش بلازمت این
 ریاست در ملک بهوپال متوطن از کلام بلاغت نشان فصیح فصیح البیان است
 شعله آہ جگر در جان مضطر ریخت و خست
 طایر من همچو ققنوس آتش از پر ریخت و خست

فزونی
 فزونی
 فزونی
 فزونی

در غم آتش رخان از کان لایم و دوستان
 فلک سیاه زد و دل تباہ من است
 سر نعشم گذران بی وفا کرد
 کامل فتد چه عشق کشد حسن ناز او
 لاف محبت گرزنی پیدا کن اعضائی دگر
 ترسم بر من ای باد سحر کن
 زند خنجره و تا بر دل غمبیر
 زبط خون کبوتر ریز ساقی
 زرگهای گل بلغ نزاکت
 وفای نیست در عالم فصیحا
 کاکل ست این یا سواد کشور سود است این
 خاکپای گلر خان یا تاج فرق بیدلان
 فصیح یزدی اسفاری است و بهار کلامش در بلاغت ریز و فصاحت باری سے
 غمهای مرده در دل بازنده کرد بهجر
 شهید رسم دیاری شدم که بعد از مرگ
 چشم ترا ز مستی ناز آفریده اند
 فصیح از طائفه نسوان نامش جمیله خانم است و حسن کلام با حسن صوری و معنوی و بی منضم
 جز خار غم زست ز گلزار بخت ما
 آن هم غلید در جگر بخت نخت ما
 فصیح اردستانی است و فصاحت اباکلامش بوند روحانی سے
 کدام دل که بر وز نمی از خدنگ تو نیست
 تو صلح گر کنی کس حریف جنگ تو نیست
 فصلی جریاد قانی است و حاضر فضائل روحانی و نفسانی سے

فصیح
 فصیح
 فصیح
 فصلی

تا کی از خوبی تو دل بار جفا بردارد
 حل میکنم سیاهی چشم از پی مداود
 آنقدر جور با کن که حسد ابرودارد
 تا در لباس نامه به بینیم روی دوست
 فضل ملافصل اند قزوینی پدر ملا مقصود است از جمله آدمی زاده اهل حرمت بود از دوست
 دل در برم طمید مگر یار میرسد
 فضلی چون غنچه خلعت هستی بخود میبندد
 یا نامه ز جانب ولد دار میرسد
 چون گل شگفته باش چو سروانغم جهان
 بر بهره چین میفکن ودامن بخون کش
 فصولی بغدادی هر چند باین تخلص مشهور است مگر از فصول کلام بفراسخ دور
 ذلاعت چنان خواهیم که هیچ از من نیا بود
 دوزوزی کاندین منست سر همان من بود
 اگر میرم نخواهد کم شد آب از چشم منا کم
 بهر سو چشمه خواهد روان شد بر سر خاکم
 فصولی نجفی فصولی راز مقلاتش بر طرفی است
 تا در دلت اندیشه بیداد نیامد
 یار مارا به ازین زار و حزین میخواهد
 فغان لاله لاهی پر شاد دلهوی است و فریاد و فغانش بلرزه اندازد لهامی قوی
 علاج در دول از دلر با نمنه آید
 وفا نشاید و غیر از جفا نمنه آید
 قفقور یزدی غیر قفقور لاهی است و صدر نشین دیوان سخن سنجی
 خوشم که جلوه برقی کند شکار مرا
 بدام شعله کشد دانه شرار مرا
 فکری غیاث الدین منصور در جمله علوم کامل و ما هر ست با این همه دلمار ابرو حلال ساحر
 صفائی عارضش نقصان نگیرد از غبار خط
 نگر در تیره از گرد بیتی آب گوهر با
 صبح محشر هم دمید و خون من خوابیده است
 سر پا دیده گردیده است ز خجیر چون من
 بود هر حلقه چشمی بیاه آنظ را و
 فکری محمد رضا بیگش او خوش نوا است و فکر آسمان پایش بضماین عالی رسا

فصول

فصول

فصول

فصول

فصول

فصول

فصول

فغانی
فغانی

فغانی
فغانی
فغانی

ز سنین رفتن تا بوم از گوی تو میترسم	که یابد مدعی رازی که در دل اشتم عمری
نهان نتوان داشت ز ما صحبت دشمن	باجتیش مژگان تو در سینه خبر بود
فکر می میرک خان است و شب یز فکرش را در مضار مضامین رنگین جولان	بیدیدن تو دل از دیده سر بر آورده
نزدیده قطره خون از جگر بر آورده	فکاری قاضی احمد سبزواری است و شور کلام نکینش در دلهای فکار ارباب وجد ساری
شبه افکاری بیش ازین در دهر مردم ده	گیرم شنید آن سنگدل تاثیر کوفیاد را
رام شد با من بصد خون جگر ترسم که باز	دل بیک بیطاعتی برسم زندکار مرا
بجز رقیب که در آرزوی مرگ من است	کسی ز حال من نا توان خبر نگرفت
آمی فدایت جان من اکنون غم من میخوری	کز غم عشق تو کار من ز غمخواری گذشت
باین خوشم که سخنها می غیر در حق من	چو آه و ناله من در حق تویی اثر است
نظر بروی نکو گر گناه خواهد بود	چه نامها که بچشر سیاه خواهد بود
دل گی فرمان من می برد خود کام از چشید	داشت صبر و طاعتی بر صبر و آرام از چه شد
میطپد پروانه کو در اضطراب مردن است	تو هنوز ای شمع بی پروا تغافل میکنی

فغانی نامش شیخ احمد است و از فنا و محویش در نظم بقای نامش تا ابد

افتاده با زلف من سائی تو از چیست دیوانه نم سلسله در پای تو از چیست

فغانی میر علی اصغر مشهدی است و نغمهای دلکش او بصلح ارباب ذوق نوا

بخودی

عبارم کن خدایا در هر کان مه گذر دارد مگر دامن کشان روزی مرا از خاک بردارد

فغانی چغتائی اصیل زاده بود سفر بسیار کرده و زیارت حرمین شریفین مشرف گشته و شیرینان

زده اول خطاب خانی داشت بنا بر صد و بعضی امور از ان مرتبه افتاد روزی چند در بند بود

بعد خلاص بدیوانگی افتاد دست جنون او را کشان کشان بصرای برو که کس نشان نداد حسب

دیوان است و شعرش از ان قبیل است که میرزا دکان چغتایه خراب آن روش اندازد
 رسد هر کس بقصودی زیار یارب شبا
 چرا مقصود من حاصل نشد یارب زیارها
 غزیم خاکسارم گوشه ویرانه دارم
 تا گل روی تو از باده گلغام شگفت
 باده از عکس گل روی تو در جام شگفت
 فوقی یزدی هنر است و غلبه میلش بلغوه هنر
 لوطیانه ملو والنادر کالعدوم دروی سخن نیکو
 بظا هر خنده بر ریش دوران میزنم اما
 گل فصل خیزانم خاطر خترم نمیدانم
 مسافران عدم انتظار ما مبرید

میلش

رباعی

تا نیست نگروی ره هستت ندهند
 وین مرتبه با هستت ندهند
 چون شمع قرار سوختن تا ندی
 سرشته روشنی بدست ندهند
 قو ز حافظ علی حسین بن حافظ محمد صادق لکنوی تحصیل حیثیات از خدمت مولوی عبدالعلی
 فروغ و حکیم محمد احسن حاجی پوری و مولوی عبدالصمد پشاوری سلم الله تعالی نموده و شوق کتابت
 نسخ از منشی اشرف علی اشرف ساکن گمندهی مضامین لکنو کرده و خط نستعلیق از منشی عبدالکریم
 لکنوی فرا گرفته حافظ کلام الهی و قاری احادیث ختمی پناهی و ملازم ریاست بهوپال و کتاب
 تفسیر شرح البیان است هر چند مشغول شاعری ندارد اما احیانا بنظم می پردازد این چند شعرا
 و یک قطعه تاریخ از دست

میلش

بسکه وقف سوختن افتاده اندر بزم یار
 هست جان عاشق خونبار شمع انجمن
 رحم بر خاک تری پروانه کز بهر تو سوخت
 کس نمی بیند چشبین آزار شمع انجمن
 وصال و عده فرما بادل امیدوار ما
 کشد تا چند جو بهر تو جان نزار ما
 تنهای می لعل شکر افشان بدل دارم
 سخا بدگر و صهبائی عنب زائل خار ما

قصه

یا منت چون نواب صدیق احسن
 از ملک اهل زمین را شدند
 خلعت رخشان چو مهر تابناک
 آسمان ناز و دامن تشریف پاک
 قصه اش دیانت حسین ابن شیخ بدایت علی لونهال خطبه بحارست و چمن طبعش باغ و بحار
 بشاگردی عبدالغفور خان بهادر نسل ممتاز و در فارسی وارد و سخن پرداز نکته فنی فنی ازین

اشعار فنی

سینه نختی عشاق حزین را
 بر و زاولین زهراب غم را
 سواد زلف خوبان نام کردند
 بکام فنی ناکام کردند
 آهی اگر از درون بر آریم
 دل داده درد عشق یاریم
 ای وای بمرغی که پروبال ندارد
 صیاد بهر یک قدمی دام فلکند هست

فیض محسن کاشی ست و جل فکرش بخوش تلاشی

یا من بودی منت نمیدانستم
 تا من بودی منت نمیدانستم
 یا من بودی منت نمیدانستم
 تا من بودی منت نمیدانستم
 فیروز کابلی خانه زاد میرزا محمد حکیم بود اصلش از طائفه لنگاه است خالی از طالب علمی ناقص و
 حظی نبودنی بجله در موسیقی و قوفی داشت و طنبور را بطور تازه می نواخت و سخن فنی طبعش خالی
 از شوخی نبود اکثری از دو اوین متقدمین و متأخرین را دعوی میکرد که جواب گفته ام تا چه
 یافته باشد مگر دران عالم شهرت یا بد از دست

غیر منظور ساخته یعنی چه
 کس ندیدیم بد ورتو باین حسن و جمال
 بند و را از نظر انداخته یعنی چه
 قیمت حسن بر انداخته یعنی چه
 برو طبیب مکن سرخ خوشتن صنایع
 علاج این تن بیار صیبت جز مردن

صفا

فیض

کابلی

حرف القاف

قآنی قآن قلم و شعر و سخن خاقان خطه کلام فصیح و بیان روشن حکیم میرزا حبیب فرزند میرزا
ابو احسن بتخلص بگشش بست و خاک پاک شیر از شمولد و موطن در عمر هفت سالگی گردیشی چهره اش
نشست و بهدایت لیاقت فطری در سن تیز رخت بعزیزت خراسان بست و دامن شوق تحصیل
علوم بگز زده از هر گونه علم و هنر قسطی وافی برداشت و بموزونی جبلی در جهان عهد صبا ناطقه را
مصروف نظم و نشر میداشت تا آنکه درین طریقه از سخن سنجان عهد سابق الاقدامی شهرت گرفت
و آوازه خوش کلامیش بمساجع مجامع بارگاه شاهزاده شجاع السلطنت حسن علی میرزا رفت
با حضارش امر فرمود و منسلک زمره ندمای خاص نمود بعد زمانی بتقریب احسن و حضور پادشاه
جم جاهد فتح علی شاه رسانید و بخطاب مجتهد الشعر امخاطب گردانید و پس از شنقار آن شاه عالیجا
واریکه آراکی محمد شاه بادشاه او را بجلالت تقرب سلطانی نواختند و به لقب حسان العجم ملقب ساختند
بآنجله بر جله اقسام نظم بحال طلاقت قادر و از فن شاعری بخوبی ماہر ایات مقطعاتش قطعات
خیابان باغ از ریاضین مضامین عطر آگین نخله سالی شام سخن سنجان و گلزمین قصایدش
فضای مرغزار و راغ از گلهای نکات رنگین نظر فریب مناظر نکته همان کلمات و حشیانه از
لطف تالیفش مانوسانه معانی بیگانه از بیان ساحران اش یگانه مطالب بست بسته پیشینین
از بندش تین او چست الفاظی ربط نادوست گدشتگان از حسن ترتیبش مربوط و درست
مارست در قصیده گونی بجدی دارد که از غزلیاتش انداز و ادای قصیده می بارد در ششم هجری
قآن جاننش از سلطنت اقلیم جسد دست کشیده و بسال بقدم ازین واقعه کلیات نظم و نشرش
در مسموره می روحی بقالب طبع دمیده آزوست

عید شد ساقی بیا در گردش آور جام را	پشت پازن دور چرخ و گردش ایام را
خلق را لب بر حدیث جامه نوهست مین	از شراب کهنه میخو اہم لبالب جام را
ہر کسی شکر نهد بر خوان و بر خواند دعا	من ز لعل شکر نیت طابم دست نام را

نمود اندر عید میوز زنده من بالان چون خود
 حیران کند جمال تو ماه دو هفت را
 خاکم بس که آب دو چشمم بسان باد چو
 ضحاک وارشته سنی بگناه را
 حیران ز اهدم که بر آن روی چون بهشت
 چه غم ز بی کلی کا سمان کلاه من است
 برون نه یک قدم قآنی از خویش
 تبه شد حال دل قآنی از اشک
 ز در بانی چشمش شراب مست شود
 مگر که مسکن دهاست زلف مشکینش
 ز جان شاکر زلفین اوست قآنی
 چون ابر در فراق تو از بس گریتم
 غم عشق تو آزادم ز غمهای جهان دارد
 موی تو بروئی تو بپیر است بجز
 ز اهدم گفت زوین شرم کن و باوه محو
 جام می ده که ترا عنده هم زان جهان
 بجزم عشق تو گر میزند بر دارم
 مگو که جان مرا با تو آشنائی نیست
 گر بدانم در بهشتم سب بر بند
 پای قآنی رسد بر ساق عوش
 صد خرم من جان را یکی جلوه بموزی

بی بتی که ز خال بند و زنده اسلام را
 نجاست و بدرخ تو گل نوش گفته را
 گرمی فزود آتش عشق نهفته را
 بردوش تا فگنده دو مار سیاه را
 از لبه گناه شمار و نگاه را
 زمین بساط و دروشت بارگاه من است
 که از قید دو عالم میتوان رست
 ز جوش سیل ویران شد عمارت
 دران زمان که می از شیشه در اینج کند
 که هر کس دل خود را دران سراغ کند
 تو عند لب نگه کن که منج زاع کند
 در چشم من چو چشمه خورشید نم نماند
 بدان غم کرده شادم خدایت شان دارد
 خال تو بپهر تو سپند است بر آتش
 می حرامم بود آری خبر از دین دارم
 که من اندر دل خود جام جهان بین دارم
 گمان مبر که ز عشق تو دست بردارم
 که با وجود تو از هر چه هست بیزارم
 کافر مگر پاکشم از کوی تو
 گر بند سب بر سر زانوئی تو
 صد کوه گران را یکی غمزه بکاسه

ما را زنده بگنجت از صیت پاسبانی	ابرار زنده بگنجت از صیت پرده داری
شب وصال تو دلمستم از چه کوتاه است	تو خود ستاره روزی چه پرده بکشانی
تا چند سراسری که چنین است و چنان است	آن ساگر بجز نام دیگر هیچ ماننی

رباعی

آن ز کسست فتنه انگیز نگر	آن خنجر در گان بلا خیز نگر
در عهد ملک که باوهستی نهد	اند کف دست خنجر تیز نگر

رباعی

گاهی هوس باد ز رنگین دارم	گاه آرزوی وصل نگارین دارم
که سجم بربت و گاه ز نار بدوش	یارب چه کسم کیم چه آئین دارم
قاسم علی قصه خوان طوسی است	ووش لبوزونی کلام مانلی و مانوسی
چو تویی نبوده بر گزبوف او مهربانی	بتو هیچکس نماند تو بهیچکس ماننی
قاسمی ما ز ند رانی است	و حظ ز باننش از حضرت قسام ازل قسم خوش بیانی
چو جگر ز آتش سودا بر آید و دوا ز جانم	بجوی آنکه بر سر گستر و لطف تو دانا نم
قبولی یزدی است و کلامش مقبول	و پسندیده ارباب بخردی
نام رقیب بر لب جانان من گذشت	واقف نشد کسی که چه بر جان من گذشت
قدرت لاله شتاق را می است	و قدرتش در نظم معاصران را حسرت افزائی
نشد در زندگی چون از توقع خار ظمین	چه حاصل بعد مردن گزگل گیری سزین
قدری شیرازی است و کماندار طبش	بسهم معالی سنجیده در قدر اندازی
بهر نگاه تو صد خون اگر کنم دعوی	زمانه با همه خصمی گواه من باشد
قدری بر نظم قدرت داشت	و شعر خوب میگفت در منتخب التواریخ ذکرش کرده و این
بیت از و آزرده	

قاسم علی
 قاسمی
 قبولی
 قدرت
 قدری
 قدری

چندان امان نمیدهدم بخودی که جان داند که چون برآید و قربان او شود

قزلبی دماوندی است و سخن را بقرب طبعش از جندی و سر بندگی سه

میفرستم بر او قاصد و میگوید رشاک سببی سازند رایا که بمنزل نرسد

قضائی علی پسر ملا درویش فتحپوری است در سیزده سالگی شرح شمسیه بخواند و طبعی بغایت فیض

داشت سلیقه او بشعر بسی مناسب افتاده بخدست شاهزاده بزرگ اکبر پادشاه می بود

این تخلص را از آنجا یافته فارسی نمیدن و گفتن درین سن عجب بود چه جای شعر گفتن از دست

گر حسن صنم جلوه گر صومعه گردد سجاده کشان سبجه بزنا رفروشدند

نقد و جهان کس نشناسد ز خرید آنجا که متاع دل افکار فروشدند

منم که یافته ام ذوق نشتر عنم را ز ریش سینه من نخلت است مرهم را

قمی قاسم بیگ افشار کلاش را در بزم سخنوران عز و اعتبار است سه

با کم از کشته شدن نیست از آن میترسم که هنوزم نفسی باشد و قاتل برود

قمی آن صبر و قراری که بان می نازی بنایم تو چون او دوسه منزل برود

نه بجانم دل قرار و نه بکوی یار گیرد چکنم مگر بمیرم که دلم تترار گیرد

قندی در عهد بیرم خان از ماوراالنهر با گره آمده طالب علمی میگردد از و غیر این ابیات

دیده نشد سه

صومعه طاعتم گوشه میخانه شد سبجه دروشیم نعره مستانه شد

خرقه زهد و صلح در گرو بادیه رفت غنفل تسبیح و ذکر خلقل سپایه شد

قندی بی خانان سوئی حرم میشتافت ز دصنمی راه او جانب تجمانه شد

قوسی در خدمت خان کلان از امر اکبر پادشاه می بود و در تراشیدن خلال و شان و مثال

آن همیشه و عدیل زمانه بود از دست سه

کار قوسی در هم از زنجیر زلف یاراوست همچو زلف یار دایم صد گره در کاراوست

قزلبی

قضائی

قمی

قندی

قوسی

قوسی طوسی در ترکش نگرش هزاران تیر دلشین مضامین معقولی و محسوس است
 جاییکه توئی نیست کسی را گذرا نخب از من که تواند که رسا در خبر نخب
 قیدی اگرانی است و در قید زمیانش آهوان لطافت جهانی است
 در سینه آه گم شد و در دل اثر نماند ای جان تو هم برو که درین خانه کن نماند

حرف الکاف

کاتب یزدی است در روی کلمات شکینش منور و ثنائی ابدی است
 دی جانب صحر خواند آن ترک پسر مارا شکل که کسی بیند در شهر و گرام را
 ترسم که کند محنت پیر تو هلاکم چه باسے که تو هرگز نبوی راه بنی کم
 کاتبی محمد کاتبی تبریزی خیر کاتبی اصفهانی است و در حسن خطش یدی طولانی است
 خوش است گفتن بهرینه باجرای دیو یا بشرط آنکه نباشد دران بیان حکمی
 کامل پیژت سدا سکه کشمیری کام و ش لذت گیر ذائقه مذاق فقیری است
 خاکم بباد رفته و بر مشهدم هنوز دارد سمند نماز تو جوان تازه
 کرمی کاشانی است و فیضان مطالب عالیه برنش از مکارم ربانی است
 چراغی می برم در خاک از دغنت پلان مرد که بزم کشتگان عشق رابی سوز نگذارم
 بی تو چون فشان کنم روز و دواع دیده را شربت و اسپین دهم جان بلب سیده را
 کلامی اصفهانی است و دود شعله آوازش دیده دل را سر مده صفا هانی
 نه از مستی است ماکل بهر طرف قید چو شمشادش گرانی میکنند از بار دلهاسر و آزادش
 دوش در آینه عکس وی خود انداختم داشت باد وی تو دعوی زرد در پیش خاتم
 کلامی مولانا صدرالدین لاری است و صد آرای دیوان خوش گفتاری است
 دل ابروز وصلش یاد آورم شب روز تا اگر بیامی شادی راه و نظر نه بیند
 کلامی تمی در جوانی بسند سیده طبعش فاعل از شوخی نبود آرزوست

قوسی طوسی
 کاتب یزدی
 کاتبی محمد کاتبی
 کلامی اصفهانی
 کلامی مولانا صدرالدین لاری
 کلامی تمی

کلامی

کمال

کمال

کمال

کمال

کمال

کمال

کمال

همه تن خون شوم ز دیده چکم
 کلامی ملقب بافضل خان در فنون علم بهره داشت از دکن به بند آمد و در سلک ارباب شرع
 شریف داخل شد آخر بد کن رفت و هجرتی سفر آخرت گزید از دست
 ز عشق جز بدل خویش تن نگویم راز
 که دل سخن شنود از من و نگوید باز
 سر بیای او نهادم سرگران از من گذشت
 چون گرفتیم دشمنش امن گشتان از من گذشت
 کمال سبزواری آب زلال جو بار طبعش در مذاق طباعان کمال خوشگواری است
 کند غیر از زبان من نصیحت آن جفا جورا
 باین تقریب میخواید بمن دشمن کند اورا
 چون مرادشمن خود سیشم می نیکی نیست
 که کسی اینهمه غافل بود از دشمن خویش
 کمال گیلانی کمال الدین محمد ابن عیاش الدین محمد شیرازی کمال استخار کمالش از شرح و بیان

لی نیازی

بر لب بام از قفان من بنا کام آمدی
 بر لب آمد جان من تا بر لب بام آمدی
 کمالی نیشاپوری است از کمال طیب انفاس او سواد و پویش مشکین و بیاضش کافوری
 خوش آن مردن که چون می مردم از جوت لبینیم
 نوعی منفعل بودی که سر بالا نمیگردی
 کوکب نامش ستاره بانو گویند دختر شیخ سعدی شیرازی بود احوالنا بسخن سنجی میل می نمود

این شعر بوی منسوب است

عشقا زان رو بسوی قبله آن کو کنید
 هر کجا محراب ابرویش نماید رو کنید
 کوکب خواجه اسد الدین ابن خواجه عبد النبی منشاء اجدادش خط و لپندیر کشمیر است و والدش
 بشغل تجارت در کلکته جاگیر بوده و کوکب زمانی تحصیل علوم در مدرسه عالی کلکته اشتغال داشت
 و مدتی بتعمد عمد های جلیله سرکار انگریزی علم شهرت افراشت آخر العمر دل بر ترک و تخرید نهاد
 و دست به بیعت شاه نجیب اسد شهبازی داد و در ششم هجری کوکب حیاتش در وبال نوال
 افتاد و یوانی ضخم دارد این سه بیت از آن بکلم کلی باز گلزاری هدیه آذان با د

آه شبم گراثری داشتی	شام فرافش سحری داشتی
آنکه بیک غمزه مراقتل کرد	کاش بگورم گذری داشتی
پیش تو هم خوار نبودى چنین	کوکب اگر مشت زری داشتی
کیفی کیفیت صهار کلامش دو بالاست و هر دو مصراع فردش دو گردن میناست	تم خاک رهى سر زیر پاى
	غریب افتاده هر عنوی بجایى

بلیغ

رباعی

مارا نبود دلی که کار آید از و	جز تاله که در دمی هزار آید از و
چندان گریم که کوچه گل گردد	نی روید و ناله های زار آید از و

رباعی

موسی ام و راضی بتجلی نشوم	مجنونم و خوش بوصل لبی نشوم
آزردم چنانم که اگر هر دو جهان	گرد و بمرد من تسلی نشوم

حرف کاف فارسی

گرا می آغا بابا خان زاد بومش خطه اصفهان از وطن در شاه جهان رسید و در سلک سپاهیان
 نواب نجف خان بهادر منسلک گردید از بهادران شیرانه بود و اشعار مرده موزون مینویسد
 از باغ بویرانه مرا باد صبا برد
 خاکم ز کجا بود و نصیبم کجا برد
 زمین داد و ستد ممت من هیچ نیندوخت
 هر چیز که از شاه گرفتیم گدا برد
 تمکین و وقارست فریبندگی ما
 خوبان نتوانند بشوخی دل ما برد
 از زمین وفاداری و اخلاص گرامی
 جانی بسلامت ز سر کوهی و قار برد
 گلشن در عهد محمد شاه پادشاه دلی زنی بود از شاهان بازاری دلیر با تبتناش اعصاب
 و حسن صورت و شیرین گفتاری لالی سخن با صلاح میر محمد تقی خیال مصنف بوستان خیال سنت
 و هر چه میگفت نیکو میگفت

کاف

بلیغ

بخیال قدر عنای تو ای غیرت گل سرو آبی است که از سینه گلشن بر بیست

حرف اللام

لالی میر خور و سبز واری سخن سیخ خوش مقال است و زبان خرد و بزرگ در وصفش لال سه

باین شادم که باشد یار سرگرم جفای من که یادی میدهد از اعتمادش برو فانی من

او در حجاب از من من منتفع از و در حیرتم که چون طلبم کام دل از و

لسانی کاشی زبانش شیرین و کلامش نکلین است سه

خوبان نگشید از کف ماطره پر حسم تا سلسله ما و شما نگسلد از هم

هرگز نخرند ادخمال بیان ما باشد ز بزرگ بید زبان در دمان ما

لطفی نیشا پوری غالباً غیر لطف آمدست و بحقیقه احسال لطیف سلیم آگاه سه

چه لازم است تو بد نام قتل ما باشی ستاره و سپهری در روز گاری هست

لطفی میر لطفی منجم ندیم پیشه نیک بود چنر گاهی در گجرات ماندا ایات اساتذہ بسیار بخاطر

دشت تا آنکه شبی هزار بیت تقریبی بخواند از دست سه

در لم گر شعله آتش شود افسردگی دارد گل نخمم گراز جنت دمد پر مردگی دارد

هر آه که در حسرت بالائی تو کردم نخل چمن آرای پشیمانی من شد

لعلی میرزا علی بیگ ولد شاه قلی سلطان بدخشی است جوانی در نهایت شرافت و لطافت

بود و بحسن صورت و پاکیزگی سیرت معروف از ملازمت شاهزاده سلطان مراد بلاهور آمد

این شعر از دست سه

بر بگذار تو چون خاک ره شدم ترسم که نگذری بمن و بگذری بر او دگر

لوائی پیرزاده سبزواریست طبع شعر داشت و مدتی در خدمت آستانه اکبری بود و در لاهور

بسنه دیواری از تند باد حوادث بر سر او افتاد و نقد حیالتش بر باد رفت پیرزاده از جهان

رفت تا یخ بست از دست سه

لالی

ساز

لطفی

لطفی

لطفی

لوائی

در پیش غیر زان نکنم گفت گوی تو
اہل ہوس ز شوق چو نام بتان بر تند

تا جای در دلش نکنند آرزو کن تو
ترسم کہ نام او بخلط در میان بر بند

حرف المیم

مالک دہلی ست و ناظم ملک نانکے سے

بھیر فریم اول دایم وفا نہادی
پائی دلم چوبستی دست جناک شادی

مانی مشہدی ست و صورت محسنات مطالب موجدی سے

مردم بزبان کنند فریاد
فریاد ز بیزبانی نمن

ماہری کشمیری کارش در کلام ساحری ست و از ماہران این فن در عہد اکبری سے

در حلقہ ناز مزہ سور نباشد
ماغز و گان را اول مسور نباشد

ویرانہ دل چون سرتعمیر ندارد
بیگدازنکہ این عمکہ ہ سمور نباشد

مانیل میرزا قطب الدین از مردم دہلی ست و بسوی اقطاب کلام بوضع قطب بنا طبعش

رامیل دلی سے

جوش زن ای لو بہارتا ہرستان شویم
شور کن ای عند لیب تا ہمہ مالان شویم

ہستی مارا قضا و دخت کتانی قبا
جلوہ کن ای مہ لقاتا ہمہ عربان شویم

بدستکامنشی اجود ہیا پر شاد دہلوی ست و در انشا مضامین و ستگاہش قوس سے

شمع چون در بزم گرم صحبت آرائی شود
سوزش غیرت بجان آتش ز تدر پروانہ را

متین کا نجی سہای الہ آبادی ست و بر ستانت او کلامش منادی سے

من چکویم تا چہا دیدم زد انانی متین
ای خوشا و قتی کہ مثل بود نادانی مرا

از دست من چو دامن دلہار میرود
کارم ز دست و دست من از کار میرود

محمد خواجہ محمد الدین خوانی بہمد اکبر پادشاہ رو بہندوستان نہاد و ہمین جا جان او رہا

پوستہ سیاہ لعل شیرین فریاد
میکرد ز تلکامی خود فریاد

مالک
مانی
ماہری
مانیل
رامیل
متین
محمد خواجہ

جان داد و نیافت کام دل از شیرین شیرین میگفت و جان تلخی میداد
 مجرم میرزا جعفر نیشاپوری است و در شامه بحری بگلگشت هندوستان جنت نشان رسید و
 و مدتی بسیر و سیاحت بوده بوطن بازگردید
 قتیل خجسته مرگان شدم امانداستم که خنجر سینه در بر میکشید یا سینه خنجر را
 در واکه نئی آید از یار خبر چیزی گفتند بگوشش او اغیار مگر چیزی
 مجلسی از خطه هرات جامع مکارم صفات بود
 هر زمان گردی ز کوی دوست سر میکند تا که دام افتاده انجا خاک بر سر میکند
 مجید درویش عبدالمجید قزوینی بزرگ منش با کمال دورانندیشی و دور بینی است
 آه از شب بهجران تو دور و روز قیامت کاین راشبی از پی نه و آن را سحر میست
 محزون نامش محمد حسین است و شعاع آوازش محزونان انور العین است
 چرا بیوده شادی در دل من خانه میسازد همین دم میل غم می آید و ویرانه می سازد
 محسنا از مردم شیراز بود و در هفت سخن سخن مجتاز است
 سرود مجلس عشاق آه و افغان است در و پیاله لبریز چشم گریان است
 خیال بوسه بران گردن بلند میند لبی که میرسد انجالب گریان است
 محسن کاشانی بطریقه قد مادر خوش بیانی است
 ازان رحمت یاران کشیده دامانم که صحبت دگر میکشد گریانم
 محمد میرزا حکیم فطوآن مجد بود و سرشاری عشق سریده
 مریض عشق را نازم که از جبه علاج او مسیح ار بر سر بالین رو و بیمار میگردد
 محمد بندش سخن را محکم می بندد
 بلبل بفعان من بخوشی غم خود را هر کس بزبانیکه توانست ادا کرد
 محمد آملی بشر ب صوفیه مقتفی است و با وجود محبت اسم و تخلص از طریق محمدیه بیگانه بود از بیعت

جم
 جلی
 مجید
 محزون
 محسنا
 محسن
 محمد
 مولانا محمد

دیگر می بیند که در میان
 ازین بر جبه است زویر
 علی بنه

نام و پویش تجانہ

مجلس عاشقان مفلس را / شیشہ ہم مطرب است وہم ساقی
 دانی از چہستم چنین مفلس / خود فروشی ز من نئے آید
 محمد کسکئی گفتا ریزایانہ او از توصیف مستغنی است
 فریاد از ان زگس مستی کہ تو داری / آہ از دل بیگانہ پرستی کہ تو داری
 گل نیم شب شگفتہ شود در حریم باغ / تعلیم گلخان بیجا اینقدر بس است
 معنی ابو الفیض دہلوی است و از صبا ی انفاش گلزار سخن راتا زگی و نومی
 با تو کل گر درین بحر آشنائی نمی شود / با وجود دست و پایی دست و پائی میشود
 محمود از مردم تبریز است و جامہ دہانش از بادہ لطافت لبریزہ
 سیاہ بختی ازین بیشتر نمی باشد / کہ مجلس دیگران روشن از چراغ من است
 محوی محمد بیگ موجودال خوبان معانی و آمینہ حسن سخندانہ است
 ز حال محوی آزرده دل چہ میرے / جگر فگار استمدیدہ بی نوائی ہست
 دیگر کہ در آید بفریب تو کہ محوے / از دست عننت مرد و گوی یاد نکوے
 مقصود و کاشی برادر باقر خرد و تلمیذ میر حیدر معانی و مصاحب میر عنیات الدین منصور است
 و گنج شاگان نطش ناظمان زمان را مقصود و منظورہ
 کام جو یان دامن معشوق و ارنڈ آرزو / ورنہ لیلی دوست را خود دہن جگر اہست
 صبا دار و بکت چوگان زلف عنبر افش / بیازی میزند ہر سخطہ بر گوی زخندانہش
 مقصود و تیرگر ہر مصرع اشعارش تیرتیر است جگر باعی
 گر باغم عشق سازگار آید دل / بر مرکب آرزو سوار آید دل
 گر دل نبود کجا وطن سازد عشق / و رعشق نباشد بچہ کار آید دل
 محوی میر محمود است و پنجسال منشی ممالک محروسہ کشور ہندوستان بود و صبیہ او در حبالہ کماح

میرزا احمد
 فتح علی
 محمود
 نومی
 مقصود
 مقصود
 محوی

نقیب خان در آمد طبع نظم داشت و اشعار منشیانه میگفت از بخت س
 از مشکتاب عالییه بر یاسین بکش برگرد آفتاب خطا بن برین بکش

رباعی

شوخی که بود خاکدش منزل من جز جور و جفائیت از و حاصل من
 از گوشه بام چون رخس را بینم چشمش فلکند تیر جفا بر دل من
 محنتی حصاری طالب علمی بقدری داشت و در مدرسه و ملی می بود بمنصب قضا رسیده
 و تخلص مذکور از حضور پادشاه یافت و همدران بلده از محنت سرای دنیا در گذشت از بخت
 یافتم در گذری با می گفت پایش را چون غالم رخ خود یافته ام جایش را
 بفکر موی میانت دل کسان گمش دل شکسته ما هم در آن میان گمشد
 محب شیخ محب علی بلگرامی مؤلف جریده مفیده درین کتاب مقاصد ارجند آورده و رباعیات
 دلپسند ایراد کرده صاحب صدق و صفا و والی دارالاماره ذکاست این رباعیات از کتاب است

رباعی

از بهر فساد و جنگ بعضی مردم کردند بکوی گمراهی خود را گم
 در مدرسه هر علم که آموخته اند فی القبر یضربهم ولا ینفعهم

رباعی

از نسب نیست نسبت مردم هر کسی را بنفس خود شرف است
 شرف در بجهت خویش است نه ز پاکلی گوهر صدق است
 بعده گفته بعضی از اولیا کحل چون ابو حامد سودزنگی و ابوالخیر حبشی و کرنی پدر شیخ معروف
 و نوبنی پر زوالنون مصری و ابونصر سراج و ابوالحسن نساج و عبدالملک اسکاف و ابو محمد
 خفاف و ابو عبداللہ جلا و ابوحفص حداد و ابوالعباس قصاب و حمدون قصار و ابوالعلی و تقی
 و ابوجعفر سماک با وجود عدم شرافت نسب بمرتبه عالیه و لایت فائز گشته اند انتی رباعی

خوابی که شوی خلاصه نوع بشر و فضل و هنر کوش بیدان ادب	باید که فراموش کنی نام پدر از اهل کمال معرفت گوئی ببر
رباعی	
انسان که بصورت همه چون یکدگر نام پدر و مادر صوری نبرند	باید که بعین مهر در رسم نگرند کین قوم نزدیک درو یک پدراند
رباعی	
ای طبع کجاست سرشته با کبر و منی هر جا که روی لاف اصالت نشیند	دسته تمام خلق را او بون و دنی چون اصل تو از گل است یا آب منی
رباعی	
ای طبع تو خو کرده با من خلاف در نفس تو اگر فضیلتی هست بگو	تا چند زنی از نسب عالی لاف باقی همه از قبیل خشونت گرفت
رباعی	
ای کرده سلوک در بیابان طلب چیزی که بان فخر توانی کردن	ز نهار مکن مفاخرت بهر نسب عقل است و حیا و عفت و علم و ادب
رباعی	
چیزی که نه روی در بقا باشی زو از هر که ببردگی جدا خواهی شد	آخر هدت تیر فنا باشی زو آن به که بزندی جدا باشی زو
ه	
گر ز غوغای نفس اماره شو ایس کتابهای نفیس	از جلیسه نباشدت چاره اِنَّهَا فِي الزَّمانِ خَيْرٌ جَلِيسِ
رباعی	

دیوار سرایت اربود از آبن کاخر بهزار حیلہ بیرون آرد	زنهار مشوق تسلی از عصمت زن چون بسته و تشییع سر از صد بوزن
	رباعی
دشنام اگر بد نیسی گر پای کسی سنگی گزیده	چاره نبود بجز نشیندن باسگ نتوان عوض گزیدن
	رباعی
باشند زمان بعقل ایان همه است مشکل که شود با خرت زابل نجات	هرگز نکند عهد و پیمان درست هر کس که خلاص خود ازین قوم نجات
مدامی بدخشی سلیقه شعرداشت چند گاهی در ملازمت میرزا عزیز کو که بود آرزوست دلا صد فتنه بر پا زان قدر بالاست میگوئی	درین زمین بسیاری از شعر گفتند و همه گرد و پیش یکدیگر می گردیدند اما فزوده ندارد و در نمین بیج شعری بهتر ازین بیت ذیل دیده نشد
راستی فتنه انگیز است سرو قامتت مذاقی اصفهانی کر پاس فروشی بوده در شش هجری جامه تن ترک نموده	هستی ما جز دروغ و نصیحت آمیز نیست بود با و صبار است روی زمین برین
اگر گردی نشیند از ره آن نازنین برین هر ترضی قلبی بیگ خودش خوش گفتار است و او راق اشعارش رشک تخمه دگلزار است	چو بکار من نیایی بچه کار خوا ہے آمد هر ترضی قلبیجان پیرسرخان شاملوست و فکرش رسا و کلاش نیکو
چنان جوش محبت گرم دارد آشنائی را سماخ خود مشو که کنه خاها خراب	که گر صد سال دور است نمی فهم جدائی را دیرانه شو که از تو بنائی شود و بلند
میر مرتضی شیرازی نبیره سید شریف جرجانی قدس سره است در علوم ریاضی اقسام حکمت	

دشنام

مدامی بدخشی

میر مرتضی

و منطق کلام فائق بر جمیع علمای آن ایام بود از شیراز بکه معظمه رفته علم حدیث از شیخ ابن حجر
 مکی شافعی اخذ نموده اجازت تدریس یافت و از آنجا بدکن و از دکن با گره آمده بر اکثر از
 علمای سابق و لاحق تقدیم یافت و بدرس علوم مشتغل شد تا آنکه در سنه ۹۰۰ هجری بروضه رضوان
 خرامید بخشش و از اجوار امیر خسرو دهلوی بشهد بردند این بیت از دست
 خاطر جمع ز اسباب میسر نشود تخم جمعیت دل تفرقه اسباب است
 غالباً ما خداین شعر آن عبارت است که جمعی گمان بردند که جمعیت در جمع اسباب است و تفرقه
 مانند و فرقه بیعتین دستند که جمع اسباب از اسباب تفرقه است دست از همدا افتشاندند
 هر قضی سید سیستانی است و سالار قافله شیواییانی از دست

کی رو و از دل خیال یار پر تمکین ما عکس او در دیده آئینه مردم میشود
 نایاب شد ز بسکه سخاوت در جهان غنقا بود کسی که بسگ استخوان هوسد
 مردمی محمد هاشم از مردم مشهد است و باستاند اصحاب دو اوین مردنی وی در شاه راه فارس

و همت مستند

کنم بهر که رسم شرح بیوفائے تو که دیگری ننگد میل آشنائے تو
 آدمی باید که بی حالت نباشد هیچگاه گریب خندان نباشد چشم گریان هم خویش
 مرشد از طباعان شیراز است و مرشد سخنوران و مساز

پهلوی سگ تو جاست مارا جائے به ازین کجاست مارا
 مراد می استر آبادی از طبقه ساوات انجاست بهندوستان آمد و در وقت فوت شد
 نتلج طبع او خیلی بیادگار ماند از انجمله این است

بنمودخ ز پرده که صبح صفاست این یعنی کمال قدرت صنع خداست این
 طالع نشد شبی ز رخت کو کپ مراد بیطالعی و تیرگی بخت ماست این
 زنها خوشدلی و فراغت طمع مدار در خاکدان دهر که محنت مرست این

نارنج
 مراد
 مراد
 مراد

بگذشت دی بخاک مرادی و گفت یار	در راه عشق کشته سنگ جفاست این
ای سیل غم ز دیده غبار برش مشوی	مارا چو یادگار از آن خاک پاست این
کیم بن و رازان گل چهره همچون غنچه و لنگی	گر قمار جنون دیوانه با سایه هم جنگ
هر وی ابن علی نام دارد در ملازمت اکبر پادشاه می ماند از دست	
سز زلفش بران رخ از نسیم آه مالیزد	چو درود شمع کز آمد شد باد صبا بزد
مسرت لاله عوض رای شاه جهان پوری از محسنات طبع زادش زمین سخن را معجور است	
فتد وقت تماشا اشتبا هم	کم ریاسی تاز گاهم
عشو ه طرز نگمش بیند و خونریز کند	فتنه بر سنگ نش تیغ ستم تیز کند
موبوشیو ذکج باز می آید نم	دل عبث شکوه آن زلف دلاویز کند
رقص معنی عجیبی نیست مسرت امروز	که صریح تسلیم نغمه تبریز کند
مسعود قتی ناطق اش را با موزونی همد می ست	
گفتش سا اما بخاک رهت	سوده ام روی خویش گفت چو
بیتو چون در گریه خوابم می برد	خواب می بینم که آبم می برد
مستغنی کشمیری مولد لاهوری موطن است و شاعر عمدا کبری ما هرفن شعر و سخن رباعی	
من خنده نیم بطبع عاشق ناساز	یا گریه که بر روی روم چون غماز
یا ناله که سرگوش بیگانه نم	من در دلم خلوتی محرم راز
میسجار کن الدین مسعود کاشی است و اشعارش مشعر خوش تالاشی	
بیا پیش ای جوان و دیدن خود برین آسان کن	که من پریرم و نزدیک هم دشواری بنیم
بقریبی بیا و او هم نام میسجارا	در نیصورت تو ان گرد سر غماز گردین
آنقدر بگوید که دلت بدلم آمده حبس	که اگر پاپیم ازین بیج و خم آید بیرون
لنگ لنگان در دروازه هستی گیرم	نگذارم که کسی از عدم آید بیرون

دیدی
دیدی
دیدی
دیدی
دیدی

مضمون

مطلع

مظفر

مظفر

مظفر

مظفری

مظفری

مضمون میرهاشم ساکن عظیم آباد است و میر معزم موسویان اورا اوستا و سراپا مضمون بود

و همه تن موزون

آخر ز فیض پیر بقصد جوان رسید این تیر بر نشانه بزور کمان رسید

بتهج فمیده نشد مصرع بچمیده زلفت موبو شرح کن ای شانه چه مسمنی دارد

تر و ماغهای بلیل از ملاقات گل است صحبت یاران رنگین کار صهبا میکند

مطلع محمد علی در فن نظم از مهره است و مطلع مهره از اش شمس متقره

ما التجا چشم و دل خویش برده ایم زین جام و شیشه مطلب و پیش برده ایم

سخن بر مرز و اشارت تمام گفت و نگفت نگین مقابل من کرد و نام گفت و نگفت

مظفر مظفر حسین از مردم کا شان باقیمت نبال باس درویشی مظفر و منظور در معرکه کلم

خوشم بانا توانی گرچه هر ساعت پیا فتم که وقت رفتن از کوشش چو بر خیزم بیا فتم

مظفر از خواف بود یا هرات خود بین و متعلی صاحب ترهات است

شبی که رونق سه بود رومی رخشانش ز پسته تنگ شکر ریخت لعل خندانش

میان آن رخ و خورشید فرق نتوان کرد چو سر بر او رد از مشرق گریانش

مظفر میرزا غلام علی متوطن دهلستان و معاصر سیر از مظفر جان جان این در عنفوان شباب

و آن در کملی

کرد تسخیر دلم شاهی که در دوران او ناز دستور است ناظر چشم و ابرو حاجت

مظفری کشمیری صاحب دیوان است حالت او ازین ابیات میتوان دانست

تو عهد استوار ندانسته که چیت بودن بیک قرار ندانسته که چیت

اقبال حسن کار ترا پیش می برد ورنه صلاح کار ندانسته که چیت

فدای آینه گردم که دستان مرا درون خانه بگلگشت بوتان دارد

مجتز نامش محمد نظام است و باعجاز فکرش در خطه سنخوری انتظام

در گرینا لهما که بگوئی تو میکشم
 فریاد می کنم که مرا آب بده
 معزز میر معز الدین یزدی باحتوای علم و فضل
 حاضر سعادت ابدی است در عهد جهانگیر
 به بند رسید و با تالیقی شاهزاده پرویز مفتخر گردید
 وحی که جان و در بدن نغمه نی است
 آبی که خاک بر سر آتش کند می است
 معز می هر وی از سادات طباطباست
 در ایام طفلی بکا مران میرزا هم سبق بود قریب
 پنجاه سال در هند گذرانید و در نشسته از عالم رفت
 چند واری ای فلک چون ذره سرگردان
 تا یکی داری بغیوت بی سرو سامان مرا
 گفتم باه در دل خود برون کنسم
 در دم باه کم نشود آه چون کنم
 معنی جامی جام طبعش لبالب
 صهبای معانی سامی است
 از صد سخن بجنده یک گوش میکنی
 آن هم نگفته ام که فراموش میکنی
 معنی وجه الدین خان از قاطنان حیدرآباد است
 و سخنش را با موزونی ایتماف و اتحاد
 صبح چگون در در و بنا که همچنین
 شام چه رنگ سر زلف کشا که همچنین
 شد چه رنگ غنچه را دست صباگره کشا
 از سر ناز و انما بندت ب که همچنین
 معز می نامش محمد شیرین است
 و در شهر تبریز از اکل علم فین بود
 و بدینا مغرب رفته و خرقه خلافت
 از مشایخ سلسله حضرت ابن عربی قدس سره
 یافته و در فتنه هجری بمغرب عقبی
 شایسته دیو اشتر که وحدت اندر وحدت است
 همایش مشرق آفتاب معرفت را
 در خلوت تاریک ریاضات گذشتیم
 در واقع از سبع سموات گذشتیم
 دیدیم که اینها همه خوابت و خیالات
 مردانه ازین خواب خیالات گذشتیم
 بر آب حیات تو جهان همچو جایی است
 او نیز اگر باد رود از سرش آبی است
 مقتون نیاز علی خیر آبادی
 فریفته جمال مضامین ابدان
 و ایجاد می است
 حلقه زلف سیاهش نگرید
 بر گرفتاری من طعنه چرا

نسخه

نسخه

نسخه

نسخه

نسخه

نسخه

مفتون

مفتون

مفتون

مفتون

مفتون

مفتون

مفتون شیخ مومن علی ساکن قصبه کاکوری کلام نکینش در تفرزد کمال شورا شوروی است

از شاگردان غلام مینا سحر بودو با سالیب سخن ما هر سه

ز ذوق خوشگوار یسای آب خنجرش هر دم / بیکد گیر لب هر زخم شوق گفتگو دارد

حدیث تلخ کز آن لعل شکرین بر رخاست / بلا بلی است که از شان انگبین بر رخاست

برنگ پیکر تصویر احمد عرسنه / دیگر نه از تسلیم صورت آفرین بر رخاست

جز تفرقه در باغ جهان هیچ ندیدیم / هر گلن چمن رنگ دیگر بونی و گرداشت

مفطح از خط اصفهان است و بگنجینه معانی صلاح و فلاحش عیان

بهشت اینجا که آزاری نباشد / کسی را با کسی کاری نباشد

میر مقبول شاعریت از قلم و سخنش مقبول قلوب مردم است

نه کسیکه بجز در دم رود و طبیب جوید / نه کسیکه گر بمیرم کفن غریب جوید

مقصود ملاقزونی منجمه شعری خوش طبع زمان خود بود و دیوانی مرتب دارد در آگره در

مکر د از دوست

عشاق را تمام نظر بر جمال تست / امی شاه حسن و بیو ماه تمام ماست

نمال آرزوی او نشاندم در زمین دل / وزان شلخ گلم جز بار غم چیزی نشد حاصل

بود امید کاو رم حلقه زلف او بکفت / وه که درین خیال کج عمر عزیز نشد کفت

مقیما از مردم شیراز است و در سخن سحر پر د از آرزوست

نباشد تو شنه زیر کمر ارباب همت / نگین دانست ناف سالکان گفتا همت

چه پروا از نبودنهای سامان سفر دارک / تو کز خواب پریشان بالش پر زیر سردارک

مقیما برادر منصف طهرانی است و اراکین و ابدیه سخن را مقیم و بانی شاعری خوش فکر بود

در پایان عمر جنون در کلخ و غمش اقامت نموده

از کثرت وصال نیرانم وصال صیت / چون باغبان پرست و ما غم ز بوی گل

آبی گل شگفته شو که بیاد تو کرده ام
 آن گریها که ابر بهاری نکرده است
 آبی جام با درویش گلستان تمام است
 دستی که بی پیاله بود شاخ بی گل است
 مکنتی معلم مکتب و مدرسه شیراز بود و سخن
 سخن نکته پرداز در معقول و منقول تکیه محقق و آبی
 و در نظم و نثر استاد و موجودان تازه معانی

بیت

شب روم بر بام آن همه چشم بر روزن هم
 شیشه بردارم بجایش دیده روشن هم
 شده روز بخود آنکس که شب ت شراب داده
 چون خفته باغبانی که گلشن آب داده
 و در شنوی لیلی و مجنون خودش بصفت طیب میگویی

در شیشه چرخ گاه بنیش
 دانسته مزاج آفرینش
 گردن بختن دوائے
 چون آب بشاخ برگیائے
 ملکی تونی سرکانی پادشاه ملک مخوری است و سلطان الکای نظم گستری در هندوستان
 بناصب علیا سرفرازی یافت و در زندان هجری بمک آخرت شافت

بیت

گرداشتی بقتل کسی تیغ او سری
 هر دم هزار سر ز گریبان بر آمدے
 چون شر ریافته ام لذت تنهایی را
 خانه بایدم از سنگ که بی دریا شد
 مانید انیم گو یا از گرفتاران کیست
 دعوی آزادی سرو چمن را بنده ایم
 گلگذاری که بخون جگرش پروردم
 لاله سان چشم سید سرخ بخونم کرد دست

بیت

ماهی میرزا خیرالدینک غالباً غیر ملهمی تبریزی است و از شیرین مقالی در شکر بزمی
 دسی گفت که فردا بگذارم بستر پا
 سر تا بقدم در ره او دیدم ام امروز
 ممتاز مولوی احسان الد مولد و موطنش قصبه اونام از توابع شهر کنهوا مضاف صوبه
 اختر نگار بوده و باحتوای فضائل صوری و معنوی می مرسم اب و جاد معنوی بحر موج او از
 غایت لطافت مطبوع و طبایع و مطبوع و مطبوع در اقران خود بکمال استعداد ممتاز بوده و
 بیست سال حکایتش گذشته که طائر روش از قفس عنصری پرواز نموده از دست

بیت

ممتاز
ممنون
منجنيك
ممنون
منصف

بوسه بر بوسه زخم فرصت منعی ند هم
دهن تنگ ترا قافیه تنگ ست هشب
حمت از خط اشیر از بود در بند رسیده شهر پینه عظیم آباد را برگزید و هاجا در سنه هجری
زیر زمین آر می رسد

چون دعای مستجاب آخربجائی می رسم
مرغ قدسم دامن پاکم بود بال و پر م
ممتاز عبد الغنی در زمره ممتازان ممتاز است و سحر حلالش پهلو زن اعجاز
طپیدن دل و پرواز رنگ و گریه آه
ممنون تلج خان از افغانه مؤتمس آباد است و گوشهای مشتاقان کلامش اینک ممنون
صبر رخامه باد

په پیش آتش حسنت چه تاب آینه را
اگر پناه نمی بود آب آینه را
مگو که زشت بود کفر با مسلمانان
که از دورنگ بود خوشنما سلیمانان
خون دلهما خورد نه پر نبرد
زرگس یا بر طرفه بیارست
منجنيك ترمذی از شعراء متقدمین بود طبعش عالی و کلامش متین دیوانش حدیقه انبیاست

و مضامینش نازک و دقیق
بعرصه که دو صف گرد را بر انگیزد
فرخ بازنه کلام اثر دهای قتال
رگی ز ابر شجاعت کفش بر آرد تند
بباغ عمر شگفته شود گل آجال
منشور حاجی شریف صفاهانی است و مناسیر ناطقه اش بحکم عقیدت او عانی
میر و مبی اختیار از خویش و می آیم بر دن
جزر و مدی هر نفس مانند دریا میکشم
منشی او هم قزوینی در انشای نثر پیدش طولی است و در انشاد نظم ذهنش رسا
ای سپاهت را طفر لشکر کش و نصرت یزک
نی یقین بر طول و عرض و بود واقف نه شک
بسته گرد مکتب صدر پرده بر روی سما
کرده نعل مکتب صدر خنده بر پشت سبک
منصف غیاثا اصفهانی طبع انصاف پسندش سخن را مدامن و امانی است

هست دور از عقل و سپیدان جام شراب
 میتوان خوردن اگر زهر است یک پیانه
 منیر سید اسمعیل حسین از سادات قصبه شکوه آباد شاگرد شیخ ناسخ و رشک لکنویست ستمه جلد
 دیوان در اشعار اردو و شملیه اقسام سخن دارد و مثنوی سیزده هزار ابیات تقریباً در لغت و محضر
 گفته و ز شریح مناسبتی دارد صاحب تلامذه کثیر است و همواره بمصاحبت امر اور و سار لکنو
 و کانپور و فرخ آباد و بانده گذرانیده حالیا متشبت با ذیال نواب کلب علیخان بهادر رئیس
 رامپور است گاه گاه بزبان فارسی هم حرف میزند از دست

بر پای یار ناصیه ساسی است دین ما
 خوش در سرای بیجستی آرمیده ایم
 در حبس یاری تیغ اجل هم نمی برد
 خون در دل و گره بچین که افکنیم
 بهر گر لیستن چو نشستم ای منیر
 تکب بقدمین بود پیری است زای را
 باده خور زد دست یار بار در جوان شو
 دل بکف من و من از نشسته اجل بنیبر
 عمر روان بکوی یار خضر طریقیم نشد
 لذت در و عاشقی گرتو آشنا شود
 در شب هجره لقا کرد ز بند غم را
 بر سر سجد باز نیم یا بکنار جان نهیم
 کد آینه فتنه نشتر برگ ابر باران زد
 علاج جوش وحشت چون نیامد متاخر
 ره آه و فغان گم کرده بودم بعد مرگ اما
 پیوسته سجده بوسه زند بر حسین ما
 بیرون در نشسته یار و زمین ما پد
 برگشت همچو نخت دم و اسپن ما
 در وصل غمیر ما نبود در کمین ما
 جز طفل اشک کس نگرفت آستین ما
 داده ام این عصابت ضعف شکسته پای را
 خیز و بنیمه ره بگیر سرگر یز پارس را
 بخت بدست کور داد جام جهان نمای را
 پای طلب بریده باد طالع نار ساسی را
 در بر خنده پروری گریه نایها را
 عمر خضر دهد خدام گره کشای را
 از ره یار چیده ایم نو گل نقش پای را
 که خون تو به جوش از سینیه پیر نیز گاران زد
 گریبان خندها از چاک بر تیز باریان زد
 غبارم دست خواهش در رکاب نیسواران زد

بخود چون آدم غرق عرق سز با گشتم
 سوئی میخانه ای ساقی چه بیتا با نه می آید
 ز خود رفتند چون دلدادگان طرز نقاش
 شکست افتاد بر فروغ تننا با همه کثرت
 غبار کس بشوخی تا نمیزد بر سر آهش
 در یک زخم هم کشوده شد در دار ناکامی
 نه تنها شد منیر خسته جان صید نگاه او
 غومی از غضب چو زان رخ نور فرو چکد
 خون دلت گر از بن هر مو چکد چه حفظ
 عسیر ابد ز مرگ نخواهد شهید عشق
 یک قطره خواهی از می مینای عشق پاک
 صدره چکیده خون دل من مگر ز شوق
 ای مرغ نامه بر حذر از چشم مست کن
 در فارسی چه هرزه سرانی کنی منیر
 از برم گردم نزع آن ستم ایجا درود
 از تماشای تو محروم همین چشم من است
 کس را بس وقت غریبان گذری نیست
 ز هر جانب که آن ترک بری تماشای می آید
 و در حرم حوصله سعی به تنگ آمده است
 حتی آید و خون میچکد از تیغ نگاهش
 گل چاکلی که به پیراهن یوسف بشکفت

همانا کاروان هوش اور راه یاران زد
 هوایی می مگر آتش بجان ابر و باران زد
 نگاه گرم او برقی شد و بر هوش یاران زد
 چه سنگی بود گان بت بردل امیداران زد
 فلک بر خاک ره آب رخ صاحب قاران زد
 کف خون گر چه دستک برد و خنجر گاران زد
 غزال چشم خونخوارش ره معنی شکاران زد
 دل آب گشته از مژه تر فرو چکد
 شرط چکیدن آنکه ز نشتر فرو چکد
 هر چند آب خضر ز خنجر فرو چکد
 اما بشرط آنکه چو کوشش فرو چکد
 خواهیم که از خدنگ تو دیگر فرو چکد
 کز وی مدام خون کبوتر فرو چکد
 کین می ز ساغر تو مگر فرو چکد
 روح من رو بقفا تا عدم آباد رود
 نگه پاک درین شهر غریب الوطن است
 و ز هست بجز تیغ تنافل گری نیست
 تماشا دست و پا کم کرد از دنبال می آید
 سجده را پای درین راه بسنگ آمده است
 کوجرات نظاره که گیرد سر راهش
 رنگی از خون تنهای زینجا میداشت

پاره شد پیرین جو هر تیخ از صد جا
 از راه وصل بعد فنا کمان شدم
 مبر من کسکه شهاب برت رسیده باشد
 پس از آنکه خود پرسی مگذارنا شنیده
 بت من نمیتواند که سر قلم تراشد
 تو بسیر لاله و گل که روی ندانی ای گل
 سرشته بگردم که بوقت جان سپردن
 میبند تا بحرامان ره خویش باز گیرد
 آب و تاب گهر گوش تو دیدن دارد
 کوتهی از کند دست تناسی کس
 لذت عیش نیز در بشنیدن ز نهار
 بکش پیام سلسله مشکامی را
 چشمم کرم ز تا جور عهد ما مدایه
 جاوه معنی بهم رنگ سنگ ست اینجا
 منت اهل بهم ز نسیم خدنگ ست اینجا
 مشرب صلح کل از حلقه ما بیرون نیست
 اینقدر بر خاش عشق خود ای قیاس مناز
 منور احمد یار خان اورنگ آبادی مخاطب بنورالدوله ممتاز جنگ از شعراء عمد میر آزاد
 بلگرامی ست

زخم دل تنگ تر از بسکه باغوشش شدید
 و نهال جان گرفته بکوشش روان شدم
 ز فلک چه دیده باشد چو ترا ندیده باشد
 بهزار شوق حرفیکه بلب رسیده باشد
 دل خود صحبت ما بچه سان بریده باشد
 که کس بخون حسرت چه قدر تنیده باشد
 ز من و تو چشم بسته رخ یار دیده باشد
 بهوای بوسه جانیکه بلب رسیده باشد
 شبنبی از گل شاداب چکیدن دارد
 دمی دامن دلدار کشیدن دارد
 طرفه خوابی ست شب وصل که دیدن دارد
 از نیمه ره بکش نگه نارسای را
 بر فرق خویش سایه فتد این های را
 غنچه گردیدن مضمون دل تنگ ست اینجا
 رشخه ابر کرم بارش سنگ ست اینجا
 ریزه شیشه جگر پاره سنگ ست اینجا
 خار در پیرین ست خدنگ ست اینجا

گفتیم در خیال رخت رفت خواب ما
 آئینه دید آن بت حاضر جواب ما
 منظری سمرقندی بشاع خوشگوست باگروه در ملازمت بیرمخان می بود و نظم شاهنامه

بیا
 منظری

خیال کرده بود دوستانی چند با تمام رسانیده از دست

همیشه از فراق تو بی سرو پایم	ترا کسی که بخاطر نیرسد ما نیم
خطا گرد ماه عارض آن سیمبر نگر	هر دو نشان منتنه دورت سر نگر
بر روی ماه سلسله عنبرین بسین	بعد بنفشه بر رخ گلبرگ تر نگر
بین چشم رهن و مژه ناوک انگلش	در رگه از عشق خطر در خطر نگر
منصور از خاک پاک هرات بود و مقبول	دلما بلطائف ابیات و ظرائف ترهات
نشد در دلبری یکبار تیرش بر نشان آید	چمن پیش قدرت از سر و خالی کرد تر کشها
خاطریم در وصل آن ابرو کمان هم جمعیت	میگشت چون تیر سوئی خود که پرتابم کند
منعم حکاک شیرازی اصل اکبر آبادی وطن است بانام و اهب ذوالمنن کام روا ب نعمت شعر و سخن	
می زخم رقص کنان بی دف و نی می آید	دست برد ائره باشید که می می آید
در خارم روز و شب هر چند صهبا میکشتم	خشاک لب چون ساحلم با آنکه دریا میکشتم
آن را که زور بازوئی کسب هنر بود	دست پر آید صدف پر گهر بود

منعم منشی موهن لال دهلوی مدخر نعمت در یه و پهلو است	
چه رنگ و بو که دل غنچه در نهان دارد	بود بهار در گرامم نموشه را

منوچهر خان از شعرا عظیم التزلت والاشانست

ابروی کماندار تو پیوسته ببنگ است	مشرکان دراز تو رسا تر ز خدنگ است
معنی افروز تمام از تیغ می آید برون	مصرع شمشیر را خود مصرعی در کار نیست
منوچهری شصت کله از شعرای پای تخت سلطان محمود غزنوی غازی و در اعراب کله	
او سخن را درازی مولدش و همن یا بلخ و توطش در غزنی است نقد کلامش از معیار توصیف غنی	

ای کرده سپاه اختران یاری تو	فخرست جهان ابهتان یاری تو
مستند مخالفان ز بهشیاری تو	بخت همه خفته بش ز بیداری تو

بعضی کویین ها
 فارسی و نهند
 گویند که نعمت
 در کویین ها
 در بعضی نعمت کاف
 پادشاه کویین
 از آن شصت
 کمان بیگفت
 کویین ها در
 کله عطف لاله
 باشد که شصت
 کلاه درشت
 موهن لال
 در تمام
 منوچهری

موالی خراسان کاهوری مولای خوشنویان عمده و دوری شاگرد علامه دوانی است اوستاد

موالی خمدانی

دلاهر گزمنه از کوی دلبر یکقدم بیرون که باشد کشتی صیدیکه آید از حرم بیرون

موجی ضیاء الدین از قزوین بجو را شاعرش موج خیز مضامین ضیا آئین است

تبر لب خود کشته سراپا چو حسابم اول نفس من نفس باز پسین است

موسوی مشهدی نسبت او از تخلص معلوم است طبع شعر داشت و در عهد اکبر بادشاه بود از نویسندگان

تراپنهان نظر سوئی من زار است میدانم تغافل کردنت از بیم اغیار است میدانم

چشم او میکشدم زار برف موده او می نماید ز نگاه غضب آلوده او

موزون پسر شیخ پیرا گره است که خطر ابهت قلم نیکومی نوشت شیخ عبدالقادر بدایونی

در زمان سلیم شاه اوراد ریشا و دیده از دست

هر ناوک تو ای مه ابر و کمان ما چون مغز جا گرفت بهراستخوان ما

مرا چه سود ز گلهای رنگ رنگ بهار چو نیست بی تو دم را هیچ رنگ قرار

گواه در دمن در دمنند محزون اند سرشک سرخ و رخ زرد و دیده بیدار

محمد احسن بلگرامی نزیل حال حیدرآباد دکن درین نزدیکی انشاء فارسی ایشان موسوم به

ارتنگ فرهنگ مطبوع شده است هجری هدیة بصحابت حافظ عبدالقیوم صاحب بخدمت الداجد

دام ظله رسید بعض ابیات که معنون بلفظ لرا قه است درین جریده نوشته شد زیاده برین قدر

بر حال ایشان اطلاع نیست

نازم بکشف محضر که آورد در نظر بنی پرده انچه در پس صدر پرده جلوه داشت

چه میسر سی ز فیضان نشاط افتتانی بریش بخود بالیده ام چندا که در عالم نیکنم

مده دامن صبر از کف اگر افتی بگردابی که در هر قطره این بحر نهانست ساحلها

مهری سید علی شاعر شیرین مقال حکایت مختصره او بارایش جمال شاگردان سخن مشکین خال

موسوی

موسوی

موسوی

موزون

محمد احسن

مهری

مثنوی سرآپی محبوب او محبوب قلوب و اختراع طرز مزج زبان پارسی بفرنی و تعریب از

مرغوب است

بی دلبر آب الحیات خرام سرور و این
مشکین سلاسل زلفه کتا پریشنا الصبا
گلزار عیشی کاسخانی سرور سیر و فائمه
بعد ازین بگیاگی باشد بخوبان چاره ام
آهوت چابک و شیرین حرکات
وہ چه جلوه رخ آهوی ختن
دل ز کف داده سرور شمشاد
وہ چه فت دہمت ارباب کرم
چون سپهرت سرور شب موی سیاه
وہ چه سردار دازان رومیلی
شانہ بر فرق تو از آب حیات
وہ چه مور بختہ کاک تقدیر
آمدہ تا بکر زلف نترند
وہ چه حلقہ چه سر زلف چه خم
در رہمت از خم گیسوی رسا
وہ چه گیسوبت من آہ چه مو
موج حسنت بچین دوشن و شوش
چه بیدین سوی چین چادر با
از دو ابروی سیم بر خورشید

نار اخیلی عذاره و اخطابوی و خانہ
فترمی کدستہ سنبل و اگر درہ فی دامانہ
لا ایشگفتن بہارہ الا بفضل خزانہ
آشنائی می شود سدرہ و نظارہ ام
جلوہ نماز تو چون آب حیات
موج سے شہر طاؤس چمن
بندہ قد تو سرور آزاد
شخ گل سرور روان نخل ارم
ریخ از گوشته نمودار چو ماہ
کز سیمہ نیمہ بر آید لیلے
جدولی کردہ روان در ظلمات
جدول نقرہ و عنبر تحریر
خم بچشم حلقہ بقلقہ چو کند
ہمہ سر رشتہ بیداد و ستم
ہر قدم خاک نشین سلسلا
موج عنبر شدہ ناشن گیسو
جو ہر حسن تو آنجا زدہ جوش
آبشار عرق شرم و حیا
نگہ مست تو شمشیر کشید

و چه ابرو بکفت ناز کمان
 چشم بیمار تو خواهد بد عسا
 چه اشارات سخن گفتن باز
 کرد و نباله ابروی رسا
 و چه دنباله سر تیغ ستم
 و چه رخسار مه خال افروز
 گل ز رخساره ات افزونته
 جام پیشانیست از حسن کمال
 و چه جام و چه جبین مطلع فجر
 چون کشتی و سمره بر ابروی دوتا
 و چه دو سمره نگفت بهر مصان
 چشم مست تو بهنگام خرام
 و چه چشم آفت دل دام غزال
 نگفت با رم خیل آهوی
 چه نگه نشسته بهای دورنگ
 و چه گردش بسوی حجله ناز
 گردش چشم تو چون دور سپهر
 می خورد ترک نگاه تو قسم
 چه مژه خامه تصویر پر پر
 هست بر گشتن مژگان سیاه
 و چه پر گشته مژه چنگل باز

که برو بسته زده از رشته لجان
 از اشارات دو ابروت شفا
 شرح بیت الغزل گاشن را از
 با بنا گوشش تو سر گوششها
 سر مژه چشم غزالان حرم
 مه تابنده صبح نوروز
 بسبب از آتش تو سوخته
 گشته لبریز سوغی و دلال
 لوح سیمین دم صبح و شب قدر
 طوطی باز شود بال کشا
 بسته شمشیر کج سبز غلاف
 سرور کرده نخل با دام
 وحشی آهوی نگه بر زنبال
 میکند کارستان جادو
 جذبه محرابستان تیر خدنگ
 جلوه گرخیل عروسان طراز
 که بکین بنگر دو گاه بجه
 که ز ندان صفت مژگان بریم
 بال مرغ نگه عشوه گرس
 اثر رجعت افسون نگاه
 نعل و اثر و ننگه همه ناز

مژده شوخ تو گیر است چنان
 وه چه گیرند کی افسون افسون
 بینم از جنبش مژگان دراز
 چه مژه همزن آشوب ستم
 چشمت از سرمه نماید بنظر
 وه چه سرمه ز سواد خط یار
 پیش گلگونه ات اسه مایه ناز
 وه چه گلگونه بجای گل ناز
 خال رمزیت بران چهره آل
 وه چه خال اختر ما سونخگان
 نه همین حسن و صباحت داری
 چه نمک مایه شیرینی جان
 تن خطایی و دو گوشت سمی
 در شب تیره عشاق مبد
 وه چه گوش و چه بنا گوش نگر
 چه بنا گوش بگلزار سخن
 بینی از غنچه زنبق رفته
 وه چه بینی زد و طاق ابرو
 غنچه پیش دهننت با صد تنگ
 وه چه غنچه دهن هفت رسم
 لب نوشین تو در شکر خند

که نگه نیز گران خیز و اژدان
 قسم حق نمک شور جنون
 زدن بال پری در پرواز
 از دو سوره سخن صفت بر هم
 مغز بادام بنفشه پرور
 مژهای تو گرفت است عیار
 رنگ می بچو بطور پرواز
 صاف صعبا شفق صبح بهار
 انتخابیت ز دیوان جمال
 نقطه مردک چشم بتان
 یک نمک زار ملاحظت داری
 شور دیوانگی عشق بتان
 که زهر سو بناید تن
 از بنا گوشش تو صبح امید
 از سمن رسته دو برگ گل تر
 برگریزان شگوفه چمن
 بار آورده دو زرگس قلعه
 سرنگون برگ گل غنچه بو
 دمد از شاخ شود رنگ بزرگ
 دل عاشق صدف در تیمم
 دل و جان برده مکر از قند

چه لب لعل بدیشان گل تر به شوق صبح بهار

از زبانت چو سیم گلشن
 چه زبان شعل جو آله جان
 لب و دندان تو آید بنظر
 وه چه دندان و چه لب گشت پدیده
 سخنی زان لب پرشکر خند
 چه سخن گوهر غلطان غلطان
 از ازل کرده آواز تو بود
 چه صد انشئه پمانه راز
 نمکین خنده ات ای جوهر شربت
 وه چه خنده اثر صوت حزین
 بتبسم چو کنه لب شیرین
 چه تبسم بعلالج دل زار
 بوسه از چوچه مرغ چمن بست
 وه چه بوسه می جو شیده ز قند
 ذقنت پابصفا افشوده
 چه ذقن قطره که خواهد بچکد
 قطره آب دران چاه ذقن
 وه چه چاه و چه ذقن از دندان
 در ذقن غنچه ات از موج زلال
 وه چه غنچه بهوائی برودوش
 از خم تار دوزلف چو رسن

ریزد امروز بصد رنگ سخن
 برگ لاله شده در غنچه نمان
 درج لعلی که بود پیرز گهر
 در شفق صبح که روز ناسید
 ریزد قند که ریزد از قند
 در چمن موسم گل گلریزان
 ناله بلبل و سخن داؤد
 قوت جان پاشنی عمر دراز
 خوشتر از قنقه کبک گشت
 قلقل شیشه آب شیرین
 قند بار و ز ثریا بزین
 شد طباشیر بعباب نثار
 در سحر و اشدين یا سمن بست
 شغل شفا لوی نسیرین پیوند
 از میان گومی لطافت برده
 کاشش متهری بلب آنرا بکد
 می نماید چو سهیل زین
 ماند بر سبب تر خلد نشان
 بر سر یکدگر افگند هلال
 باز کرد دست نزاکت آغوش
 پر چلیپاست بیاض گردن

وہ چه گردن سرفوارہ نور
 چه نکه از ناز کشائی آغوش
 وہ چه آغوش وصال احباب
 ناز کی بسکہ ترا در بدن است
 وہ چه تن بختہ بوی گللاب
 نرمی از بس منت یافتہ راہ
 وہ چه ز منے چه تن ابریشم
 بسکہ باشد بطراوت بدنت
 چه طراوت گل شبم دیدہ
 گر شمیم تو کند استشام
 وہ چه بور ایچہ دمشک ختن
 بتن از عکس رخ چون شفقت
 چه عرق بسکہ نازند قرار
 بو چه پاک از غم ہجران دارے
 وہ چه چاک آینه روی بہار
 از غم سینہ ات امی رشک بہار
 وہ چه سینہ بزلال کوثر
 سرو گویند نئے آرد بار
 وہ چه پستان دو ترنج سیاب
 ساعدش ماہی دریائی صفاست
 وہ چه ساعد بشستان سرو۔

دستہ آئینہ دست بلور
 طاق محراب بود سجده فروش
 عاشقیہا سے در ایام شباب
 پیر ہن بار دل و شوق تن است
 سمن رنگ بہار بہار متاب
 لغز داز نیمہ روہ پائی نگاہ
 محل ترک پر قوقا تم
 میچکد آب لطافت ز تننت
 مغز بادام مخومی غلطیدہ
 بوی گل بختہ آید بشام
 نفخہ باد صبا در گلشن
 لعل شد دانہ دوزخ عرقنت
 آسمان را شدہ ثابت سیار
 صبح در چاک گریبان دارے
 رخنہ باغ و کلیہ گلزار
 بدر ہر ماہ بالالی است دو بار
 لعل حل گشتہ بوبستہ مرمر
 قدت آورد ز پستان دوانا
 زدہ سر جوش لطافت دو جاب
 بر سر موج لطافت بشناست
 حسنت افزونہ شمع کافور

پنجه بسته نگارت بصدا
 چه چه پنجه مژه شد و امن چه
 از خناییکه کف نازک بست
 و چه پشته کف دست و چه خنای
 ناخفت را بقصد شرف دست
 و چه چه ناخن چو بخود پردازد
 کمرت همدم رازست چنان
 چه کمر آن کرد و دیگر هیچ
 شکست کرده بسپین قنیت
 چه شکم دست قضا بامی و شیر
 کرده از حد نافت بشتاب
 نافت چه حلقه چشم آه بو
 از سرین موی میان در تاجت
 چه سرین تاکه هوس کرد گرم
 فاش تر اینکه بعین مطلب
 ساق سیمین تو چون گردن جو
 چه بگویم من از ان فاش نهان
 و چه چه ساق از گل سرین بسته
 کف پای تو تماشادارد
 چه سمن سانبزاکت کف پا
 سایه ات بسفر بال به دست

خوانده بر ناله عشاق نوا
 شانه زلفت عروسان چمن
 پشت دستی بهمان زود دست
 حل شده برورق نقره طلا
 زانکه رخساره او پر کف دست
 بهفته بست بلال اندازد
 که نگنجد سر موسی بیان
 هیچ چشم و نظر و دیگر هیچ
 قیسمه چتر گل نسترن است
 سوو ده صندل و مه کرده نمیر
 سیر گرداب زلال مهتاب
 تکه مشتاق گل عنبر بو
 یک بخل یا حسن مهتاب است
 می نند ز بر سرشش بالش نرم
 عکس افتاده ز چین خمیشت
 بعضا تاب ده گوشش بلور
 که چه غیبت بزیر دامن
 دست گلچین قضا گدسته
 در لطافت بدبختی دارد
 برگ گل آینه تازه جلا
 گر چه از چاتوا ندر خاست

دو چه سایه رستم سر و روان	قالب چشم سیا و پریان
معدن حسنه و از پاتاسر	عضو عضوت بود از پنجم خوشتر
چه غلط جلد سراپات نکوست	کی توان گفت که این بهتر است
روز و شب مهری بی تاب و توان	کرده نام خوش تو در زبان
آدمی تو که پرسه جو رعتا	که بدنیات فرستاد خدا

مهرستی گنجوی از شعر ابراهیم سلطان سنجری بود و در بزمه سنجی و لطیفه گوئی از اقران

قصب السبق ر بوده ریاحی

قاضی چو زش حمله شد خون بگریست	گفتا ز سر غصه که این واقعه چیست
من پریم و ایر من نمی جنبد هیچ	وین قجه نه حریم است این بچه زگریست
مهمی در زمره شعرا میل است و بناخن فکرش عقده صمات نظم منحل است	که بر احوال زار من نگریست
میر غازی یا نسلاک در سلک سخن سخنان گوهرش از از نسب و نسبت بی نیاز است	نی نسیم گل نه سیر لاله زارم آرزوست
یک گریه بیان و ارچاکم از بهارم آرزوست	میکش میر احمد حسین از ساکنان علی است مدعا غزن صهبائی مضامین را لفظ سهلی است
گفتش دی با که میرفتی خرامان سوئی باغ	گفت میکش بوده باشد کان گرفتار است
میلی صصاری از گفتار دلکش مائل سحر کاری است	جفا همین نه از ان شوخ بیوفا دیدم
زهر که چشم وفا داشتیم جفا دیدم	

احرف النون

ناجی تبریزی کلاش را کمال دلاویزی است	مصرع رنگین کم از شمشیر زهر آلود نیست
ناجی اندر دست شاعر و زمیضان سخن	ناور تبریزی باد ره سنجی در شور انگیزی است پاسبان

کتابخانه
مجله
تبریزی
تبریزی
تبریزی

آنی که صفات هست در حین در حسیم
 و انهم یقین لطف تو پیش از قدرت
 تا در پندت شکر مانده کشمیری بدام مضامین تادرسش و نهاد اسیری سے
 ما را بسیر لاله گل دل نیک شد
 ای چهره بھار فریب تو باغ ما
 ما دم گیلانی در برابر سواد اشعارش سواد اشعار مرغول سویان سپح و تاب پشایی سے
 کشی مرا و کشته شد از رشک عالم
 هر خون که میکنی تو بصد خون برابر است
 معشوق ما بجز بھب هر کس موافق است
 با ما شراب خورد و بر آه ناز کرد
 ناسخ ملامت اس از مردم این است بلاغت لسان ناسخ فصاحت و بلاغت اهل زبان سے
 هر کس که با خیال تو یکدم بسر برد
 بومی بهشت از نفس میتوان شنید
 ناصر بخاری ناصر و معین مذہب موفیہ صافیہ و خودش متذلق بدلق ملامت بود سے
 ما را هوس صحبت جان پر در یار است
 ورنه عرض از باد و رستی نه خار است
 آتش نفعان قیمت مینا نه شاسند
 آفرده دلان را بجز ابات چه کار است
 بیخک نیست که پنهان نظرش با او نیست
 ما نظر با که و خاطر بکدام است او را
 ناصر خسرو و اصغفانی از علوم حکمیہ نصیبہ وافی رہ بوده و در صناعت شعری از امثال غالی
 بوده اعلام زمانه اش با محادوز و زنده قاورا متهم داشتندی و کلامش با کلمات کفر انگاشتند
 قطعاتش مشهور و اشعارش در اسفار قدیمه و جدیدہ مسطورہ

همی آرد ترکاز از بلغار
 ز بهر پرده مردم در زیدن
 لب و دندان این ترکان چون
 بدین خوبی نبایست آفریدن
 که از عشق لب و دندان ایشان
 بدندان لب ہی باید گردیدن
 ناصر ترندی معروف بسید شاه ناصر خواجہ بود و در عهد اکبری بنصرت طالع بواج علیا
 ترقی نمود

تاریخ
 تاریخ
 تاریخ
 تاریخ
 تاریخ
 تاریخ
 تاریخ

بر لعل علی و آل علی بر زبان با سب
 گویا تاجان برای زمین تیره و بان با سب
 ناصر شیخ ناصر علی نجفی آکین بند جلا عروس سخن آید آتش علی نجفی است
 همی گریه هم بنرم او چشم و او سخن خندید
 میسازم چون کفر لایق نگریه او نمی خندد
 ناصر شیخ خواجہ ابوالفضل از مہند بود بہ نصرت ملیح را مسعانی خامضہ اہلی می نمود
 از زود وقت ہمہ روز است ما شہ
 عجز و زیر آمدن ہمہ شب ما شہ
 ترسم اگر حکایت غمہای خود کنم
 نگین شوی ازین غمہا من ہم شہ
 ناطق نامش ملازمان است و نشاء و ہنار او شہر اصقلان سے
 سفلس تر شمی ز لقا نگہ زیدہ است
 کس رشتہ ناز آب گھر تر زیدہ است
 نازک تمان نقش حصیر آیش نامید
 اوراق گل شکستہ بیسطر زیدہ است
 ناطقی از قبیلہ لاد اولی است و طیب انفاش دیکانی و در روی رہا سے
 بر عارض او خالیہ گون سلیم است
 یار روی بروم از صحن قافلہ است
 در شان تو کردہ آیتی حسن زیدہ
 یاصحت رخسار ترا بسلمہ است
 ناظم خان شہ قار غامقاش بلو فاقم است و دست و زبانش بنظم قلم و نظم و شعر در ترک و
 تکلم بہند حضور شہ فرخ میر خطاب ناظم خان مخاطب کردید و با سید عبد الحلیل بلگرامی
 محبت می و زیدہ
 تدار و میل آمیزش بستنی رنگ تخمیرم
 چو کرد از زود من قائل توان افشا نہ تصویرم
 تماش میر تہدی باعث آرام شد دل
 طہیدن بال پرواز سبک روی است بل ا
 ناظم صاوق تہریری است و نظم و شعر رنگ ریزی بہت عالی و مہند کردیدہ از انجار خت
 بہند کشیدہ رہا سے
 در وادی عشق آنکہ نکو فال فستہ
 چون سوز ملاتش بغال فستہ
 در ہر قدمش چہی بگیرد سراو
 چون مور ضعیفی کہ بغزال فستہ

مکن
 مکن از رخ زیدہ
 بی غمی تہدی
 گفتہ است صد لایق
 کہ دل ز لایق تو
 یافتہ است حال فرود
 بہر نشانی تو زیدہ
 این قصیدہ بہت
 زویرہ فستہ است
 باشد ہنرم

ناظم خان

ناظم خان

ناظم نظاما شیرازی در صنعت معماری مصروف کار سازی است و کلخ سخن از صن نظامش

سرفرازی

خرامش گرچه در هر گام صید و کین دارد نگاهش چون رسیدن تو سنی در زیرین ارض

ناظم یزدی جوهر نضیب در رشته نظم کشیده و مدتی در ملک هند گردیده

سرو از پای در افتاده چمن را چه کند آدمی زاده بی چنیر وطن را چه کند

نامح از موزون طبعان کشمیر بود و سخنش لطیف و دلپذیر

همه تن تیغ زبان می شود و میگوید خون خورد هر که درین معرکه جوهر دارد

ناکام سیدی بود مختاری و با وجود کامیابی از سرمایه سخن علی العکس بناکام شتهاری

در باغ عمیش مانده صاف ستوده از میکه رخت خویش می باید برد

کوی طاقت آنکه بار هر سلفه کشیم ناکام درین زمانه می باید مرد

نامحی افضل طهرانی از شاعران نامور ایرانی است

همیشه داع غمسم بر دل حزین باشد گلی که چیده ام از عاشقی همین باشد

کی راز دل خود تو گوئی که پس از من چون مدعیان باد و دیوار نگفته

نامحی بلد یونسنگه و بلوی طبعش بر انواع سخن محتوی است

آن ز رخسار سوزم کز مستی و مدبوستی در کعبه پرستم بت در دیر نما آرام

نامحی در نواح گیلان توطن داشته و سخنان موزون برای نام و نشان یادگار گذاشته

ما را فریب عافیت از راه برده بود ناسازی زمانه بفریاد من رسید

نامحی میر محمد معصوم بهکری مردی بانام و نشان از امر اکبری بود

رباعی

در عشق بتان مشق جنون باید کرد چون شیشه تمام پر ز خون باید شد

جان را بطریق رهنمون باید کرد و انگیزه دیده برون باید کرد

ناظم
ناظم
ناظم
ناظم
ناظم
ناظم
ناظم

نظیر

نظیر

نظیر

نظیر

نظیر

شمار میرزا لطف الله سخن را پشت پناه است و در نظم تمیذ عبد اللطیف خان تنها در و پهلوی از
 اکابر و اعیان تورگی سلطان رفیع الشان و مخاطب بخطاب نصرت یار خان بود
 کشتی و دولت هنوز ننگ است
 بر لوح مزار می نویسم
 شکر کسیک زنگ دل از آب تیغ برد
 تا که غبار دیده نمناک می شدم
 سر آشفتنگی در راه عشق چربت دارم
 بتعمیر خرابی مشت خاک که بر هوادارم
 شمار میرزا علی دهلوی دستگاه سخن طرازیش قوی است

بزلفش گفتم آخربند و اکن سخت چیدش
 چه دشوار است کان هند و زبان من نمیداند
 شاکسے تونی از شعراء ما ضعیف بیدیل در علم ریاضه بود از دست
 ای درد کوی دوست می از هوانشین
 معان مردمان شو و دروید هانشین
 ای تیر یار از نظرش گرفتاده
 ما هم فتاده ایم پهلوی مانشین
 نجابتی از نواجی کرمان است خوش بیان شیرین زبان بود

لال نبود کز کنار بیستون سرد میزند
 دست خون آلود فرهاد دست بر سر میزند
 نجابتی عبد العلی از مردم مشهردست و ملیش جانب هجو بیدر باعی
 ای کاسه تو سیاه دیگ تو سفید
 از آتش و آب هر دو بیریه امید
 آن شسته نمی شود مگر از باران
 دین گرم نمی شود مگر از خورشید

رباعی

او خواجه که عمر تو فزون از شخصت
 بر خوان تو هرگز کسی نشست
 نان تو مگر شکر چنگز خان است
 کورا همه عمر کسی نشست
 نجدی طباعی بود از سادات یزد
 رستی تو و جان بسته زنجیر بلا ماند
 حسرت گری چند شد و در دل ما ماند
 نجف قلی خان ایرانی میرآخور باشی سرکار شاه عباس ثانی بود

این رباعی شاعر نامش را نمی دانم

عکس خنکش چو در آینه بساط اندازد	صفحه آینه را قطعه ریحان سازد
نه همین لعل تو گل رنگ کند آینه را	کز ملاحظت نمک سنگ بود آینه را
آحو دل از فکر عدم چند مکدر گردد	بیش ازین نیست رو آمده را برگردی
نظام مشهدی مردی قانع بود بوضع درویشان در دلق بی تعلقی و لباس مجردی	باشد رخسار فنا بیز زینش
هر دل که بود شیوه فقر آئینش	محصل دو کون را و یکا بینش
مروانه دید عروس اسید طلاق	نجیبا از نجبار شیرازست و خجسته اش خوش آوازست
زخم تیغ خط آزادیت در روز جزا	این شهادت نامه را با خود ز عالم می برم
نجیب الدین جود باوقانی از معاصران مجیر یقانیست و از مداحان ابوالقاسم وزیر سلطانی	سجده بود و نطش در حلاوت قند مکرست
سبحان السدبزی گردون	کس داشت دلی که آن نشخون

رباعی

از خار چو آید گل رنگین بیرون	اندوه کنم از دل غمگین بیرون
گردن بنظاره عروسان چین	سر باز در پیمای خونین بیرون
نجیب لطف السدیگ مابن نظم غزل و ثنویست و از موالی شاه سلیمان صفویست	ز رفیق باز میدارد نجات آب حیوان را
بر فشار آور چون ناز آن سرو خرامان	نخل بخاری نخلبند گلستان خوش گفتاریست
طریق زندگه از شمع انجمن آموز	کز آتش دل خود تا بوقت مرون خست
هوس لب بدعانا کشوده از صد جا	رسید مژده که درهای آسمان بستند
ندانی از سوزون طبعان نیشاپورست و بندای دلکش او سامعه در جور و سرور	که خاک ره شده بسیار جان پاک انجبا
بگوئی او چو روی پامنه بخاک انجبا	

نظام
نجیب الدین

باز

ندانی

من شمع جانگدازم تو صبح جانفزاے
سوزم گرت نه بنیم میرم چو رخ نمائے
نزدیک این چندیم دور آبخان که گفتم
نی تاب وصل دارم نی طاقت جدا
ترگسی سلطان المشایخ حضرت نظام الدین بدایو نے قدس اللہ سرہ

۵

تا کی ایدل فکر در وید و امی من کنے
از تو نتواند بریدن کس با سائے مرا
از برائی خود چه کردی کنز برای من کنی
گر نمیدانم کسم آخر تو میدائے مرا
آرمیدی بر قیبان و رمیدے از ما
ما چه گفتیم و چه کردیم و چه دیدی از ما
ترگسی مرا غنی مولد و نشانش کاشغریست و خودش از مداحان سلطان سنجرباعی
گفتی که بر شکر تو چو گلگون شد
از خون نبود ولی بگویم چون شد
در دیده من خیال رخسار تو بود
اشکم چو گذر کرد بران گلگون شد
تر زهبت و امغانی تنزه گلستان دیوش زهبت روحانی ست ۵

شهادت می تراود از نسون چشم خونریزش
نه شان دست نوازش بزلت یار کشد
نگه راد از منصورست مژگان دلاوریش
که از به بر سر دلهای بیقرار کشد

نسبت محمد صالح شوستریست و طبعش را نسبتیست خاص با شعر و شاعری ۵
ز بس نشنیده ام حرف درشت از فیض هوسا
زبان نرم در بزم ادب شد پنبه گو شمش

نسیم استرآبادیست و در داستان سرائی و سماع گونے مدعی اوتاد می رباعی
با آن گل تازه رو قیبان نسیم
گویند که اخلاط کم کن به نسیم

ایشان سخن برای خود میگویند
نسیم بود اق بیگ موجد لطائف لفظیه و معنویهست و از ملازمان دو در مان صفویه
گل را بنسیم اخلاطیست قدیم

خود را ز رشک غیر گزستم که سوختم
خوشی فیضها دار و سخن پرداز میداند
این یک سپند دفع گزند که می شود
نخستین هر که ساکت میشود ملزم نمیکرد

چو طوطیا که بجاغذ کنند باد صبا
غبار کومی تو در برگ پامن درو
ناکامیم ز همت عالی است ای نصیر
از آب جوی سبزه بامست بی نصیب
نصیر ملا تنکا بنی هر بابی و هر فنی مسته
و انی که کعبه از چه مطاف خلایق است
نصیر ملا ابراهیم شیرازی است و طائر فکرش بهیچ ایمه اثنا عشر در بلند پروازی سه
بزیر تیغ بیدادش مکن تغییر رنگ ای دل
مباد ابر سر رحم آوری آن بیروت را
نصیر میر ناصر علی اباکار افکار را والی و ولی شته
میر بایندول چشم زدن
داد از مردمان شهر آشوب
نصیری گیلانی است و مبدع نادره مضامین و معانی سه
این نیست آن شبی که با نسیان بگذرد
بیخوابیم ز هجر در مرگ میزند
دمی دارم خراب از التفات چشم پیکارش
همه از جور میترسند من از لطف بیارش
بیمار عشق را بعد او چه فائده
دارد لب تو فائده اما چه فائده
قتل رویای من چون داند گذاشتم
چندان جفا کند که خود از خود بخیل شود
نصیر الدین خواجه طوسی علامه روزگار بود و مستغنی عن التعریف از غایت استخار لیکن از دین
بهره نداشت حافظ ابن القیم او را هر جا بنصیر شرک تعبیر کرده و حق بجانب است و این ابیات
از دست سه

منم آنکه خدمت تو کنم و نی توانم
توئی آنکه چاره من نکنی و می توانی

نصیر
نصیر
نصیر
نصیر
نصیر

رباعی

موجود بحق و احد اول باشد
باقی همه موهوم و مخیل باشد
هر چیز جز او که آید اندر نظری
نقش دوین چشم اهل باشد
نظام کل غمز و نبی است و طبعش در ظرافت مزاج بمعانی آفرین رباعی

نصیر

دو شب هر شب که دورت میگشتم
 بر یاد تو بر رهنگت می گشتم
 یا حسرت بسیار چو در خواب شدم
 دیدم که بقربان سرت میگشتم
 قطره شاه نظر بیگ تو منشی از متولیان روضه امام رضا علیه التحیه والتناهیست در جودت
 طبع وحدت ذهن مستثنی بود در هندا آمده بعشق زنی فاحشه جان و مال باخت و بکالت تهیدستی

دریشانی این رباعی موزون باخت رباعی

گر بند شود کعبه شوم سوی گشتم
 دو رخ طلبم اگر چه بند است بهشت
 خواهم ز غلط کردن خود برگردم
 مانند گاه عاقل از صورت رشت
 یک دل نمانده است که دغش نکرده
 بردار و امی فراق خدا از میان ترا

قطعی محمد میرک را غیب صحبت درویشان بوده و از اصفهان بشیر از رفته همانجا آسوده
 گر چو شوی حیا مانع نظاره نباشد
 در چشم هوس هر مژده دست دراز است
 خدنگ مخره بنظمی زدی و آه کشید
 زبان بریده مگر آفرین نمیدانست
 قطعی تبریزی جوهر شمش از فن جوهر شناسی ظاهر است طبعش بشعر ملایم بود و دیوانه
 ترتیب داده از دوست

بیاغ جفائی یار که بر سینه من است
 دغش مخوان که مونس میر نی من است
 سطلی که بر گل رخسار یار پیدا شد
 بنفشه ایست که از لاله زار پیدا شد
 ز قبول ربودن و بیگانگیت ظاهر شد
 که بهر بردن دل بود آشنائی تو

رباعی

شوخی که بود لب بنون آلوده
 اهل نظر انداز و جنون آلوده
 بر بسته بسر حیره شرخ است او را
 یارشته ایجان است خون آلوده
 نعیم از موزون طبعان قزوین بود و بنیاطی امام قلیخان حاکم فارس اشتغال گزین
 یکچند بقید ننگ و نام افتادم
 چند می بزبان خاص و عام افتادم

بسط لائق و شرح فائق محرم حاجت اعاده نیست اما چون جناب والا پیش اور دوری و تازی
 هر دوید طولی و قبح معلی است خواستم که درین صحیفه بعضی اشعار تازی که بتقاریب شیخی بنیت اسم
 از طبع و قادی و ذمین نقاد سربرزده ثبت کنم و تراجم بعضی ابیات فارسی بعمربی که علی البیه
 بر زبان گوهر فشان گذشته بنویسم تا تذکره با از هر دو نوع سخن طرف نیکوی بند و باین برگذر

بعضی سخنهای متفرق رنگ جمعیت گیرد از انجمله این شعرت

سرمه گویا کرد چشم یار را شب بفریاد آور و مجار را

در برابرش گوهر تر جبین برشته نظم کشیدند

انطق الکحل عین صاحبنا فی اللیالی یصبح مراض

دیگر این شعرت

درون خانه چشم تو مردمان هستند که در میان سرمه میزنند قافله را

ترجمه اش چنین فرموده

و فی بیت عین منک حلت اناسی لکنوب فی البیت الحرام قوا فلا

و از انجمله این رباعی میردود بلوی رحمه الله تعالی است

ساعز فانی و بزم و ساقی فانی باهر که شدی در و نفاق فانی

بر وارد دل از هستی بی بود جهان الد بود باقی و باقی فانی

ترجمه اش اینست

تقنی السقاة ویفنی الکاس و النادی و من تلاقیه من خل و من عادی

فصرف القلب عن دنیاک باطلا یعنی البجمع و یبقی ربنا الهادی

دیگر این شعرت

زیر پستی میکنند دل را سیاه آخر این صفر بسود میکند

ترجمه اش چنین فرموده

يسود حب التبر قلبك أخيراً
 ويجذب ذى الصفراء الى السواء
 وأزاجهم اين قطع است که در وصف سیرگاه رؤیة معظمه دام مجدبا واقع محل سراى خاص در طلبه
 واحده اتفاق نظم افاده

دارتد وربها السعادة والمنة	وتلوح دون خيامها الانوار
فيها الثريا والكواكب كلها	فيها الذي تشاقه النظم
فيها نفائس ما يرام ويقتصد	فيها المنة فيها الجنة وبقا
كالجنة الغراء فيها كل ما	تشبه النفوس تلذذه الابصار
نخل ورمان وورد ورجس	اس اثيل بانة جلتا
روض ارض ليس يلفي نداءه	متنزه تشدو بها الاطيار
كواثرت اشجاره في حينها	كم قد جرت من تحتها الانهار
معنى مفاخرة لمن حلت به	شمس الضحى بدار الدجى انوار
اعنى اللتي قد سميت شاء جمان	لا تاتين بمثلها الادوار
في حرة في درة في عزة	في عزة في فضة ونضار
تعلو على اهل السجود ما هم	كلتا يد بها ضربان تغار
هذي على هذي وكيف فانها	ببحر العطايا دونه الابحار
كم احتظي رام طرائق جودها	كم سرمد أكفها للعطاس
اين الذي يحكي عطية حاتم	تطوى لذيها فذرة الاخبار
كم في زوايا من خبايا طالما	خفيت على ناس وذا الظهار
في عزمت تلك الربوع بعد لها	ونظامها لا يعترى عشا
فاقت على كسرى بكل عدالة	بنيان ظلم في الثرى منها
حسن الثنا عظيم عليها ما طلع	من غير ما باس به مدارا

ع
 في حرة في درة في عزة

قد حام حوم جنابها الاقداس	هذي التي جلت مكارم ذكرها
ما انت الا حق مهذا	هل توحى ندا الهاء في عصرنا
بهو بال طيبا دونه الانهار	لله دُرُّ ملكة طابت بها
في جنة اصحابها اخيار	هي بلدة تمت مقالة عزها
ما نضرت سوح الحبي الامطار	لانزال حيا من بنى تلك الثرى

وچنانکہ حضرت ایشان دام مجربم توصیف نزهتکده مذکور در ابیات مسطور پر واخرتہ چچان مولوی سید ذوالفقار احمد نقوی بہوپالی نیز درین باب این ابیات نظم نموده اند خالی از لطافت مسانی و بلاغت معانی نیست

اکرہ ہسامن منزل معطاس	لله دار ما اجل بناءها
شهب السماء تلوح للانظار	تلك القناديل التي فيها ترائس
سمعت بها اذن مدي الاعصار	فيها نغائس ما رأت عين ولا

وہ سلمہ اللہ تعالیٰ سے

ناد وماناد معاهد عزرة	سابع وماربع منا نزل عشرة
ونباهة وسخاوة وكرامة	لانزال في عيش رغيد من بنى

و تارخ بناؤستان سراي مذکور از مجمع الکمال شیخ زین العابدین انصاری عرب قاضی حال

عافوا اللہ تعالیٰ این ست سے

وطاثر السعد عني في اعاليها	دار كشمس الضحى حسنا ومنزلة
تشد و بحسن شانه في نواحيها	عناد لال الروض مع ورق الحمام غدت
من اخر القلب فافهم حكمة فيها	ارخت عام بناء الدار مرتجلا
يدوم عز و اقبال لبانيها	تبارك الله ما ابهى محاسنها

نواب تخاص فرما تروای خطہ رام پور عرف مصطفی آباد و زینت بخش سند صفات رابعہ

ج

ریاست عالی تترادوالا نهاد نواب کلب علی خان بهادر ثمرة القواد نواب علی مست علی خان بهادر
 خلف الصدق نواب محمد سعید خان بهادر است آرایش بزم طهور بوجوه فیض نمودش در سن الف
 و ماتین واحدی و خمین از هجرت بشهر شامجهان آباد اتفاق افتاده و زمانیکه در خیابان عمر
 شش سالگی نوبت خرامش رسید و اقعہ و فاق نواب احمد علیخان بهادر والی رامپور روداده
 حکام فرنگ از بودن عقبی که وارث گاه و دهمیش باشد محمد سعید خان بهادر ابن العم او را
 که در آن زمان مشہد ڈپٹی کلکتر سی ضلع بدایون از طرف سرکار انگریزی بود بایالت ام پور
 برداشتند و در سنہ ہجری زمام ریاست آن مرز بوم بقبضہ اقتدارش گذاشتند مدت
 پانزده سال حکمران بالاستقلال ماند بعد بپش بدار الملک آخرت راند نواب یوسف علیخان
 بہادر بجای پدر فرخندہ سپہرشت و تا عرصہ ۱۰ سال منطقہ حکومت در ریاست بر میان بست
 بست و ہر کس را از ارکان دولت و اعیان حضرت بمراتب فراخو رنواخت و بنظم و نسق
 ملک و دولت و جوہر شناسی از باب فطنت و خیرت کوس نیکنامی بلند آوازہ ساخت و در
 سنین الف و ماتین واحدی و ثمانین ہجریہ دست از انتظام مہام ظاہری و اکشید و بلک
 جاودانی نہضت گزید بست و سوم ذیقعدہ ہمان سال از کین انگلشیہ نواب را برسند
 خلافت آبائی زینت افزا ساختند و عالمی را بعدل کامل و احسان شاملش نواختند نواب
 مدوح تحصیل علوم از مولوی محمد حیات و مولوی جلال الدین و مولوی فضل حق خیر آبادی
 و مولوی عبدالعلی و مولوی غیاث الدین رامپوری فرمودہ و در نظم و نثر ملکہ کامل حاصل
 نمودہ ترانہ غم و قندیل حرم و شکوفہ خسروی انموذجی از نثراری اوست و دو اولین دو
 و فارسی نمونہ موزونی و خوش گفتاری او در خیابندی از اشعارش برای نشاط خواطر
 ثبت افتاد شنیدن را فرودہ باد

سخن باغیرو روی سوسنی من جاری متر گزیدم
 ز چشم حسرت تم فہمیدہ باشی بدگمانی را
 چنان بخود شدم از ذوق غم گاندر شب ہجرت
 ہزاران مرحبا گفتیم بلائی آسمانی را

بحق عاشقان اخفای الفت خوش بود لیکن
 بهر ظلی سپاسی تا دم محشر منی خواهد
 دیدم صورهایک عمر در عشق گل و بلبل
 سوالم نیست قاصد این جواب کیست پندار
 گدای گوی تو گردید تا نواب می نازد
 میفشان بر رخ خورای نسیم خلد خاکم را
 رقیبی ساختم پیدا بهر آن از تو پنهانی
 خیالت راز تو بهتر شناسم کز سر یاری
 که امی شعله روانگنده دامن بر خد آمد
 چه میپرسی که امی نواب در وصل چه پیجوی
 نعشم بیرید از طرف رگد را و
 صد موم گل رفت و رخ یار ندیدیم
 ذوقی که گلگشت عدم یافتم از ضعف
 گر بار کتابم نکشد بال کبوتر
 رشکم ندید ز خصلت تنهایی قاصد
 از نکمت گلهانشود تازه دامنم
 تیری بدلم گر بنشیند بنشیند
 گر چو رن سازد بتو نواب چه سازد

چه سازم با صفا این چشم و اشک از خوانی را
 چه خواهد کرد اگر بنمود طر زهر بانی را
 بیا موز از من در نخست رسم نوحه خوانی را
 بگو با یکجهان آداب پیغام زبانی را
 چه محتاجی که یابد تحت نفخه فری خوانی را
 که از من مانده در راهش همین شت غبارن
 قضا را گوید و از سینام جان نزارن
 همی ماند شبان روزی بهیچت نگران
 که حسرت میچکد چون اشک از شمع مزارن
 سرت گرم تمنایم بدان از اضطرابن
 شاید که بتابوت من افتد نظر او
 کو پیک نسیمی که بسیار در خبیر او
 دل داند و من دانم و داند کمر او
 بندید دلم را عوض خط به پیر او
 آن به که شوم سوئی تو خود را هیر او
 امی باد بفیضان بسرم خاک در او
 یارب نشینند رقیبان بجز او
 خوار از تو بهالم نبود در نظر او

نور تخلص راقم این کلمات و مخر این صفحات است نامش سید نور الحسن بن نواب والا جاہ
 امیر الملک سید محمد صدیق حسن خان بهادر بن سید اولاد حسن قنوجی بخاری بن نواب سید
 اولاد علیخان بهادر انور جنگ عفا الدعنا و عنم اجمعین است یکم رجب سنه دو و ازده صد و

هفتاد و هشت روز چهارشنبه با ادا ان مطلع فجر از من لاهوت بنصه ناسوت خرامید نظیر
 نام تاریخی اوست که علامه معصر و فنامه دهر مولوی علی عباس چڑیا کوٹی و ام مجد هم نزل حاصل
 حیدرآباد دکن برآوردند و وطن اصلی او بلده کمنه خراب آباد قنوج است و خودش در بھوپال متولد
 گشته ذکر این هر دو بلده در ترجمه رئیس معظّمه بزرگوار شین مجله گذشته از طرف پدر است
 بوده ام و از طرف مادر شیخ صدیقی جد مادریم مدار المہام محمد جمال الدین خان بہادر دہلوی
 و ام مجد هم نائب ریاست بھوپال اند و پدر عالیقدرم شوہر رئیس این دارالاقبال و در ۱۲۸۳
 والد ماجدم بر قصر نواب سکندر بگیم حومه رئیس معظّمه بھوپال بحضور اہل علم و ارکان دولت
 رسم مکتب نشینی موڈمی فرمودند اول تعلیم کلام مجید و ثانی بتدریس کتب متداولہ فارسی
 پرداختند چون سواد حرف شناسی بہم رسید باعث تحصیل علوم آلیہ از صرف و نحو و منطق و جز
 آن شدند اول کتب بخدست مولوی محمد ایوب صاحب مفتی حال بھوپال خواند و الفیہ شرح
 بخدست مولوی انور علی صاحب لکنوی عشتی کتب درسیہ مطبوعہ این زمان و مدرس اعلامی حال
 مدارس سلما تیلین دارالاقبال کتساب نمود و الحال زانوی ادب بخدست جناب مولوی آئی بخش صاحب
 مصنف تحفہ شایعہانی تہ کردہ تحصیل بقیہ فنون درسیہ می پردازد و سبق بعض مشکوٰۃ شریف در
 علم حدیث از جناب قاضی شیخ حسین بن محسن مینی گرفتہ و بعض قصاید عربیہ آزاد از والد ماجد
 خواندہ و اصلاح سخن فارسی و اردوی رخیہ از حافظ خان محمد خان شہیر شاعر ملی نظیر پانچت
 ریاست شاگرد غالب دہلوی ستانہ حال اور صد و تکمیل علوم لاسیما کتب تفسیر و حدیث و
 مایحصل بذک بودہ است و فقہ اللہ تعالیٰ لما یحب و یرضی و صانہ عالم الیق باہل الہدی پیش
 ہمسای جناب معلی القاب نواب شایعہان بگی صاحبہ والیہ حوزه بھوپال نایت گرا بنگا نڈا کت
 دی موسٹ اگزالتہ ا رڈ آف دی اٹار آف انڈیا و ام قبائلہ باہ صیام در ۱۲۸۳ ہجری
 بگلگشت بندر ممبئی و بڑودہ و بہرائچ و احمد آباد گجرات پرداختہ و بجز بیارات مشایخ آن دیار
 فایز گشتہ و پدر بار نواب گورنر جنرل بیزنگ لارڈ ناتھ بروک بہادر شریک گشتہ و پس در ۱۲۸۳

بعیت رئیس معظّمه طالعصر بارگرا می عرصه دارالاماره کلکته گردیده و مجالس آمد و شد شاهزاده
 پرنس آف ویلز و لیعهد ملکه انگلستان و قیصر هندوستان مشاهده نموده و سیر حدائق و منازل
 قدیمه و جدیده بلده مذکور بچشم عبرت بین و دل حقیقت گزین کرده هنگام معاودت بر بلده
 بنارس و کانپور و الہ آباد و جلیپور و غیره گذر نموده درین نزدیکی که تالیف این نامه نامی و نظم
 این جواہر گرامی در معرض طبع است سفر دربار خطاب ملکه معظّمه بلده دہلی با و آخر ذیقعدہ
 ۱۲۹۳ هجری در پیش است انشاء اللہ تعالی این گننام بادیه ہستی و ناکام زاویہ پستی نیز رفیق طریق
 حضرت رئیس مکرمه و والد ماجد خواهد بود چون این نقطه دایره شکستہ پائی و جگر خستہ حسرت
 مومیاتی با وجود حدیث سن و محرومی از بہرہ نرفتن یکی از اہل اقطاع این ریاست است
 و از بدوشور بابر ادخرد و خواہر کہتر خود ہفت ہزار و دو صد روپیہ معاش می یابد و ہم شوق
 سیاحت بلاد و مشاہدہ علماء، امجاد و در سردار و خواہی نخواہی در بہر سیر و سفر اراضی عنان رفاقت
 با پدر و الا کہر و رئیسہ عالیقدر میکند و عرصہ وسیع گیتی را درین آمد و شد بیدہ اعتبار می نگرد
 اگر چه از شعر و شاعری کہ دون شیوہ ذاتی و آبائی اوست بمراحل دور است لیکن تفنن گاہی
 ماہی در ریختہ حرف موزونی میزند و کلیم تخلص میکند و در فارسی تخلص بنور است اگر چه حضرت
 پدر ترجمہ پسر در شمع انجمن زیبارتسام فرمودہ اند اما بوجہ تالیف این ضمیمہ روشن کہ گو یا گلستہ
 از ان رنگین چمن است خود ہم با وجود کج موج زبانی دوسہ گلبانگ ترجمہ خوانی زد و بابر او چند شعا
 پریشان بضیافت طبع اخوان صدق و صفای پرداخت و گوشہ گلزار می برای گلگشت ارباب
 و فاحیاساخت امید از نظار گیان خطا پذیر عیب پوش و عالی طبعاں عذر نیوش آنست کہ
 اگر درین جریدہ بر سہوی آگاہ گردند عمل بر مثل سارخند ما صفا و دع ماکد فرمایند

شرارہ سوخت مین با چو در مکان افتاد کہ دل بجلقہ عمر غولہ بہستان افتاد ہر آنکہ اہل نظر بود در گمان افتاد	فغان کہ آتش عشق بتان بجان افتاد بشکر آن سوز نخبیر کعبہ می بوسم سحر خانہ برون آمدی و خور زلفی
--	--

ز حرف حسن و جمالت که در گشتار
 بهانه کرد مگر نور ضعف حالت را
 مگر حیا قاصد جانانه ماسه آید
 میشود سلسله جنبان جنون عالم را
 ای اجل بازدمم جان کنه تار نشناسم
 هر کجا بوی گل و نغمه سبب باشد
 هر سحر که که کنم فکر سخن روح قدس
 گر چه انداز سخن نور نماند لیکن
 باز چاکی در گریبان میسز نم
 دیده بتخاله را مژگان نبود
 در خیال خنده دلجو می او
 یشمارم مهر را شمع سحر
 هر نفس چون بیلان اندر نفس
 کی نهم بر طول محشر گوشش نور
 و ساز گشت زمان فراق چاره کنم
 هزار جور تو آسان ولی بود و حوار

بهار شخچه و گل در سره نگران افتاد
 چو بر درشش بی نظاره بکیزمان افتاد
 پدید می مژده ده از شهر سبامی آید
 اگر م سلسله پابصه را می آید
 یار بر تربت ما بهر عزت است حمایه
 مایه از حلقه آن زلف دو تاملی آید
 بهتر تاید دل و طبع رسامی آید
 از غزل سنجی او بوی ذکام آید
 خنده بر فصل بهاران میسز نم
 پای بر خار مغیلا ن میسز نم
 زخم دل را بر نمکدان میسز نم
 داستان روی تابان میسز نم
 نغمهای خوش بزدان میسز نم
 حرف از شبهای پیران میسز نم
 باشک دیده خون ریز استخاره کنم
 که با قیبت شینی و سن نظاره کنم

نوائی تخلص امیر علی شیر وزیر سلطان حسین مرزا در جوت ذهن و رسای فکر و در جود و سخا و قدر
 علما و فضلا و شرفا و شعرا بهمتا بوده بزبان ترکی هم اشعار لطیف و تازک موزون نموده سواهی کلام
 فارسی چهار دیوان ترکی دارد و فائقش در ششمه هجری در بعض تذکرات می نگارند بر شی آریا تکره
 تخلصش فانی نوشته بنا بران درین رساله هم ذکرش در حرف الفا گشته از وی می آید
 آتشین علی که تاج خسروان راز یورست
 اخگر بهر خیال خام بختن در سرست

تاریخ

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور آمد مرزا بخلق و دقایق شغری آگاه بود از خاک پاک صفهان ست و نور ذکات و جبین اشعاع ترکان
 با خیال گلرخی سرد کفن خواهم کرد
 تا قیامت عیش در یک پیرهنم
 که هزار ناامیدی بامید ما شسته
 نازم بغیوریکه گراز گل سخن افستد
 چون آتش سوزان شود و در چمن افتد
 نورس رشید قزوینی ثمرات نورش در کمال نگینی ست از ولایت خود بکن وارد گشت
 و در عین جوانی ازین سرای فانی در گذشت

نه چون کلم موس جوش عند لیبان ست
 چه غنچه ام سر تسلیم در گریبان ست
 آهم که طره برود و ش سپهر بودید
 از ضعف این زمان کفره چشم سوزست
 دل چون نشود خانه ز نور از ان چشم
 آینه فولاد زره شد زنگاهش
 نورس محمد حسین دماوندی ست و در عالم سخنان نورس مسلم بخداوند
 آنکه محراب دو عالم گوشه ابروی اوست
 در دل هر ذره پنهان آفتاب وئی اوست
 آنگه در یار از هر گرداب ای سویی اوست
 بیج و تاب موج دارم در هوای گوهری
 نوروز علی بیگ زرگر تبریزی ست و از طلا کامل عیار قلبی در زر ریز
 قنادگان بفلک سرفرو نمی آزند
 زمین بگرد سر آسمان نمیگردد
 نورسی قاضی از نواح اصفهان در علم و فضل فائق بر اقران بود از شاگردان میر فتح الله
 سماکت و ذمیش دقایق و نکات را دراک

دور از و در سینه دل با چشم روشن شمشیر
 چنان که در در آید اهل ماتم را سیه مخفی
 هر که با غم خلوتی دارد بر وزن و شمن ست
 که برد لها زند ناخن اگر در آستین باشد
 تا ذوق تماشای تو در دم زنگاهش
 نورسی دندانپس بر روی نمیره مولانا حسن شاه و بارش در ظرافت کامل و دستگاه دندانش بسکه

آب دار و براق بود و خود را به ندانی ملقب نمود در حلیه خود میگوید

و صدیتی است که بعد از وفات من بیاران
 سخن چگونه کنم پیش خلق کین دو لبم
 کنند لوح مزارم ز عیب بد و بدنامم
 بگید که ز سد گریب رسد جاتم
 نوری از اکابر هر منزلت و در بزم سخن سنجان لطیف الطبع موقر و معزز
 نظر بر پیر و جوان ای گل رعنا باست
 پیر گردی که جوانی و نظر با باست
 نوری ملا نورالدین محمد سفیدونی برگزیده سفیدون از توابع سهند در جاگیر او بود آن
 منسوب گشت در علوم هندسه و ریاضی و نجوم و حکمت ممتاز بود و از جمله صاحبان هالیون
 پادشاه و بانیخت خطاب ترخانی یافت سلیقه شعر داشت و دیوانی ترتیب داد نهر بلده
 کرناں تا چباه کرده بنام سلطان سلیم ساخته اوست در ۹۹۴ در آنک بر دازوست
 دلنگ و درازان لب خندان نشسته ام
 مانند شنچه سب بر گریان نشسته ام
 نوید نامش محمد حسین است و طبعش از دش سخت جگر و نور العین است

طریق مهر با یاران خود یار امیدانی
 نویدی تربتی صاحب دیوان است و ترجیح او در جو کنجک بیگ بخشی بیرمخان شهسوزمان
 این چند بیت از دیوان نویدی است اما معلوم نیست که همین نویدی مذکور است یا غیر آن
 خذنگت را که عمری جانی در دل آشتدم
 همان قیدی که در اول من بسکین سرگردان
 نهمال آرزوئی که تو حاصل داشتدم
 از آن ایلی دش مشکین سلاسل داشتدم
 بوادی جنون پانی که در گل داشتدم
 اینسکه با غیر نشینی نبود تاب مرا
 آورم تاب جفایت همه عمر و لے
 بیقراری سر زلف تو یک چشم زدن
 نگذار دشب هجران تو در خواب مرا
 رفت از یاد پریشانی اسباب مرا
 گشت تا جمع نویدی دل من باغم تو
 اینسکه با غیر نشینی نبود تاب مرا
 ننگذار دشب هجران تو در خواب مرا
 رفت از یاد پریشانی اسباب مرا
 باغیر شکایت ننگ از الم خویشش

نوری
 نوری
 نویدی
 نویدی

س
بویان از دست
کمان بکار از زیر
بگردد در دست
مستعد است
و در جای دیگر
نیز این خیال
و آنکه برست
من
و بر کت
و اسلحه

نویسی

نیز

از بخت خودی عشق اگر پیش تو ظاهر	کردم غم دل در گذران از کرم خویش
نه فکر آخرت داری نه دنیا	نمیدانم نویدی در چو کاری
ای خوش آن دم که شوی قبض ز قویج ترا	نسخه حقیقه نویسد اطبای عظام
دست خوابی شتر شلخ بز و گردن قاز	کله خرس و سر استزدندان گراز
نویدی نیشاپوری فی الجمله تحصیل علوم دہشت و در شعر صاحب رتبه بود و فاقش در شہو	شده در راه حج بلده اجمین از ملک مالوہ واقع شد نوید سخن گوش مشتاقان چنین میرساند
اگرم ز اشک گلگون شده لاله گون زینیا	توان شدن پریشان گل عاشقی ست اینها
بال خواست شود علقہ درت شب عید	ز دور بست خیالے ولی بهم نرسید
نحاشانی زنی بود از مصاحبات والدہ شاہ سلیمان در حسن و جمال فریدہ زمان آکا بردون	بخواستگاری او مائل بودند لکن از نارسائی بضمون رباعی وی کہ امتحان آبرشته نظم کشیده

در چار سو آونختہ بود بمطلوبہ غیر مائل رباعی

از مرد برہنہ روی ز میطلبم	در خانہ عنکبوت پر میطلبم
من از دہن بارش کرمی طلبم	وز پشہ مادہ شیر ز میطلبم
سعادت خان وزیر عالیشان جوابش چنین موزون نمود و گوی سبقت ر بود رباعی	
علمت برہنہ بود کہ تحصیل زرت	تن خانہ عنکبوت دل بال و پرت
زہرت جفای علم و معنی شکرست	ہر پشہ از ان حشید او شیر زرت

نیا ز شاہ نیا ز احمد بریلوی از خلفای مولانا فتح الدین دہلوی قدس سرہ واقف اسرار صوری
و معنوی از کاملین جوینیہ کرام و اصلین مشایخ عظام ہوسہ

بہ کافر گفتنم باید نہ مومن خواند نم شاید	کہ فی در بند کفرستم نہ اندر قید ایمانم
نہست جز آہنگ عشق آواز موسیقار من	رب ار نی می نواز و بر بطہ ہر تار من
بسکہ ہستم سایہ پرور زیر بال مہر یار	مین میگید و ہما از سایہ دیوار من

حسن خوبان بهر حق بینی مثال عینک است
بچو دریای محیط این قطره ام شد موج زن
کرد ما را بی نیاز آن قبله اهل تیار
بیاطن ناز و در ظا هر نیازم

سید به مینائی اندر دیده لطف ر من
چون بخود غرقم نمود آن قلزم ز خا ر من
لطف فرما شد باحوال دل انگا ر من
بمعنی خواجه در صورت غلامی

نیاز محمد رضا موطن و منشاوش شهر گجرات است
بهر پاس آبروی خویش می سوزم نیاز
نیاز می احمد میرزا اصفهانی از نسایم انفاشش در بخور سخن روانی است
از برایت شنیده ام سخنان

واقطار امطار سحاب افکارش آب حیات
آب یا قوت تم که بچشم شرارم کرده اند
که ترا طاقت شنیدن نیست
دست از جفا بدار و مراد فغان بدار

ترسم فغان من ب فغان آورد ترا
زال اهل دیاری خوش که دار چون تو یار خوش
نیاز می حسن از سادات بلده طلیحی بخارا بود اما شجره وجود او خبیث جیبا و مصدق شاعری
بود در فن شعر عروض و سماع و تاریخ و سایر جزئیات ماهر است و رسائل دران باب تالیف
کرده بهمد کبر افر در هند آمده و در شهر ته از نیاز اسباب دنیا وی بی نیازی گزیده پیوندد
زمین گردید از دست

که از یک یار خوش گرد و دل اهل دیار خوش
نیاز می حسن از سادات بلده طلیحی بخارا بود اما شجره وجود او خبیث جیبا و مصدق شاعری
بود در فن شعر عروض و سماع و تاریخ و سایر جزئیات ماهر است و رسائل دران باب تالیف
کرده بهمد کبر افر در هند آمده و در شهر ته از نیاز اسباب دنیا وی بی نیازی گزیده پیوندد
زمین گردید از دست

بر روی آتشین زلف تو ای سمن زقن پیچ
چو تو توانم که برگرد سر آن تند خو گروم
بر فلک نیست شفق با دانه گلغام من است
تا نیازی شده در ملک سخن خسرو عهد

بلی چون موی بر آتش فتد بر خویش تن پیچ
خیالش در نظر آورده هر دم موی او گروم
زند روی کشم و طامن فلک جام من است
نام جامی شده منسوخ کنون نام من است

روزی این غزل میخواند دیوان جناب مولوی حاضر بود چون کشادند در اول صفحین مطلع
بر آمد مطلع
چرخ را جامه نگویند آن گزنی عشرت تهی است

چرخ را جامه نگویند آن گزنی عشرت تهی است
باده از جامه نگویند جشن نشان ابلهی است

نیازی
نیازی
نیازی

نیازی
تقی

نیازی شو ستری طبع نقاد و ذہن وقادش بے نیاز از ستایش گریست
گاہ آتش گاہ گل رخسارہ جانان من گل برای دیگران آتش برای جان من
نیکی زین الدین مسعود زاد بومش لفظ و منشا و منشا او اصفهان است از صاحبان میرزا اثر
جهان بود و در شاعری مشاغل الیہ بالبنان و این مصرع تاریخ وفات آن م نیکی ز جهان گرفت
نیکی ز جهان بود در کلامه

مار از دست هجر آن شوخ سر و قامت چاکی ست در گریبان تا دامن قیامت
ز عشق شمع صفت در گرفت ام مشب خوشم که زندگی از سر گرفته ام شب

حرف الواو

واقی ملامدی نجفی است و کلامش موثق بطائفت جلی و خنی
بیاد آن لب میگون چو سر کتم حنی چو آب لعل شود در دهن سخن رنگین
و احد میرزا شاه تقی صفا هانی است و منطقه اش را اتحاد بلاغت سبانی
ای نور دیده رفتی و من نور دیده ماند مرگان چو آشیانه مرغ پرید ماند
خوش است سفل که با خاک ه شود کیسان زیان بدیده رسد چون غبار بر خیزد
ست نازی و سر خانه خرابی داری از در خانه ما میگذری خوش باشد
نهاده ام چو سگان سریر آستانه تو فرشته را نگذارم بگرد خانه تو
و احد میرزا محمد باقر شیرازی است و در هندیش ملازمت رکاب اسلام خان حاکم بنگالہ سرمایہ

سرفرازی رباعی

عاشق تا جان نہ در ره جانان خست کی منزل اصل عشق را مسکن ساخت
تا بود درون بحر ماستے زندہ موجش از بصر کی بساط انداخت
و احد ملا رحب علی تبریزی و حیدر عصر در شیرین مقالی و شکر ریزی است از علم و فضل بہرہ وافی
داشت و سخن سنجی کمتر توجہ میگذاشت رباعی

واقی
واحد
واحد
واحد

واحد که چو آتش برت میگردد
گر باد شود گرد دست میگردد
گر آب شود روان بکوی تو شود
در خاک شود خاک درت میگردد

و ارسته امام قلی بیگ ناظم و ناسرزمین مال بود و فائق بر اقران و امثال و ارسته از قید
این و آن و گذرش چندی به بند و چند بایران

آنکه پر بستیم و کم دیدیم و بسیارت نیست
نیت جز انسان درین عالم که بسیار نیست
دور و زشد که نمی بینش نمیدانم
بخانه که قنادست دیگر این آتش

واصف میرزا محمد امین ایرانی است و موصوف بخوش بیانی و شکر فغانی سه
بروئی آنکه مهر از پر توش آوازه دارد
من از خوبان عاشق کش بگاری طفل خودم
که گر گاهی دهد بوسی بمن فی الحال بس گیرد

واصلی مروی یا کابلی در روشی مجذوب و اصل بحق بود و در شصت و هجری از نیجان حلت نمود
ز دل پیکان زنگ آلود آن موشن برون آید
بسان شعله سبزی که از آتش برون آید

واقف محمد تقی ابن خواجہ محمد از معززین عمده شاهمانی و عارف ماهر علم تصوف و خدادانی است
در مجلس دست زهر و پیمانگی است
از مسجد و در حق پرستی غرض است

واقف نصیر خلیلی است و از مہرہ فنون نظریہ سخنش بلند و طبعش عالی سه
آه سحر و ناله مستانه کی است
گر خانه دو تاست صاحب خانه کی است

آب گرنیت بسا زیم بخون جگری
نتوان کاسه بد ریوزہ دریا بردشت
یک صبی بم بھمن گستان گذشته
شبنم ہنوز بر رخ گل آب میزند

واقفی مشہدی ماهر اقسام شعر و واقف فنون لایبھی است
بیرون میاز خانه که ذوق امید وصل
بہتر ز دیدن ست کہ بیوشی آورد

والہ ملا درویش از شعراء عمده شاهمانی بود در ملک بنگالہ ازین سرای فانی بعالم جاودانی
انتقال نمود و از دست سه

واقف
واقف
واقف
واقف
واقف
واقف
واقف
واقف
واقف
واقف

دانی

دانی

زهدت

زهدت

خواهم که بچشم برم از بهر گو است
 آسمان که خلعت منت پوشان بر تنم
 والهی هر وی والد و شیدای گلهای شگفته توانی و روی ست

قضا باد لبران چون داد حسن دلربائی را
 و اهب میرزا حسن از موزون کلامان سرزمین صفایان ست و انفاس جانفزایش قالب
 شعر و سخن را و اهب روح و روان ست

سر چه باشد که من از تیغ تو امساک کنم
 آتش افسرده از کاروان و امانده ام
 دوش در میخانه یکجام شرابم زنده کرد
 دل مشکسته که لب خشک و چشم تر دارد
 به پیری خاک بازیگاه طفلان میکنم پسر
 وحدت حکیم عبدالمدگیلانی از شعرای عهد شاه سلیمان صفوی ایرانی است تخلصش اولاً
 راغب بود بالآخر بوحدت رغبت نموده

زلف بکشود و رخ افروخت زمی
 صد صدق بار تو اند برد از یک رگ ابر
 وحدت شیخ عبدالاحد معروف بشاه گل فرزند شیخ محمد سعید خلیف شیخ احمد سهندی محب در
 الف ثانی قدس سره است در دانش علم ظاهری با علم باطنی اتحادی پیدا کرده و بشعر و شاعری
 از امثال اتراب سر بر آورده شیخ سعدالدگلشن از مریدان اوست و کلامش در کام و زبان آساید

ذوق شیرین و حلوه

هر که چون فواره بر یاد قد جانان ستاد
 نشسته فقر است بر ز قفا یا منت هم
 پائی تا سر گریه کشت و آبر و بر باد داد
 ده قدم پیش بود در ز کفن تا کفن

بروز واقعه تا بوقت از چنار کنسید
 وحشت میرزا امام قلی بختیاری است و دلش بتالیف و خوش مضامین معروف خوش افکاری
 بانفس جهاد کن شجاعت این است
 بر خویش امیر شومارت این است
 انگشت بجز عیب مردم نگذار
 منفح خزاین سعادت این است
 وحشت ملا جمال الدین از سادات اردستان بود وحشی از وطن گرفته بنز بهنگاه بند

سیل نموده

دل همه خون شد و شور دل نماز بماند
 کوه پاشید ز یکدیگر و آواز بماند
 وحشی جو شقانی است و معانی و حشیرا بفیض طبعش انس انسانی
 تلافی نعم صد ساله سینه چاکه است
 هزار سال پس از مرگ میتو انم زیست
 اگر بنا ز کشتائی دمه گریبان را
 اگر برون نکشند از دم خدنگ ترا
 که قطره قطره ادا کرد و ام دریا را
 گویا چرخ چشم من از آب روشن است
 گر کسی با من سود از ده سودا میگرد
 شب هجره بعذاب دو جهان میدادم
 وداعی هر وی بقدر تحصیل داشت بهند آمد و در گذشت از دست

نه از شراب بیزم تو هر زمان روم از خود
 پیاله لعل تو بوسه ز رشک آن روم از خود
 وصفی هر وی است و بر زبان ناقدان سخن موصوف بیانه رومی
 نو میدیم رسید بجائی که گر کسی
 چو با سگت نتوانم که عرض حال کنم
 و صلی حراف خوش طبع بود از ولایت عراق بسفر جاز رفت و از راه دریا متوجه بند شد
 اهل کشتی بنرقاب افتاده بجز فدا فرستند و او بساحل نجات و اصل گشت و در الکه قطب شاه
 و کتی رفته با یکی از کشتی گیران سر پنجه گرفته غالب آمد حریفان را عرق حقد و حسد در حرکت

بختیاری

بختیاری

بختیاری

بختیاری

بختیاری

بختیاری

آمد زہری در کاسہ او کردند و این واقعہ در ششہ روی نمود از دست سے
 و لفریاب نہ برہ میرود و میترسم کہ مبادا بودش دل نگرانی از پنے
 نگار من تو چنان تند خوبر آمد کہ کس بہ تندئی خومی تو بر نئے آید
 وقائی میرزا ابراہیم خلف الرشید میرزا سلیمان والی بدخشان از احفاد امیر تیمور صاحب
 قرآن بود در انشاء اشعار فارسی و ترکی دستگاہی کامل حاصل نمود و در سنہ سبع و ستین و
 تسعۃ بملک جاودانی رحلت نمود سے

ای کہ چون مہ ہر زمان منزل بمنزل میرو گروی از چشم کی از خانہ دل میرو سے
 وقائی از شعر اہم شدت و در زمان خود مستند سے

کاش پیوستہ بود آئینہ پیش نظرش تا نظر جانب اغیار نیفتد و گردش
 وقاری میرزاغازی فرزند میرزا جانی والی تہ بود و در عہد اکبری و جہانگیر سے
 بحکومت سند و تہ و قند ہارسر فرازی یافتہ بکمال تنعم زندگانی مینمود بازار قدر شناسی
 ارباب فضل و کمال در سرکارش گرمی داشت تا آنکہ در سنہ ہجری احدی و عشرین و
 الف این عالم را گذشت سے

کجا است یک دوسہ ہدم کہ ہجو موسیقار نشستہ پہلوی ہم بر کشیم آوازی
 و قوفی ہروی بیداعظ مشہور بودہ و در بدخشان توطن داشت مجلس و عطا او بسیار
 گرم بود از دست سے

چون سر زلف تو گردید پریشان دل من یکسر مونک شادی گرہ از مشکل من
 بگذشت ز حد قصہ درد و الم ما عشق آمد و بگرفت ز سر تا قدم ما
 و کیلی تفرشی ست و در زمین اشعارش مضامین رنگین مفرشی سے

کسی لاف و فاداری زند باہو فائی خود کہ خود را بہر ادخواہد نہ اورا از برای خود
 ولی قلبی بیگ ہروی از شعرا بارگاہ شاہ عباس ماضی ست و دیوان سخنوری را قاضی سے

وقائی

وقائی

وقاری

وقائی

وقائی

وقائی

قاصد میا رخش جانان بروئے ما / شرمی بداران دول پرتند و سئوئے ما

ودر کار نامه عباسی در جنگ ذوالفقار خان با حاکم قندهار گشته است

سر پای خصم و سر اعی و وطن / زروسیم بر خواه و فرزند دزن

شکست پست و بکند و بسخت / گرفت براد و خرید و فروخت

ولی هندوی بود از زمره مشیان شاهزاده داراشکوه و بتاثر صحبت ملا شاه بخشی آشنا

بمذاق صوفیه حق پزوه رباعی

در خود بنگر که جان جانانه توئی / در مجلس خود چراغ پروانه توئی

تا چند بگرد خانه گشتن شب روز / در خانه در آگه صاحب خانه توئی

رباعی

مطلوب تو هست با تو ای طالبات / موجود بذاتی نه آیات و صفات

این چاه خودی را دوسه گز گر بکنی / در خانه خود بیایی آن آبجیات

حرف الهام

هائفت سید احمد اصفهانی ست و فیض رحمانی بهتفت هو اتف غیبی بر دلش از زانی سے

بیک کر شمه چشم فسونگر تو شور / یکی هلاک و یکی زنده این چه بوجیبی ست

نه با من دوست آن گفت نه آن کرد / که با دشمن تو آن گفت و توان کرد

تو بر من کردی از جور آنچه کردی / من از شرم تو گفتم آسمان کرد

بیگانه گفت اگر سخنی در حقم چه باک / این میکشد مرا که از و آشنا شنید

چو آئی نالدم استخوان از جدائی / فغان از جدائی فغان از جدائی

هائفت قزوینی ست و صدایش سان ندای هائفت غیبی در دل نشینی سے

جز خدنگی کو نشان از غمزه یارم دهد / هر که در پهلوی من بنشیند آزارم دهد

هائفت میرزا احمد اصفهانی از شعرای پائی تخت خسرو و حکماء قاجار محمد شاه ایرانی بود و قصاید

۹۱

۹۲

۹۳

۹۴

مشهور و فصاحت و بلاغتش بزبانها مذکور است

چه شود بچهره زرد من نظر از برای خدا کنی	که اگر کنی همه در دامن یکی نظاره دو کنی
تو شوی و کشور جان ترا تو می جان جان ترا	ز ره کرم چه زیان ترا که نظر بحال گدا کنی
تو کمان کشیده و در کین که زنی تیرم و غنیم	همه این غمم بود از همین که خدا کرد خطا کنی
تو که هانت از درش این زمان روز اطلالت بیک	قدیمی ترفه ز کوی آن نظر از چه سوی قفا کنی

پانزدهمین ملا شرف الدین علی طبعش از جند بود و پایه کلامش بلند است

بخشیدن درم نبود پیش ما کرم	صاحب کرم کسی است که بخشد گناه را
هاجی استرآبادی فاضلی است صاحب تدریس و آلی کلامش علق نفیس	قرار داده بهجران و بقرار نشسته
منم بگوشه غم در فراق یا ر نشسته	بخطرت گرا زین رهگذر غبار نشسته
برگذار تو دیگر کس چگونه نشیند	هاوی برادر میر برهان ابرقوی است و در خزینه ذهنش نقود مضامین را اکثرت و انبوهی
می نمایند بهم تیغ ترا چون مه عید	خون تو میریزی و انگشت نامشیر است

رباعی

دنیاداران صلاهی احسان ندهند	جز حالت تپان بفقیران ندهند
این طائفه سوختنی همچو تنور	تا گرم نگرددند بکس نان ندهند
باشم ابرقوی شاعر نامی است و عین و اثرش در ذهن دانایان و قائل کلام گرامی	شود در خواب چون بیند مرا با آنکه میدانم
که گرد خواب می بیند مرا بیدار میگردد	باشمی تفرشی سخن فغان را ناگه میشی بسکی و معشی است
هر چند کلبه با جامی تو نوش لب نیست	با ماشی بر روز آریک شب هزار شب نیست
باشمی شاه جهانگیر از اعیان کرمان بود و پدرش از احفاد شاه قاسم انوار و مادرش از اولاد	شاه نعمت الله ولی از مشاهیر ارباب عرفان است مجمع الفضائل اسوة الامثال بود و نگام

مشهور و فصاحت و بلاغتش بزبانها مذکور است

عجوبش بسند میرزا شاه حسن سلطان انجا مقدمش را نعمت عظمی شمرود و تعظیم و توقیرش بزرگ
 قصوی نمود بعد زمانی از انجا در سنه ۹۲۶ هجری عازم بیت الله گردید و در حد و دکرمان و کج از
 دست قطاع الطرق جام شهادت نوشید ثنوی منظر الاسرار از دست مته
 سفله که زرد گرگه شت اوست هر درمی ناخن انگشت اوست
 میتو نبود هوس ساغرمی در سر ما گر همه چشمه خورشید شود ساغرم
 هجری انجدانی ست و سخن پرشته اش را خاصیت دل بریانی سه
 میروی می رود از پی دل بجای صل من آچنان رومه من کز تو نماند دل من
 هجری تفرشی نامش میرزا ابوالقاسم ست و قلم و سخن را به تیغ زبان و نیزه قلم ناسق و جلم
 خوش آنکه چون از دست او نالم او بجز زند من ماله دیگر کنم او بجز دیگر زند سه
 نمانده سنگی که ایجاد مگر در گل تو که سراپای تو نازک بود الا دل تو
 هجری میرزا محمد شریف جد نور جهان بیگم بوده ست وزارت خراسان و یزد و اصفهان
 را علی سبیل البدیة نظم و نسق حسن نموده در شعر و سخن طبعی سلیم و ذہنی مستقیم داشت و در
 سنین تسعایة و اربع و ثمانین کالبد عنصری گذشت سه
 اگر مصور چین نقشش آن جمال کشد عجب که چیز دیگر غیر انفعال کشد
 بدایت الحد مشرف طهرانی از مقربان شاه طهاسپ ایرانی ست بر سخن سخن شیدا و مفتون
 بود مگر شایه ان اشعارش عاری از لباس مضمون گوهر سخن را به تیغ خمسه نظامی سفت
 و در لیلی مجنون خود چنین گفته سه

عاشق سگ یزغه بود میمون	آوازه بلند شد ز مجنون
چون مکتب عشق جوش میزد	دلالت گس خروش میزد
لیلی ز در سینه پتسم	سپید بفراسه تکلم
ماؤ تو برادران موشیم	همسایه اردک خموشیم

عجوبش
 هجری
 بدایت

تاریخ وفات گرگ جیم است
آتش شب چله اش حلیم است
هدایت حسین میر از سجیده گفتاران شهر نائن است و بهدایت طبع و قادی بر جاده مستقیم
خوش فہمی و خوش کلامی کام زن و کائن را بجی

ز نهار که عذر معنت ز رردنکنے
او بد کرده است تو یاو بد نکنے
تا بتوانے جای بدی نیکنے کن
تا راه شفاعت بنے سد نکنے

ہراتی ملا متصف بفضل و کمال کسی و ذاتی رتے

آنکس کہ پانہا دکبکوی تو سہشت
و آنکس کہ سر نہاد پیامی تو بر نہشت
ہلال قرظینی بدر سار خوش طبعی و ظرافت آمینی است بچو مردم تم کرده و ذیایم شان شمرده

زرد گوشی دوسہ از خانہ برون تاختہ اند
چشمہا سرخ و سیہ کردہ بال مردم
یک جواز روی مروت بفقیری ندہند
گر شکم شان بشکا گستد بسان گندم
یک قمی در وطن خویش نیسہ و ہرگز
کم بسور اخ رو و چون بدر آید کثردم
ریش و رویش سیہ و ہر دو بنا گوش سفید
چون کلاخی است جناح ابیض اسود و سرودم

ہلالے شیرازی است و خامہ زبان و زبان خامہ اش در سحر طہر ازی

تبع جفا کشیدہ بخونریز عاشقان
آمد ازان میانہ مرا آزمو دورفت
ہماسی بسید امتیاز خان سخن سنج و سخن فہم سخندان بود و معزز و ممتاز میں الامثال و الاقران
ز عشق بی محابا کار ہائی بو العجب آید
در د امان یوسف را کند رسوا ز لہنارا
ہمام تبریزی معاصر شیخ شیراز بود و در کمال و مال بی انہا ز یکصد و شانزدہ سال عمر یافت

و در سنہ ہفتصد چار و ہجتم از ہجرت بطورہ عدم شافت سے

زند بر وجد عاشق خندہ غافل
چو طفل از رقص مرغ نیم بسمل
بلبلان را باد نوز و زنی بشارت میدہد
کزہ کیسا گل سوی گلستان میرسد
بیابا کہ ز ہجر آدم بجان آید و ست
بیاکہ سیر شدم بی تو از جهان آید و ست

بکام دشمنم از آرزوی دیدارت
مباش چمن از حال دوستان ایدوست

همانی هاست اوج بهمتالی است

پیش از سالی بخواست دیده ام دوش
مبادا هرگز این خوابم فراموش

هنوزم هست دیدار تو در چشم
هنوزم هست گفتار تو در گوش

بر لب بام از فغان من بکام آمدی
بر لب آمد جان من تا بر لب بام آمدی

همت محمد زمان بیگ ترک از موزون طبعان اردبیل است کلام عالی مقامش بر همت

والانتم او دلیل است

فیض از وجود خود ذل آگاه می برد
در منزل است هر که بخود راه می برد

درین گلشن بقدر خویش هر کس منصبی دارد
اگر بلبل گدازد خویش را بشنم نخواهد شد

گردباد آسازدین ویرانه گرد می سکنم
نقش پای هم نخواهد ماند از ما بر زمین

رباعی

در عالم ایجاد اگر خوار تو ام
بیقدر متاعم و بازار تو ام

مخلوق تو ام اگر چه طاعت کنم
در کار تو نیستم ولی کار تو ام

همت محمد افضل متوطن نافق از نواحی کرمان و مستوفی موقوفات یزد و سخن سنج خوش بیان

بود آذوست

افتاد در نبرد سخن از دهان ما
دندان که بود قبضه تیغ زبان ما

محمدی نامش شریفه با تو با آنکه تشر و حجاب شرافتش حاجب از بهمنشینی و همدی من و دوست

لکن نعمات جا افزایش در کربای هر یک و در بجه

قامت سرو که در آب نمودار شده
کرد دعوی بقدیار و نگونسار شده

محمدی میرزا بر خوردار مخاطب بجان عالم ولد هدم بیگ است که از امر اوشهورهایون پادشاه

بود و شباعت و خلق نیک اشتهار داشت و بنظم مشغول می بود آذوست

نسخه
تبریز
مکتب
میرزا
محمد
علی
قزوینی
تبریزی

نسخه

نسخه

نسخه

کتاب

توضیح

تاریخ

تذکره

تفسیر

تجربیات

تذکره

دل من بین وهر سوتازه داغی از جنون در
 محیط محنت است و هر طرت گرداب خون در
 همت و تخلص متحراد اس هنده و شاعر عهد شاه جهان پادشاه هندوستان در حالت سجونی
 خودش بکلمه خازمان حاکم بنگاله غزنی حکیم رکناسیح کاشی نوشته این اشعار از ان است
 سلام من که رساند حکیم رکنارا
 زور دمن که خبر میدید بسیار
 منم فتاده بدام بلا بجرم سخن
 سخن اسپر قفس کرد مرغ گویار
 شفاعت من کافر مگر مسیح کند
 که بر مسیح تو لا بود نصارار
 دست ماتا گرفت دامن دوست
 دیگر از آستین ما بگریخت
 هوشی شیرازی سحر حلالش در انداز و اداس هوش پردازی است
 جز کوی تو دل را نبود منزل دیگر
 گیرم که بود یار دیگر که دل دیگر

حرف الباء

یارک حکیم عماد طیب زاده قزوین است در هرات قیام داشت و بیاری ویاوری رای حکیم
 همت با قامت عماد ایات صدائق سمات میگاشت
 چو عنذ لیب بر دگل باشیا نه خویش
 بدست خویش زند آتش بخانه خویش
 یاس مولوی نور علی از علماء شهر آره بود و جگر در دندان از فغان یاس نشانش پاره پاره
 بر سر یاس شنیدیم که سیجا میگفت
 عشق آن درو نباشد که دو اسه دارد
 سحر گاهان ز شوقش دوست نمی آید دشمن
 موزن بود در فریاد و ناقوس برهن هم
 میبخی او ز یک سواد داد اشعارش چشم عرایس افکار را بکار آمد یک
 چو میرم همچنان در گوشه گلخن گذاریم
 که آتش راهمان خاکستر او در کفن گیرد
 میبخی نامش حاجی اسمعیل است و رواج انفا من و ح بخش او با حیای رسوم نغز گویان کفیل
 پس از عمر یک با من گفت از راه و فاحر فی
 چنان گشتم ز خوشحالی که آن راهم نفهمیم
 یزدانی سیدم تقضی بمصدق قول الشعراء تلامیذ الرحمن است گویا شاگرد خداوند آسمانست

و در زمره شعراء اویسی صاحب بن بکتساب نظم پاری پیش کسی ز انوی اویس نموده و در عالم استفاده
فیض گیر مستفیدی نبوده نیاکانی در زمان سلطان مبارک شاه بعد انقرض خاندان لودی پسر
مملکت دہلی بر نشست بکشور ہند اعتماد نمودند بلکہ انبار است و خودش ساکن میرٹھ

بلاطالہ این غزل از کلام اوست

آمد بسیر جہان نشسته	در ہودج امتحان نشسته
انگینتہ صد فساد در کون	تا در صف کن فکان نشسته
بر مخزن گوہر تکلم	ز تنگی بچہ پاسبان نشسته
قومی بشکیب عشوہ خورہ	خلقے بدر فغان نشسته
در معرکہ جہان ستانی	بر غم زہ جانتان نشسته
صد نادہ سر پر ہمدادہ	وز حادثہ بر کران نشسته
در خلوت صد کمین رسیده	در گوشہ صد کمان نشسته
در مصرع شکر فشان رسیده	در قاہرہ خونچکان نشسته
ایران چو عجب خراب کردہ	در خون عرب چو خان نشسته
دوران ہماز بردن او	فارغ ز سر جہان نشسته
جز ز جسم نیاید از نگاہش	عمریت کہ باستان نشسته
افراختہ قامتی الف وار	خوش خوش بجریم جان نشسته
شوخی کہ بخویشتن ننگید	عمرتے بہ کمین چپان نشسته
میخاستہ تہی نمودہ دانگہ	با منجھ پسر گران نشسته
یزدانی پاک را چہ افتاد	بز خاک رہ بتان نشسته

یعنہ امیرزا ابوالحسن خان جندقی از مداحان محمد شاہ قاجار خیر و ملک ایران بود و بخطاب
ملک الشعرائی ازان بارگاہ رفیع الشان سرش باستان اعوان فکر قہرش بر گنجینہ مطالب

نفسیه دست بیما کشاده و در مخازن تخصصه قصاید و غزل و دلچسبیت نهادی

زبان رانیت یارائی سخن ای خامه تحریری	بجانان در ددل ناگفته ماندی نطق تقریری
بسوی او نذارم قاصدی ای بادشگری	رقم کردم ز خون دیده شرح روز بجران ا
بجان مشتاق زخم دیگرم ای عمر تاخیری	بیک زخم از تو قانع نیستم تعجیل ای قائل
شود آن سنگدل رحمی کند ای ناله تاثیریری	بود کان مه بفریادم رسد فریاد ای افغان
جنونم ساخت رسوای جهان ای عقل تدبیری	بکار خود فرو در مانده یغما پند ای ناصح

یقینی قاضی عبداللہ لاجبی است و از مشایخ سلسله نوربخشی و قبیلہ فدای شایخ گلشن اوست
 و در زمره ارباب یقین و اذعان گیلانات مکرم و مست از آذوست

شبی همراه دل در جستجوی خویشتن بودم	فرو رفتم بخو چون سبر آوردم من بودم
ای خوش آن شہبا کہ با افسانہ میلی داشتی	در ددل میگفتم و افسانہ می پنداشتی

یکتا محمد شرف شاعر غزا بود و در انداز سخن سرائی یکتا

کی ترک سجده تو بت دلربا کنم	کارے کہ کافر ی نکلند من چرا کنم
یہ بین امیر محمد بین والد امیر ابن مین محمود اصلش از ترکستان بود بگردش زمانہ در خراسان	

رسیدہ از وزیر انجا تفقدی بحال خود دیدہ ہمانجا اقامت نمودہ

دارم ز عتاب فلک بوقلمون	از گردش روزگار خس پروردون
چشمی چون کنا رہ صراحی ہما شک	جائی چو میانہ سپالہ ہمہ خون

یوسف خا انساری است و بر خوان نغش سالاری

مار از تو بیچ پای کم نیست	اے چرخ بگرد تا بگردیم
یوسف بیگ شائلو الفاظ و کلماتش یوسفستان معانی نیکوست	
دران وادی کہ از مطلب نام وئی نشان باشد	ہجوم گو ہر مقصود چون ریگ روان باشد
ہر کس چو شمع سوخته داغ نیاز تو	بالیدہ جامہ جامہ ز شوق گذار تو

نوربخشی
 یقین
 یوسف
 یوسف

هر کس ز قفا میرود از پیش روان است
این قافله چون سبزه پس و پیش ندارد

یوسف جرجانی عزیز مسخر خدانی است

می کشی هر خطه تیغ و قصد جانم میکنی
قصد جانم میکنی یا استخام میکنی
یوسف خواجه آزادات جو نبارت و هر شعله آوازش در کفان سخن گستری هنگام افزون
گرے بازار

چه شد که صحبت ما هیچ در نیگیرد
مگر فسرده ولی هست در میان ما
دعوی ناقص من نیست بروی تو تمام
کرم شب تاب کجا گوهر شب تاب کجا
کشور ویران دلمار اپی تعمیر باش
خسروان را عیب باشد ملک ویران دشت

یوسف درویش لاری ز عینای حسن یوسف سنجیده گفتار لیست رباع
بر دیم لعشقی زخم کاری با خود
کر دیم بهمت تو یاری با خود
ایمان بس زلف تو حکم کردیم
داریم قرار بقراری با خود

یوسف ضیاء الدین از خوشگویان لاهیجان است و حسن کلامش حسن یوسفی و سواد
دلش سواد کفان رباع

پیش از تو محبت تو ای غیرت حور
جاد در دل من نمود و کردش معمور
در خانه تاریک چراغی که برند
آری ز چراغ پیشتر آید نور

یوسف میرزا قزوینی یعقوب صفت و اله تلخ افکار لطافت آینهی است
چه کوتاه است شهبائی وصال لبران یارب
خدا از عمر ما بر عمر این شهبای بفرزاید

یوسفی محمد یوسف از فضلا و شعراء جرد بادگان و مداحان شاه عباس ماضی فرمانروای
ملک ایران است زمانیکه شانی مملوک تصفیه در مح شاه بعرض رسانید و شاه در صلبه او را
بزر سنجید یوسفی نیز بحسب جاه با آنکه یوسفان مضامین دقیق از جنب فکر عمیق بر کشیده در
رسته بازار نظم در کشید و بحضور شاه می گذرانید بوی از پیراهن مقصود نشیند

یوسفی
یوسفی
یوسفی
یوسفی
یوسفی
یوسفی
یوسفی

پروانه بی ملاحظه در عشق کار ساخت
 من حرف همنشین بعبت گوش کرده ام
 دل بهائی نگهی جان تو میداد هنوز
 ناز میخواست که بر هم زند این بود ارا

رباعی

رندی شده است دزد کالای سخن
 سیر و خسته کیسه بیغای سخن
 نتوان خود کرد دروغ پیشانی شعر
 نتوان خود بست زنگ بر پای سخن
 یونس میر تب و لجه اش مجالی انوار خوش مقالی است و حوت قلبش ملقّم یونس نازک خیال
 نیستم گلچین برویم در میندای باغبان
 می نشینم گوشه کاواز بلبل بشنوم
 یوسف محمد خان بن خان اعظم اتکه خان از امراء عهد هایون پادشاه است این باغی از بوت
 در کوی مراد خود پسندان دگرند
 در وادی عشق مستندان دگرند
 آناکه بحر رضای جانان نخرند
 آنان دگرند و در دمندان دگرند
 یوسف محمد یوسف مولدش کابل و منشاوش هندوستان است در خط شاگرد اشرف خان
 بود در عتقوان جوانی در نهمه هنگام محاصره قلعه سمورت در گجرات وفات یافت از دست
 خوشوقت آنکه جای بیخانه ساخت
 در پائی خم بساغ و پیانه ساخت
 آنکس که داده شیوه مستی بچشم یار
 مستم از ان دوزگس مستانه ساخت
 گفتم که جا بدیده من کن بناز گفت
 در ره گذار سیل کسی حسانه ساخت
 یوسف مولوی محمد یوسف علی ابو الحامد ابن الحاج مولوی محمد یعقوب علی منظرش از مطوره
 نابود و معموره بود قصبه گوپامو از توابع سرکار خیرآباد مضاف بصوبه اخترنگر اوده و موطن ختمش
 دارالاماره لکنوست قاضی محمد مبارک گوپاموسی شارح سلم العلوم منطق از نیاکان اوست و الد
 ناخندش ذوالکامی مدراس صدراقتا و صدر الصدوری رارونق افزوده آخر العمر از غلبه زهد و
 وزع ترک فرموده بقیه احویات اوقات عزیز صرف طاعات و عبادات نموده حضرت یوسف
 مدجده هم بشایعت یعقوبی ملک مدراس و ملیبار بقدم سیر و سیاحت پیوده بالآخر خرت بلکنو کشید

یونس
 یونس
 یونس
 یونس

و دران ریاست نام و نشانی بهر سانید و بعد بزهی سلطنت لکنئو و جنگا منہ غدر و آشوب بند دل
از وطن مالوت برکنده پاپا تا بغربت نهاده دوازده سال کبابیش ست که در دارالاقبال بھوپال
سنگ بوزہ اش افتاد و بلازمت این ریاست دل نهاد و عہدہای جلیله را حسن انصرا م داد
الآن باہتمام و انتظام مہام کلیہ و جزویہ ولایت العہد این ریاست مامور و تعظیم و توقیرش ولایت و قوا
را بریدہ دل منظور ہر چند نامش خاتم شمع انجمن ست و ذکرش درین رسالہ برعکس معہود و تکرار میں
لکن بالفعل قصیدہ فریدہ اش کہ بھج جناب معلی القاب فلک قباب نواب شاہجہان بگیصا
ریمیہ معظمہ و محترمہ ملک بھوپال ادا مہا اللہ ذوالجلال بالولایت والاقبال و ستایش حضرت و ارث
الانبیاء قدوة الامم جناب مستطاب نواب والا جاہ امیر الملک سید محمد صدیق حسن خان بہادر
دام ظلم علی رؤسنا بفضل اللہ ذی الجود والاکرم در سلک نظم کشیدہ سامعہ نوازم گردیدہ طبع
لطافت پسندش برگزید خامہ ام اقتضای روش کلک گہر سلک شمع انجمن طراز حضرت والا ماجد
اسوۃ الامجاد بر خود واجب لازم دید و صرف الولد احرار قیدی بابائہ الغر داخل گردید آن

قصیدہ دگلزین نیست قصیدہ

ای رہبر خود ساختہ الامم و محن را	بنیاد بر آب ست زہجہ بر تو وطن را
حیرت زدہ کار تو ام اسے متردد	تا کی بدلت بار دہی رنج و حزن را
شکر غزل و مثنوی و فرد و رباع	کے دفع کند تفرقہ سہر و علن را
سودی نہ بد و صف بتان متخیل	بیسہ فرجام کئے امر و زن را
تا کے شمری نشو دار وئی دل زار	و صافی عناب لب و سیب ذقن را
اغراق بو صف خط و کا کل چه بد نفع	بیہودہ چرا ساختن مار رسن را
در فکر بہاریہ و عشقیہ موزون	تا کی بکشی مد نظر باغ و چمن را
بوی نبرد از گل مقصود و باغنت	ہر چند کہ بوئے گل و ریجان و سمن را
کی غنچہ دل بشکند از لالہ و سوسن	بوجہ مہو زہیق و نسرین و ترن را

یک جرعه مقصود بکاست نزدگر
 جان و دل از افکار پرانگنده بپرداز
 عا شاکه جز آویزه گوش خرد و هوش
 گر مقصدت اطلاق ز تقیید دیونست
 آن والیه عالیه جان بخش که نامش
 دارای زمان شاه جهان بیگم غطی
 محدوده نوع بشری مدحت او را
 هر چند که باشد وطنش بلده بھوپال
 گردل کشت سوی سر پرده بارش
 بر سنج بمیزان خرد آن در منظوم
 خود را برسان بر در کرایس رفیض
 زان مطلع تابنده بخود ملتفتش ساز
 در غره رویت که بود بدر و جن را
 نظم و نسق از رای تو امصار و مدن را
 از گوهر اسکندری و تیغ جسانگیر
 از فیض تو افزایش عدلست بجهوپال
 در دور تو بادشمن خود نیز بصلحست
 همسگ خرف در نظرت در هم و دینار
 طلی کرده حدیث کرمست قصه حاتم
 بر سائل فیروزه کنی وقف نشاپور
 تنها بشر از مائدهات ذله ربانیت

صد بوسه زنی دست سبو گردن زن را
 زین بعد عیث و اسکنه باز دهن را
 بیسره کنی صرف گهر های سخن را
 مداح شوک فیض سان تو و من را
 بخش بزبان ماده حرف زدن را
 سر بر خط فرمانش رکیسان مدن را
 باناطقه آن رابطه کان روح و بدن را
 لکن ز عطا فیض سان چین و متن را
 بر جان زو سالیطنی بار دهن را
 کار زنده بود مدحت دارای زمین را
 کن واسطه بار همان شعر و سخن را
 کز نور بر دتابش پروین و پرن را
 ابرود و بلال اند زمین را و زمین را
 معمور کند مقدمت اطلاق و مدن را
 وارث شده ملک نو و ملک کهن را
 ذات پی آن خط سهیلست مین را
 آموخته خصلت نو چرخ کن را
 خر مهره شماری گزیشش متن را
 مای شده آثار نو آثار کهن را
 بنخش بطلبگار در اقطاع عدن را
 بل طعمه ز خوان تو رسد زان و ز متن را

ز اشوب تم لرزه بر اندام زمین بود
 هر جا که زده لشکر انصاف تو شبگیر
 و ادا ربلب دشته بیداد دم آب
 هر مو شودش سوزن تعذیب چونباهش
 در ماتم پروانه ببردش شمع
 تا پیر فلک معرکه رزم ترا دید
 جنگام یورش بس را عدا از تور
 بالفرض عدو تو بود جان مجسم
 صد قاف پانگ و قار تو چه پنجم
 تا پای فشردی پی ترویج شریعت
 ناموس شریعت ز حضور می محضورش
 بر چید پی نظم مہمات خلافت
 بگزید بجای خود و بر صدر نشاند
 آن صاحب تاثیر کہ ہر شعر شنایش
 در جمع کمالات بنی نوع بشر فرد
 ارباب حوائج ز لب فیض بیانش
 ای داور نیشل تو آنی کہ درین عہد
 با طبع رسائی تو مضادست تاہل
 قاصر بود از مدحت ذہن تو ز بانہا
 چون صورت از مادہ خلق شدہ خلق
 طیب النفسان پیش دم طیب خلقت

بخشید بومی عدل تو آرام و سکن را
 گردید مفرامج فن گردفتن را
 آتش بزند معدلت جسم مسن را
 تخمیل کند سرقہ یک تار کفن را
 لبریز نسا زد اگر از اشک لکن را
 بازیچہ طفلان شمر و جنگ پشن را
 بردوشش تصور نہی بار مجن را
 از خوف تو خالی کند از روح بدن را
 ہم پلہ نسجید کسے حب و من را
 و شنی تیر پا از بغل افگند و شن را
 حاجب شدہ افراد بشر عامۃ را
 از آل نبنہ نخبہ اولاد حسن را
 نواب فلک مرتبہ صدیق حسن را
 یک نسخہ معجون ذکا دست ذہن را
 سرمایہ فخر و شرف اعیان زمین را
 جز وقت تلاوت نشنیدہ لم ولن را
 لطف تو فرح خانہ کند بیت حزن را
 چون جودت ذہنت کہ نقیضست ذہن را
 در عہد صبا کسب نمودی ہمہ فن را
 زان رو بجمینت نبود راہ شکن را
 گیرند خطا دم ز سبے مشک ختن را

<p>ذات تو بود دایره فعل حسن را تارای تو اثبات نموده ست سنن را افزود ولی طبع تو تا قدر سخن را راجی شوم از فیض تو اش دفع شدن را دل میطپدم نعره لبیک زدن را آسیه سرم مهر خموشی ست دهن را کز روح تمنای جدائیت بدن را تفصیل پرانگندگی دل من و عن را باید بدعایش زدن مهر دهن را در بارگمش جان بود نقص و غبن را تا آب روان ست تن گنگ و جمن را</p>	<p>در دو صد سیزدهم مرکز عدل آثار بربیع محوشد از صفحه گستی هر چند که صنم نبود شاعری و شعر گفتم که کتم نظم پریشان خاطر هر چند صداها زدم مکه و یشرب لکن نتوانم که ز آشوب غریبان + کرده ست چنان منضغطم کشمش دهر حمد و ادا فم کست فم زایما + خاموش ز افزایش تصدیح و غمش تا ستم ز اجرام سموات بعید ست شادابی گلزار جهان باد ز فیضش</p>
--	--

تاریخ جشن ازدواج نواب سلطان جهان بیگمنا ولیة العہد یاست بھوپال

<p>کز شمیم کرمش تازه شده جان بہن کرد گل برگ مسرت بگلستان جهان عالی شاد شد از شادی سلطان جهان ۱۲۹۱ هـ</p>	<p>نوگل گلبن دارا سے شہر بھوپال گشت تا جلوہ فروز چمن جلاطوسے بلبل طبع تاریخ عروسی خوش خواند</p>
---	---

ایضاً

<p>ز دجوش مسرت از قلوب ثقلین خوش نغمہ جبذا قران السعدین ۱۲۹۱ هـ</p>	<p>از زمزمہ شادی سلطان جهان سنجید موج دل از غایت و چہد</p>
---	---

تاریخ تولد بلقیس جهان بیگمنا طال عمر باقرۃ العین نواب سلطان بھوپال

گشت ظاهر ز باطن سلطان یعنی پیداشد از ولیه عهد چهره از نشئه نشاط افروخت باقف طبع سال میلادش	سزا حسن رازهای نهفت دخت پاکیزه لطیف و شگفت هر که این خزده سرور شنفت زینت مسند ریاست گفت ۹۲ ۱۲ هـ
---	--

قطعه تازیج نگارستان سخن

فروغ دو دمان نور احسن خان ز تالیف نگارستان رنگین سخن سنجی که نام آن شنیده طراز سال آن تالیف دلکش	فروزان نیر بهج سعادت بگلزار سخن بافت و در ز بهت زده جوش از دلش شوق محبت طراز یدم نگارستان الفصحی ۹۳ ۱۲ هـ
---	---

تازیج بنا، سرای صدیق گنج سرف چوکا واقع آشناء راه بهوشنگ آباد از بهیچ پال
نتیجه فکر رسا و خاطر تقوی پیر اموصد متبع سنت رسول مختار مولوی محمد عبدالجبار
ساکن ناگپور متوطن سابق بهیچ پال زریل حال که بخط ز یادش فرما سله الله تعالی

جد حق لغت سید ابرار حق کند گرجای بر طور مزرع خشک او بدگر نم گر کینه فضل خویش بر گنن کوه و صحرا چنان کند آباد	زین عنوان نظر گو بر بار تمهید کینهش شعله بر پای تو سوزگر و وج بو شان لرم کند و لطف غیبت گاشن که شود مخز لعه و یقین داد
--	---

گشت ویران بخوابد معمور

قصر سازند قیصر و فقیر

تصریح

منزلی هست در شیب جبال

چو که نام از منازل بچو پال

بود بجای بی و جوشن طیور

گشت احوال قریه معمور

بود اول محل خوف و هراس

گشت اکنون مقام ستیاس

بود اول ملاذ بوم و شغال

گشت احوال مرکز اشغال

ست بود اول طریق صعب و شدید

گشت اکنون سبیل سهل و سدید

اولا بود درشت و حشت خیز

گشت اکنون بسی محبت خیز

اولا بود منهب آفات

گشت احوال جلب اوقات

اولا بود مجمع خبار

گشت احوال مرجع تجار

اولا بود موقع آزار

گشت احوال موضع بازار

اولا بود مسکن گفت

گشت احوال موطن الفت

اولا بود مرید انعام

گشت احوال مرصد انعام

اولا بود مکین هر ماس

گشت احوال مین هر ماس

تلویح

گنج صدیق شد در آن ضرر

شد صدیق گنج ازان معرر

گشت همان ساری نو تعمیر

باعث راحت امیر و فقیر

پاه شیرین و چشمهای پر آب

مردم و مرغ و مور ازان سیراب

هست واقع سیر مرانام

فیض یابند ازان خواص و علوم

هر که آمد نمود منزل خویش

مطلن شد مسافر در لیش

مطلن باد قلب بانئی آن

همه از شر و فتنه دو جهان

اولا بود مجمع خبار

اولا بود موقع آزار

اولا بود درشت و حشت خیز

اولا بود مجمع خبار

اولا بود موقع آزار

اولا بود مسکن گفت

اولا بود مرید انعام

اولا بود مکین هر ماس

شده آبادیش رفاه عباد

آنکه آباد کرد باد آباد

توضیح

کرد آباد امیر و الاحباب

منصف و خیرخواه و حق آگاه

عالم و فاضل و حمید و خصال

حاکم و عادل و بلند اقبال

صاحب شان شوکت و اجلال

مهربان ریاست بهوپال

بر خلائق چرخش عنایت کرد

چاه و همانند اعمارت کرد

مسجدی خوب هم برای نماز

ساخت انجا بصدق و نیاز

تا غریبان پس از رسیدن گنج

نکشند ابتلای محنت و درنج

بلکه یابند راحت و آرام

سینا حاجیان بیت حرام

دعا

یار باین باقیات باقی دار

صاحب آتش نماید از قرار

بانیش را جزای خیر بده

کج افضال خود بفرقش نه

و آریارب مدام مخلوطش

و از غموم و هموم مخلوطش

ولد صاحبش عطا فرما

خلیف الصدق و الدش نما

کن ترقی پذیر اقبالش

رفعت و قدر و جاه و اجلاش

خیر دایم در ترقی باد

تا بود آب و خاک و آتش و باد

چون مرتب شد این بنا عجب

سال تاج خود شد محل غریب

احمد لله والمنة که شاهنازک خیال این تتمه و عزیز مصر جمال این ضمیمه غلظه انجام و گلگونه حسن
 ختام بر زسار شایسته و زروی انطباع مالید و چنانکه مضمون ضمیر کسیر و خاطر آشفگی پذیر بود
 از سر پرده قوت بناینگاه فعل خرامید و در عرض بدت و در سه استیغ رنگ جمعیت و نیز رنگ

فراهی گرفت و گرد و غبار پریشانی از کاشانه دل نیاز منزل ببلای مباحی و حسن معانی
 پاک برفت در صحن نگارش این نامه دلگشا و صمیمی غم زد او تذکره شیخ انجمن غزو و اعلا تذکره
 متعدد پیش نظر و نصب العین بود مثل لب اللباب محمد عوفی که بسیار ستوده نوشته احوال
 شعراء از او اهل کماله را بجهت تاملت های زبان خود که او اهل مائة تا سده سده حسب القدره استیجاب
 نموده جمیع تذکره نویسان متاخر در تحریر احوال شعراء و مقدم عیال او پند و تذکره سامی
 دولت شاه که از عهد سام میرزا صفوی تا حدود سنه سبع و خمین و تسع مائة بتکم آورده
 و خلاصه الاشعار تذکره میر تقی کاشی که تاریخ تاملت ۹۲ است و هفت اقلیم میرزا
 امین رازی که سال تالیف سنه اشین و الف است و خاتمه منتخب التواریخ تالیف علامه
 عصر فنامه دهر مورخ زمانه حق پرست یگانه شیخ عبدالقادر بدایونی که تا او اهل سنه اربع و الف
 شعراء عهد اکبری را با سلوب شایسته و ایجاز بایسته تلخیص نموده و مجمع الفضل را تالیف
 ملا بقائی که از زمان ظهور شریعت شعراء عصر اکبر یا د شاه شعراء زمانه رامهان کاشانه خود حقا
 و تذکره میرزا طاهر نصیر آبادی که سال تالیف سنه ثلث و ثمانین و الف است و مرآة انجیل
 تالیف شیرخان که در سنه ۱۱۰۰ بتالیف پرداخته و در کلکته مطبوع گشته و کلمات الشعراء تالیف
 سرخوش که همین اسم تاریخ شروع کتاب است و اختتامش در عشره ثانی بعد مائة و الف صورت
 گرفته و همیشه بهار تالیف خلاصه شایجان آبادی که بکار نام سال تالیف در سنه ۱۲۳۳ حاصل
 می شود و حیات الشعراء تالیف محمد علیخان متین کشمیری که شعراء عهد بهادر شاه را تا زمان
 محرشاه تحریر نموده و سفینه پنجم تالیف میر عطره الدب لگرامی رح که در حدود ۱۲۴۰ شکل تالیف
 پذیرفته و ریاض الشعراء تالیف علی قلیخان و اله داغستانی که در ۱۲۵۰ بتالیف پرداخته
 و مجمع النقایس سراج الدین علی قلیخان آرزو که در ۱۲۵۰ با تاملت رسانیده و ماخذش
 در تحریر احوال سلف بیشتر تذکره میرزا طاهر نصیر آبادی و عرفات تذکره تقی اوحسیدی
 اصفهانی است و تذکره شیخ محمد علی حزین بنارسی مثل بر احوال معاصرین که در ۱۲۶۰ نوشته

و داد غایت سنجیدگی و اتقان داده و پیرایه حسن اختصارش پوشانیده و بی نظیر تالیف
میر عبدالوهاب دولت آبادی که در تله لباس مشکین تحریرش در بر کرده و همین اسم تاریخ تالیف
اوست و مردم دیده تالیف شاه عبدالحکیم حاکم لاهوری که در تله در اورنگ آباد رنگ
تالیفش ریخته و شعرا که ایشان را دیده بود و حاضر هم ساخته و این اسم بخشیده میر آزاد بلگرامی است
وید میضا تالیف نام سخن طرازان و علامه تذکره نگاران میر غلام علی آزاد این میدان
بلگرامی تالیفش در سیستان ملک سند اتفاق افتاده و در تله تمذیش صورت بسته و
سر و آزاد تالیف میر آزاد بلگرامی رح که تاریخ ترتیبش چنین گفته

خوشامشاطه کلک هنرمند بر خسار ورق المید غازه

شنو از قمریان غیب تاریخ نشاند آزاد سر و سبز و تازه

و تاریخ ختمش نیست

حبذا انونمال موزون کرده ام سبز در ریاض سخن

سال اتمام آن خرد پرسید گفت آزاد ختم او احسن

و خزانة عامره که در تله رنگ تصنیفش بر صفحه قمر طاس بحیثه و مخصوص بذكر شعرا بازنه شایان

و ابیات تصاید ایشان ساخته و درین نزدیکی از قالب طبع برآمده سهل الحصول گردیده و

آتشکده آذر لطف علی اصفهانی که در تله به بند رمبی مطبوع گشته و نتایج الافکار

قدرت اندوگ پاموی که در مدراس موفق مجمع آن در تله هجری گشته و نشر غم و نفالین با اثر

و صبح صادق و تذکره ناظم تبریزی و تذکره ملا قاطعی و بهارستان عبدالرزاق و

گل عناد شام غریبان شفیق اورنگ آبادی شاگرد میر آزاد و بیاض و تخطیها

میر آزاد بلگرامی رح و قند پارسی نسخ و گلستان مسرت که پیشتر بطبع نظامی طبع

شده و دیگر مجامع شاذه و فاذه که تعدادش درازی نخواهد پس باقی حال از هر یک تذکره

که نسخ تمام و صحیح بدست آمد با ناقص و غلط بقدر فراغ وقت و حسب مذاق خاطر محبت پرست

تراجم شعر از نامدار و اشعار دلاویز آید و بلا امرعات تقدیم و تاخیر سنین و فوات برشته انتخاب
کشیده شد و جمعی از معاصرین که نتایج افکار خود از بلاد دور دست هدیه بزم اتحاد کردند و
بعینا فت طبع منت بر خاطر ناشاد نهادند اشعار ایشان نیز در زیر حروف ترتیب در آمد اما
برگه زرد در پیشی سفر دلی که بتقریب خطاب ملکه انگلستان و قیصر هندوستان پانزدهم ذیحجه
۱۲۹۳ هجری مطابق یکم جنوری ۱۳۱۴ م سنق انعقاد گیرد فرصت نظر ثانی و عرض اشعار
بر تذکره شمع انجمن چنانکه باید و شاید صورت نه بست و حذف تکرار و تهذیب اشعار چنانکه
دل رنجیده میخواست و خاطر شمیده صحبت دست بهم نداد و کثرت تذکره های ما خود منته و هجوم
نسخهای منقول عنه ازین اندیشه صواب پیشه بر گرانم داشت مع شد پایشان خواب من
از کثرت تعبیر با چه و این چیزی است که هیچکلی از مؤلفین تذکره بالا ما شاء الله تعالی ازان
نجات نیافته و از عدم تیسرد و اوین همگنان یا اعتماد بر نقل دیگران عاجز و ناچار مانده
لاجرم ایقاع این آرزو را برهنه گام گیر و زمان آخر اگر فرصت وقت دست بهم رسد
گذشته آمد و کیفا اتفاق درین کشاکش بر جنح استعجال که پاد در رکاب است و خامه در تحریر
کتاب و دل در گرفتار آنچه در بادوی النظر مستحسن نمود و بمذاق جان خوش افتاد بسک
ضبط کشیده شد و برشته تا نظر بسته گردید و کلک مشکین رقم بامی بسله راتا های تمت
رسانیده و بر ترتیب خاتمه پروا خسته از سیر و سیاحت دشت صفحہ کاغذ بسا سودا سید
از بالغ نظر ان تجربه کار و ناظران اولی البصائر و الابصار آنست که اگر بمقتضا
چهره شناسی طلای ناسره این همه چندان هیچ نشناس بهیچیر ز کس میسر را بجا
قبول عیار کامل بخشند قرین بنده نوازی است و این متاع کاسد و کالای فاسد
را اگر بنسخ زر گرفته بهیزان پذیرائی و پسندیدگی

سجده مقتضای انصاف طرازی

و بالبد التوفیق

خانم نگارستان سخن

خدای عزوجل را منت که بعد از خودن دو دجراغ و سوزن مغز دماغ از نگارش این عجاای فراغ حاصل آمد
 و شاهد مدعا در خایت شتابکاری بر کسی تدوین نشست طبع شمع انجمن نزدیک تخم بود که نقش این
 نگارستان سخن بسته شد و چه قدر کشاکش از دست زمانه مشوش کشیده آمد تا این نقد وقت و گوهری بها
 بدست افتاد ع مشقت خاشاکی بصد محنت فراهم کرده ایم + اگر نقصی در آرایش این چنین و پیرایش بهار
 این گلشن در نظر نگار گیان در آید امید معذوری است که دل جای دیگرست و آب و گل از جای دیگر
 ع من خانه نشین و دل با بازار + راست پرسی این نگارش حکم بیاضی دارد که در انشای سیر و سیاحت جلیق
 معانی و بسا تین مبانی کیفا کان کلی چند بر چیده بر سر قرطاس زده آمد و هنوز فرصت تعلیش در جای مناسب است
 بهم نداده تا که اہمیت تمذیبش نزد طبع ثانی بخشند و توفیق ترتیبش بحدف زوائد زانی دارند مع ذلک
 این مجموعه بهتر از بسیاری جمایع انبای زمان و شعرا می اوان است چنانکه بر عارف عابر مخفی نیست ع
 با صد جمان که ورت باز این خرابه جانیست + در خانم این نامه رنگین و نقش نو آئین قطعات فلرینج
 عروج مناصب قصائد مدائح و مناقب و تہانی اعیاد و تنایج طبع و قواد شعرا می صاحب تہی او خدا داد
 کہ در باره پدر و الا گهر پر شتم نظم و سلک وزن کشیده اند و بقالب طبع در او اخر مولفات آن عا
 زرا آید الحاق کرده اند تا این جوهر زواہر نجیبہ سخن دست برد حواوت زمین نگر دو نگار مراد بہ معرفت آرا
 مستعد دلر با می سیارگان گلزار انشاء و نظار گیان بہار املاشبو و توقع از انصاف پرستان عزیزش
 و منصف مزاجان خطا پوش آنست کہ ہر لقمہ کہ ازین مادہ نعمتہای آسمانی و خوان الوان معانی و بسا
 بکام دل گوارا افتد نوشجان فرمایند و تہجیر سبک مغزان ہنر دشمن بریزہ چنین بر خردہ این خردہ بین
 دندان سفید کنند

میباش در صد و بی شمار خند ویدن + کہ صبح باخت نفس ورود و با خندیدن

والسلام آخرا الکلام

قطعه حصول شرفی معتمد المہامی از کلام شیوہ پرمان راجہ جگدال سنگہ بہادر متخلص ثاقب

میسر صدیق حسن زبدہ ارباب علوم	ہست چون ماہ باوج فلک علم و کمال
در زمان طبر افزا و ہنگام سعید	از عنایات و کرمہای خدای متعال
گشت چون نائب ثانی بجنابیکہ بود	نام اوشا ہجان مالک ملک بہو پال
خان بہادر لقب و معتدا از بہر مہام	یافت ہم خلعت و جاگیہ باغزار و کمال
ہنگنان راشدہ صدگونہ سرور و فرحت	گشت از برگ طرب باغ ہجان مالا مال
ثاقب از پی تاریخ مبارکبادش	خاطر خالص ما کردومی فکر و خیال
مطرب طبع چنین نعمتہ فرخ سنجید	با ترقی بود اعزاز و شکوہ و اقبال

۵۸۵

ایضا تاریخ معتمد المہامی از محمد عباس رفعت

صدیق حسن امیر اعظم	شد معتمد المہام بہو پال
تاریخ لطیف گفت رفعت	فرخندہ طلوع صبح اقبال

۵۱۲ ۸۸

ایضا تاریخ نوابی از منشی عبدالعزیز اعجاز

درین ایام صدیق احسن خان	معزز ساخت صدر جاہ و تروت
رقم کردم پے تاریخ اعجاز	مبارکباد یارب عہد شوکت

۵۸۹

ایضا منہ

شہادام ترا فضل رب مبارکباد	بخل عمر ز دولت رطب مبارکباد
شمار سال بدین از سر ہمین الفاظ	خطاب و خلعت و فیرو طرب مبارکباد

ایضا منہ

فک قدر نواب حریس نعمت	بفضل خدا خلعتی یافت ساطع
با ثبات دعوی اقبال و دولت	بو و نام نامیش برهان ساطع
پذیرفت در منزلت ارتفای	بگردید نوابیش هر لامع
ز تقویم سالش بخوبی فکر م	بفرمود نواب خورشید طالع

۵۱۲۸۹

ایضاً من

زهی نواب صدیق احسن خان ملک صورت	ملقب شد بلطف ایزدی بانیک القاب
سن فصلی و هجیرا بطرز خوش رقم کردم	خطاب خوب نواب و خطاب خوب نواب

۱۳۴۹ هـ

ایضاً من

جدا سرور اشدی نواب	ختم شد بر تونیک القابی
بهر تاریخ آسمان فرمود	اختر اوج جاه نوابی

۵۱۲۸۹

قصید جناب لوی محمد حسین صاحب بر ناطق علم التریاست اندر ورام مجید تم

چمن بچند و بگو نعمت بلند هزار	که کرد گل زدیج امیر عصر بهار
جو او و داد گر وقت باذل و عادل	ندیده چشم فلک مثل او شهر و دیار
علم بچرخ فرازد ولی سرطاعت	نهاد و صبح و مسابیش و اور و ادار
کسی از جاتم طائی چکو بنیاد کند	که هست ابر کفش همچو ابر گوهر بار
نظیر او که جو عنقا ست جو عالم کون	گوی خلوت آینه هم ندارد کار
مگر فزاده نظر بر کف گهر بارش	که آب میشود از روی شرم ابر بهار
بچشم من رخت افزون ز بهر سرف	نصف تفاوت هر کار و دید بیدار
تراست همچو زلیخا درین زمانه لب	ز شاهان پر بچهره مجله پوسفت زار
نگر ز عشق تو سیراب گلشن است چرا	چار میدد اکنون برون ز سینه نزار

چنان ز خویش برون رفت بجز از شوق
 عرق فشان شده اسپ پر در دو گام
 باغ کن نظر لطف این تغافل چیست
 زبان سوسن و لبه های برگ گل با هم
 بود ز لطف و عتاب تو در جهان پیدا
 ز سجده امر و سران با تکمین +
 نسیم گلشن خلقت از آن زمان که وزید
 چمن فشانده بر ابرت گل از نیاز و فلک
 بدر که تو بود پاکت ز سینه صفا
 مرا سخن دل گوهریست بس شاداب
 بر آب تاب سخنها می نغمه ز من بنگر
 دل من مست محیط و کف من مست سجا
 ولی باین همه سرمایه سخن دانی
 ز بس نمائنده تفاوت پهلو و غریب
 بزورگر نفسی می کشم زهر سوراخ
 بقدر جبرخ در آویختم ز مدح امیر
 همین خوشست که بهر دعا بدرگه حق
 زمانه نشود بهر کسی یا ور

که ضبط او نتوان کرد و ساحلش بکنار
 بهم می سمندت که هست بس رهوار
 ببین که سر و پراه تو ایستاده نزار
 ز حسن خلق تو دارند هر طرف تکرار
 برای خصم و موخواه گلخن و گلزار
 شده مست خاک در عالی تو ناصیه نزار
 ز رشک خون جگر خورده نافه تا تار
 ز پنجه مژه چیده و نهاده بر دستار
 فلک که بود ز کفقت همیشه بر زغبار
 ز لطف خویش نظر کن بسک این اشعار
 که آبروی عدن ریخت این در شهوار
 چرا بخویش نگریم چو بارگه و بار
 کفم چو دست چنار مست خالی از دینار
 ز دست تیر بجای سپهر نادره کار
 بگوش می شنوم ناله همچو موسیقار
 چه ساده ام که ندانم بدم و قدح شمار
 کنون بر آورم ای هجر دست همچو چنار
 بخدمت تو جهان نیک یا ور و یار

قطعه از حافظ خان محمد خان متخلص شهید القدر

ایکه یا معطلی که رسم ترا دولت عمر پایدار و هوس

گر بجز و وکل اختیار دهند	ایکه مابنده تو خود بار
در خزان غازه بهار دهند	ای ز حکم تو روی گلشن را
رنگمار روی کار زار دهند	ایکه از تیغ دشمن افکن تو
همه مستان بهوشیار دهند	ای زیمت برون زمیکد با
بندگان تو صد هزار دهند	ایکه در جای یکدم دادن
که شهید تر افتار دهند	تا بکی در شکنج افلاس
ز حمت در دانتظار دهند	نگران کشایشم تا چند
زود فرما که زینهار دهند	بنده خویش از دست سپهر
منزلتها بخاکسار دهند	دست از پافتاده را گیرند
مرهم خاطر فگار دهند	مویمای شکسته گنجند
که ازین پیش مزد کار دهند	چه بجائی قرار بخشندش

قصیده از حافظ خان محمد خان شهبیر

ز برق ناله ام آتش در آشیان گیرد	نوای کیست که در خا و خون چنان گیرد
دمی اگر دمه بر آتش نهان گیرد	همیان شود که چهار درون بودم
نفس چو راه پرستاری فغان گیرد	کند مرا همه عالم نفس سستیها
بهر دو دست میجامر ادمان گیرد	چو جان بزمره بختم دگان از شک
که تازگی ز من این گلشن بیان گیرد	مرا باغ جهان بهر آن فرستادند
هر آن کس یکم بود کار نامه خوان گیرد	سفینه غمزم کار نامه باشد
چنان خوشم که کسی ملک اصفهان گیرد	ز بسکه که در مراهند من صفایانی
که بعد مرگ هم از بنده نوربان گیرد	باین زمین که ز غالب بود سرم زانست

اگر سخن ز زمین تا با آسمان گیرد
 ببرد آه ز خاصان و از خسان گیرد
 که کامگارم را هیچ کام آن گیرد
 که برگ عیش بکام دل تیران گیرد
 خوشا که بدخ و وزیر فلک کان گیرد
 گرفته خود به بار آنکه بوستان گیرد
 ز دهر هر چه تمنا کند همان گیرد
 از دوست گوی چو در دوصوبان گیرد
 که ابر بگذریش گنج شایگان گیرد
 سری کجاکه طاعت کس از سران گیرد
 ولیکه خود ز دستم کاری بتان گیرد
 بهر که خواست چو خواهد دیگر از آن گیرد
 نهد یک برای غم شبان گیرد
 میان تیغ که تیغ تو در میان گیرد
 همیشه فت نه نامت ز زبان گیرد
 نشید نعمه بدست گران گران گیرد
 که سایه از من بیمار ناتوان گیرد
 کز آنکه خواجی انعام تست نان گیرد
 که هفته خورشیدی زان بهر بان گیرد
 چنان از آنکه مرا و راست بهر گمان گیرد
 مباد خرد کسی از سخنوران گیرد

ولی چو بخت نباشد ازین چه بکشاید
 زمانه پیش رو هست ناشناس هنوز
 بسی گذشت که حاجت امید می بتم
 ولی کنون من زار میرسد ایام
 ز بسکه فکر تو هم اوج آسمان آمد
 امیر ملک بهادر بود که دیده از او
 فلک غلام جهان را مطاع کان
 چه زور بازوی عیش که در فضای خرد
 چه سیم وز ریفشان که بیگان مبرود
 تنی کجاکه ز خدمت کس از همان زد
 کسی گفتگیش جز درین زمانه ندید
 بعد او دل عاشق امانتی که در
 ز کردگار بخود از پی کسان گرفت
 ای که چون بوجاد کشتی ز قالب است
 ای که نام ترا یک زبان دل و جانم
 ای که جز به شنای تو پرده گوشم
 بیوی سایه لطف تو آدم می و آ
 دو ماه گشته شهید ترا درین مهید
 کنون ز زار برش آنقدر بود باقی
 اگر درگه نباشد دیر التفات نجات
 شهیر طول چرا چون بخت تر فرست

سواد عمر که آن نقش جاودان گیرد
درین زمانه ز لطف خدا یگان گیرد

بخواه از در خالق که باد از مدوح
مدام رخسار دیوار عافیت یارب

ایضا

بصره و بغداد را از خط ساغر گرفت
نالِ قدم صورتِ بالِ سمند گرفت
ساغر لبِ زینبی هر که مکرر گرفت
پیر معان را نخست با دی فیه گرفت
جام سفالینه را خنده ازان در گرفت
واعظ نادان چرا ترک خود بر گرفت
جام شرابی ز نیم کین دل مضطر گرفت
کز پی آن هر گلی صورتِ ساغر گرفت
عصه بستان بهار در گل احمر گرفت
رخنه کو یوار و سیم روزنه در گرفت
شعله نطند جست ساقی و در بر گرفت
شرم و حیار اگر از اشت بده زنج گرفت
گر بکشیدم خمی او خشم دیگر گرفت
داومی جان فزا خود غم محشر گرفت
ساقی من گرزدم نیک نگو تر گرفت
وز نعم جان فزاید حجت داور گرفت
آنکه خود از عدل و داد خرو به سنج گرفت
آنکه هزاران وقت از سرش گرفت

هر که ز جرم مرتبت ساقی ما بر گرفت
وصف شراب آتش است هست سینه قلم
دولت کوفین را بر خرد هم بجو
خضر طریقت بود آنکه پی بر گرفت
گریه مستی بود قفل مینای می
منع می آسام چیست می بر دوش
فصل بهاران و گزینیه گلشن بده
جام زندها که خواست باز بطرف چین
ساغری نا گرفت در چستان زندها
و چه خوش اقبال دوست کاین شراب
دوش سو می که هفت قدم در بر زد
دست من از لطف خاموش گرفت
بر در او بیان لبست بساقی گریه
تازه بهای گرفت ساقی جان ادا
کوه مستیم در دل شب نغمه زن
پیر خرد مدح شاه گفت که باید سرود
داور کیوان جناب حضرت نواب
آنکه سعادت بسی از قدش گاه یافت

آنکه بعدش بود مذہب حق را رواج	آنکه از ور رونقی دین پیمبر گرفت
آنکه در آیش یافت مہی صد شکوہ	آنکه ز اسکندیش پادشہی فخر گرفت
آنکه بسیطہمان از پی آوازہ یافت	آنکه فراز سپہم از پی منظر گرفت
آنکہ برو آفرین گفت ملک متصل	آنکہ ز مازہ برو گنبد بیدر گرفت
آنکہ چنوناورد مادر گیتی دگر	آنکہ جهانی از خرمی از سر گرفت
آنکہ برو خواند تا خطبہ جاہش خطیب	پایہ چرخ برین پایہ منبر گرفت
آنکہ بزیر سپہ در چمن روزگار	گلشن آفاق را عدل کدیور گرفت
آنکہ بیاراست تا مسند اقبال را	مسند جاہش ترا ز شوکت قیصر گرفت
آنکہ بوصف سخاش تا گم افشان بستہ	خامہ من نامہ را در زر و گوہر گرفت
آنکہ جہان داوریش نکتہ پس نکتہ چند	خود بجا نگیری خسرو خاور گرفت
بر سر تاباد او باد ہش و داد خویش	تا بجا ناست یک دادہ و دیگر گرفت

محمسن و حایبہ از شہیر

تا خماری زمی وصل شکر فان شکند	سر خماری بدلی از غم بجان شکند
تا نگاری دل پرداغ عزیزان شکند	در بہاری سردر با ختمہ سالان شکند
مہ ز رشک رخ صدیق حسن خان شکند	
ہر کردار کہ عالیشان نشین کردد	از بد دشمن و شر فلک امن کردد
آنکہ گردش ہمہ چرخ ہمہ دشمن کردد	چون سوسند جاہی متکلم کردد
رنگہا بر رخ اورنگ نشینان شکند	
دولتی سود کند ہر کہ سر آورد فرود	ہیچکد مد عیش طس ف نہ بست از بہبود
قدرتی آقدرش ہست نہ خلاق و دو	مہر او خود ہمہ معدوم در آمد و بود
قہر اور رونق ہنگامہ امکان شکند	

بر شجاعان جهان یافت دلیرانه شرف
کیست آنکو بقوی پنجگوش گشته طرف
زورند نیست بفرتاب خداوند نجف
شہسواری که اگر گزیر گیر در کف

روز ناور دسر رستم دستان شکند
دین پناہیکہ بدید آذہی او نازانند
شاه جاپیکہ پیشش امر اورانند
کجکلاہیکہ مہمان گونہ رخ گردانند
چون کلمہ گوشت گنبد گردان شکند

سرو او تا چمنستان جان راز است
ہم دی ہمہ از گلشن عالم بر سست
بہار ابد از بکا شارت فرماست
سر و مہری ز بتان بروہ خون گدہیہا
آن چنان گرمی بازار زمستان شکند

عہد فرخندہ کہ اوراست کراشد حاصل
ساعی بیش غمی نیست کہ ماند وردل
اندہی کو ز برمانش کہ نگردد و زائل
شہد لطفش ز پس اوست بود گر مشکل
ناشتای الم تلذذ دل آسان شکند

بسکہ میز نیست ملوانہ بہر گاہ شہیر
داشتی صد الم ذوق سخن گاہ شہیر
تا رسیدست برین بار کہ از راہ شہیر
رفتہ ارشاد کہ آن بندہ گاہ شہیر
ہم نہ کا غذ بدرد ہم نہ قلم ان شکند

آنکہ عالم ہمہ منقاد خداوانی تست
علم ہر چیز تو ناخواندہ ہمانی تست
آفتاب این ہمہ اشراق فروغانی تست
درس فرمای کہ عالم ہیستانی تست

تا خامری ارشاد تو لقمان شکند
این شہیت کہ بر تو حق خدمت دارد
این شہیت کہ از تو طلب گر خواہد
این شہیت کہ خبر تو کجس پرداند

کہ قلم در کف از باب صفایان شکند

تا بگوش چرخ نخست سپهر
 کامیاب گزمت باد جهان سرتاسر
 تا بیدیند کلام علما اهل نظر
 تو بگفتن بنوشتن بفسانے شکر
 طوطی باشکرت در شکرستان گشت

قصیده قاضی ذوالفقار علی بلگرامی متخلص به ذوالفقار

مر جبا در عشق دل بنجور شد رنجور باد
 بر سر کوه و میان دشت و شهر عاشقی
 زان تجلیها که بهیش میکند بهشتیار را
 و مبدوم میل زرم از اندیشه عین الکمال
 شب آن شاد که حسش سر بسر گزیت و ریو
 سر مهر بهما که دارد با من این چرخ کبود
 زان می صافی که در جام انا الحق سنج بود
 این دل سجا صمد در مرغزاری عاشقی
 شاید نظم دل آرا را نمان آراستم
 صاحب انصاف را مقبول با و این نوع عوس
 در شنای خالق و نعت رسول آل او
 آنکه از آل عیبه افتخار عجب است
 آفتاب دین امیر الملک فخر کائنات
 خان و خاقان سده او را جبین فرسایم
 جز بدارائی جهان پرور نیاز او مباد
 آسمان را رفتنی از شان او باد نصیب
 چشم من خونبار باد و زخم دل ناسور باد
 دست من فرهاد و دل مجنون زبان منصور باد
 سینه من وادی امین دل من طور باد
 فقر من پنهان ز چشم قیصر و فقیر باد
 از سر شوریده مانی نوایان دور باد
 از پی داغ دل من مهرم کافور باد
 شیشه و جام و خم و ابریق من محمود باد
 چنگل شهباز غم را صعوه و عصفور باد
 حسن آن ز دیده نامحرمان ستور باد
 قدر دانا سخن را حسن آن منظور باد
 همت من تا نم اندر جهان محصور باد
 رایت او هر کجا رو آورد منصور باد
 دوستش در کامرانی دشمنش مقهور باد
 خاکبوس آستانش قیصر و فقیر باد
 ناز او تا ملک عالم هست پر جمهور باد
 ماه لایتمع ایوانش ضیا و نور باد

نغمه سنج بزم گامش بادف و طنبور باد
 کیمیا ساز فلک برگنج او گنجور باد
 بهر سالاریش نرگ آسمان مامور باد
 در سعادت بیشتر از بیشتر مشهور باد
 پاسبان هندی گردون باد شمشیر باد
 جوهر اول بامر ملک او دستور باد
 سعی او در امر دین حق همش کور باد
 هم دعای دولت او بردش مسطور باد
 دشمنش را روز روشن چون شب بچور باد
 جان دشمن صرف نیش عقرب و زنبور باد
 دشمن اولایق نفرین نامحسور باد

کاتب امش عطار دوزهره هر شام و سحر
 گنج او باد آنچه در عالم بود نق دروان
 باد گرد او سپاهش همچو انجم بشمار
 سعد اکبر باد در ایوان او قاضی القضاة
 گرد بر گردن شتانش بشبهات اسحر
 تا کند فرماندهی در عالم از عدل و کرم
 بجهاد و در امر دنیا شد سزای آفرین
 باد مدحش جوهر تیغ زبان ذوالفقار
 دوستانش را شب دیگور باد همچو روز
 صرف جان دوستانش تا قیامت نوش باد
 دوستان او سزای آفرین سزای شمار

قصیده از مستثنی محمد حنفی متخلص بزهر

برو کشاد در فیض دولت سپیدار
 بمنغسز جان فروغ انگیز باو در گلزار
 نشست ماه شب افروز تیتاب عذار
 ستارگان فلک از ثوابت و سیار
 بفرق اهل زمین رشحه رشحه از انوار
 زخیل خیل صب او چمن چمن از مار
 رجوع کرده بجن وقت زلف از گزار
 طراوتی بد باغ وز دل شکیب و قرار

سحر که خواب گران رفت و بست زخت خمار
 وزید نخله آمیز نطیب خالیه بیز
 چو آن جمیده که خیزد شبینه از بر دست
 شد غرق یم اخضرش مثال حباب
 گرفت ز ابر تباشیر صبح باریدن
 بگوشه گوشه شگفتن نبود در گلشن
 بر همان طوفان ویرید خوان گشتند
 نوای مرغ و هوا سچمن ربود و فروز

صلا بگری بنگامه صبح زدند
 سپیدی عشرت فرازم جوشان
 سوچین زره شوق موکشام برد
 قدم زدم بد روش شجر شجر دیدم
 در و بزار کلی هر کلی بصد برسه
 ستاده بر لب جوهر و راست با قدم
 پیاله تکف لاله از می گلگون
 لباس بوقلمون در بر گل از هر نوع
 غریق بحر تفکر بخود بنی گفتیم
 که چون چنین روش نوبر آه دو
 ز چیت گل همه تن گوش غنچه تر در
 دلم شاد و پیاخ لبی که نیتی باش
 برآمد از شفق چرخ ناگهان خورشید
 نکه ز خط شعاعی دوید تا رخ حور
 هماندم از و برستان ستاره شید
 خیال شد بقدم در لب سه پال
 سر در می طلبم ساقیا سرت گروم
 می کز و صفت باز گر چه بجانست
 می می که طلب کند ز زهد خراج
 چه راوی می که نگیرد تجرع تنیم
 چه لمعه که ستانند روشنای فلک

ز بانگ قفل مینا بخانه شمار
 که کد و پی انعام جمع باوه کسار
 شمیم سنبل و چمن خیال کامل یار
 که میکشد هم از درد انتظار آزار
 هزار دیده بره و داشتست نیر گسار
 تمام شوق و تمنای پای بوس نگار
 همه بکام لب باوه نوش بوشکار
 ز رنگ خویش سر صفحه چمن بنگار
 ز ما چرا که بیدین در آمد از گلزار
 بتان باغ سراسر در انتظار انظار
 ز چیت رونق گلزار در ترانه هزار
 بود که باز کشاید گره ز غنچه کار
 چنانکه جوش تجلی طور نور از نار
 چنانکه از سر گیسو رسد بعا ضنار
 ز تاب عکس رخ آفتاب آینه وار
 کز و شکسته شود رنگ بر رخ گلزار
 که بی درنگش بی یکد و جام نوشگوار
 بط شرب نماید ز مرغ هوش شکار
 همه که باج ستاند ز تقوی ابرار
 مذاق در دگش او کیف نیم شمار
 ز تاب شمع جهاش بوازی افوار

بنفشه گون قدحی پر ز آب آتش رنگ
 شدم ملاک تغافل خدای را در یاب
 که مست گردم و بر حسب آرزو بوم
 نجسته شاه جهان بگمیکه دولت چاه
 ز بس که نغشاندست در جهان بر عام
 گز رنگی بس را پرده اش که در یاب
 ز عطر پاشی خلق عظیم او مالده
 بیوی او گل و بلبل بهم در آویند
 نظر به عالم خمیازه تحیر و دوخت
 بجانم و بدست مبارکش تسلیم
 پاس او نرسد زحمت گلی در چشم
 نسیم لطف می آرد در زمانه در گیرد
 بلند مرتبه نواب قدر دان سخن
 معین شمع محمد بوعدا صدیق
 نجسته خان بهادر کتیغ رانی او
 مدار کار ریاست ز حسن اقبالش
 چنانکه شعشعه آفتاب شب تار
 دل خراب من از لطف ساغر شیار
 طریق مدحت نوشابه مستوده شعار
 کمر بجا کریش بسته است بی انکار
 همه بر سختش رفت آبروی بچار
 خیال را سردوش هواست باقی قرار
 بعمر خود کف افسوس خویش بن عطار
 نسیم آنجنش گرز و ز سوسو گلزار
 عروج پایش از دیده اولی الابصار
 زمانه آنچه سجود داشت ز اندک بسیا
 کنند مردم اگر میل همه از سر خار
 و مادام از شجر سبز و گل کنند از بار
 گز نرسید فرخ بد و دمان سزار
 حسن بخلق حسن کوه در جلال و قار
 کند بچشم ز جان عدو نصیب هزار
 ز رای قدر شناسش بنظم ملک مدار

زهی نجسته خصال مستوده اطوار

سخا شعار و مروت دثار و عدل مدار

نهال قدر ترا زیر سایه فرش کند
 چه رای تنست که سر از دونه ببرد
 چو سبزه ز اطلس سیز سپهر لیل و نهد
 نتیجه که بود در شیشه افکار چه
 گماشت بر چمن خلد دیده انکار
 هر آنکه چید گل از حدیقه لطفت

بسان نور بصر دوستت کجا بگزشت
 حسود از تو گر یزان بگوش که خزید
 نخست خشت ز رو سیم مهر و ماه گرفت
 ز رفعت چه حدیث آورم که بام سپهر
 به نشیمنی امن تو باز نشناسند
 بدست آنکه ز ظل حمایتت گرفت
 چه بی زبان و سخنگوست خاملت بدنان
 شهر از زمین جانهاست شعله تیغ
 جمیله که پی رونمائیش از شوخی
 صبا خرام تدر و یک در خراسین
 جلوه گاه تماشا از چشم سرویان
 بروز رزم که محشر صفت بر انگیزی
 با عمار و ظفر طربل فتح بنوازند
 ز شور صور دم گرنای و نعره کوس
 آهنگان طرف خون گرفتگان نگرند
 ننگس محبیه شکل از داخیزند
 دمان زخم خندان یلان به پیکر خصم
 زمین ز جای بجنبند فلک بجا ماند
 شنا کند لب دریای خون جبار مثال
 نوید فتح همراه نصرت آیدت در پیش
 ز زمهری بهیذ برای گهر شناس سخن

برای بود و باشد دو دیده بیدار
 بگفت پاشند اش خیل نکبت و اوبار
 نمود قصر ترا انگلی بنام سمار
 سر سجد ز پستی بر دی پای حیدار
 روندگان ره از زلف و روی لیل و نهار
 هزار دیو سیاهش ز سایه دیوار
 که هست خاش و زاید بجز صدف گفتار
 چه شعله برق درخشان چه برق صاعقه
 بدشمن بست سخنگو که نقد جان پیش آر
 روان بکفتی کردش بگردن تار
 کرشمه باز ستاند بستی دیدار
 سو مخالف بیدین معسکر حیدار
 بهادران تو از غیب دانی اسرار
 پیای لغز در افتد بنای هر کسار
 بیدیده غضب آور جو ضعیفم خنجر
 زبان بر آرد و آید سنان بهیبت مار
 بود خنجره دندان تا بسان انار
 ز بار گرز و بدود تفنگ آتش بار
 درون فوج مخالف سری زهر سردار
 ظفر کاب ترا بوسد از زمین بسیار
 چنین گزین گهر بر آ که کرد بر تو تار

<p>تار بارگمت راز بر تمام عیار تمام در تقیم ست و گوهر شهوار دم سح که نخبز ناست بن شعار چنانکه نفی کل عند لب در گلزار شهان برای وزیران برگزیده شعار جلال باد شعارت وقار باد و تار</p>	<p>خود از گداز جگر بافتش پیش کشید لالی که بگفت داد فکر غواصش ز فیض روح قدس ز او مریم طبعش صلای صیت سخای توانش کشد آنسو همیشه تا که دهند انتظام کشور را بحکم باد زمینت بکام باد فلک</p>
---	---

ایضاً من

<p>سخن بگوش کشم ست استان سخن سخن مکین و بود سپینه ام مکان سخن که خون عدل بریزند بر فغان سخن بسود مدحت و ونان مکن بیان سخن جد از هر دو جهان ست خود جهان سخن لب سح نه زادی چو تو اما ن سخن طفه نصیب یه پیر این نشان سخن دماغ بسکه بسوزیم در بیان سخن دهم بخت چو یک جلوه نهان سخن که نکته سنج سخن بود و نکته دان سخن کجا ست اگر فرخنده حکم ان سخن سخن که زان خودش بود و وی از ان سخن کجا ز پور حسن جلوه عمیان سخن که بود قوت بازوی ناتوان سخن</p>	<p>ز عن لب نوا سنج بوستان سخن برنج صحبت اغیار کا هوش جان صیت فغان فغان ز سخن دشمنان نخوت دست مریز آب گهر این بیدیه اعظمی چه این جهان که نیاید ز بی ثباتی خویش کمال معجزه احیان و غمگرمی جنود شوخی معنی بگرم گیری دل زر وی لفظ نمایم صورت معنی فروع خویش مه و خور عیان کند فرما کجا بایه ادراک و معرفت سخن بسک سلک لالی و حجب بر کرم کجا بدست متاع عدالت انور بی بنوع نوع قماش بدست دست نوال کجا بیدیه نقاد نقد و خاقانی</p>
---	--

بریده دیده تهنق نکه نکه تحسین
 بسی بشتر گریستم خون ناب جلگر
 بصدر انجمنی من نیافتم که کسی
 کنون بعشوه معنی و عمره الفاظ
 بدل فی سحر خسار و حسن صبر با
 که برای تماشای حسن او در چشم
 بدین تکلف الفاظ نادر و شیرین
 سیر رنگ یا حدین و نغمه دلکش
 بدین لطافت ترکیب لذت مضمون
 غلط غلط همه نفییم بود قدر شناس
 سخن بزنده کسان زنده میتوان کرد
 بهر زمانه کند گل برنگ تازه سخن
 نشان بحضرت نواب مید بطالع
 بما هتاب مطاعن گوی نمی رنج
 امیر ملک سیادت که فکرش گویی
 سمی خیر خلاق که سحر طبعش
 چه هم خطاب ابو بکر که صداقت می
 بحسن خلق گرش تا زیان حسن ننهد
 ستوده خان بهادر دم حسام جلال

کجا وزیر کجا شاه اخستان سخن
 بسی بنظم نمودیم استخوان سخن
 سخن شناسد منت نهاد بجان سخن
 بجلوه که در چشم بد چنان سخن
 بخدمت که فرستیم فوجان سخن
 کشیم سر مه از زینت او ان سخن
 بدعوت که فرستیم همچو جوان سخن
 کراپای می نسیم سر جاکشان سخن
 بروغن که در هم گرم گرم نان سخن
 ز مردگان که کند زینت و دمان سخن
 غلط غلط همه چیغم برفقگان سخن
 بهر زمانه رسد تازه باغبان سخن
 که پایه پایه فرود ست مجدشان سخن
 بصیفت معدلش خلعت کتان سخن
 امیر قافلہ الارکاروان سخن
 بشاخ ناطقش گفاند ارغوان سخن
 بکذب برزند جلوه زیرقان سخن
 نش بر روی زمین خوانم آسمان سخن
 سپهر گو که سلطان قصه ان سخن

نه سرخ خانانی ۱۲

علی بن نواب والا
 امیر ملک سیادت
 امیر ملک سیادت
 امیر ملک سیادت
 امیر ملک سیادت

بطرز نو کنم ای دیون خطاب در برمش
 بطلمی که بود آب در کان سخن *

بیک نگاه تو ای فخر خاندان سخن
 خدای را نطق بلبلا نه بر رخ گل
 کشتاد چون گره زلف شانۀ محبوب
 مرا چه باک ز گرگان حرف گیر توئی
 نومی گرفت مرا فیض طبع فیاضت
 طیور حستبه مضمون بحلقه در ملت
 عقیق و لعل زار زافتن گر گردد
 کشند شه ز حنظل سخنوران به سخن
 اگر حکم تو سخنند در تر از و عقل
 مبارزان سخن خون دل بیاج دهند
 سخن ز اهل سخن گنج سینه نگریند
 بیم محارقت خیره دیده حاسد
 فلک فلک بزین بار و آب جوانی
 چه بیم عدل تو در جمله شی سرایت کرد
 در دو گاه صله بخشی چو تن قبای تنک
 قران زهره و جریس در مثل آرند
 سخن بود در امان میامن سمت
 بزخم تیغ نگامی جگر خون نه تپد
 بر وز خویش نشانده فلک بزین
 بتان زلف شکن حسن استعار کنند
 مضرتی ندید عیب جوئی حاسد

رنج تر ز فلک سنگ آستان سخن
 بهار بخل مخاطب بود حسن ان سخن
 فصاحت تو در صد عقده لسان سخن
 شبان گله عالم منم شبان سخن
 چو ارض از رشحات فلک مان سخن
 کشی بچله اندیشه چون کمان سخن
 بلاغت تو گرانمایه و کمان سخن
 کند چو نطق تو شیمین همه دمان سخن
 سبک بوزن جهد پله گران سخن
 بهر کجا تو علم بر کنی سنان سخن
 در انجمن چو نومی ستقل ضمان سخن
 بنقد چشم تو فر به تن نوان سخن
 ز آستین جلالت خیر دار دغان سخن
 بخنده خون نکت شاخ عطران سخن
 فراخی کرمت دامن گمان سخن
 طبیعت مصر آید چو بر قران سخن
 چنانکه اسم سخن سنج در امان سخن
 زنی چو خنجر اندیشه بر فسان سخن
 بپود مدح تو بافتند چو کتان سخن
 کشی چو غازه بر خسار آمان سخن
 بنقد دیده تو باشی چو همایان سخن

شدی بیدل عنایت چو میزبان سخن	سخن بخوان نوالمت لطف مغانی است
شدی چو رستم وستان بهفتخوان سخن	بفتح قلعه مازندران سخن بر بیان
شدی به تیغ زبان گریه تو گورکان سخن	ز شاه چین فسون وخت میتوان برون
هزار گریه نهد اندیشه مرد بان سخن	ز بام وصف جلال تو همچنان قصه
کند عبور زوریای بیگران سخن	بجز تو کیست که بی رخ دست باز و فکر
ز بار هم شکستن رود میان سخن	رسد چو فکر شرح وقار و تکلیف است
اگر بنا طقه بختی دم روان سخن	ز نطق باز نماند زبان بخان رفتن
که بند بند شکسته است استخوان سخن	ز موی میایی جو و عظام نصیبی ده
بکاو کاو جگر گنج شایگان سخن	نثار در گمته ای خسرو سر بر کرم
قصور ناطقه زد و مرا عنان سخن	بر خش مدحت ای شهسوار عرصه
که بر جناب تو آمد بنور بان سخن	شفقت ز مهری از قدر و انیت صیقلی
ز خون ناب سخنور بایر مان سخن	در بیغ چشم توجیه نمیتوان کردن
کنون که قافیہ یک سست رسیان سخن	قصور ناطقه جوید ره دعا کردن
پدیرمان زمان و بدیرمان سخن	بلند قدر تو باشی بچشمه اقبال

ایضا از کلام زمهری

فدائی گل بوستان سخن +	سر بلبل نغمه خوان سخن
گرفته ست رونق مکان سخن	مثال چمن از نسیم بهار
ز هر سیندل بر فغان سخن	دو دیدن بانصاف آغاز کرد
بسود آمد اینک زیان سخن	مبذل چو عهد خزان با بهار
نشان بقادر جهان سخن	قلم بر سه صفحه خوشتر دهد
بجان تاب برق جهان سخن	چو آب و دم تیغ آتش زند

بدل خوب رویان نهان میزنند
 چو جادو و بچشم بستان تراز
 نهان غارت هوش کردن ز
 بفرمان دل ز اهدبت شکن
 جنود معانی بطبع اندرون
 چو مریم بهر نکته زاید مسیح
 رسام بکن سخن آفرین
 بیدیه جهان رشک این کند
 سخن غنچه اش گفد بازبان
 ز خود فرستم از ذوق معنی چنان
 مبارک سرم گوی با صد نیاز
 ز افسون جادو کنم خار بند
 فروزم همه رشک خورشید شمع
 بالفاظ شیرین بیار امش
 ز پیران بگوشه گفتن چه سود
 الا ای خیال سوز محبت
 گرفتم که از عرض جوهرت سلام
 ولی ریختی آب روی ادب
 ندانی بکام که بس گرم گرم
 بپندار بهوشش نتوان شدن
 شنیدی که شاه سر بر نوال

بهر غمزه ناوک بسان سخن
 همه جادوی تو امان سخن
 چه گریست سحر عیان سخن
 پرستار روی بستان سخن
 هو خواه منج نشان سخن
 چو طبعم رسد بر بیان سخن
 بگویم چو راز نهان سخن
 مراسم از سر مه دان سخن
 ببادار شوم حکم ان سخن
 که شد خانه دل از ان سخن
 سر پای سرد و چان سخن
 به پیر این گلستان سخن
 کنم که زیب او آن سخن
 فرستم بهر بزم خوان سخن
 چو عینم ز منم نوجوان سخن
 چه لافی تو بر انسخان سخن
 فخرودی بخود عهد و شان سخن
 با آتش زوی خان مان سخن
 بروغن فتاده ست نان سخن
 زرندی که برا خندان سخن
 ترانیزش ^{تا فدا} در میان سخن

غنچه ادب
 بابک سیدی
 صفحه ۱۱

بشاخ قلم از نسیم خیال
 وضاحت ده که سر مکتوم دل
 امیر جلالت زمین در وقار
 لب جان نوازش چو فرمان
 از املای مدحش بنازش قلم
 جلیله سخنور که هر حرف او
 ابروین کز رفعت فکشش
 همانا چو ذکر فصاحت کند
 ادب بر جنابش با حراز فخر
 مراد دل آرزو مند در
 یگانه خداوند والا شکوه
 رفا انجام فکرش معجز رود
 اولو العزم غیرت ده چشم
 لب سید سخنور به ساروب
 معظم بهرم جلالت سران
 لغونه کش عارض دلبری
 کش سر مهر اندر گلوی هزار
 سر گرگ درنده حروف گیر
 یکایک کند مرغ دلهامشکار
 درود در که قدر دانی مشراخ
 مگر میتوان داد دل متاع

و مانند گل ارغوان سخن
 فروغ رخ زیر قان سخن
 بطبع بلند آسمان سخن
 ز کف برود ز عرفان سخن
 ز سب و اور قسبان سخن
 همانا بود دُرِّ کان سخن
 ز گردون فرسج آستان سخن
 بندرت تر آید زبان سخن
 جبین سووده بانور بان سخن
 دماغ سر عنفوان سخن
 باندیشه کشورستان سخن
 بیاندازدش چون صنان سخن
 پیاد آوردش انگان سخن
 به پیشش خجل درخزان سخن
 باندیشه و زایر بان سخن
 بصد مجبزدلستان سخن
 ز گل گرزند و آستان سخن
 بانصاف وی شد شبان سخن
 بزود برکش چون کمان سخن
 جزا و رانه اندر گان سخن
 چو طبعش کشاید دکان سخن

در
 ل
 ا
 ج
 ا
 ه
 ا
 م
 ی
 ا
 ر
 ا
 ل
 م
 ل
 ک
 ل
 م
 ی
 ی
 م

امید مرا غازه از مهرش
 قرینه بنستم لبان ظلمت
 بهیبه فرستم بند زنگش
 اگر نقد چشمش بپر یکند
 لسان من آمد به جوش قصیر
 بهایون بطالع خدا داردش

غی همت نکت دان سخن
 بهج قزل ارسلان سخن
 ز دریای معنی و کان سخن
 نباشم من از لوریان سخن
 دعاسید هم از لسان سخن
 باقبال تا دیر مان سخن

۵
 ۱۰
 ۱۵
 ۲۰

شماره اول
 شماره دوم
 شماره سوم
 شماره چهارم

قصیده از کلام محمد عباس رفعت ابن شیخ احمد ربیما

صبحدم چون مهر رخ نمود دلدارش کیل
 در خشم زلفش هزاران جان شید آتمند
 بلبل طعم کشد گر یک صفیر روح بخش
 یاد روی دلبر شیرین کلام و گلبدن
 میر صدیق احسن خان آنکه بهرش جاه و کجبت
 شق شود قلب حسودش بیگمان در جسم خویش
 آب لطفش آبیار گاشتن دلهای خلق
 که شود وصف سخامت از زبان شیاع
 صیت عدلت آنچنان بگرفت عالم را که رفت
 عظمت شان تو ظاهر در جهان چون آفتاب
 دو ستانت همغان احتشام و جاه و فر
 سرور استم تا شیره افگنا در یادلا
 شخص بذل بیکران تو ز عالی هستی

بر دوش و عقل را از غمزه چشم کمیل
 وز ادای تیغ چشمش صد دل مفتون قلیل
 در زمان چون از دم عیسی شفایا بد علیل
 همچو مدح پور انور جنگ در طعم نزیل
 در سیر قدر و فروش آن وکیل و آن کفیل
 گر گشته خنکش بجو لا نگاه بهجا یک صیل
 همچو آب آبر و افزای شطرس سبیل
 رو بروی جو دعاست میشود حاتم بخیل
 از دیار هند تا اقصای شاهی شهر را و بیل
 روز روشن را جز اتی کس نیخواهد دلیل
 دشمنانت در جهان خوار و پریشان دلیل
 آسانت اهل جوهر را بود ظل ظلیل
 سوی دولت از برای مغلسان آمد دلیل

پیش درگاه جلالت شان کیوان بست و خورد
جنبه یابی نوالت قطره آسار و دزل

زیب فرق خادمانت باد تاج فخر
راس اعدایت بود مجروح از ضرب صمیل

قطعه تهنیت عید از ثاقب

ای مستدام هم پاپ	جاہت ہر دم مزید باشد
سر رشته عمر و دولت تو	چون عمر خضر مدید باشد
ہر شب باد اشب برات	ہر روز تو روز عید باشد
ہر آرزوی بدل کہ دارے	از فضل خدا پدید باشد
ثاقب خواند دعا بنرست	جشن عیدت سعید باشد

ایضاً من

ای مایہ افتخار و مدوح ز من	نامت نامی بدہر صدیق حسن
روز عیدت بود مبارک جاوید	باشد خورشید اقتدارت روشن

ایضاً من

خورشید پر فضل و گردون نگاہ	نواب امیر ملک و ہم وال اجاہ
پیوستہ بود مطیع حکمت اقبال	بادت افزون ہمیشہ دولت و خواہ

تہنیت از نتاج طبع حافظ خان محمد خان شہر سلیم

سحر ز عالم غیب این نوا بگو شمع خورد	کہ مژدہ ہاپے دختگان کہ عید آمد
یکی بہار چو روز گزشتہ شب شد فوت	دو صبح بہار چو اشب سحر دمید آمد
چہ صبح صبح کہ جان کردش آرزو ہمید	چہ عید عید کہ می بست دل امید آمد

چه را وقتیکه از و نشهاد مید رسید
 ز بسکه جان پی این روز و وال بود رسید
 از آنچه رنج دالم در رسید جلوه نمود
 کفون بخیر و سعادت مران همایون عید
 غریب جلوه فروشی حضور و الاجاد
 امیر ملک بهادر بود که از بهج جا
 فر از قصر جلالش فرو و بدید چاه
 بعد اوست چه هر روز ما بشادی عید
 بود بعلم شریعت ابوحنیفه وقت
 چو اوست ز آل رسول من از طبعانش
 بلند بارگهان ترا مبارکباد
 بدان ادا که بدور کس نیامده بود
 ز به چه عید که اندر کنارشان شکوه
 چگویمت که چه عید است بان مگر عید
 چه عید ای چو تو چشم کسی ندید رسید
 عظیم مستحق بوده که در بر تو به
 چه دولتیکه همان بهر او و ویند
 زگرد آمدن عالمی چه می پرسند
 هزار عید به بینی که مر شهید ترا

چه با دانه که دما غم از و رسید آمد
 ز بسکه دل پی این عید می تنید آمد
 از آنچه مضطربان را دل آرزید آمد
 که خط نسخ سر حرف غم کشید آمد
 که غیب او نه چنین جلوه خرید آمد
 هر آنکه کمتر که از وصف او شنید آمد
 که در هوای سلیمان هسی پرید آمد
 نشاط عید چه گویم چسپاید آمد
 بعلم معرفت استاد با یزید آمد
 چپا که نامه اعمال من سپید آمد
 که در زمان تو عیب آمد و سعید آمد
 چو در شکوه نظیر تو کس ندید آمد
 هنوز مادر دهرش به پرورید آمد
 که دهرش از پی نذر تو برگزید آمد
 چه عید ای چو تو حق گستر آفرید آمد
 اما تیکه ز پیشینیان رسید آمد
 دوا سپه بر در جاه تو در و دید آمد
 چو جذب عدل و سخایت بخود کشید آمد
 مدام بر درت از عیدها نوبید آمد

سلامت دو خداوند زادگان با دا
 کزان یکیست سعید و دیگر رشید آمد

عید عید علی بن علی
 عید عید علی بن علی
 عید عید علی بن علی

قطعه تهنیت عمید افغان شهر

صدیق حسن خان بهادر که کف تست

وایم بر عام گهر پاش و زرافشان

در بزگه قهر نگاه تو ضمن دار	در بزگه قهر سپاه تو سر افشان
باز وی علمهای تو افتد کشای	نیروی قلمهای تو گنج هفت افشان
البز زهد کشتن او تاب نیارد	یک دست اگر تیر عقاب تو بر افشان
باغ شجبه لطف تو ما را اهل افرا	نخل چمن جود تو ما را شرف افشان
ای بهر درواز گلشن لطفش گل و صفتش	و در دامن شب ریز و بجیب سحر افشان
هم نقش شنایش به نگار دیگر انگیز	هم عقد و عایش بطب از دیگر افشان
با ابر کفش گر چه مقابل نتوان شد	تو هم گهر اشک خود ای چشم تر افشان
ز اداب مقاست بود ای طربش	گردست فشانی تو ز خود بخبر افشان
عید ست گرافشان نثارت مویست	در مدح چنین داور روشن گرافشان
عید آمده ای آذو طبع مسموم با انگیز	عید آمده ای شعله جاهت شر افشان
در مدح تو و جایزه مدح تو خالق	در پاش ترا ساخته ما را شکر افشان
تا عید که شهرت بر خنک سوار آید	وز نقش ستمش گل بر رگد افشان
در جایزه نظم بلینم در تحسین	روشن گهر ادا در ساداد گرافشان
در تهنیت عیب فشاندم گهر مدح	اندر صله ام گنج گهر تا گرافشان
هر نخل گلستان دعای تو مزارت	البسته بجای نثر آمد اثر افشان

نخل نثری باش و فب موده غالب

چند آنکه نثر پیش سدیش تر افشان

ذیل خاتمه نگارستان سخن

مخفی مباد اول کسیکه تضمین چنان در مقطع غزل طرح انداخت میرزا محمد قلی طرشی متخلص سلیم است میگوید
 سلیم امشب بیاد تربت حافظ قدح شویست   الایا ایها الساقی اورکاسا و ناولها
 بکده شعرای دیگر سمند خامه را درین واوی جولان دادند بللی گوید
 بللی چون حریر بزم رندان شد بخوان مطرب   الایا ایها الساقی اورکاسا و ناولها
 و کمال خجندی گفت

بردی دل عشاق کمال از سخن خوب   خوبان عمل فتنه زد دیوان تو یابند
 گر خضر بقا چون خطت از آب بقایافت   عشاق حیات از لب خندان تو یابند
 و میر غلام علی آزاد بلگرامی هم مصاریع بسیار از کلام اساتذہ تضمین نموده و گوی سبقت
 از صاحبان این فن بر بوده ابیات چند در خجیب ایراد کرده میشود میفرماید
 امی خسرو شو خان چه کند و صف تو آزاد   خوبان عمل فتنه زد دیوان تو یابند
 میر خسرو نمکین شعری ترا خواند آزاد +   از نمکدان تو شد تازه گرفتاری دل
 براه عشق تو نالند حافظ و آزاد   که ما دو عاشق زاریم و کار باریست
 یار اگر بنشست با آزاد و حافظ و نریت   پادشاه کامران بوزگدایان عایدت
 تا برد از باغ حافظ تحفه آزاد را   بلبل بر گل خوش رنگ بمنقار دست
 هست دیوان سخن گستر شیر از آزاد   آن سیه جرده که شیرینی عالم با اوست
 بحکم شد شیر از بندۀ آزاد   قبول کرد بجان هر سخن که جانان گفت
 آمد آزاد ز شیر از سینی سبجی   که ز انفاس خوشش بوی کسی می آید
 می پسندم سخن حضرت حافظ آزاد   که ز انفاس خوشش بوی کسی می آید
 می تشدد دل ز پی دیدن شیر از آزاد   حافظ از نیز بداند که چنین نم چه شود

برگزین شیوه بنجیده حافظ آزاد +
 تهری مرشد شیر از بگوش آزاد
 روند جانب میخانه حافظ و آزاد
 بیست محتاج ثنا گفت حافظ آزاد
 نشسته اند سر راه حافظ و آزاد
 عنان ز جانب میخانه عطف کن آزاد
 بسوی میکده رفتند حافظ و آزاد
 چون در جواب حافظ آزاد این گفت
 یافت تعلیم ز علامه شیر از آزاد
 بحکم مرشد شیر از طاب مضمعه
 بقبارت دم مرشد شیر از قسم +
 کرد و ز جانب آزاد نسیم شیر از
 آزاد گرچه دور ز درگاه حافظم +
 آزاد تا رویه حافظ شناختم
 بسوی مشهد حافظ کشت دل آزاد
 نوش کن باده ز میخانه حافظ آزاد
 نسیم حرف خوشه گفت از فتا آزاد
 خطش دید و طاقت آزاد را بود
 آزاد برگزید اینسی باین سند +
 تشبیه ملاحظه و او این شعر را شاه است که بسیار است که با هم شعرای معاصرین دیگر
 متقدمین بعضی مضامین همسایه یکدیگر واقع میشود و این داخل تواریخ است نه سرفه چنانکه علمای

بنده طلعت آن باش که آبی دارد
 گفت بر خیز که آن خسرو شیرین آمد
 هلال عیب بد در قبح اشارت کرد
 دست مشاطه چه بالطف خداداد کند
 باین امید که آن شمسوار سے آید
 چرا که حافظ ازین راه رفت مقاس شد
 که موسم طرب و عیش و نای و نوش آمد
 هر کس شنید گفتا شد در فتا اهل
 انچه استاد ازل گفت همان بیگویم
 ز هر چه رنگ تعلق پذیرد آزاد مبد
 بنده عشقم و از هر دو جهان آزاد م
 خاک میدوسم و عذر قدمش میخوانم
 اما بجان و دل ز مقیمان خصم م
 برینفتمای همت خود کامران شدم
 صبا بیار شیمی ز خاک شیرانم
 خوشتر از فکرمی و جام چه خواهد بود
 کتان ماه بشب با هتاب می بانند
 مار ازین گیاه ضعیف این گمان نبود
 یک آشنای با مزه یک عالم آشناست
 تشبیه ملاحظه و او این شعر را شاه است که بسیار است که با هم شعرای معاصرین دیگر
 متقدمین بعضی مضامین همسایه یکدیگر واقع میشود و این داخل تواریخ است نه سرفه چنانکه علمای

معانی و بیان بدان تصریح کرده اند و اگر کسی بظرف تفتیش بنگردم شاعر میلاز تو اور و مضامین خالی باید
میر آزا درم جزوی از اشعار تو اور و فراهم آورده چند بیت از آن بر سبیل شت شهادت عرض میشود خسته گفته
بستم دل اسیران بجا گریز و از تو به بحوالی دو چشمت حشم بلا شسته +

صائب گوید

بحوالی دو چشمت حشم بلا شسته چو قبیله گرد لیلی همه جا بجا شسته

بنائی گوید

فضا که بر لب او خط انگبین دارد برای کشتن من زهر در نگین دارد

صائب گوید

امید جان شیرین داشتم از لعل سیرایش ندانستم که از خط زهر در زیر نگین دارد

میر سنجیده گفته

دم و اسپین ز لیخا بهمین ترانه دم زد که بجز به محبت پراز پدر گرفتیم

نقعی گوید

چه غم ز قرب دشمن که محبت لیخا بکشا کش نهانی پراز پدر بر آرد

سلیم گفته

شوق رویش همه کس را بغریبی دارد سبب اینست جلای وطن آیینت ترا

کلیم گوید

چند درخاندان آتش فتد از پر تو تو زین ستم آینه در فکر جلای وطنست

سلیم گفته

چون کشم بارگرا نغم دوری که ضعف نگه خود تو انم ز رخت بردارم به به

کلیم گوید

زنا توانی خود اینقدر خست بردارم که از رخت تو انم که دیده بردارم

اسیر گفته

نیست جوهر به تیغ یار اسیر
بهر قلم نوشته دارد

میر صید گوید

نیست جوهر که بشمشیر تصویر شده است
رقم قتل جهانی است که تخریر شده است

سلیم گوید

مرا از صبح محشر روزن من روشنی دارد
که شبهای سیاهم ابروی پیوسته اند

واعظ گوید

چون ابروی سیاهت که بهم پیوسته است
بیتوشبهای درازم همه بر هم بسته است

حزنی گفته

مرا بر ساده لوحیهای حزنی خنده می آید
که عاشق گشته و چشمم و فایز یار هم دارد

فطرت گوید

مرا بر ساده لوحیهای فطرت خنده می آید
که دار چشم لطف از دلبر نامهربان

سلیم گفت

آنکه پیغامی برد از ما بسوی او دل است
نامه بی طاقان بر بال مرغ بسمل است

فطرت گوید

میستوان از دل طپیدن یافت احوال مرا
نامه بی طاقان بر بال مرغ بسمل است

صائب گفته

سر چشمه حیات لب میچکان اوست
عمر دوباره سایه سرو و جوان اوست

فطرت گوید

عیش ابد بکام دل دردمند نسبت
عمر دوباره سایه سرو و بلند نسبت

صائب گفته

صحبتِ ناجنس آتش را بفریاد آورد آب چون در روغن افتد میکند شیون چنان

عسلی گوید

آب چون در روغن افتد ناله خیزد او چرخ صحبتِ ناجنس را باشد ثمر آزارها

مشرقی گفته

برگِ حنا نیم و باسید رنگ و بو در دست دیگری است بهار و خزان ما

خالص گوید

ما را خبر ز شادی و غم نیست چون حنا در دست دیگر است بهار و خزان ما

سلیم گوید

مشاطه را جمال تو دیوانه میکند کائینه را خیال پر سخانه میکند

صائب گفته

دل را نگاه گرم تو دیوانه میکند آینه را رخ تو پر سخانه میکند

غنی کشمیری نیز این مضمون را می بندد

هر کس که دید روی تو دیوانه می شود آینه از رخ تو پر سخانه می شود

سلیم گفته

چشم تو ام ز هوش تهنی دست میکند یک سرمه دان شراب ملاست میکند

صائب گفته

از چشم نیم مست تو با یک جهان شراب ماصح کرده ایم یک سرمه دان شراب

سلیم گوید

صدا چگونه بر آید که این سیه چنان بسنگ سرمه شکستند شیشه ما را

صائب گفته

خاندان ناله دل درد پیش ما را بسنگ سرمه شکستند شیشه ما را

سلیم گوید

زاشتگی طرّه مقصود خب و دادید هر فال که از شانه شمشاد گرفتیم

صائب گفته

خواهد فتاد امن زلفش بدست من این فال را ز شانه شمشاد دیده ایم

سلیم گوید

سلیم هند جگر خوار خورده خون مرا چه روز بود که را هم باین حس افتاد

صائب گفته

صائب از هند جگر خوار برون می آیم دستگیر من اگر شاه نجف خواهد شد

باجمله ازین وادی اشعار بسیار در دو اوین شعرای نامدار واقع شده اقتضای حسن ظن آنکه

اشتراک الفاظ و مضامین و اتحاد مهبانی و سعانی را حاصل بر توارد و خواطر کنند و تا محل حسنی داشته

باشد در پی محل دیگر نروند چه احاطه جمیع معلومات خاصه حضرت علم الهی است انسان که مشتق از

نسیانست تا کجا ازین جنس مزلق مصون می تواند ماند فائده شانی و خصوصیات که زبان ^{و ادب}

بیچ زبان ندارد و از جمله خصوصیات اوین است که الفاظش در دیگر زبان میرود مثل فارسی و

ترکی آنرا رونق میدهد و الفاظ زبان دیگر چون در عربی رود و اورایی رونق میکند و بیگانه معلوم شود

برخی از خصوصیاتش نیز آزاد در سبجه المرجان فی آثار هندوستان و والد ماجد امام العبد بر کاتبه در

غصن البان المورق بحسنات البیان که در ذکر علم بدیع سنسکرت است بیان فرموده اند فائده

اهل هندند جوهر رانه رتن نام کرده اند رتن در زبان هندی جوهر را گویند اسامی آن پنج جوهر است

لعل یا قوت مرجان الماس نیلم زمرد عین الهرم و آرید کپهر کج مرجان از نباتات است

بسبب کمالی که دارد از جنس نباتات برآمده داخل جوهر شد سیاه آزاد بگرا می رجمه اند گوید

کمال مرد ز جنس خودش برون آرد که در شمار جواهر آمده مرجان

فائده سلاطین صفویه را در صفایان باغی است که بالای درختان از دیوار تا دیوار دیگر میگذراند

واصناف مرغان که دران باغ سرداده اند هر طرف که میخواستند پرواز میکنند اما جانب آسمان از شبکه بیرون نمی توانند رفت میر آزاد گوید

سرکوی تو کم از باغ صفایان نبود
 صید سرداده آنج قفسی هم دارد
 فائده میخوش ترش شیرین راست مزه را گویند وجه تسمیه اش آنکه میکش را شیرین ترش خوش می آید و فیونی را صرف شیرین نظیری نیشاپوری گوید

مشربش صفای بیماران شکست
 بوسه میخوشش از ترنج و قند اوست

فائده مراد از خط سناغ خطوط جام جم است و جام جم هفت خط داشت اول خط جو رد و دوم خط بغداد سوم خط بصره چهارم خط ازرق پنجم خط اخضر ششم خط کاسه گره هفتم خط قرودینه فائده واسوختن یعنی باز سوختن یعنی دوباره سوختن است مثل سوختن زغال چه واک یعنی باز آمده و حاصل معنی واسوختن تمام سوختن است چه در آتش اول قوتی در زغال میماند و در آتش تمام سوخته تا کستر میگردد باین در خان گوید

تمام سوخته تا کستر میگردد باین در خان گوید

گویند داغ سوز که واسوزی از غمشر
 خود را تمام سوختنم و وانسوختنم

فائده در فلک کشیدن نوعی از تعزیه اطفال است که معلمان کنند فلک چوبی را گویند

که تخمینا بقدر یک و نیم گز باشد و در وسط آن بفاصله یک دست دو سوراخ کنند و رسنی را در

سوراخ گز را نیده محکم سازند و طفل را بر پشت خوابانیده هر دو پای او را در میان چوب و رسن

در آورده بیچند و دو کس هر دو سر چوب گرفته پای طفل را جانب شمال کنند و بر کف پا چوب

در ویش محمد قصه خوان که او را شاه اسمعیل ثانی صفوی بطریق مطایبه در فلک کشیده باینه گفت

پایم که دیده بود در هر وادے
 چون بی ادبی کرد سزایش دادے

از دولت تو رسید پایم بفلاک
 دیگر بزین نمی رسد از شادے

فائده بهترین آبهای شیر از آب کاریز رکن الدوله ابن بابویه قمی است که آب رکناباد و کنی

استهار پزیرفته خواجه حافظ علیه الرحمه فرماید

شیراز و آب رکنی و آن باد خوشترام عیش کن که حال رخ هفت کشورست
 کذافی هفت اقلیم نظام این رکن الدوله محله متصل شیراز آباد کرده و در آنجا کار نیز آورده چنانچه
 شاه عباس صفوی عباس آباد متصل صفهان آباد کرده صاحب برهان قاطع گفته رکنا باد نام شیرازست
 و این معنی محل تامل چه وجود شیراز پیش از زمان رکن الدوله است محمد بن عقیل عم زاده حجاج بن یوسف
 ثقفی آن شهر را در سال هفتاد و چهار هجری بنا نهاده مگر آنکه رکن الدوله در عهد خود شیراز را رکنا باد
 بنام خود مسمی کرده باشد و بهرورد بهرورد کار نیز بنام او ماند و شیراز نامند و **شیراز**
 تشبیه قلم با ذوالفقار بنا برد و سر بودن قلم است حال آنکه ذوالفقار دوسرنداشت و علامه عقاید
 دارند که دوسر داشت شعر ابر قول عامه عمل میکنند و در اشعار دوسری بندند صائب گوید
 ما را خیال جنگ و سر کار زار نیست **ورنه دل دو نیم کم از ذوالفقار نیست**
 در قاموس گفته ذوالفقار بالفتح شمشیر عاص بن منبه که روز جنگ بدر کشته شد و آن شمشیر حضرت
 رسیده پس از حضرت با میرالمؤمنین علی رسید **فانده** و ساختن یعنی شمرنده شدن است
 و بای داون یعنی باختن و از دست دادن میر آزاد **حسته** اند علی بن مروده
 مرا آزاد بر نادانم خود خنده می آید **بدست خورد سالی بای دادم گوهر دل را**
 مشهورست که آدمی در سه وقت احمق میشود یکی وقت دیدن آئینه دوم وقت بازی کردن
 با طفل سوم وقت مباشرت با زنان شیخ محی الدین **عربی** در کتاب فصوص الحکم در فصلی این هر سه را
 بطور خوبی بیان کرده نآرون نام درختی خوش اندام است که قد معشوق را بان تشبیه میدهند
 میستان میگرد را گویند و تشبیه دل با بادام آمده نوری یعنی طوطی طائر معروف است
 لاجرم می زودن بیکد فعه میکشیدن را گویند گس شلایین یعنی چه پنده آراستن زینت بز یادته
 مثل سرمه و غازه و پیر استن زینت کبی مثل اصلاح مو و ناخن و بریدن شاخهای زانند درخت
 جوهر قابل پوی را گویند هند جگر خوار کنایه از مادر معاویه رح که جگر حمره خورد شاخ نبات جوئی که وقت
 ساختن در نبات گزارند و آن اکثر از بید میباشند شیشه گلزار شیشه که بر اوراق تصاویر غیری روح گزارند

تا آسیب نم و خزان نرسد و شیشه که بر تصاویر و یزدی روح گزارندان را آینه تصویر خوانند ترگس خزان
 است و گل بیماری لهذا هر دو در یک موسم جمع نشوند بر زده رو یعنی چو یک و ثلثه غساله سه پیاله اول
 از شراب و غساله برای آن گویند که شوینده غم است و ثلثه شراب گریه می آرد و ثلثه بنگ خنده گویم
 ما تم و سوراین جهان خراب + گریه مست و خنده بنگی است + دو دله و ده دله یعنی متر و آید
 مثلث دو قسم است یکی طبعی که سه حصه آب انگور و یک حصه آب خالص آمیخته بر آتش بجوشانند تا
 وقتی که سوم حصه برود این مثلث مکلف است دیگر شرعی که آب انگور فقط بجوشانند تا وقتی که
 ثلث برود و یک ثلث باقی ماند این مثلث مکلف نیست چرا که مائیت او سوخته رب میشود
 و لهذا خوردن آن نزد فقها جائز است بعضی اطبا مثلث طبعی را مثلث شرعی غلط کرده اند شعله جواله
 دائره که از گردانیدن چوب آتش گرفته بنظر می آید خوشقلم صفحه صاف و ساده که قلم کمال صفا
 بر آن روان شود مسی ز ایدل فریاید

حسن بی مشق تامل نگذشت از دل تن
 عصفه حیرت آینه عجب خوشقلم است
 آسمان مرکب از آس و مان است چرا که در گردش باس میباند فائده شعر انیم را بیار و
 صاحب منصب سالت گفته اند چون نسیم در لغت باد نرم را گویند اطلاق بیمار بر آن وجهی دارد
 صبا مطلق باد مشرق را گویند آنرا هم بیمار گفته اند ترخان شخصی که پادشاه از او قلم تکلیف برد
 فرمودن بمعنی آمدن بسیار آمده شوقی یزدی گوید
 سز بر جانماند از خجالت چون خرامان بباغ فرمائی

اطلاق خانه بر آشیان آمده سفسطه در علم منطق قیاسی را گویند که مرکب باشد از مقدمات و نتیجه
 کاذبه یعنی سخن بهیوده آزاد رحمه الله فرماید
 سازند چرا پاره گلو سفسطه گویان + آزاد نگردد و طرف بهیوده چندان
 آسمالی بمعنی خوشامد آمده مسی از او رحمت الله علیه منر نماید
 مر النصیب ز خوان جناب عالی نیست که زندگانی من صفت آسمالی نیست

فائده معتبره در قاعده جعل صورت کتابت باشد نه تلفظ شلی در عقد احوال گوید وقتی که لفظ
 و رسم الخط مختلف واقع شود مثل حصی و یحیی که در نطق الف سست و در رسم یا و مثل حمزه و طحه
 که در نطق تاء سست و در رسم هاء بعضی گویند معتبر مکتوب است نه تلفوظ و بعضی گویند معتبر لفظ
 نه رسم عبد الله مدینه منی گوید قول اول معتد علیه است فائده نام بنده نور الحسن است و
 اصناف نور بسوی عباد و در کلام الهی و سنت رسالت پناهی بسیار آمده قال الله تعالی
 نور هم یسعی بین ایدیمه و قال صلعم اللهم اجعلنی نورا و نام جد پدر اولاد علیخان مج نام
 اب الدوا و لاحسن یا و دارم که میر عبد الولی غزلت سورتی برین جنس اسماء اعتراض کرده بود
 که اطلاق لفظ اولاد بر یک درست نیست و در فلان باید گفت جوابش آنکه در علم بدیع صنعتی است که
 نام آن الحاق الجحش بالکلی است این صنعت در شرح بدیعیه ابن حجره و انوار الربیع فی انواع البدیع
 تصنیف سید علیخان مکی مذکور است حاصل تعریفش آنکه اطلاق کل بر جزر کنند برای تعظیم جز
 ازین قبیل است آیه کریمه **ان ابراهیم کان امة قال المفسرون انه کان وحده امة لکماله**
 فی جمیع صفات الخیر و متنبی گفته

هو الغرض الاقصی و رؤیتک المنی * و منزلك الدنيا وانت الخلاق *
 یعنی ای مدوح تو تنها خلقتی از جهت اجتماع اوصاف کثیره در تو و ازین رویت نظام الدین اولیا و کتب
 اخبار فائده از بدائع تاریخات تاریخ حمام است ان کنتم جندبا فاطمه و تاریخ خشک سالی
 اورنگ آباد از میر آزاد یا آرض ابلیعی **ماءک همزة مارک بقاعده جعل در حساب**
 و تاریخ پل جوپور صراط مستقیم و تاریخ مسجد باغ والد ماجد دام ظلله از حافظ سید محمد
 سورتی مهتم و وظائف و عنک النبی من بنا لله مسجدا بنی الله له بیتا فی الجنة
 و تاریخ مسجد باغ رئیس معظمه دام مجد با و اقبالها از مولوی ابوالحاجد محمد یوسف علی صاحب
 یوسف اقم الصلوة للذکر و این همگی از قرائت آیه کریمه است و تاریخ منتقل
 جد امجد از مولوی امین الدین صاحب مرحوم جالیسری مات بخاید و تاریخ عقد ثانی

والد ماجد و ام مجبزه از بعض معاصرین و اخروی تجویزها و از محاسن جمعات مت بیع
نگین مهر سید مبارک محدث بلگرامی و جعلی مبارک اینما کنت و بیع سید احمد مجاهد شهید
بریلوی اسماء احمد و بیع جد امجد محمد احسن بنی چون رفتار سمند خامه در نگارش این نلمه
بر ذکر حسن حسن و قوف کرد امید است که خاتمه همه کار و بار هر دو سرا هم خوب شود
اللهم احسن عاقبتنا فی الامور کلها و اجرنا من خزی الدنیا و جزا الاخر

خاتمه الطبع از عزیز مصر صاحب کمالی مولوی متشی سید و الفقار احمد تقوی بچو پالی سلمه الدوا

اول بادای احمد و لشاد کنم	نوری بچین صفحہ ایجاد کنم
زان بعد بدحت رسول شقلیز	پردازم و حرف ختم انشاء کنم

درین ماه جماد و زمان سعید که غنچه آرزوی خاطر دوستان سرشگفتن دارد و مهر رحمت ایزد
بر ساحت تمنای بلغ و بوستان می تابد و دعا با اجابت دست و گریبان است و تدبیر تاقیه
همعنان این نگارستان سخن که ضمیر تذکره شمع انجمن و قیامه بازوی جوانان آن چنین است
تالیف او ایندنازک خیال غره ناصیه دوست و اقبال شمع شبستان سخوی نورس گلستان مهر
پروری مهر نیمه و سپهر فطنت و ذکا ماه نیم ماه شهر صدق و صفا گوهر صدق سیادت تلج
تارک شرافت شیل اسد افتخار فرد زمره اعتبار سخندان علم و فن جناب سید نور احسن حفظه الله
عن المکاره و الفتن بعدد رفت ممد ملکه ملکی صفات مالک تقدسی ملکات آبروی دودمان دوست
و کرم خزینه جواهر مملکت انواع نعم نقطه دایره عدل و دین مرکز فلک غر و تمکین آفتاب عالم تاب
حق پروری جهانگیر کشور انصاف گتری افسر فرق بخت و اقبال کان لالی متلالی فضل و
افضال یکانه زمانه دانشمند فرزانه قدر دان اهل مهر فیض رسان مهتر و کمره صدر شین ایوان
فخر و امتیاز متحکن و سادۀ مزینت و اغزاز اورنگ زیب دار الاماره حسن شیم نجبه نسخه بنی آدم
رئیس دلاور اعظم طبقه اعلائی ستاره هندی جناب تطاب علی القاب حضرت نواب جهان بیگم

والیه تعالیه محروسه بهوپال و فرمانروای آنگاه این دارالاقبال اعلی الله تعالی مدارج اعلی مراتب
 حسب سبب الامم و خصصها بمنزله التقی و ابجد و الکریم و الهم یعون حضرت باری در غایت شتابکاری
 بتردستی و دستکاری عین انسان و انسان عین منشی احمد حسین صفی پوری را قلم این گلدسته
 فضائل معنوی و صوری و اهتمام مجمع مکارم و اخلاق شایان منبع محامد و فضیلهای نمایان بولوی
 محمد عبدالمجید خان نتم مطابع ریاست علییه بلده ماهوله بهوپال محبیه صینت عن کل رزیه و اصلاح
 سنگ از معدن دانش و فرهنگ حافظ کرامت الله سلمه الله و عافاه بهر هفت آراسته
 و پیراسته جلوه گر کاشانه زمن و نور افشان زوایای این خاکدان کهن گردید و محاسن مجامیع
 پیشینیان و محامد تذکره های پسینیان را در گوشه ضمول و اختفانشانید و از احتیاج بسو
 دیگر فراهم آمده های بی نیاز گردانید یکمیش او این گل رعنا و باد و آتشه فکر راست می
 امروز شاه جهان اقلیم ستفنار و سلطان کشور اعلم است

بهر دوسه لعل بدخشان چه روی
 از بهر گهر بسوی عمان چه روی
 زین نسخه بگیر صد جهان لعل و گهر
 در جای دگر برای سامان چه رو

اللهم احفظها عن اعین الحساد و صنها عن جوارث الکلون و الفساد و بارک فی مبانیها و معانیها
 و انعم علی مؤلفها و بانیه

دیگر خاتمه الطبع بختی کلک جواهر سبک است بدو هر و حید عصر آبروی منشور و

منظوم غره جبهه منطوق و مفهوم منشی محمد جعفر صفا زهری کان عن کل وصیته بر

بیرزدان سخن آفرین سپاس که سخن بر زبان آفرین و زبان در دهن و زبان بلیل فتر
 به گل داد و گل بچین و از صدق دل درود حضرت سخنور افصح عرب که فصاحت کی از هزار
 اعجاز زبان اوست و بلاغت معنی نقشی از ستوده نگارستان او صلی الله علیه و آله و صحابه

ابدا بعد مرده شنیدن لاله تمه شمع انجمن شکر فنگارستان سخن بدستکاری خامه اعجاز م
 و نقد نظر و پیده کرم همانند صدق و صفای با گیه کشور دهن رسا نازک خیال آتش زبان روشن
 و باغ شیوا ایمان حسن ریعان بخنوری ریعان چهره نکته پروری جان بخش قالب سخن جناب
 سید نور الحسن صاحب سلمه البدل الواسع ثمه پیش رس نهال نو آیین ممالک جاه و جلال
 سرافراز بزم جلالت و اقبال فروغ ایوان کامکاری سپیده صبح حشمت و بختیاری آبسار
 چمنستان حدیث و تفسیر معلوم حقه یگانه و در تاسیس دین محمدی بی نظیر جناب ستیاب
 امیر الملک و الاجاه نواب سید محمد صدیق حسن خان بهادر و ام دو لثم و لازال صولت هم چون
 ریاحین رنگین بدسته آمد و شاعران گزیده انجمن ایند کر صیحه و داد صریح انجیبات بسا غرث
 همانا این تذکره ایست که قربان طرز تالیفش توان گشت و از گلهای سخن چینی که آب تحقیق از
 خیابانش با فراط و تفریط نگزشت درین آغاز مه ذی قعد و فرجام ۱۲۹۳ هجری با ستام جیل
 اتخلق عمیر الاحسان مولوی محمد عبدالجید خان و خوشنویسی جاد و رقم حمید کونین منشی احمد حسین
 و تصحیح معذن علم و فضل مؤید مولوی سید ذوالفقار احمد صاحب که هر یکی یکار خود کیتای رو نگار
 و ضرب النثل امصارت در مطبع دار الاقبال بهوپال باز قالب طبع برآمده چون شاهدی
 نقاب از رخ برگرفته جلوه فرمای عرصه دلبری گشت اگر با قضای بشریت نقطه از خلال در بایانه
 یا حرفی از لب جانقرایانه سوا دیده روشن نکرده باشدل بحسن معنی دهند و بخنده جسته آه بود
 انصاف نگاریانند احمد لد علی تمامه و الصلوة والسلام علی نبیه و علی آله و اصحابه و احبابه

قطعه تاریخ طبع

برآمد چو از قالب طبع خوش
 چو از سخن گلشن گل یاسمن
 طرب سنج تاریخ نوی زمهری
 بگفتا سراج طریق سخن

۱۲۹۳ هـ

دیگر خامه الطبع از استاد بی شاعر علی نظیر ناطق و حافظه خان شهنشیر است

تا چند قطع راه خوش آنکه ای شهید
 راستی ز فرشته اند و بجای رسیده اند
 بنام ایزدین نونهال گلشن بجاد و تازه خرام عرصه سخن آبروی دولت و اقبال سید نور محمد
 که نگار بنیادین نگارستان سخن و چراغ دوده عظمت و شوکت صاحب شمع انجمن است چه بلا
 شور سخن در سردار که کهن ناسوران زخم سخن اشعار نمکینش را بنمک زنی برداشته اند و بر سر دلهای پریش
 شسته آنکه خدمت این فن غیور میکنند عمری بر آستانه سخن نیازمندان می نشینند و هیچ فنی
 سر و کار ندارند و شوق بلبنه است میرسانند چون بیری شوند همچنان واقع نقصان بر دل خویش میکنند
 و میگزازند چه بر کار آگهان پوشیده نیست که اگر خنجر خواهد که این بارگران را بر خویش بسکازد میتواند
 که بسوی صنایع لفظی و معنوی زود و از بند خیالی و تازه سگالی داد بندی و مضمون پرود وقت گزینی
 و معنی آفرینی و سخن نگاری و نغز گفتاری و دیگر اسباب جمال این فن قطع نظر نماید و بسکازد بگفتگوی سلیس
 گزاید لیکن استكمال این دشوار آسان نمایم بدنی کم از عمر خضر خواهد چه موقوف علیه گفتار سلیس سه چیز باشد
 صحت لفظ و حسن محاورت و ترکیب الفاظ هر چند معانی لغات و مصطلحات و مطالعه دو این اساتذّه
 خوش صفات در معنی که اندک دراز خواهد بود چاره این کار مفید باید و بیماریان لفظ و محاورت را صحیح و درست
 میدانید اما ترکیب الفاظ آن ادوی مصیبت خیر نیست که اندران راه راست نتوان رفت تا سلیقه درست
 بر بپسری بر خنجر و اگر کسی در کوه و بیابان راه کم کند جبد آن کند که جناب خضر او را یابد و کسی که ادوی
 سخن در نماند باید که سلیقه درست پیدا نماید همین منم کیکی از اساتذّه وقت را با ستادی برداشتم
 و همت بد ریافت نکات این فن گماشتم و در هیچ حال در این مشق را از کف نگذاشتم همه دانند که سیر فقره غنویات
 نوشتیم و یوانی فراهم کردم قصائد گرد آوردم باله نهمه این نور حدقه فن و تازه نوای چمن سخن بهر غزلیکه
 بکمال ارادت بمن نموده است بیشتر در جمله محاسن با سختم برابر بوده است یارب مشق سخن این تازه نوارا
 که گاه کتب معقول گاه کتب مقول پیش نظر دارد و تحصیل علوم می پردازد و دیگر وقتی نو آفریده باشی که امر فرزند
 کهن مشتقان انگشت نخواست درین نزدیکی نگارستان سخن تیره شمع انجمن را بدان شوقی نگار بست و به
 ادای آراست که اگر بصاحب شمع انجمن بنشیند بجاست اگر بدین تواند پسر تمام کند چون بکمال التفات ایشان

آمد که شهیر آزاده هم مختصری نگار و فقرات چند در سیم یافته بطور خاتمه پیش آرزوان است
که آنچه شایسته نمود بر زبان قلم گزشت هر چه از آن شایسته باقی است بر زبان میگذرد که
حق تعالی این پدر عالیقدر داین پسر بلند اختر را بکامرانی و جاودانی نهد از داین ثم آمین ثم آمین

تاریخ طبع نگارستان سخن از شیخ محمد عباس رفعت ابن شیخ احمد شریانی انجمن اوله الامانی

عالم ازین متن روشن فروغ یافت
طعن نویسی چرخ ز افراط خسته
دل گشت از ملاحظه اش ساحت بهشت
تاریخ ختم طبع فروغ ابد نوشت
۱۲۹۳ هـ

ایضا

مبین پور سر دفتر سروران
که اسمش بود مبدی نور الحسن
چو بنوشت رشک چمن تذکره
گر سنج داناتی روشن نظر
رقم ساز تفسیر فتح البیان
فطین وزکی عاقل و نوجوان
دل شاعران گشت ز بویستان
نخسته گهر گفت تاریخ آن
۱۲۹۳ هـ

قطعا تاریخ تالیف و طبع تتمه شمع انجمن موسسه نگارستان سخن از تاریخ افکار و لغت
تتمه صاحبزاده عالیشان میان سید نور الحسن جعله الله حیرانی کل علم و فن

حال و قال سخنوران جهان
گفت نور الحسن چه خوش تاریخ
بطر از لطیف شد انشا
باغ دل چپ معنی زیبا
۱۲۹۲ هـ

ایضا

جناب والد ماجد که باشد
چو شمع انجمن بر کمر داز من
سریر آرای ملک نکته دانی
تتمه یافت نقش جاودانی
گل بنجار گلزار معانی
۱۲۹۳ هـ

ایضا

یافت ترتیب در تمه زامن
گفت معقول فکر اهل سخن
۹۲ ۱۱۲ هـ

چون کلام سخنوران مجسم
دل نور احسن بتا بخش

ایضا

که بطرز شسته شد تخریر
طبع زاد سخنوران کبیر
۹۲ ۱۱۲ هـ

خگر کردم بسال این تالیفت
گفت نور احسن بمن دل من

ایضا

کرده شد انشا بصد مقال
تازه حال شاعران با کمال
۶۱۸ ۷۵ هـ

چون تمه بهر شمع انجمن
عیسوی تاریخ گو نور احسن

ایضا

کا بیدل از بهر این تمه بسیار
ذکر عالی شاعران کبیر
۶۱۸ ۷۶ هـ

عیسوی سال طبع پر سیدم
گفت نور احسن بگو تاریخ

ایضا

یافت تمه بنکار چنین
بدین پاکیزه پی ناظرین
۹۲ ۱۱۲ هـ

تذکره تازه شعار چنان
خامه نور احسنش سال بخت

وله تاریخ طبع

رشک گلستان ارم درنگا
مجمع اشعار همیشه ار
۹۳ ۱۱۲ هـ

طی زده تمه که ز من طبع شد
سال بگفتش دل نور احسن

قطعه تاریخ تالیف نگارستان سخن از حافظ علی حسین کاتب تفسیر فتح البیاسلمه المنان

بیارامت چون گلستان کلام

بهنر مند نور احسن خوش بیان

خرد مصرعی خواند تا پنج آن بود بجزان بوستان کلام

۹۲ ۱۲

وله تا پنج طبع

لمعه شمع اجمین تالیف

کرد نور الحسن حمید ز من

فوز تا پنج طبع او گفتم

که زهی بوستان اهل سخن

۹۲ ۱۲

غزل حضرت مولف تذکره شمع اجمین امجدیم که از اندراج در نگارستان سخن بر زیر ترجمه
شرفیض هو باقی مانده در اینجا ثبت نموده شد هنگام ترتیب ثانی بجای خود نهاده شود و انشاء الله تعالی

دورا فلک تراز و قریب به بهتر ازین
شوق در چو شب نیار و خمی بهتر ازین
اسب بقربان تو زخم و گوی بهتر ازین
بسیکس دیده نیاست شجری بهتر ازین
مهربان است ولیکن قدری بهتر ازین
دیده نامست بفرما کسب بهتر ازین
این حیاتی است که نماید در گری بهتر ازین
نیست در راه و قار مسفره بهتر ازین
بیر خاک شهیدان که سپه بهتر ازین
نیست گلزار جهان در اثر سپه بهتر ازین
من و ایزد که ندیدم بنهری بهتر ازین
نیست در راه خوار امیری بهتر ازین
کس ندیده است ز گیتی سفری بهتر ازین

یارم آمد نبود جلوه گری بهتر ازین
مخروبه مستی و تنهایی جانان مارا
نگه ناز بر دینا و ک دلد و در بجان
قاسمش سر و لب جوئی بهشت خلعت
لب جان بخش تو هر چند بکام دل زار
ناصحا طعنه مزین بر من بیدل در عشق
خوش بود کشته تیغ ستم یار شدن
همراه تیر گاهش بر و امی جان از تن
بعد عمری چه کنی ز بجه قدم بجز عزا
در ره یار نشین دست فشان بر عالم
چه کنی عیب فن عشق که جز آفت نیست
دست در دامن است زن امین می باش
رفت نواب و همان کلاه تو حید بلب

اعلام از جناب مستطین میرزا

این هر دو تذکره چون مهر و ماه و شکر شبنم گیتی است بعد معاودت حضرت مولف ام جلاله
از مقام کلته در سنه ۹۲ هجری متصل عزیمت سفری در سنه ۹۳ هجری آغاز و انجام یافت ثبوت
نظر ثانی در سنه ۹۴ هجری تا چهار در ترتیبش اندکی تهذیب باقی ماند و چنانکه حکم ضمیر انور بودش
الطبع نگرفتن بلکه طبعی است که بعد از قصد طبع ثانوی فرماید باید که اهل از حضرت مولف ام قابله
خواستگار تهذیبش بود و قصد جناب موصوف است که در کت دوم حصه شعری گذشته جدا
بخش شعری معاصر علمیه و مبسوط کرده و در بعضی تراجم و اشعار فی الجمله نحو و اثبات بکار آید
تا نقش صحت و لطافت چنانکه باید و تمایز بر قرطاس نایف نشاند و کار سخن این که در این پیش
گل رنگارنگ درج و نقاش نقش ثانی بهتر کشد ز اول و بهر چند این هر دو تذکره بوجوه مذکوره
پسندیده حضرت لایب عالیجناب نیست لیکن قبل از آنکه از قالب طبع برآمده مشتاقان اجمال
میری آتش خود محو نظاره فرماید جوق جوق ناظران سحر پرداز و شاعران منون ساز دست
مضریز آتش کشادند و تقاضای طلب از یکی بهزار رسانید و تقاضای چشم و در راه ختم گوشت بر آید
و نهائی از زمانه سیر انجام کار طبعش با وجود چنین عجلت در آتش فراقتش با در خند و شادمانی
انحراف کند که گیشا اطفال پیشش و کوشش کار پردازان مطلع و عرق ریوی کاتب خوشبختید مطلع
و تصحیح صحیح گانه و تنقیح منقح فرماید سیر ترتیب و تهذیب جناب فاوت سلووی ابو احمد محمد
یوسف علی صاحب کا ماز استاده و لمیعد نقش و نگار فهرست و صحت نامی چنانکه نباید و شایسته
بزر معز اوقات و اقل ساعات صورت گرفت و از جمله طبع برآمده جلوه انوار و در اینها
مشتاقان گردید و قرب زمان سفر جناب مولف و حضرت زبیه انظمله تمام رسید مجموع شعر تذکره
شعری نهمین نسخه بنشاد و نه کس اند و جمله شعری تذکره نگارستان سخن بعد از تنقیح و یک کس
تذکره و الحمد لله تعالی علی الامام و ان ختم الله بعقرانه به فکل ما لا قیینه منهل

تتمه صحیفه مستزکرة شمع انجمن

صفحه	سطر	خطا	اصواب	صفحه	سطر	خطا	اصواب
۴۸	۹	دیدنت	دیزو دیدنت	۵۲۳	۳۰	طوتیای	توتیای
۲۱۳	۷	بجنان	بو جهان	۵۶۰	۶۰	ومرگانرا	مرگانرا
۲۱۶	۱۵	بلهوسیمای	بولهوسیمای	۵۵۲	۴	مناجتیان	مناجاتیان
۲۵۵	۴	خاصشه	خاصیت	۵۶۰	۲	ولایه	والا
۱۷۱	۱۷	انجاس	انجاس	۵۶۰	۴	شسته	شسته
۲۵۱	۱۶	کنده	مژنده				
۲۸۲	۲۰	ناملون	ناصر				
۲۸۴	۱۱	کبک	کب				
۳۱۱	۲۱	دشت	دست				
۲۹۴	۶	پیشاید	پیشایه				
۳۰۱	۲۰	باعدم باعث برون	+				
۳۹۹	۱۳	والا					
۳۳۰	۱۳	سزداو	والاستراو				
۳۹۰	۲۹	جرنا	جرنا				
۵۲۶	۴	شدم	شوم				
۱۸۰	۱۸	پدریس	پدرش بتدریس				
۵۲۲	۲	قفس	قفسی				
۵۴۳	۱۹	دریاید	دریاید				

ان سوریا بسین الصار صیبا علی بنی
 فی العین و قد تحث عمل التقید و حق ان
 و بیسم سیزکه ابو بری قال الی و سیر
 ان سوریا بسین الصار و فی حفر فی باطن
 فنادی صیبا بری اعلاه صیبا فنادی صیبا
 الفیونی فی الصیبا و کذا فی تاج العود

صوت نامه تذکره نگارستان سخن

صواب	خطا	صفحه	سطر	صواب	خطا	صفحه	سطر
مصفا	مصفا	۱۹	۵	بالترام	بالترام	۱۶	۶
شاهزاده	شاهزاده	۲۱	۱۳	نزه	نزه	۱۷	۷
وز	از	۴	۴	گریه	گریه	۱۱	۷
دامان	دامان	۴	۴	کاهی	کاهی	۱۵	۷
پسبجی	سبجی	۴	۴	خاموش	خاموش	۱۸	۸
گریه من	گریه من	۲۳	۲	از	ار	۳	۹
دکانی	دوکانی	۴	۴	حالی	حالی	۱۳	۱۰
ار	بند	۱۲	۴	بوجه	که بوجه	۱۲	۱۱
از نقد	از نقد	۴	۴	ای دل	از دل	۵	۱۳
تا ز دامن	تا ز دامن	۲۵	۱۵	کو	گو	۷	۷
ست که	که	۲۶	۸	پرده شرم	پرده شمع	۹	۱۳
اسلافش	اسلافش	۴	۴	کند	کشد	۱۶	۱۵
مصیب	مصیب	۱۷	۴	بیار	به بیار	۱۷	۷
ورقافزار بیت		۲۷	۲	لکنود	لکنود	۸	۱۶
این شعر در شرح سخن نگارستان		۲۸	۷	عناصر	از عناصر	۲۰	۱۷
وصاحب	صاحب	۳۰	۸	انگریزی	انگریزی	۲۱	۷
رسوا	رسوا	۳۱	۱۶	اینک	و اینک	۳	۱۹
ریاضین	ریاضین و	۱۷	۴	دقیقه	دقیقه	۷	۷

صواب	خطا	سطر	صفحه	صواب	خطا	سطر	صفحه
ایرانی	ایرمان	۱۳	۵۹	نامش قاضی	قاضی قاضی	۱۵	۳۲
رباعی	س	۱۹	۶۰	برگردنت	درگردنت	۱۸	۳۳
مزاجی نازکی	مزاج سنازک	۸	ششم	دهی	ویهی	۹	۳۴
جامی	خامی	۱۵	۶۳	خاندان	خاندانی و	۱۴	۳۵
صور محشر	صور ثانی	۷	۶۴	وبا وجود	ست با وجود	۱۵	۳۶
سگ	س	۴	۶۵	می توان رسید	رسیدن می توانست	۵	۳۷
جنتت	جنتش	۱۲	۶۶	کوکتاشش	گوکتاشش	۲۰	۳۸
مگر	گردیده مگر	۱۹	۶۷	احتمال تکرار دارد	زین خان کو که آنجا	۱	۳۹
رباعی	س	۹	۶۸	روی باید بچورد	راهی باید بچورد	۷	۴۰
و جدا اول	وجه اول	۹	۶۹	رباعی	س	۱۸	۴۱
ست	بود	۱	۷۰	میجا	سپجا	۱۷	۴۲
باشد	ست	۱	۷۱	ده	ویه	۴	۴۳
مردمان	مردمان	۷	۷۲	شرفین	شرفین	۱۲	۴۴
بافزونوی	بافزون	۳	۷۳	خالیه	خالیه	۱۹	۴۵
یا جگر	یا جگر	۹	۷۴	عیان	عیان	۶	۴۶
سفر	گذر	۱۰	۷۵	باستماع	وباستماع	۸	۴۷
زادهای	زادها د	۳	۷۶	صواب	ثواب	۱۴	۴۸
قیامت و	قیامت	۸	۷۷	لا الهی	لا الهی	۹	۴۹
رباعی	س	۱۲	۷۸	سبجی	سبجی	۷	۵۰
ارمن	آری	۱۵	۷۹	ابرونی	ابروی	۳	۵۱

صواب	خطا	صفحه	سطر	صواب	خطا	صفحه	سطر
ای گرد	ای درد	۱۱۸	۹	تو دفع	توق	۸۳	۱۷
چون	خون	۱۲۲	۱۱	بود	بوده	۸۴	۱۸
رباعی	ه	۱۲۳	۲۰	شده	شده	۸۸	۲۰
بسکه	بسکه	۱۳۳	۲۱	شده	شده	۹۰	۲
سلیمانیه	سلیمانیه	۱۳۱	۱۲	رسید	رسیدو	=	=
زسد	زسد	۱۳۵	۳	میخواهد	می طلبد	=	۱۸
پس	بس	۱۳۹	۹	سهازپور	سهازپور	۹۷	۱
فرمود	نمود	۱۴۲	۵	باشد	باشد	۱۰۱	۱۳
بوده	بوده است	۱۴۵	۱۱	گام	گام	۱۰۲	۱۳
سید مرتضی خلف میر	سید مرتضی	۱۴۸	۲۱	باران	باران	۱۰۳	۱
گوهر ابن ملائین سته				کان	گان	=	۲
مفیدی	مستفیدی	۱۴۹	۲	کشته	گشته	۱۰۵	۷
که بعد	بعد	=	=	۷		۱۰۶	۱۰
عوان	اعوان	=	۲۱	بهر	بهر	۱۰۹	۱۷
شاه که	شاه	=	۲	خیل	خیلی	=	۳۳
شده است	شده است	۱۵۲	۲	گیرا	گیر	۱۱۰	۱
پوست	پوست	۱۵۳	۲۰	بطی	بط	=	۷
جبه	جبه	۱۵۵	۴	گرده	گرده	۱۱۱	=
ناکپور	ناکپور	۱۵۷	۱۲	افروخته	افروخته	۱۱۲	۲۱
خان	قلیان	۱۶۰	۱۹	علوی	سومن	۱۱۴	۱۸

صواب	خطا	صفحه	سطر	صواب	خطا	صفحه	سطر
قمرش	فرش	۱۲	۱۸۵	ولی	دلی	۱۳	۱۶۶
بلو با	بلود	۵	۱۸۷	مرشیر	که شیر	۶	۱۶۷
نیارود	نیارد	۶	۱۸۸	بروگان	بمزدگان	۱۶	=
بگزشت	یکدشت	=	=	بکشیدم	بگشیدم	=	۱۶۹
بزرگه مهر	بزرگه قبر	۴	=	بدینداری	بیداری	۴	۱۷۱
نشست	بنشست	۴	۱۱۹	سخن گاه	سخن گاه	۱۳	=
کتان ما	کتان باه	۱۷	۱۹۰	ایک	آنکه	۱۶	=
استشاد	اشتشاد	۲	۱۹۱	مرغزاری	مرغزاری	۱۲	۱۶۲
آفرید	آفرین	۱۷	۲۰۰	مرازخم	فرازخم	۲	۱۶۴
بنامیزد	بنام ایزد	۲	۲۰۲	گلزارو	گلزار	۱۱	=
ادا بندی	داد بندی	۸	=	روشنان	روشنای	۲۱	=
پیوندی	پیوید	=	=	فرار	قرار	۶	۱۶۵
زکی	زکی	۹	۲۰۳	انکار	انکار	۲۱	=
				افغان	افغان	۱	۱۶۸
				کنج	کنج	۱۱	۱۶۹
				بهنفوزان	بهنفوزان	۲	۱۸۰
				هوا	هو	۵	۱۸۱
				برافغان	که برافغان	۲۰	=
				گاه	گاه	۱۳	۱۸۲

سہیل پور
جامعہ اسلامیہ
۱۔ اراکین

۲۔ اساتذہ

۳۔ اراکین

۴۔ اراکین

۵۔ اراکین

۶۔ اراکین

۷۔ اراکین

۸۔ اراکین

۹۔ اراکین

۱۰۔ اراکین

۱۱۔ اراکین

۱۲۔ اراکین

